

Yaritilix

Hudaning aləmni yaritixi

¹ Muqəddəmdə Huda asmanlar bilən zeminni yaratti. □ ■ ² U qaʻqda yər bolsa xəkilsiz wə kəpəkurək hāləttə boldi; karangʻolulək qongkūr sularning yüzini kəplidi; Hudaning Rohi qongkūr sular üstidə lərzan pərwaz kılatti.□

³ Huda: «Yorukluk bolsun!» dewidi, yorukluk pəyda boldi. ⁴ Huda yoruklukning yahxi ikənlikini kərđi; Huda yorukluk bilən karangʻoluləkni ayridi. ⁵ Huda yoruklukni

---

□ **1:1 «Huda»** — Ibraniy tilida «Əlohim» deyilidu. Bu toqʻruluk «Təbirlər»ni kərüng. **«Asmanlar»** — Muqəddəs Kitab boyiqə üç kətlam asman bar; birinqi kət asman «atmosfera», ikkinqi kət asman «aləm boxlukı», üçinqi kət asman Hudaning ərxidur. Xunga «asman» kəp yərlərdə «asmanlar» deyilidu. ■ **1:1** Ayup 38:4; Zəb. 33:6; 89:11; 136:5-6; Ros. 14:15; Ibr. 11:3 □ **1:2 «boldi»** — Bəzi tərjimilərdə «idi» yaki «turatti» dəp elinoqan. Alimlarning bu ayət üstidiki üç hil kərixı toqʻruluk «koqumqə sez»imizni kərüng. **«qongkūr sular»** — dengiz-okyanlarni kərsitidu. **«kəplidi»** — yaki «kəplioqanidi». **«lərzan pərwaz kılatti»** — muxu hālətni ibraniy tilida «(tuhum besiwatqan) kūrək tohudək hāləttə turidu» dəp qūxünūxkimu bolidu.

«küdüz», qarangoʻlulukni «keqə» dəp atidi. Xu tərīkidə keq bilən səhər ət̄ti, bu tunji kün boldi. □

6 Andin Huda: — Sularning arilikida bir boxluk bolsun wə sular *yukiri-təwən* ikkigə ayrilip tursun, dedi. □ ■ 7 Xuning bilən Huda bir boxluk hasil kilip, sularni boxlukning astioʻa wə boxlukning üstigə ayriwət̄ti; ix ənə xundak boldi. □ ■ 8 Huda bu boxlukni «asman» dəp atidi. Xu tərīkidə keq bilən səhər ət̄ti, bu ikkinqi kün boldi.

9 Andin Huda: «Asmanning astidiki sular bir yərgə yioʻilsun, kuruk tuprak kərünsun!» dewidi, dəl xundak boldi. ■ 10 Huda kuruk tuprakni «yərg», yioʻiloʻan sularni bolsa «den-gizlar» dəp atidi. Huda bularning yahxi boləanlikini kər̄di.

11 Andin Huda yənə: «Yər hərhil əsümlüklərni, urukluk otyaxlarni, mewə beridioʻan dərəhlərni tür̄liri boyiqə əzidə ündürsun! Mewilərning iqidə urukliri bolsun!» dewidi, dəl xundak boldi; 12 yərdiki əsümlüklərni, yəni uruk qikidioʻan otyaxlarni əz tür̄liri boyiqə, mewə beridioʻan, yəni mewilirining iqidə urukliri

---

□ **1:5 «keq bilən səhər»** — «tunji küni»də «keq bilən səhər» boləanikən, undakta «tunji kün» adəttiki bir künni, yəni 24 saətlık bir künni kərsətgəən boluxi mumkin. Adəttə Mukəddəs Kitabtiki barlık hatirilərdə, xundakla bügüngə kədər ibraniy-larda «kün»ning bexi keq yaki ahxam bilən baxlinidu degən qarax bar. □ **1:6 «bir boxluk»** — ibraniy tilida «yeyiloʻan bir nərsə». ■ **1:6** Zəb. 33:6; 104:3; 136:5-6; Pənd. 8:28; Yəx. 42:5; Yər. 10:12; 51:15 □ **1:7 «sularning ayrilixi»** — bu toqʻruluk «kəoxumqə səz»imizdə azrak tohtilimiz. ■ **1:7** Zəb. 33:7; 136:6; Pənd. 8:24; Zəb. 148:4 ■ **1:9** Ayup 26:10; 38:8; Zəb. 24:2; 136:6

boloqan dərəhlərnı  z türliri boyiq   nd rdi. Huda bularning yahxi boloqanlikini k rdi. ¹³ Xu t rikid  k q bil n s h r  tti, bu Üqinqi k n boldi.

¹⁴ Huda y n : «K nd z bil n keqini ayrip berix  q n asmanlarda yorukluk jisimlar bolsun. Ular k nl r, p sillar w  yillarni ayrip turuxka b lg  bolsun;■ ¹⁵ ular asmanlarda turup nur qik roquqi bolup, y r y zige yorukluk b rsun!» dewidi, d l xundak boldi.■ ¹⁶ Huda ikki qong nur qik roquqi jisimni yaratti; qong nur qik roquqini k nd zni baxkuridioqan, kiqik nur qik roquqni keqini baxkuridioqan kildi. H md  y n  yul-tuzlarnimu yaratti. ¹⁷⁻¹⁸ Huda bularni y rg  yorukluk berip, kündüz bil n keqini baxkurup, yorukluk bil n karangoqulukni ayrisun d p asmanlarning g mbizig  orunlaxturdi. Huda buning yahxi boloqanlikini k rdi. ¹⁹ Xu t rikid  k q bil n s h r  tti, bu tətinqi k n boldi.

²⁰ Huda yənə: «Sularda miş-miş janiwarlar bolsun, uqar-qanatlar yərning üstidə, asman boxlukida uqsun» dedi.

²¹ Xundak kilip Huda sudiki qong-qong m hluklarni, xundakla sularda miş-miş janiwarlarni  z türliri boyiq  w  h rhil uqar-qanatlarni  z türliri boyiq  yaratti. Huda buning yahxi boloqanlikini k rdi.□ ²² Huda bu janliklaroqa b ht-bərikət ata kilip: «N sillinip, kəpiyip, dengiz sulirini toldurunglar, uqar-qanatlarmu y r yüzidə awusun» dedi.■ ²³ Xu

■ **1:14** Z b. 136:7 ■ **1:15** K n. 4:19; Y r. 31:35 □ **1:21** «qong-qong məhluklar» — bu söz gahı waqıtlarda «ejdiha»ni bildüridu. ■ **1:22** Yar. 8:17.

tərikidə kəq bilən səhər ötti, bu bəxinqi kün boldi.

²⁴ Huda yənə: «Yər janiwarlarni öz türliri boyiqə qıqarsun — mal-qarwilarni, ɵmüligüqi janiwarlarni wə yawayi Һaywanlarni öz türliri boyiqə apiridə kılsun» — dewidi, dəl xundak boldi. ²⁵ Xundak kılip Huda yərdiki yawayi Һaywanlarni öz türliri boyiqə, mal-qarwilarni öz türliri boyiqə wə yər yüzidə ɵmüligüqi barlık janiwarlarni öz türliri boyiqə yaratti. Huda buning yahxi bolıqanlıkını kərđi. ²⁶ Andin Huda: «Əz sürət-obrazimizda, Bizgə ohxaydioqan kılip insanni yaritaylı. Ular dengizdiki beliklarıqə, asmandiki uqar-qanatlarıqə, barlık mal-qarwilarıqə, pütkül yər yüzigə wə yər yüzidiki barlık ɵmiligüqi janiwarlarıqə igidarqılik kılsun» dedi.□

²⁷ Xundak kılip, Huda insanni Əz sürət-obrazida yaratti;

Uni Əzining süritidə yaratti;

Ularıni ərkək-qixi kılip yaratti.■

²⁸ Huda ularıqə bəht-bərikət ata kılip: «Silər nəşillinip, kəpiyip, yər yüzini toldurup boysundurunglar; dengizdiki beliklar, asmandiki uqar-qanatlarıqə, xuningdək yər yüzidə yüridioqan Һərbir Һaywanlarıqə igidarqılik kılinglar» dedi.■ ²⁹ Andin Huda yənə: «Mana, Mən pütkül yər yüzidiki urukluk

□ **1:26 «Hudaning sürət-obrazida bolux»** — bu toqruluk wə «Hudaıqə ohxaydioqan kılinix», xundakla Hudaning bu ayəttə «Biz, Bizning» degini toqruluk «koxumqə söz»imizdə azrak tohtilimiz. ■ **1:27** Yar. 5:1; 9:6; 1Kor. 11:7; Əf. 4:24; Kol. 3:10. ■ **1:28** Yar. 8:17; 9:1, 2, 7.

otyxlar bilən uruqluk mewə beridioqan hər bir dərəhlərnı silərgə ozuqluk bolsun döp bərdim;■ 30 xundakla yərdiki barlık janiwarlar bilən asmandiki barlık uqar-kanatlar wə yər yüzidə barlık əmiligüqilərgə, yəni barlık janiwarlaroqa ozuqluk bolsun döp barlık gül-giyahlarnı bərdim» dewidi, dəl xundak boldi.■ 31 Huda yaratkanlırınıng həmmisigə səpsəlip qaridi, wə mana bularnıng həmmisi nahayiti yahxi boləqanıdi. Xu tərıkidə kəq bilən səhər ətti, bu altıncı kün boldi.■

2

1 Xundak kılıp asman bilən zemin, pütkül məwjudatlırı bilən qoxulup yaritilip boldi.□

2 Huda yəttinçı künigiqə kılıdioqan ixini tamamlidi. U yəttinçı künü barlık yaritix ixini tohtitip aram aldı.□ ■ 3 Yəttinçı künü Huda barlık yaritix ixliridin aram aləqan kün boləqanlıki üqün, xu künni bəhtlik kün kılıp, uni «mukəddəs kün» döp bekitti.□

■ 1:29 Yar. 9:3; Zəb. 104:14, 15 ■ 1:30 Zəb. 104:13-14

■ 1:31 Kan. 32:4; Mar. 7:37. □ 2:1 «**pütkül**

məwjudatlar» — ıbraniy tilida «barlık qoxunlırı». Bu söz, xübhısizki, barlık janiwarlarnıla əməs, asmandiki barlık yultuzlar wə kerub-pərixtilərnımu öz iqigə alidu. □ 2:2 «**aram**

aldı» — Hudanıng «aram elix»i toqruluk «qoxumqə söz»imizdə azraq tohtilimiz. ■ 2:2 Mis. 20:11; 31:17; Kan. 5:14; İbr. 4:4. □ 2:3 «**mukəddəs kün**» — «Mukəddəs Kitab»ta,

«mukəddəs» degən söz «Hudaoqa məhsus ataləqan», «Hudanıng ixlitixigə məhsus ayrıləqan», «Hudaoqıla mənsup» degəndək mənıdə ixlitilidu.

«*Asman-zeminning tarihliri*» {2:4-4:26} ••••
Erəm baq — Adəm'atini yaritix jeryani

⁴ Pərwərdigar Huda zemin bilən asmanni yaratqan künidə, asman-zeminning yaritilix jeryanining tarihliri mundak: —□ ⁵ Zeminda tehi heq gül-giyah, yərdə heq otyax ünmigənidi; qünki Pərwərdigar Huda yər yüzigə həl-yeoqin yaoqdurmioqanidi, xundakla yər teriydioqan adəmmu yok idi.□ ⁶ Lekin yərdin bulak süyi qikip, tamam yər yüzini suqardi.□ ⁷ Andin Pərwərdigar Huda adəmni yərning topisidin yasap, hayatlik nəpəsini uning burnioqa püwldi; xuning bilən adəm tirik bir jan boldi.□ ■ ⁸ Andin

□ **2:4 «Pərwərdigar»** — muxu kitabta elinoqan «Pərwərdigar» bolsa, ibraniy tilidiki «Yahwəh» degəning tərjimisidir. «Yahwəh» Hudaning yənə bir ismi bolup, «Mənggülük Boloquqi», «Əzüm bardurmən», «Əhdisidə mənggü turoquqi Huda» degənni bildüridu. Bu toqruluk yənə munasiwətlik təbirlərni kəring. «**Asman-zeminning yaritilix jeryanining tarihliri mundak**» — ibraniy tilida: «asman-zeminlarning dəwr-tarihliri mundak boldi». «Kirix söz»imizdə eytkinimizdək, «Aləmning Yaritilixi» degən kitabta on bir «tolidot» («tarix») bolup, hər biri «bular palanqi-pokunqi dəwrining tolidoti (tarihi)...» degən sözlər bilən baxlinidu. Bu yərdə bayan qilinawatqini tarihning birinqisidir (2:4-4:26). «Pərwərdigar Huda zemin bilən asmanni yaratqan küni» degən muxu yərdə bəlkim 24 saətlik bir kün əməs, bəlki 2:4-4:26də bayan qilinoqan pütkül məzgilni kərsətsə kerək. □ **2:5 «heq gül-giyah, yərdə heq otyax ünmigənidi»** — bu jümlidə bəlkim Erəm beqida alaħidə bolooqan əħwal kəzdə tutuloqan boluxi mumkin.

□ **2:6 «bulak süyi»** — yaki «birhil tuman». □ **2:7 «Adəm wə «topa»** — ibraniy tilida «topa» wə «adəm» degən sözning tələppuzi yəkin; u yənə «kizil» degən söz bilən munasiwətlik (Ottura Xərktə topa kiziloqa mayil bolidu). ■ **2:7** 1Kor. 15:45, 47.

keyin Pərwərdigar Huda məxriq tərəptə Erəm degən jayda bir baq bina qilip, yasioğan adəmnı xu yərgə orunlaxturdi. □ ⁹ Pərwərdigar Huda yərdin kəzni qamlaxturidioğan qiraylıq, *mewil-iri* yeyixlik hərhil dərəhni ündürdi; u yənə baqning otturisida «hayatlıq dərıhi» wə «yahxi bilən yamanni bilgüzgüqi dərəh»ni ündürdi. □ ■ ¹⁰ Baqni suqirixka Erəmdin bir dərya ekip qıkti; andin bəlünüp, tət ekın boldi. ¹¹ Birinqi ekınnıng nami Pıxon bolup, altun qıkıdioğan pütkül Həwilah zeminini aylinip ətıdu. ¹² Bu yurtning altuni nahayıti esil idi; xu yərdə puraklıq dewırkay bilən aq həkikmu qıkıdu. □ ¹³ İkkinqi dəryaning nami Gıhön bolup, pütkül Kux zeminini aylinip ətıdu. ¹⁴ Üqinqi dəryaning nami Dıjlə bolup, Axurning xərکیدin ekip ətıdu, tətinqi dəryaning nami Əfrat idi. □

¹⁵ Pərwərdigar Huda adəmnı elip Erəm beqioğa ixləp, pərwıx kılsun dəp uni xu yərgə koyup koydi. □ ¹⁶ Pərwərdigar Huda adəmgə əmr kılip:

□ **2:8 «Erəm»** — ıbraniy tilida «Edən». Mənisi «ləzzət», «huzur». □ **2:9 «Hayatlıq dərıhi» wə «yahxi bilən yamanni bilgüzgüqi dərəh»** — bu dərəhlər toqıruluq «qoxumqə sız»imizni kərüng. ■ **2:9** Wəh. 2:7. □ **2:12 «dewırkay»** — yaki «mərwayit». □ **2:14 «Dıjlə»** —ıbraniy tilida «Hıddəkəl». «**Axur**» —Asuriyəning kədəimki nami. □ **2:15 «pərwıx kılsun»** —ıbraniy tilida «pərwıx kılix» muxu yərdə yənə «kooqdax, mudapıə kılix, qarax» degən mənini öz iqigə alıdu. Enıkki, insanning əmgək-hızmət kılixı insanning gunaħkar bolıqanlıqıning nətıjisi əməs, bəlki Huda insanlaroğa ata kıloğan birhil bəht-bərikəttur. Bırak insanlarning gunaħka petip qaloğandin keyinki kıloğan əmgiki bək jalalıq bolıdu.

baqdiki h rbir d r h mewiliridin halioqiningqə y ; ¹⁷  mma «yahxi bilən yamanni bilgüzgüqi d r h»ning mewisidin yemigin; q nki uningdin yeg n k n ngd  j zm n  lis n, — dedi.

Hawa'anining yaritulixi

¹⁸ Andin P rw rdigar Huda yənə s z qilip: — Ad mning yaloquz turuxi yahxi  m s; Mən uningqə mas kelidioqan bir yadd mqi h mrahni yasap ber y, — dedi. □

¹⁹ P rw rdigar Huda tupraktin daladiki barlik janiwarlar bilən asmandiki h mm  uqarqanatlarini yasioqanidi; ularqə adəmning nem  d p at qoyidioqanlikini bilix  q n, U ularni adəmning aldioq  kəltürdi. Adəm h rbir janiwarq  nem  d p at qoyq n bolsa, uning eti xu bolup qaldi. ²⁰ Bu t rikid  adəm h mm  mal-qarwilarq , asmandiki uqarqanatlarq  w  daladiki h rbir janiwarlarq  at qoydi; w hal nki, adəm  zig  mas kelidioqan heqbir yadd mqi h mrah uqratmidi.

²¹ Xuning bilən P rw rdigar Huda adəmgə bir qattiq uyqu saldi; u uhlap qaldi. U uhlawatqanda, U uning bikinid n bir az elip, andin uning ornini  t-g x bilən etip qoydi. □

²² Xuning bilən P rw rdigar Huda adəmning

□ **2:18 «uningqə mas kelidioqan»** — yaki « zig  ohxax». «yadd mqi h mrah» — bu söz h rgiz ayal kixining  r kixidin məlum tərəptə t w n turidioqanlikini k rs tm ydu. Q nki Mukəddəs Kitabtiki bəzi yərlərdə Huda  zining insanoq  «yadd mqi» bolidioqanliki k rsitilidu (məsilən, «Z b.» 10:14, 30:10, 46:1, 54:4d ). □ **2:21 «bikinid n bir az elip»** — yaki «bir tal qowuroqisini elip».

bik'inidin aloqan xu q'isimdin bir ayalni yasap, uni ad'əmning q'exioq'a ək'əldi. ■ ²³ Ad'əm'ata huxal bolup: — Mana bu s'əngəklirimdiki s'əngək, etimdiki ət bol'oq'aq, «ayal» d'əp atalsun; q'unki u ərdin elin'otandur, — dedi. □ ■

²⁴ Xuning üq'un ər kixi ata-anisidin ayrilip, öz ayaliq'a ba'ol'linip bir bolup, ikkisi bir tən bolidu. □ ■

²⁵ Ad'əm'ata bilən ayali h'ər ikkisi yalingaq bol-simu, h'əq uyalmaytti. □ ■

3

Ad'əm'atining Hudaning əmrigə hilapliq qilixi

¹ Yər yüzidə yilan Rəb P'ərwərdigar yaratq'an dal-adiki h'aywanlarning h'əmmisidin h'iylig'ər idi. U ayaldin: — Huda rasttinla ba'odiki d'ərəhlərning

---

■ **2:22** 1Kor. 11:8. □ **2:23** «ayal» — ibraniy tilida: «ixxah», «ər kixi» «ix» degən s'öz bilən ipadil'inidu. Bu s'özlər ərəbqə «insan» wə «nisa» degən s'özlər bilən munasiwətlik. ■ **2:23** Mal. 2:14; Əf. 5:30,31. □ **2:24** «ba'ol'linix» — ibraniy tilida: «ba'ol'linix» degən bu s'özning mənisi «yilim bilən qaplinix» degəngə yeq'ındur. «bir tən» — yaki: «bir ət». «bir tən bolidu» — yaki: «bir tən boluxioq'a to'q'ra kelidu». ■ **2:24** Mat. 19:5; Mar. 10:7; Əf. 5:28, 29, 31; 1Kor. 6:16. □ **2:25** «yalingaq bolsimu, h'əq uyalmaytti» — bu muh'im ayət to'q'ruluk biz «koxumq'a s'öz»imizdə azraq tohtilimiz. ■ **2:25** Yar. 3:7.

hëqkaysisining mewisidin yemənglar, dedimu? — dëp soridi.□

² Ayal yilanoqa jawab berip: — Baoqdiki dërəhlərnıng mewilirini yesək bolidu. ³ Əmma baoqning otturidiki dërəhning mewisi toqrisida Huda: «Buningdin yemənglar, qolmu tægküzmənglar, bolmisa əlisilər» degən, dedi.□

⁴ Yılan ayaloqa: — Undaq əməs! Hərgiz əlməysilər!■ ⁵ Bəlki silər uni yegən kününglarda, Huda kəzünglarning eqilip, Hudaoqa ohxax yahxi bilən yamanni bilidioqan bolup qalidioqanliqınglarni bilidu, — dedi.■

⁶ Ayal dërəhning *mewisining* yeməklik üqün yaxilikini, uning kəzni qamlaxturidioqanliqini kərüp, həmdə dërəhning adəmni əkillik qilidioqan jəlpkarliqini kərüp, mewidin yedi wə uningdin yenida turoqan erigimu bərdi; umu

□ **3:1** «yılan... dëp soridi» — bizdə guman yokki, yilanni ixlitip söz qiloquqi Xəytan idi («Wəh.» 12:9, 20:2ni kərüng). Oqurmənlər xuni baykayduki, Xəytan «Huda» degini bilən, «Rəb» yaki «Pərwərdigar» degən namlarni kət'iy ixlətməydu. U ayaldin soal soriqanda Hudaning eytqan səzidiki «halioqiningqə» degən səzni qikiriwetidu. □ **3:3** «**Baoqdiki dërəhlərnıng mewilirini yesək bolidu**» — Həwa'animiz Hudaning tapilioqinini eytqanda, birinqidin «halioqiningqə» degən səzni deyixni untup qaloqan, ikkinqidin Hudaning səzigə: «qol tægküzmənglər» degənni qoxup qoyidu (2:4). Ləkin Həwa'animiz muxu səzlərnı biwasitə Hudadin anglioqan əməs, eri Adəm'atimiz uningoqa toqra yətküzüxi kerək idi; xunga bu hatalıqning məs'uliyiti Adəm'atimizdimu boluxi mumkin. Yənə dikqət qilimizki, gərqə «baoqning otturidida» ikki dërəh bolsimu, Həwa'animiz pəkət «baoqning otturidiki dërəh» dëp, birla dërəhni tiloqa alidu. Uning kəngli allıkaqan xu dërəhkə məptun bolup qaloqan boluxi mumkin. ■ **3:4** 2Kor. 11:3. ■ **3:5** Yh. 8:44.

yedi. □ ■ 7 Yeyixi bilənla hər ikkisining közliri eqilip, özlrining yalingaq ikənlikini bilip, ənjür yopurmaklirini elip bir-birigə ulap tikip, özlrigə yapkuq kilip tartti.

8 Kün salkinliqanda, ular Pərwərdigar Hudaning baqda mangoan xəpisini anglap kelip, adəm ayali bilən Pərwərdigar Hudaning hazır bolqinidin keqip baqdiki dərəhlərnin arisioa yoxurunuwaldi. □ 9 Ləkin Pərwərdigar Huda towlap adəmni qakirip uningoa: Sən nədə? — dedi.

10 Adəm'ata jawab berip:

— Mən baqda xəpəngni anglap, yalingaq turoqinim üqün kərkup ketip, yoxurunuwaldim, — dedi.

11 Huda uningoa: — Yalingaq ikənlikingni sanga kim eytti? Mən sanga yemə, dəp əmr kiləan dərəhning mewisidin yedingmu-ya? — dedi.

12 Adəm jawab berip: — Sən manganə həmrəh boluxka bərgən ayal dərəhning mewisidin manganə bərgənidi, mən yedim, — dedi.

13 Pərwərdigar Huda ayaloa: — Bu nemə kiləqining? — dedi. Ayal jawab berip: — Yilan

---

□ 3:6 «Ayal ... kərdi» — Həwa'ana uqriqan azduruluxni Məsih Əysa uqriqan sinəq bilən selixtursaq ularda ohxax üq amil məwjut — «Luka» 4:1-14 wə «1Yuh.» 2:16ni kəring. Injil boyiqə Həwa'animiz aldinip qəloquqi, toluq gunah sadir kiləquqi Adəm'atimizdur; qünki u həq qarxilik kərsətməy, bilip turup xu mewidin yedi («1Tim.» (1)» 2:14ni kəring). Adəm'atimiz Həwa'anining yenida bolqini bilən, yənila uni mewini yeyixtin tosumidi. ■ 3:6 Rim. 5:12, 14-21; 1Tim. 2:14. □ 3:8 «kün salkinliqanda» — yaki «künning salkin xamal waqtida». «Künning salkinlixix waqti» Ottura Xərktə kəqkurun baxlinidu.

meni aldap azdursa, mən yəp saptimən, — dedi.

Hudaning yilan, Adəm'ata wə Həwa'anini jazalixi

¹⁴ Pərwərdigar Huda yilanoqa mundaq dedi: — «Bu qiloqining üçün,

Sən həmmə mal-qarwilardin,

Daladiki barliq haywanatlardin bəkrək lənətkə qalisən;

Qorsiqing bilən beoqirlap mengip,

Ömrüngning barliq künliridə topa yəysən. □

¹⁵ Wə mən sən bilən ayalning arisioqa,

Sening nəsling bilən ayalning nəslining arisioqa oqmənlik salimən;

U sening bexingni dəssəp zəhimləndüridu,

Sən qopup uning tapinini *qeqip*

■ **3:13** Wəh. 12:13. □ **3:14** «**Pərwərdigar Huda yilanoqa mundaq dedi**» — Huda yilandin heçqandak soal sorimaydu. «**bəkrək lənətkə qalisən**» — baxqa birhil tərjimisi: «pəxət sənla xu lənətlərgə qalisən...». Əmma Adəm'atimizning gunahı üçün barliq jan igiliri lənətkə qelip əlidu; xunga biz 3:14diki tərjimini tooqra dəp qaraymiz. «**Topa yəysən**» — Yilanlarning ozuqi topa əməs, əlwəttə, birak ular hərdaim ozuk yegəndə topa yeməy qalmaydu. Bu ix yilanning pəsləstürülgənlikini, nomusqa qalduruloqanlikini təkitleydu.

zəhimpləndürisən». □ ■

¹⁶ Andin Huda ayaloqa: — «Sening hamilidarliqning japa-muxəkəkətlini kəpəytimən;

Sən qattik toloqak iqidə boxinisən;

Sən eringdin üstün turuxka həwəs kılsangmu,

U üstüngdin hojilik kılidu» — dedi. □ ■

¹⁷ Andin U Adəm'atiqa: — «Sən ayalingning səzigə kulak selip,

Mən sanga yemə, dəp əmr kıloqan dərəhtin yegining tüpəylidin,

Sening tüpəylingdin yər-tupraq lənitimgə uqraydu;

Əmrüngning barlik künliridə pəkət japalik

□ **3:15** «U sening bexingni dəssəp zəhimpləndüridu» — ayalning nəslı xundak kılidu. «U sening bexingni dəssəp zəhimpləndüridu, sən kəpup uning tapinini qekip zəhimpləndürisən» — muxu bexarəttə kərsitilgən ix xuki, ayal kixining nəslı Xəytanning bexini puti bilən dəssəp yanqioqanda, Xəytanmu uningoqa hujum kılip tapinini yarilanduridu. Bu bexarətni dunyaqa kelidioqan Qutkuzoquqi toqruluk, dəp ix-inimiz. Buning üstidə «kəxumqə səz»imizdə azraq tohtilimiz.

■ **3:15** Mat. 4:1; Kol. 2:15. □ **3:16** «Hamilidarliqingni. ... kəpəytimən» — insan əlidioqan kılinoqaqqa, ayal kixi kəprək bala tuoquxi kərək. «Sən eringdin üstün turuxka həwəs kılsangmu, u üstüngdin hojilik kılidu» — baxka birhil tərjimisi: «Xundaqtimu, eringgə küqlük ixtiyak baoplaysən wə u seni baxkuridu». Əmma Hudaning muxu həkümi bilən gunah tüpəylidin ə-ayal arisida ziddiyət wə kürəx pəyda boldi, degənliktur, dəp qaraymiz. Ohxax peillarni ixlətkən, ohxax xəkillik bir jümlə 4:7də tepilidu. ■ **3:16** 1Kor. 14:34; 1Tim. 2:11,12; Tit. 2:5; 1Pet. 3:6.

ixləpla, andin uningdin ozuklinisən. □

18 Yər sanga tikən bilən kəmoqak ündüridu;
Xundaqtimu sən yərdiki ziraət-otyaxlarni
yəysən. □

19 Taki sən tupraqqa kaytkuqə yüz-közüng tərgə
qümgəndə, andin nan yeyələysən;
Qünki sən əsli tupraqtin elinoqansən;
Sən əslidə topa boluq, q,
Yənə topioqa kaytisən» — dedi.

20 Uning ayali barliq jan igilirining anisi bo-
lidioqini üqün adəm uningə «Hawa» dəp at
koydi. □

21 Pərwərdigar Huda Adəm'ata bilən uning ay-
alioqa haywan teriliridin kiyim kılıp kiydürüp
koydi. □ ■

Adəm'ata bilən Həwa'anining Erəm bəoqdin kooqlinixi

□ **3:17 «ayalingning sozigə»** — ibraniy tilida «ayalingning awazioqa». «... **dərəhtin yegining tüpəylidin**» — əlwəttə, Adəm'atining bu dərəhning mewisini yeyixini kərsitidu. Əsliy tekist ibraniy tilida «dərəhtin» dəp elinidu. □ **3:18 «Sən yərdiki ziraət-otyaxlarni yəysən»** — Nuh pəyoqəmbərninğ dəwrigiqə insanlarəqa pəkət ziraət-otyax (gəxni əməs) yeyixkə ruhsət idi (1:29ni kərüng). □ **3:20 «Hawa»** — ibraniy tilidiki «hayatliq» degən söz bilən ahangdax. Adəm'atining bu sözliri bexarətlik idi; qünki Həwa'ana tehiqə bala tuoqmioqanidi. □ **3:21 «Haywan teriliri»** — bu terilərnə ixlitix üqün məlum gunahsız haywanatlar əlüxi kərək. Bu bəlkim birinçi qurbanliqlar boluxi mumkin. Hudaning Adəm'ata wə Həwa'animizəqa eytkən sözliri wə kılıqan muamilisi toqruluk «koxumqə söz»imizdə azraq tohtilimiz. ■ **3:21** 2Kor. 5:1-5

22 Pərwərdigar Huda söz kılıp: — Mana, adəm Bizlərdin birigə ohxap kəldi, yahxi bilən yamanni bildi. Əmdi kəlini uzitip həyatlik dərihidin elip yəwəlip, ta əbədgiqə yaxawərməsliki üqün *uni tosuximiz kerək*, dedi.□

23 Xuning bilən Pərwərdigar Huda uni Erəm baqdin koqlap qikiriwətti; xundak kılıp uni yərgə ixləydiqan, yəni əzi əsli apiridə kiliqan tupraqka ixləydiqan kılıp koydi. 24 Adəmni koqliwetip, həyatlik dərihigə baridiqan yolni muhəpizət kiliq üqün, u Erəm beqining məxriq tərapiqə kerublarni wə tət tərəpkə pirkiraydiqan yalkunluk bir xəmxərnə koyup koydi.□

4

Qabil bilən Həbil

1 Adəm'ata ayali Həwa bilən billə boldi; Həwa həmilidar bolup Qabilni tuqup: «Mən bir adəmgə igə boldum — U Pərwərdigardur!» —

□ **3:22 «Bizlər»** — toqruluk yənə «koxumqə səz»imizni (1:26 toqruluk) kərüng. «**Uni tosuximiz kerək**» — muxu səzlər əyni tekisttə yoq. □ **3:24 «Kerublar»** — bəlkim aləmdiki əng küqlük wə əng yukiri dərijilik pərixtilər yaki məhluklar boluxi mumkin. «Təbirlər»ni kərüng.

dedi.□

² Andin u yənə Qabilning inisi Habilni tuqdi. Habil padiqi boldi, Qabil bolsa terikqi boldi.□

³ Bekitilgən xundak bir waqit-saettə xundak bir ix boldiki, Qabil tuprakning hosulidin Pərwərdigarğa hədiyə kəltürdi.□ ⁴ Habilmu padisidin koylirining tunjiliridin, yəni ularning yeqidin hədiyə sundi. Pərwərdigar Habilni wə uning sunoqan hədiyəsini qobul kildi.□ ■ ⁵ Lekin Qabil wə uning sunoqiniqə qarimidi. Xu wəjidin Qabilning tolimu aqqiqi kelip, qirayi tutuldi.

⁶ Xuning bilən Pərwərdigar Qabiloqə: Ne-

□ **4:1 «Adəm'ata ayali Hawa bilən billə boldi»** — ibranij tilida «Adəm'ata ayali Həwani tonidi» bilən ipadilini. **«Qabil»** — ibranij tilida «Qayin» yaki «Kayin» deyilidu. «Qayin» degən isim ibranij tilida «igə boldum» degən səz bilən ahangdax. **«Mən bir adəmgə igə boldum — u Pərwərdigardur!»** — baxqa bir hil tərjimisi: «Pərwərdigarning yardimi bilən bir oquloqə igə boldum». Əyni tekst «Mən bir adəmgə igə boldum — Pərwərdigar!» degən məzmundidur. Bizningqə Həwa'animiz «Hudaning Qutkuzoquqi toqruluk wədisi həzir mən tuoqkan bala bilən əməlgə axuruldi!» dəp oylap qaloqan bolsa kerək. U nahayiti tezla Qabilning wədə qilinoqan Qutkuzoquqi əməslikini bilip yetidu, əlwəttə. □ **4:2 «Habil»** — ibranij tilida «həbəl» bolup, mənisi «bir tinik», «hər», «bus» «heqnama» degəndəktur. Xühisizki, bu isim Həwa'animiz yaki Adəm'atimizning birhil ümidsizlinixini bildüridu. □ **4:3 «Bekitilgən xundak bir waqit-saettə»** — ibranij tilida «künlarning ahirida» degən səzlər bilən ipadilini. Bu səzgə qariloqanda, Huda Habil wə Qabiloqə Əzining huzuriqə kiridoqan bir künni bekitip bərgən boluxi mumkin. □ **4:4 «ularning yeqi»** — qoylarning əng esil qismi dəp qarilatti. **«Pərwərdigar Habilni uning sunoqan hədiyəsini qobul kildi»** — ibranij tilida «Pərwərdigar uning əzigə wə uning sunoqan hədiyəsigə qaridi». ■ **4:4** Ibr. 11:4.

mixka aqqiklinisən? Nemə üçün qiraying tutulup ketidu? ⁷ Əgər durus ix kılsang, sən kətürülməmsən? Ləkin durus ix kılmisang, mana gunah ixik aldida *seni paylap* beqirlap yatidu, u seni öz ilkiğə almakçı bolidu; ləkin sən uningdin oqalip kelixing kerək, dedi.□

⁸ Qabil inisi Həbiloqa: «Daliqə qıkip keləyli!» dedi. Dalada xu wəkə boldiki, Qabil inisi Həbiloqa kol selip, uni öltürdi.□ ■

⁹ Pərwərdigar Qabiloqa: Ining Həbil nədə? — dəp soridi. U jawab berip: Bilməymən, mən inimning baqquqisimu? — dedi.

¹⁰ Huda uningqə: — Sən nemə kılding? Mana, iningning keni yərdin manganə pəryad kətürüwatidu!■ ¹¹ Əmdi iningning qolungda təkülgən kənini qobul kilixka aqzini aqқан yərdin qooqlinip, lənətkə uqraysən.□ ¹² Sən yərgə ixlisəngmu u buningdin keyin sanga qıwwitini bərməydu; sən yər yüzidə sərsan

---

□ **4:7 «Əgər durus ix kılsang, sən kətürülməmsən?»** — ibraniy tilida «Əgər durus ix kılsang, kətürülüş bolmamdu?» deyilidu. Əmdi nemə kətürülidu? Yaki Qabilning yüzi yaki elip kəlgən qurbanlıqı (toqra bolsa) kətürülidu yaki qobul kılinidu. Yənə bir mumkinqılık bar tərjimisi xuki: — «Sən (Qabil) iningdin yukiri (aka süpitigə layik) kətürülsən» degəndək bolidu. **«durus ix kılmisang...»** — Nemixka Qabilning hədiyəsi qobul kılinmidi? «Qoxumqə söz»imizdə azraq tohtilimiz. □ **4:8 «Qabil inisi Həbiloqa: «Daliqə qıkip keləyli!» dedi»** — əng kona kəqürmilərdə pəqət «Qabil inisi Həbil bilən səzlixip turup, dalada...» deyilidu. ■ **4:8** Mat. 23:35; 1Yuha. 3:12; Yəh. 11. ■ **4:10** Ibr. 12:24. □ **4:11 «aqzini aqқан yərdin qooqlinip...»** — demək: (1) yər-zəmin Həbilning kənini qobul kilixka aqzini aqқан wə (2) Qabil xu zəmindin qooqlanqan.

bolup, sərgərdan bolisən, — dedi.■

¹³ Buni anglap Qabil Pərwərdigarğa jawab kılıp: — Mening bu jazayimni adəm kətürəlmigüdək!

¹⁴ Mana, Sən bugün meni yər yüzidin qoqliding, mən əmdi Sening yüzüngdin yoxurunup yürimən; yər yüzidə sərsən bolup sərgərdanlığta yürimən; xundak boliduki, kimla meni tepiwalsa, öltürüwetidu!, — dedi.□ ■

¹⁵ Ləkin Pərwərdigar uningğa jawab berip: — Xundak boliduki, kimki Qabilni öltürsə, uningdin yəttə həssə intikam elinidu, — dedi. Xularni dəp Pərwərdigar Qabilğa uqriğan birsi uni öltürüwətmisun dəp uningğa bir bəlgə qoyup qoydi.

¹⁶ Xuning bilən Qabil Pərwərdigarning huzuridin qikip, Erəmning məxriq tərpidiki Nod degən yurtta olturaklıxip qaldı.□

Qabilning əwladliri — «mədiniyət»ning baxlinixi

¹⁷ Qabil ayali bilən billə bolup, ayali həmilidar bolup Hənohni tuqdi. U waqıtta Qabil bir xəhər bina qiliwatatti; u xəhərnin namini oqlining

---

■ **4:12** Pənd. 28:17. □ **4:14** «kimla meni tepiwalsa, öltürüwetidu!» — roxənki, xu waqıtta yər yüzidə adəmlər allıkağan kəpiyip kətkənidi. «Kimla meni tepiwalsa öltürüwetidu!» — Qabil kəyərgila barsa xu yərdiki tupraq ünməs bolup qalidu. U mengiwatқан bir apəttur, xunga uni kərgənla kixi uni yökıtixni oylaydu. ■ **4:14** Ayup 15:20, 21.

□ **4:16** «Nod» — mənisi «sərgərdanlıq», «biaramlıq».

ismi bilən Hanoḥ dəp atidi. □ 18 Hanohtin Irad tərəldi, iradtin Məḥuyail tərəldi, Məḥuyaildin Mətuxail tərəldi, Mətuxaildin Ləməḥ tərəldi.

19 Ləməḥ əzigə ikki hotun aldi. Birining ismi Adah, yənə birining ismi Zillah idi. □ 20 Adah Yabalni tuoqdi. U qedirda olturidioqan kəqmən malqilarning bowisi idi, □ 21 uning inisining ismi Yubal idi. Bu qiltar bilən nəy qaloquqilarning bowisi idi. □ 22 Zillah yənə Tubal-qayin degən bir oqulni tuoqdi. U mis-təmür əswablarni sokquqi idi. Tubal-qayinning Naamah isimlik bir singlisi bar idi.

23 Ləməḥ bolsa ayallirioqa səz kəlip:

— «Əy Adah bilən Zillah, səzümni anglanglar!
Əy Ləməḥning ayalliri, gepimgə kulak selinglar!
Meni zəhimləndürgini üqün mən adəm öltürdüm,
Tenimni zedə kəloqanliki üqün bir yigitni öltürdüm.

24 Əgər Qabil üqün yəttə həssə intikam elinsa,
Ləməḥ üqün yətmix yəttə həssə intikam elin-

□ 4:17 «**Qabilning ayali**» — Qabilning ayali bəlkim uning singlisi yaki nəwrə singlisi bolsa kerək («Yar.» 5:4ni kərüng). Xu waqıtta yeqin tuoqanliri bilən nikaḥlinix mən'i kəlinoqan əməs; yənə bir tərəptin, bundak nikaḥlinix dəslepki dəwrlərdə həqkəndak irkiy (genetikilik) kəmtüklük yaki kesəl kəltürüp qikarmaytti. □ 4:19 «**Ləməḥ əzigə ikki hotun aldi**» — bu ərləning tunji kətim ikki ayal elixi idi. Gərqə xu qəoqda Huda bu toqruluk biwasitə əmr bərmigən bolsimu, roxənki, U Adəm'atimizioqa pəkət bir Həwa'animizni yaritip bərgənidi («Mat.» 19:3-6ni kərüng). □ 4:20 «**bowisi**» — yaki «piri», «asasqisi» □ 4:21 «**Enox**» — yaki «piri», «asasqisi».

idu!» — dedi. □ ■

Xet bilən Enox

²⁵ Adəm'ata yənə ayali bilən billə boldi. Ayali bir oşul tuşup, uningõa Xet döp at qoyup: Qabil Håbilni eltürüwætini üqün Huda uning ornioqa manga baxqa bir əwlad tiklöp bərdi, dedi. □

²⁶ Xettinmu bir oşul tuşuldi; u uningõa Enox döp at qoydi. Xu waqittin tartip adəmlər Pərwərdigarning namioqa nida qilixqa baxlidi. □

5

Adəm'atining əwladliri — Nuḥ
pəyoqəmbərgiqə
1Tar. 1:1-27

¹ Bu Adəm'atining əwladlirining nəsəbnamisidur: —

□ **4:24 «Ləməh bolsa ayallirioqa söz qilip... dedi»** — Ləməhning bu sölzlrining hatirilinixidiki məxsət bəlkim insaniyətning omumən naḥayiti təkəbburlixip, mənəmənqilikkə petip kətkənlikini kərsitix üqün boluxi mumkin. ■ **4:24** Yar. 4:15. □ **4:25 «Xet»** — ibraniy tilida «bekitilgən» yaki «tiklängən» degən mənədə boluxi mumkin. □ **4:26 «Enox»** — «(ajiz) insan» degən mənədə. Bu söz ərəbqidin uyoqur tiliõa kirip «insan» bolup qalõan. «Adəmlər Pərwərdigarning namioqa nida qilixqa baxlidi» — bu ibarə Hudaõa ibadət-dua qilixni bildüridu («Yoel» 2:32, «Ros.» 2:21, «Rim.» 10:13, «1Kor.» 1:2ni kərüng).

Huda insanni yaratqan künidə, uni Əzigə ohxax qilip yaratti. □ ■ ² U ularni ər jinis wə ayal jinis qilip yaritip, ularoqa bəht-bərikət ata qilip, yaritiloqan künidə ularning namini «adəm» dəp atidi. □ ■

³ Adəm'ata bir yüz ottuz yaxqa kirgəndə uningdin əzigə ohxaydioqan, əz sürət-obrazidək bir oqul tərəldi; u uningoqa Xet dəp at koydi.

⁴ Xet tuquloqandin keyin Adəm'ata səkkiz yüz yil əmür kərüp, uningdin yənə oqul-qizlar tərəldi. □ ■ ⁵ Adəm'atimiz jəmiy tokquz yüz ottuz yil kün kərüp, aləmdin ötti.

⁶ Xet bir yüz bəx yaxqa kirgəndə uningdin Enox tərəldi. ■ ⁷ Enox tuquloqandin keyin Xet səkkiz yüz yəttə yil əmür kərüp, uningdin yənə oqul-qizlar tərəldi. ⁸ Xet jəmiy tokquz yüz on ikki yil kün kərüp, aləmdin ötti. ⁹ Enox tokşan yaxqa

□ **5:1 «Bu Adəm'atining əwladlirining nəşəbnamisidur»** — muxu jümlə bilən «Aləmning Yaritulixi»ning ikkinqi «tolidot»i («tarihi»), yəni «Adəm'atining tolidoti» («Adəm'atining əwladlirining nəşəbnamisi») (5:1-6:8). baxlinidu («tolidot» toquruluk «kirix söz»ni kərüng). **«bu Adəm'atining əwladlirining nəşəbnamisidur»** — muxu jümlə yənə kelip bəlkim Adəm'ata əzi hatiriləp qalduroqan qışmining hatimisi boluxi mumkin wə kitabning yengi bir qışmining, yəni 3-qışmining baxlinixidur (5:1-6:8). ■ **5:1** Yar. 1:26; 9:6; 1Kor. 11:7. □ **5:2 «Ularni ər jinis wə ayal jinis qilip yaritip,...»** — 1-ayəttə insan «uni» deyilidu; 2-ayəttə «ularni» deyilidu. Demək, 1-ayəttə ər-ayalning bir gəwdə ikənliki kərsitilidu; xunga insan «u» deyilidu. ■ **5:2** Yar. 1:26; Mat. 19:4; Mar. 10:6. □ **5:4 Xet tuquloqandin keyin Adəm'ata səkkiz yüz yil əmür kərüp...»** — ibraniy tilida «Xet tuquloqandin keyin Adəm'atining künliri səkkiz yüz yil boldi». Bu bəbtiki ohxax xəkilklik jümlilərnin ibraniy tilidiki xəkli xundəq. ■ **5:4** 1Tar. 1:1. ■ **5:6** Yar. 4:26.

kirgəndə uningdin Kenan tərəldi.■ 10 Kenan tuquloqandin keyin, Enox səkkiz yür on bəx yil ʔmür kərüp, uningdin yənə oqul-qizlar tərəldi.

11 Enox jəmiy tokkuz yüz bəx yil kün kərüp, aləmdin ʔtti.

12 Kenan yətmix yaxka kirgəndə uningdin Maḥalalel tərəldi. 13 Maḥalalel tuquloqandin keyin Kenan səkkiz yüz kırık yil ʔmür kərüp, uningdin yənə oqul-qizlar tərəldi. 14 Kenan jəmiy tokkuz yüz on yil kün kərüp, aləmdin ʔtti.

15 Maḥalalel atmix bəx yaxka kirgəndə uningdin Yarəd tərəldi. 16 Yarəd tuquloqandin keyin Maḥalalel səkkiz yüz ottuz yil ʔmür kərüp, uningdin yənə oqul-qizlar tərəldi. 17 Maḥalalel jəmiy səkkiz yüz toqsan bəx yil kün kərüp, aləmdin ʔtti.

18 Yarəd bir yüz atmix ikki yaxka kirgəndə uningdin Ḥanoh tərəldi.■ 19 Ḥanoh tuquloqandin keyin Yarəd səkkiz yüz yil ʔmür kərüp, uningdin yənə oqul-qizlar tərəldi. 20 Yarəd jəmiy tokkuz yüz atmix ikki yil kün kərüp, aləmdin ʔtti.

21 Ḥanoh atmix bəx yaxka kirgəndə uningdin Mətuxəlah tərəldi.■ 22 Mətuxəlah tuquloqandin keyin Ḥanoh üq yüz yiləiqə Huda bilən bir yolda mengip, yənə oqul-qizlarni tapti.■

23 Ḥanohning yər yüzidə barlık kərgən künliri üq yüz atmix bəx yil boldi; 24 U Huda bilən bir yolda mengip yaxaytti; u *tuyuksiz kəzdin* ʔayib boldi; qünki Huda uni ʔz yenioqa elip kətkənidi.

■ 5:9 1Tar. 1:2. ■ 5:18 1Tar. 1:3. ■ 5:21 Yəḥ. 14. ■ 5:22 1br. 11:5.

□ ■

²⁵ Mətuxələh bir yüz səksən yettə yaxça kirkəndə uningdin Ləməh tərəldi. ²⁶ Ləməh tuquloqandin keyin Mətuxələh yettə yüz səksən ikki yil əmür kərüp, uningdin oqul-qizlar tərəldi. ²⁷ Mətuxələh jəmiy tokkuz yüz atmix tokkuz yil kün kərüp, aləmdin ötti.

²⁸⁻²⁹ Ləməh bir yüz səksən ikki yaxça kirkəndə bir oqul tepip, uning ismini Nuḥ atap: — Pərwərdigar tupraqqa lənət kildi; xunga biz *yərgə* ixluginimizdə həmdə qollirimizning japalik əmgikidə bu bala bizgə təsəlli beridu, — dedi.□ ³⁰ Nuḥ tuquloqandin keyin Ləməh bəx yüz tokşan bəx yil əmür kərüp, uningdin yənə oqul-qizlar tərəldi. ³¹ Ləməh jəmiy yettə yüz yətmix yettə yil kün kərüp, aləmdin ötti.

³² Nuḥ bəx yüz yaxça kirkəndin keyin, uningdin Xəm, Həm wə Yafət tərəldi.

6

Hudaning insanlarning rəzillikidin azablinixi

□ **5:24 «Hənoh... Huda bilən bir yolda mengip yaxaytti»** — Hənoh bolsa pəyojəmbər idi; u Hudaning qüxüridiqan jazaliri toqruluk aqahalanduratti («Yəh.» 14-ayətni kərüng). «Ibr.» 11:5nimu kərüng. Uning oqlini «Mətuxələh» dəp atixi bəlkim bexarət boluxi mumkin idi. Qünki «Mətuxələh»ning mənisi «U əlgəndə, (xu ix) barliqqa kelidu!» degən mənidə. Okurmənlər həsəblap kərsə, Mətuxələh əlgən yili Hudaning jazasi boləqan topan apiti yər yüzigə qüxkənlikini bilidu. ■ **5:24** Ibr. 11:5.

□ **5:28-29 «Nuḥ»** — bu isimning mənisi «aram» degənlik bolup, ibraniy tilida «təsəlli» degən sözgə yəqin kelidu.

¹ Wə xundak boldiki, insanlar yər yuzidə kəpiyixkə baxliqanda, xundakla kizlarmu kəpləp tuquloqanda, ² Hudaning oqulliri insanlarning kizlirining qirayliklikini kərüp, halioqanqə tallap, əzligə hotun kixlixka baxlidi. □ ■

³ U waqıtta Pərwərdigar söz kılıp: —

— Mening Rohim insanlar bilən mənggü kürəx kiliwərməydu; qünki insan əttur, halas. Kəlgüsidə ularning əmri pəkət bir yüz yigirmə

□ **6:2 «Hudaning oqulliri»** — bu toqruluk tət hil qüxənqə bar: — (1) insan əməs, bəlki ərxniki bir hil zatlar; pərixtilər yaki rohlardin ibarəttur. (2) insan əməs, bəlki jinlar yaki yaman rohlardin ibarəttur. (3) hər jəhəttin adəttiki insanlardin yukiri adəmlər, padixah yaki həkümdar. (4) Qabilning hudasiz əwladliridək əməs, bəlki Huda yolida mangidioqan xetning ihlasmən əwladliridur. Biz birinçi kəzqaraxta bolimiz; «Ayup» 1:6, 2:1, 38:7ni kərüng. Buning səwəbini «koxumqə səz»imizdə berimiz. ■ **6:2** Yəh. 6-7

yaxtin axmisun! — dedi.□

⁴ Xu künlərdə (wə xundaqla keyinki künlərdimu), Hudaning oşulliri insanlarning qizlirining yenioqa berip, ulardin balilarni tapkinida, gigantlar yər yüzidə pəyda boldi. Bular bolsa kədimki zamanlardiki dangliq palwan-baturlar idi.□ ⁵ Pərwərdigar insanning ötküzüwatkan rəzilliki yər yüzidə kəpiyip kətkənlirini, ularning kənglidiki niyətlirining

---

□ **6:3 «Insan əttur»** — «ət» degən ibarə (wə uningə oħxap ketidoqan baxqa ibarilər) insanlarning gunahlıri bilən mu-nasiwətlik həlda tiləqə elinoqanda, daim degüdək insanlarning gunahqa əsir bolup kəlixini, yəni öz etidiki həwəs-ixtiyaqlirioqa əsir bolup kəlixini təkitləydu. «ət» degən söz Muqəddəs Kitabta muxu yərdə birinqi kətim insanning təbiitini kərsətkən. «Rimliklarə»diki kirix seznimu kərüng. «**Mening Rohim insanlar bilən mənggü kürəx kiliwərməydu**» — bu jümlining baxqa birhil tərjimisi: «Mening Rohim insanlar bilən mənggü yaxawərməydu». Ləkin bizningqə Huda bu ayəttə Öz Rohining adəmninng gunahını qəkləx üqün uning wijdanida kürəx kiliديوانlikini kərsətkən boluxi kərək; bu tərjimini aldi-kəynidiki bayanlarəqə əng muwapıq tərjimə dəp qaraymiz. Huda adəmninng gunahlıriəqə qək qoyux üqün uning əmrigə qək (120 yax) qoyidu («Tesalonikaliklarə (2)»diki «qoxumqə söz»imiznimu kərüng. Oqurmənlər xuni bayqayduki, Nuhtin ilgiri adəmlər birnəqəqə yüz yil yaxaytti. «Kəlgüsüdə ularning əmri pəkət bir yüz yigirmə yaxtin axmisun» degəninng baxqa birhil qüxəncisi: «Birəq ularəqə yənila bir yüz yigirmə yil (topan kəlgüqə) əmür berimən». □ **6:4 «gigantlar»** — ibraney tilida «nəfilim» degən söz bilən ipadilinidu. «Nəfilim» degəninng əslidiki mənisı «yikiloqanlar» boluxi mumkin. «**dangliq palwan-baturlar**» — ular gərqə «palwan-baturlar» bolsimu, ular Hudaning nəziridə intayin rəzil idi (5-ayətni kərüng).

hərkaqan yaman boluwatqinini kərdi. □ ■

⁶ Xuning bilən Pərwərdigar yər yüzidə adəmni apiridə kıləqinioqa puxayman kılıp, kənglidə azablandı. ⁷ Buning bilən Pərwərdigar: —

Əzüm yaratqan insanni yər yüzidin yokitimən — insandin tartip mal-qarwilaroıqə, əmiligüqi haywanlardin asmandiki kuxlaroıqə, həmmisini yok kılımən; qünki Mən ularni yaratqinimoqa puxaymən kildim, — dedi.

⁸ Lekin Nuħ bolsa Pərwərdigarning nəziridə xəpkət tapqanidi.

Nuħning kemə yasixi

⁹ Nuħ wə uning ix-izliri təwəndikiqə: —

Nuħ həkkanıy, öz dəwridikilər arisida əyibsiz adəm idi; Nuħ Huda bilən bir yolda mengip yaxaytti. □ ■ ¹⁰ Nuħtin Xəm, Həm, Yafət degən üç oqul tərəldi.

¹¹ Pütkül jaħan Hudaning aldida rəzillixip, həmmə yər zorawanlıkqa tolup kətkənidi.

¹² Huda yər yüzigə nəzər seliwidi, mana, jaħan rəzilləxkənidi; qünki barlıq ət igilirining yər

---

□ **6:5 «hərkaqan»** — ibraniy tilida «pütkül künidə». ■ **6:5**

Yar. 8:21; Ayup 15:16; Pənd. 6:14; Yər. 17:9; Mat. 15:19; Rim.

3:10,11,12; 8:6. □ **6:9 «Nuħ wə uning ix-izliri təwəndikiqə:**

—» — muxu jümlə bilən «Aləmning Yaritilixi»ning üçinqi «tolidot»i («tarihi»), yəni «Nuħning tarihi» yaki «nuħning tolidoti» (6:9-9:29) baxlinidu («tolidot» toqruluk «kirix səz»ni kərüng).

■ **6:9** Yar. 5:22.

yuzidə kıliwatkini yuzukqilik idi. □ 13 Xuning bilən Huda Nuhqa: —

Mana, aldimoqa barlik ət igilirining zawallıki yetip kəldi; qünki pütkül yər-jahanni ularning səwəbidin zorawanlik kaplıdi. Mana, Mən ularni yər bilən qoxup həlak kılimən. 14 Əmdi sən özüggə gofər yaqiqidin bir kemə yasap, kemining iqidə bəlmə-hanılarni kılip, iqi-texini qarimay bilən suwa. □ 15 Sən uni xundaq yasioqin: — Uzunluqi üq yüz gəz, kəngliki əllik gəz wə egizliki ottuz gəz bolsun. □ 16 Kemining pexaywini astioqa bir oquqqilik yasa, uning egizliki bir gəz bolsun; ixikini kemining yenifa orunlaxtur; kemini asti, ottura wə üsti kılip üq kəwət yasa. □

17 Qünki mana, Mən Əzüm asmanın astidiki həyatlık tiniki barlıki hər bir ət igisini həlak kılidioqan su topanni yər yüzigə kəltürimən;

□ **6:12 «ət igiliri»** — bu ibarə Muqəddəs Kitabta adətə insanlarni kərsitidu (6:3ning izahatinimu kəring). Bəzi waqıtlarda «ət igiliri» (məsilən, 19-ayəttə) həywanlarni öz iqiğə alidu (6:4ni kəring). **«Barlık ət igilirining ... kıliwatkini yuzukqilik idi»** — ibraniy tilida «barlık ət igiliri... öz yolini buzoqanidi».

□ **6:14 «gofər yaqiqi»** — yaki «arqa yaqiqi». **«kemə»** — muxu yərdə «sanduq» degən söz bilən ipadilnidu. Uzunluqi, kəngliki wə egizliki wə bularning bir-birigə boləqan nisbiti həzirki zamandiki əng qong kemilərnəngkigə ohxap ketidu. Lekin xəkli pəqət sanduqtək idi. Səwəbi, xu kemining məqsiti dengizda mengix əməs, pəqət ləyləp yürəxtin ibarət idi. □ **6:15 «gəz»** — Muqəddəs Kitabta ixlilitgən «gəz» adəmning qolning jəynəktin barmaqning uqiöqiğə boləqan arilıki (təhminən 45 santimetr) idi. □ **6:16 «Kemining pexaywini astioqa bir oquqqilik yasa»** — bu jümlining kəp hil tərjimiliri bar, lekin asasiy mənisi ohxax.

buning bilən yər yuzidiki barlik məhluklar tinikidin tohtaydu. ¹⁸ Lekin sən bilən əhdəmni tüzimən. Sən özüng, oqulliring, ayaling wə kelinliringni elip birliktə kemigə kiringlar.■
¹⁹ Özüng bilən təng tirik saqlap qəlix üqün, barlik jandarlardin hərqaysisidin bir jüp, yəni ərkikidin birini, qixidin birini kemigə elip kirgin;□ ²⁰ Tirik qəlix üqün kuxlarning hər bir tür liridin, mal-qarwilarning hər bir tür liridin wə yərdə əmiligüqi janiwarlarning hər bir tür liridin bir jüpi qəxingoqa kiridu. ²¹ Özüng wə ularning ozuklukı üqün hər hil yeməklıklərdin elip, yen-ingoqa oəmligin, — dedi.
²² Nuḥ xundak qildi; Huda əzigə buyruoan həmmə ixni u bəja kəltürdi.■

7

Topan balasi

¹ Pərwərdigar Nuḥқа mundaq dedi: — «Sən pütün əydikiliring bilən kemigə kirgin; qünki bu dəwrdə aldimda seni həkkanıy dəp kərdüm.■ ²⁻³ Həmmə həlal həywanlarning ərkək-qixisidin yəttə jüptin, həram həywanlarning ərkək-qixisidin bir jüptin elip, xuningdək asmandiki uqar-qanatlarningmu ərkək-qixisidin yəttə jüptin

■ **6:18** 1Pet. 3:20; 2Pet. 2:5. □ **6:19** «barlik jandarlar» — ibraniy tilida «ət igiliridin». Bəzi waqıtlarda «ət igiliri» (məsilən, 7:15də) həywanlarni əz iqigə alidu. ■ **6:22** Yar. 7:5; Ibr. 11:7.
 ■ **7:1** Yar. 6:9; 2Pet. 2:5.

elip, ularning nəslini pütkül yər yüzidə tirik saklax üqün özüng bilən billə əkir. ■ 4 Qünki yəttə kündin keyin uda kırık keqə-kündüz yər yüzigə yamoqur yaqdurimən; Özüm yasioqan həmmə janiwarlarni yər yüzidin yokitimən».

5 Xuning bilən Nuḥ Pərwərdigar uningə buyruqinining həmmisigə əməl kildi. ■ 6 Yər yüzini topan baskanda Nuḥ altə yüz yaxta idi. 7 Topandin *qutulup qelix* üqün Nuḥ bilən oqulliri, ayali wə kelinliri billə kemigə kirdi. ■ 8-9 Həlal ḥaywanlar bolsun, ḥaram ḥaywanlar bolsun, kuxlar bilən yərdə əmiligüqi janiwarlar bolsun, *ḥərbir türdin* bir jüp-bir jüptin ərkək-qixi bolup, Huda Nuḥқа buyruqandək kemigə, Nuḥning kexioqə kirdi. 10 Wə xundaq boldiki, yəttə kündin keyin, yər yüzini topan besixқа baxlidi.

11 Nuḥning əmrining altə yüzinqi yili, ikkinqi eyining on yəttinqi künidə qongqur dengizlarning təgliridiki barlıq bulaqclar yerilip, asmanning pənjiriliri eqilip kətti. □ 12 Yamoqur uda kırık

□ 7:2-3 «**Həmmə həlal ḥaywanlarning ərkək-qixisidin yəttə jüptin**» — yaki «həmmə həlal ḥaywanlarning ərkək-qixisidin yəttidin». «**həlal**» wə «**ḥaram**» — Nuḥning dəwridə «həlal» wə «ḥaram» degən uqum yegili bolidioqan wə yegili bolmaydioqan ḥaywanlarni kərsətkən əməs (9:3-34ni kəring), bəlki kurbanlıqқа nemini sunuxқа bolidioqan yaki bolmaydioqanlıqini kərsətkənidi (8:20ni kəring). «**uqar-kanatlarınqmu ərkək-qixisidin yəttə jüptin**» — yaki «uqar-kanatlarınqmu ərkək-qixisidin yəttidin». ■ 7:2-3 Law. 11. ■ 7:5 Yar. 6:22. ■ 7:7 Mat. 24:38; Luқа 17:27; 1Pet. 3:20. □ 7:11 «**qongqur dengizlarning təgliridiki barlıq bulaqclar**» — yaki «yərninq (astidiki) qongqur təgliridiki barlıq bulaqclar».

keqə-kündüz yər yüzigə tohtimay yaođi.

¹³ Dəl yamoqur baxlanoqan küni, Nuh, Nuħning Xəm, Ĥam, Yafət degən oqulliri, Nuħning ayali bilən üq kelini kemigə kirdi. ¹⁴ Ular bilən billə hərhil yawa ĥaywanlar tür-türi boyiqə, hərhil mal-qarwilar tür-türi boyiqə, yərdə emiligüqi hərhil janiwarlar tür-türi boyiqə wə hərhil uqar-kanatlar, yəni hərhil kanatlıq janiwarlar tür-türi boyiqə kemigə kirdi. ¹⁵ Ət igiliridin, yəni barlıq ĥayatlıq tinikı boləqan hərhil jandar-lardin, bir jüp-bir jüp bolup, kemigə nuħning kexioqa kirdi. ¹⁶ Kirgənlər Hudaning nuħka buyruoqinidək ət igilirining ĥərtürining ərkək-qixisi idi. Andin Pərwərdigar ixikni etiwətti. □

¹⁷ Topan yər yüzini uda kırık kün besip, sular uloıyıp kətti. Kemə yər üstidin kətürölüp ləyləp qaldı. ¹⁸ Su uloıyıp, yər üstidə tehimu egizləp kətti; kemə su üstidə dawaloqur turatti.

¹⁹ Sular yər yüzidə tolimu uloıyıp, pütkül as-manning astidiki barlıq egiz taqlarnimu besip kətti. ²⁰ Sular *taqlardin* yənə on bəx gəz ərləp, taq qoqkılirimu su astida qaldı.

²¹ Buning bilən yər yüzidə yürgüqi ĥəmmə ət igiliri, uqar-kuxlar, mal-qarwilar, yawayi ĥaywanlar, yərdə emiligüqi ĥəmmə janiwar-lar, jümlidin pütkül adəmlər ĥəmmisi əldi; ■

²² quruklukta yaxioquqi, burnida ĥayatlıq tinikı bar boləqanlarning ĥəmmisi əldi. ²³ Yər yüzidiki jeni barlarning ĥəmmisi, insan bolsun, mal-qarwilar bolsun, emiligüqi ĥaywanlar bolsun,

□ **7:16** «Pərwərdigar ixikni etiwətti» — ibranıy tilida «Pərwərdigar uni iqiğə solap koydı». ■ **7:21** Luqa 17:27.

asmandiki quxlar bolsun, həmmisi halak bolup yər yüzidin yok kilindi; pəqət Nuh wə kemidə uning bilən billə turoqanlar kutulup kaldi.■

²⁴ Bir yüz əllik künqiçə yər yüzini su besip turdi.□ ■

8

Topanning yenixi

¹ Huda Nuhni, xundakla kemidə uning bilən billə boləqan barliq yawayi haywanlar bilən barliq mal-qarwilarni əslidi. Xuning bilən Huda bir xamal qikirip yər yüzini yəlpütti wə sular yenixka baxlidi. ² Qongkur dengizlarning təgliridiki bulaklar wə asmanning pənjiriliri etilip, asmandin təkülgən yamoqur tohtidi. ³ Sular barəqanseri yər yüzidin yandi; bir yüz əllik kün ötkəndin keyin heli azlidi.

⁴ Yəttinçi ayninq on yəttinçi küni, kemə Ararat taq tizmiliridiki birining üstidə tohtap kaldi.□

⁵ Sular oninçi ayəqiçə barəqanseri aziyip, oninçi ayninq birinçi küni taq qəqkiliri kərünüxkə baxlidi.

⁶ Kirik kündin keyin Nuh kemigə əzi ornatkan dərizini eqip, ⁷ bir kuzəqunni sirtka qikardi. U yər yüzidiki sular tartilip boləquçə uyan-buyan uqup yürdi. ⁸ Uningdin keyin Nuh sularning yər

■ 7:23 2Pet. 2:5. □ 7:24 «yər yüzini su besip turdi» — yaki «su yər yüzining üstidin əqalib kəldi». ■ 7:24 Zəb. 29:10; 93:1-4; 104:6-9 □ 8:4 «tohtap kaldi» —ibraniy tilida «dəm aldi». «Ararat taqliri» xərkiy Türkiyədə boluxi mumkin.

yüzidin tartiloqan-tartilmoqanlikini bilix üqün, bir kəptəni qikardi. □ ⁹ Lekin sular tehiqə pütkül yər yüzini kaplap turoaqqa, kəptər putini koyoqudək jay tapalmay, Nuhning kexioqa kemigə yenip kəldi. Xuning bilən Nuh qolini sunup uni tutup, kemigə əkiriwaldi. ¹⁰ U yəttə kün saklap, bu kəptəni kemidin yənə sirtka qikardi. ¹¹ Kəptər kəqtə uning kexioqa yenip kəldi; mana, uning tumxukida yengi üzūwaloqan zəytun yopurmiki bar idi. Buni kərüp Nuh sularning yər yüzidin tartiloqinini bildi. ¹² U yənə yəttə kün saklap, kəptəni yənə sirtka qikardi, əmma bu kətim kəptər uning yenioqa kaytip kəlmidi.

¹³ Nuh altə yüz bir yaxka kirgən yili, birinqi ayn- ing birinqi künidə su yər yüzidin quruoqanidi. Nuh kemining kapkikini eqip qariwidi, yərning quruoqinini kərđi. ¹⁴ Ikkinqi ayning yigirmə yəttinqi küni, yər yüzi pütünləy qurup boldi.

¹⁵⁻¹⁶ U wakitta Huda Nuhka söz qilip: — Sən özüng, ayaling, oqulliring wə kelinliring kemidin qiqinglar. ¹⁷ Özüng bilən billə boloqan barlik ət igiliridin hər bir türdiki janiwarlarni, yəni uqar-qanatlarni həm mal-qarwilarni, yərdə əmiligüqi haywanlarning həmmisini özüng bilən koxup kemidin elip qikkin; xuning bilən ular yər yüzidə tarilip-tarkilip, nəsillinip zeminda kəpəysun, — dedi. ■

¹⁸ Xuning bilən Nuh, ayali, oqulliri wə kelinliri

□ **8:8** «**kəptəni**» — yaki «pahtək». Ibraniy tilida bu kux «yona» dəp atilidu. «Yona» ibraniy tilida həm kəptəni həm pahtəkni mu kərsitidu. ■ **8:17** Yar. 1:22, 28; 9:1.

bilən billə sirtka qikti. ¹⁹ Janiwarlarning həmmisi, barlik əmiligüqi haywanlar, barlik uqar-kanatlar, yərdə midirlap yüridiqanlarning hərəkaysisi öz türliroi boyiqə kemidin qikixti.

Nuħning Hudaoqa atap qurbanlik sunuxi

²⁰ Xu qaoqda Nuħ Pərwərdigarəqa atap bir qurbangahni yasidi; u həlal janiwarlar bilən həlal kuxlarning hər türidin elip kelip, qurbangahning üstidə «kəydürmə qurbanlik» ötküzdi. □ ■ ²¹ Xundak qilip Pərwərdigar huxbuy purap *məmnun boldi*; Pərwərdigar kənglidə: — «Insanning kəngül-niyiti yaxliqidin tartip rəzil bolsimu, Mən insan tūpəylidin yərgə yənə lənət oqumaymən wə əmdi bu qetimkidək həmmə jandarlarini urup yoxitiwətməymən. □ ■

²² Bundin keyin, yər məwjut künliridə,
Terix bilən orma,
Soquk bilən issik,
Yaz bilən qix,

□ **8:20** «**kəydürmə qurbanlik**» — sunuxta haywanning həmmə qismi Hudaoqa atap kəydürülidu. ■ **8:20** Law. 11.

□ **8:21** «**huxbuy**» — ibraniy tilida «aram bərgüqi purak» degən sözlər bilən ipadilinidu. Təwratta qurbanliqlardin qikqan «huxbuy» deyilgəndə adəttə «aram bərgüqi purak» degən söz bilən ipadilinidu. «**yaxliqidin tartip**» — yaki «kiqikidin tartip». «**Mən ... yərgə yənə lənət oqumaymən wə əmdi bu qetimkidək həmmə jandarlarini urup yoxitiwətməymən**» — ahirki zamanda Huda pütkül yərnə topan bilən əməs, bəlki ot bilən yoxitidu (9:11ni, «2Pet.» 3:6-7, «Wəh.» 21:1ni kərüng).

■ **8:21** Yar. 6:5; Pənd. 22:15; Mat. 15:19. Mar. 7:21-23

Küdüz bilən keqə üzülməy aylinip turidu» — dedi. □ ■

9

Hudaning Nuh bilən əhdə tüzüxi

¹ Huda Nuh bilən uning oqulliriqə bəht-bərikət ata kılıp, ularqə mundaq dedi: —

«Silər jüplixip kəpiyip, yər yüzini toldurunglar.■

² Yər yüzidiki barlıq janiwarlar, asmandiki barlıq kuxlar, barlıq yər yüzidə midirlap yürüqilər wə dengizdiki barlıq beliklarning həmmisi silərdin qorkup wəhimidə bolsun; bular qolunglarqə tapxurulqandur. ³ Midirlap yürüqən hərqandak janiwarlar silərgə ozuq bolidu; Mən silərgə kək otyaxlarni bərgəndək, bularning həmmisini əmdi silərgə bərdim.■

⁴ Lekin silər gəxni iqidiki jeni, yəni qeni bilən qoxup yeməslikinglar kerək.■ ⁵ Qeninglar, yəni jeninglardiki qan təkülsə, Mən bərhək uning hesabini alimən; hərqandak haywanning ilkidə qeninglar bar bolsa Mən uningqə tölətküzimən; insanning qolida bar bolsa, yəni birsining qolida öz qerindixining qeni bar bolsa, Mən uningqə xu qanni tölətküzimən.■

⁶ Kimki insanning qenini təksə, Uning qenimu insan təripidin təkülidu;

□ **8:22** «Terix bilən orma, soquq bilən issik, yaz bilən qix» — Ottura Xərktə «yilning altə pəsli» dəp qarilidu. ■ **8:22** Yər. 33:20,25. ■ **9:1** Yar. 1:28; 8:17. ■ **9:3** Yar. 1:29. ■ **9:4** Law. 3:17; 7:26; 17:14; 19:26; Qan. 12:23. ■ **9:5** Mis. 21:12,28.

Qünki Huda insanni Öz sürət-obrazida yaratqandur.■

⁷ Əmdi silər, jüplixip көpiyip, yər yüzidə tarilip-tarkilip көpiyinglar».■

⁸⁻⁹ Andin Huda Nuh bilən uning oqullirioja sөz kilip mundaқ dedi: — «Mana Özüm silər bilən wə silərdin keyin kelidiojan əwladliringlar bilən, xundaqla silər bilən billə turojan hər bir jan igisi, uqarkanatlar, mal-qarwilar, silər bilən billə turojan yər yüzidiki hər bir yawayi haywanlar, kemidin qıqqanlarning həmmisi bilən — yər yüzidiki heqbir haywanni qaldurmay, ular bilən Öz əhdəmni tüzimən.■

¹¹ Mən silər bilən xundaқ əhdə tüzimənki, nə barlik ət igiliri topan bilən yokitilmas, nə yərni wəyran kilidiojan heqbir topan yənə kəlməs».□

¹²⁻¹³ Huda yənə: — «Mən Özüm silər bilən wə qexinglardiki həmmə jan igiliri bilən mənggülük, yəni pütkül əwladliringlaroqiqə bekitkən muxu əhdəmning bəlgisi xuki: — Mana, Mən Özüm bilən yərning otturisida boləjan əhdining bəlgisi bolsun dəp həsən-hüsinimni bulutlar iqigə koyimən; ¹⁴⁻¹⁵ wə xundaқ boliduki, Mən yərning üstigə bulutlarni qıkarəqinimda, xundaqla həsən-hüsən bulutlar iqidə ayan boləqinida, Mən silər bilən ət igiliri boləjan barlik janiwarlar bilən tüzgən əhdəmni yad etimən; buningdin keyin sular hərgiz həmmə jandarlarini halak kiləuqi topan bolmas. ¹⁶ Həsən-hüsən bulutlar arisida pəyda

■ **9:6** Yar. 1:27; Yioq. 4:13; Mat. 26:52; Wəh. 13:10. ■ **9:7** Yar. 1:28; 8:17. ■ **9:8-9** Yəx. 54:9. □ **9:11** «əhdə» — ibraniy tilida «əhdəm».

bolidu; Mən uningqa qaraymən wə xuning bilən Mənki Huda yər yüzidiki ət igiliri boloqan barliq janiwarlar bilən otturimizda bekitkən əhdəmni yad etimən», — dedi.

¹⁷ Huda Nuhqa yənə: — «Mana bu Mən Özüm bilən yər yüzidiki barliq ət igiliri otturisida bekitkən əhdəmning nixan-bəlgisidur», — dedi.

Nuh wə uning oşulliri; Nuhning öz oşulliri toşrulux bexariti

¹⁸ Nuhning kemidin qikqan oşulliri Xəm, Həm wə Yafət idi. Həm Qanaanning atisi boldi. □ ■

¹⁹ Bu üqi Nuhning oşulliri bolup, pütkül yər yüzigə taraloqan ahalə xularning nəsil-əwladlidiridur. ²⁰ Nuh terikqilik klixqa baxlap, bir üzümzarliq bərpa kildi. □ ²¹ U uning xarabidin iqip, məst bolup kelip, öz qediri iqidə kiyim-keqəklirini seliwetip, yalingaq yetip qaldi. ²² Qanaanning atisi Həm kelip, atisining əwritini kərüp, sirtka qikip ikki kərindixioqa eytti. ²³ Xəm bilən Yafət kopup yepinjini elip, mürisigə artip, kəyniqə mengip kirip, atisining yalingaq bədinini yepip koydi. Ular yüzini aldi tərəpkə kiliq, atisining yalingaq tenigə qarimidi. □ ²⁴ Nuh xarabning kəypidin oyoqinip, kənji oşlining özigə nemə kiloqinini bilip: —

□ **9:18 «Qanaan»** — muxu «Qanaan» degən kixi «Qanaaniylar»ning əjdadi idi. ■ **9:18** Yar. 6:10. □ **9:20 «terikqilik klixqa baxlap»** — ibraniy tilida «tupraq əhli idi» degən sözlər bilən ipadiliduru. □ **9:23 «yepinqi»** — muxu yərdə bəlkim atisining kiyimini kərsitixi mumkin. Bu sözdin qarioqanda, Həm uni dadisining qediridin elip qikqan boluxi mumkin.

25 **Qanaanoga lənət boləyay!**
U qerindaxlirining qulining quli bolsun,
— dəp qarəjidi. □

26 U yənə: —

Xəmning Hudasi boləyan Pərwərdigarəya
təxəkkür-mədhiyə kəltürülgəy!
Qanaan Xəmning quli bolsun.

27 Huda Yafətəni awutqay!

U Xəmning qedirlirida turəyay,
Qanaan bolsa uning quli boləyay! — dedi. □

28 Nuh topandin keyin üq yüz əllik yil əmür
kərđi. 29 Bu tərīkidə Nuh jəmiy tokquz yüz əllik
yil kün kərüp, aləmdin ətti.

10

*Nuhning üq oəqlining əwladliri — «Əlləning
nəsəbnamisi»*

1Tar. 1:1-27

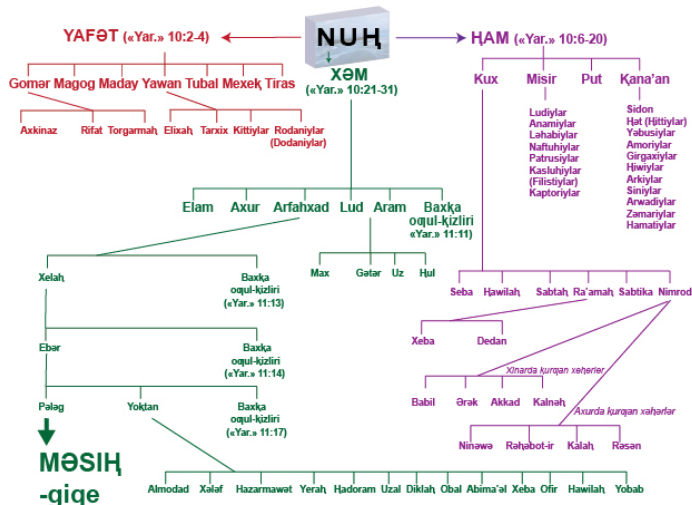
1 Təwəndikilər Nuhning oəqullirining
əwladliridur: — uning oəqulliri Xəm, Həm

□ **9:25 «Qanaanoga lənət boləyay!»** — Yaman ix qiloqini Həm tursa, nemixqə oəqli Qanaan lənətkə qaldı? Bu məsilə toəqruluk, xundakla Nuh pəyoəmbərnin bu bexaritining baxqə kişimliri üstidə «qoxumqə səz»imizdə azraq tohtilimiz. □ **9:27 «Nuh pəyoəmbərnin 25-27-ayəttiki bexariti»** — Nuh pəyoəmbərnin bu bexariti üstidə «qoxumqə səz»imizdə azraq tohtilimiz.

wə Yafət bolup, topandin keyin ulardin oqullar tərəlgən: —□ ■

«ƏLLƏRNING NƏSƏBNAMISI»

Əllərnin nəsəbnamisi

² Yafətning oqulliri bolsa, Gomər, Magog, Maday, Yawan, Tubal, Məxək wə Tiras idi. ■

³ Gomərning əwladliri: Axkinaz, Rifat wə Torgamah idi.

⁴ Yawanning əwladliri: Elixah, Tarxix, Kittiylar

□ **10:1 «izahət»** — muxu bəbtiki nəsəbnamidiki bəzi təpsilatlar wə nəsəbnamidiki yətmix əlnin hazırkı qaysi əl ikənliki toqruqluq «qoxumqə səz»imizni, xundaqla munasiwətlik həritini kərüng. **«Təwəndikilər Nuḥning oqullirinin əwladliridur:** — » — muxu jümlə bilən «Aləmnin Yaritulixi»ning tətinqi «tolidot»i («tarihi»), yəni «Nuḥning oqullirinin tolidot»i («Nuḥning oqullirinin əwladlirinin tarihi») (10:1-11:9) baxlinidu. ■ **10:1** 1Tar. 1:4 ■ **10:2** 1Tar. 1:5.

wə Dodaniylar idi. □ ⁵ Bularning əwladliri dengiz boylirida wə arallarda ayrim-ayrim yaxıoqan həlkələr bolup, hərqaysisi öz tili, öz ailə-kəbililiri boyiqə öz zeminlirida tarkilip olturaqlaxqan.

⁶ Həmming oqulliri Kux, Misir, Put wə Qanaanlar idi. □ ■

⁷ Kuxning oqulliri Seba, Həwilah, Sabtah, Raamah wə Sabtika idi. Raamahning oqulliri Xeba wə Dedan idi. ⁸ Kuxtin yənə Nimrod tərəlgən; u yər yüzidə nahayiti küqtünggür adəm bolup qıkti. □ ■ ⁹ U Pərwərdigarning aldida küqtünggür owqi boldi; xu səwəbtin «palanqi bolsa Nimrodtək, Pərwərdigarning aldida küqtünggür owqi ikən» degən gəp

---

□ **10:4 «bularning əwladliri»** — Bəzi alimlar «Yafətning barlıq əwladliri»ni kərsitidu, dəp qaraydu. Yənə bəzilər pəqət Yawanning əwladlirini kərsitidu, dəp qaraydu. Biz ikkinqi pikirgə mayil. □ **10:6 «Misir»** — ibraniy tilida «mitsraim». **«Put»** — «Liwiyə»dikilərnəng əjdadi boldi. ■ **10:6** 1Tar. 1:8. □ **10:8 «Nimrod»** — bu isim «asiy» «isyan kətürgüqi» degən mənidə. Xübhisizki, bu isim uningə keyinrək qoyulup, uning Hudaqə qarxi qıkkanlıqini kərsətkən. ■ **10:8** 1Tar. 1:10.

tarkaloqan. □ 10 Uning padixahlikı Xinar zem-
inidiki Babil, Ərək, Akkad wə Kalnəh degən
xəhərlərdə baxlanoqanidi. □ 11-12 U bu zemindin
Axur zeminiqə qikiq Ninəwə, Rəhobot-Ir, Kalah
wə Ninəwə bilən Kalahning otturisdiki Rəsən
degən xəhərlərnimu bina kildi (bular qoxulup

□ **10:9 «U Pərwədigarning aldida küqtünggür owqi boldi»** — bu sözlər bəlkim Nimrodning ismini qüxəndüridu. «Owqi» muxu yərdə bəlkim həywanlarnıla əməs, insanlarnı owlaydioqanlikini kərsitixi mumkin; bu yərdə «owqi» degən sözning «jahangir» degən mənisimu bar. Kona yəhüdiy ustazlar («rabbilar»)ning həmmisi: «Pərwədigar aldida küqtünggür owqi boldi» degən sözlər uning Hudaqə qarxi turoqanlikini kərsitidu, dəp qaraytti. Qünki Nimrod keyin bərpa qiloqan xəhərlər, jümlidin Babil xəhəri Huda wə uning həlkiqə qarxi qikqan, xundakla Hudaqə qarxi qikixning simwoli bolup qaloqan. **«palanqi bolsa Nimrodtək, Pərwədigarning aldida küqtünggür owqi ikən»** — bu sözning mənisi intayin səlbıy boluxi mumkin: «u nahayıti hətərlık adəm», «nahayıti təkəbbur bir jahangir», «həttə Pərwədigarqə qarxi qikixkə petinidu» degəndək mənilərni kərsitidu. □ **10:10 «Xinar»** — «Babil» yaki «Babilon»ning baxkə bir namidur. **«ayətning baxkə hil tərjimisi»** — «uning padixahlikining asasi Xinar zemnidiki Babil, Ərək, Akkad wə Kalnəh degən xəhərlər idi».

«Katta Xəhər» boldi).□

¹³ Misirning əvladliri Ludiylar, Anamiylar, Ləhəbiylar, Naftuhiylar, ¹⁴ Patrosiylar, Kasluhiylar (Filistiylər Kasluhiylardın qıkkən) wə Kaftoriylar idi.

¹⁵ Qanaandin tunji oqul Zidon tərilib, keyin yənə Hət tərəlgən. ¹⁶ uning əvladliri bolsa Yəbusiylar, Amoriylar, Girgaxiylar, ¹⁷ Hiwiylar, Arkiylar, Siniylar, ¹⁸ Arwadiylar, Zəmariylar wə Həmatiylar idi. Xuningdin keyin, Qanaaniylarning kəbililiri hər tərəpkə tarkilip kətti. ¹⁹ Qanaaniylarning yurt qegrisi bolsa Zidondin tartip, Gərar tərikipə sozulup, Gazaqə qikip, andin Sodom, Gomorra, Admah bilən Zəboim tərikipə tutixip, Lexaşiqə yetip baratti.

²⁰ Yukirikilar bolsa həmning oqulliri bolup, öz kəbilisi wə tilliri boyiqə kowm bolup öz zeminlirida olturaklaxkanidi.

²¹ Xəmmu oqul pərzəntlik boldi; Xəm bolsa

□ **10:11-12 «Axur»** — yəni «Asuriyə». Mumkinqiliki barki, Nimrod Babil xəhiridə Hudaqə qarxi bolqan hərəkətkə baxlamqi bolqanidi; xunga keyin (insan tilliri qalaymikanlaxturuloqanda) u Babil xəhiridin qikip ketixkə məjbur boldi. «U bu zemindin Axur zeminiqə qikip» degəning baxka birhil tərjimisi «Axur xu zemindin qikip,...». **«bular koxulup «Katta Xəhər» boldi»** — demək, Ninəwə degən «katta xəhər»ni kərsitidu («Yun.» 1:1, 3:2, 3:3, 4:11ni kərüng). Qünki keyinrək, bu Ninəwə, Rəhobot-Ir, Kalah wə Rəsən degən tət xəhər birlixip bir qong katta xəhər, yəni «Ninəwə xəhər»i boldi. Bəzi alimlar «Katta Xəhər» pəkət Kalah bilən Rəsəndin ibarət ikki xəhərni kərsitidu, dəp qaraydu; bizningqə «katta xəhər» Ninəwə, Rəhobot-ir, Kalah wə Rəsənlərnig həmmisini öz iqigə alidu.

Yafətning akisi, Ebərləarning ata-bowisi boldi.

²² Xəmning oqulliri Elam, Axur, Arfahxad, Lud, Aram; ²³ Aramning oqulliri Uz, Hūl, Gətər, Max idi. □

²⁴ Arfahxadtin Xelaḥ tərəldi, Xelaḥtin Ebər tərəldi. □ ²⁵ Ebərdin ikki oqul tərəlgən bolup, birining ismi Pələg idi, qünki u yaxioqan dəwrədə yər yüzidə bəlünūx boldi; Pələgning inisining ismi Yoqtan idi. □

²⁶ Yoqtandin Almodad, Xələf, Hazarmawət, Yerah, ²⁷ Hadoram, Uzal, Diklah, ²⁸ Obal, Abimaəl, Xeba, ²⁹ Ofir, Həwilaḥ wə Yobab tərəldi. Bularning həmmisi Yoqtanning oqulliri idi.

³⁰ Ularning olturoqan jayliri bolsa Mexadin tartip, Səffar degən rayonning xərək tərpidiki taqkiqə sozulatti.

³¹ Yukirikilar bolsa Xəmning oqulliri bolup, öz kəbilisi wə tilliri boyiqə kowm bolup öz zeminlirida olturaklaxkanidi.

³² Yukiridikilər Nuḥning əwladliri bolup, ular

■ **10:22** Yar. 11:10; 1Tar. 1:17. □ **10:23** «**Max**» — yaki «Məxək». □ **10:24** «**Ebər**» — mənisi bəlkim «(dəryadin) ötküqi». «Ibraniy» degən səz bəlkim bu səzdin çiqқан. ■ **10:24**

1Tar. 1:18. □ **10:25** «**Pələg**» — bu səzning tələppuzi «bəlünūx»kə yekındur. «U yaxioqan dəwrədə yər yüzidə bəlünūx boldi» — bu səz həqtə üç hil imkaniyət bar: (1) bu səzlər Babil munari wəkəsidə (11-bab), Hudaning tilni bəlūxi bilən əllərnimu bəlgənlikini, xundaqla «yər yüzidikiləarning bəlünūp kətkən»likini kərsitidu; (2) yər-zeminning əzining bəlünūp kətkənlikini kərsitidu («Yar.» 1:9 boyiqə yər-zemin əslidə birlə

qurukluq idi, qokum keyinqə məlum waqıtta hazırki Asiya, Yawropa, Afrika, Amerika, Awstraliyə wə Antarktika kīt'əlidirigə bəlūngən); (3) yukirida tiləqa elinoqan ikki imkaniyətning təng yüz bərgənlikini kərsitidu.

öz nəsəbliri wə qowmliri boyiqə hatiriləngən. Topandin keyinki yər yüzidiki barliq qowmlar ularning iqidin tarkaloqan. ■

Əllərninq yər yüzidə tarkaqlaxturuluxi

11

«Babil munari wəqəsi» — Hudaning insanlarning tilini parqiliwetixi

¹ U zamanda pütkül yər yuzidiki til həm söz birhil idi. □ ² Lekin xundak boldiki, adəmlər məxriq tərəpkə səpər kılıp, Xinar yurtida bir tüzlənglikni uqritip, xu yərdə olturaqlaxti. ■

³ Ular bir-birigə: — Kelinglar, biz hix kuyup, otta pixurayli! — deyixti. Xundak kılıp, ular quruluhta taxning orniqa hix, layning orniqa qarimay ixlətti. ⁴ Ular yənə: — Kelinglar, əmdi özimizgə bir xəhər bina kılıp, xəhərdə uqi asmanlarəqa taqaxkudək bir munar yasayli! Xundak kılıp özimizgə bir nam tikliyələymiz. Bolmisa, pütkül yər yuzigə tarilip ketimiz, — deyixti. □ ■

⁵ U waqıtta Pərwərdigar adəm baliliri bina kiliwatқан xəhər bilən munarni kərgili qüxti.

⁶ Pərwərdigar: — «Mana, bularning həmmisi

□ **11:1 «pütkül yər yuzidiki til ... birhil idi»** — bu til qaysi til boluxi kerək? Biz uni ibraniy tili, dəp qaraymiz. Səwəbi: (1) «Aləmning Yaritilixi»da uqraydıoğan, «Babil munari» wəxəsidin ilgiriki barlıq nam-isimlar ibraniy tilidiki nam-isimlar idi; (2) «Aləmning Yaritilixi» 1-11 bablardiki kəp ayətlərdə «söz oyuni» ixlitilgənlikni bizgə məlum (məsilən, 2:32, 11:9 wə xuningəqa munasiwətlik izahətlarni kəruŋg). Əgər xu zamandiki til ibraniy tili bolmioğan bolsa, undaқта, «Aləmning Yaritilixi»da xundak «söz oyuni»ning ixlitilixi mumkin bolmaytti. ■ **11:2** Yar. 10:10.

□ **11:4 «uqi asmanlarəqa taqaxkudək bir munar yasayli»** — ularning muxu məksiti bir hil məqrurlukni bildürüpla qalmaq, bəlki yənə munar arqilik asmandiki roqlar (jin-xəytanlar) bilən alaqə kilix («Əf.» 2:2), palqilik kilix məksitiningmu barlıqini ipadiləydu. Demək, u munar Hudaning yolioqa qarimuqarxi boləğan. Uning üstigə ularning bundak əzlrini tarilip ketixtin saqlax tədbiri Hudaning adəmlərgə: «silər jüplixip kəpiyip, **yər yuzini toldurunglar**» (9:1) degən əmrigə hilap idi. ■ **11:4** Kan. 1:28

bir qowmdur, ularning hëmmisining tilimu birdur; bu ularning ixining baxlinixidur! Bundin keyin ularning niyät kiloqan hërkindak ixini heq tosuwaloqili bolmaydu. ⁷ Xunga Biz tawengä quxüp ularning bir-birining gäplirini uqalmasliki üqün ularning tilini *baxqa-baxqa kilip* qalaymikanlaxturuwetöyli» — dedi.

⁸ Xundak kilip Përwërdigar ularni u jaydin pütkül yër yüzigä taritiwëtti. Xuning bilën ular xähärni yasaxtin tohtap kaldi. ■ ⁹ Xunga bu xähärning nami «Babil» döp ataldi; qünki u yerdä Përwërdigar pütkül yër yüzidikilärning tilini qalaymikanlaxturuwëtti. Xundak kilip Përwërdigar ularni u jaydin pütkül yër yüzigä taritiwëtti. □

Xämning nasəbnamisi

1Tar. 1:1-27

¹⁰ Tawëndikilär Xämning əwladliridur: — topan ötöp ikki yildin keyin, Xäm yüz yexida, uningdin

---

■ **11:8** Qan. 32:8; Ros. 17:26 □ **11:9** «**Babil**» — bu sözning ikki mənisi bar: — «Hudaning dərwezisi» wə «qalaymikanqilik»; xühşisizki, xähärni quruquqilar «muxu xähär bilën asmanlarğa yetimiz» degän məxsəttə xähərgə «Hudaning dərwezisi» degän mənilik namni qoyoqan; ləkin keyin «Babil» degän sözning «qalaymikanqilik» degän ikkinçi mənisi xu xähərgə däl munasip kəldi. «**Përwërdigar ularni u jaydin pütkül yër yüzigä taritiwëtti**» — bu wəqə 10-babtiki yətmix əl-qowmning qaysi yol bilën bir-biridin ayrilip kəktlənlikini, xundakla Nimrodning Babil xähiridin qıqıp kətkənlikini quxəndüridu. Yənə bir mumkinqiligi barki, Babildikilär keyinki dəwrlərdə qoqunoqan ilah «Marduk» yaki «Mərodak» əslidə Nimrodning əzi idi.

Arfakxad tərəldi. □ ■ 11 Arfakxad tuquloqandin keyin Xəm bəx yüz yil əmür kərüp, uningdin yənə oqul-qizlar tərəldi.

12 Arfakxad ottuz bəx yaxka kirkəndə uningdin Xelah tərəldi. 13 Xelah tuquloqandin keyin Arfakxad tət yüz üq yil əmür kərüp, uningdin yənə oqul-qizlar tərəldi.

14 Xelah ottuz yaxka kirkəndə uningdin Ebər tərəldi. 15 Ebər tuquloqandin keyin Xelah tət yüz üq yil əmür kərüp, uningdin yənə oqul-qizlar tərəldi.

16 Ebər ottuz tət yaxka kirkəndə uningdin Pələg tərəldi. 17 Pələg tuquloqandin keyin Ebər tət yüz ottuz yil əmür kərüp, uningdin yənə oqul-qizlar tərəldi.

18 Pələg ottuz yaxka kirkəndə uningdin Rəu tərəldi. ■ 19 Rəu tuquloqandin keyin Pələg ikki yüz tokkuz yil əmür kərüp, uningdin yənə oqul-qizlar tərəldi.

20 Rəu ottuz ikki yaxka kirkəndə uningdin Serug tərəldi. 21 Serug tuquloqandin keyin Rəu ikki yüz yəttə yil əmür kərüp, uningdin yənə oqul-qizlar tərəldi.

22 Serug ottuz yaxka kirkəndə uningdin Nahor tərəldi. 23 Nahor tuquloqandin keyin Serug ikki yüz yil əmür kərüp, uningdin yənə oqul-qizlar tərəldi.

24 Nahor yigirmə tokkuz yaxka kirkəndə un-

□ 11:10 «Təwəndikilər Xəmning əwladliridur: — » — muxu jümlə bilən «Aləmning Yaritulixi»ning bəxinqi «tolidoti» («tarihi»), yəni «Xəmning tolidoti» («Xəmning əwladlirining tarihi») (11:9-11:26) baxlinidu. ■ 11:10 Yar. 10:22-31; 1Tar. 1:17. ■ 11:18 1Tar. 1:25

ingdin Tərah tərəldi. ²⁵ Tərah tuquloqandin keyin Nahor bir yüz on tokkuz yil ömür kərüp, uningdin yənə oqul-kizlar tərəldi.

²⁶ Tərah yətmix yaxka kirkəndə uningdin Abram, Nahor wə Həran tərəldi.

Tərahning nəsəbnamisi

²⁷ Tərahning əwladliri təwəndikiqə: — Tərahın Abram, Nahor wə Həran tərəldi; Hərandin Lut tərəldi. □ ■ ²⁸ Ləkin Həran tuquloqan yurti boləqan, kaldiyələning Ur xəhiridə atisi Tərahning aldidə, Tərahın ilgiri əldi. □ ²⁹ Abram bilən Nahor ikkisi əyləndi. Abramning ayalining ismi Saray, Nahorning ayalining ismi Milkah idi; Milkah Həranning kizi idi; Həran bolsa Milkah wə Iskahning atisi idi. ■ ³⁰ Ləkin Saray tuqmas boləqəqka, uning balisi yoq idi. ■

³¹ Tərah bolsa oqli Abramni, nəwrisi Lut (Həranning oqli)ni wə kelini, yəni Abramning ayali Sarayni elip, Kanaan zeminiəqə berix üqün kaldiyələning Ur xəhiridin yoləqə qikti; birəq ular Həran degən jayəqə yetip kəlgəndə, xu yərdə olturəkləxip qaldı. □ ■ ³² Tərahning kərgən

---

□ **11:27 «Tərahning əwladliri təwəndikiqə: —»** — muxu jümlə bilən «Aləmning Yaritilixi»ning altinqi «tolidot»i («tar-ih»), yəni «Tərahning tolidoti» («Tərahning əwladlirining tar-ih») (11:27-25:11) baxlinidu. ■ **11:27** Yə. 24:2; 1Tar. 1:26.

□ **11:28 «Kaldiyələr»** — ibraniy tilidə «kasdiyələr». ■ **11:29** Yar. 22:20. ■ **11:30** Yar. 16:1, 2; 18:11, 12. □ **11:31 «Kanaan zeminiəqə berix üqün kaldiyələning Ur xəhiridin yoləqə qikti»** — həritə betini kəring. ■ **11:31** Yə. 24:2; Nəh. 9:7; Ros. 7:4.

künliri ikki yüz bəx yil bolup, Həranda aləmdin ötti. □

12

Hudaning İbrahim, yəni Abramni tallixi — İbrahimning etikadi

¹ Pərwərdigar əslidə Abramğa mundak degənidi: —

Sən öz yurtungdin, öz uruq-tuoŋqanliringdin wə öz ata jəmətingdin ayrilip, Mən sanga kərsitidigan zeminğa barəŋin. ■ ² Xundak kilsang Mən seni uluŋ bir həlkə kılıp, sanga bəht-bərikət ata kılıp, namingni uluŋ kilmən; xuning bilən sən özüng baxkilarğa bəht-bərikət bolisən; ³ kimlər sanga bəht-bərikət tilisə Mən ularni bərikətləymən, kimki seni horlisa, Mən qoŋum uni lənətkə qaldurimən; sən arkilik yər yüzidiki barlik ailə-qəbililərgə bəht-bərikət ata kilinidu! — dedi. □ ■

□ **11:32** «**İbrahimning səpəri**» — munasiwətlik həritini kərüng. ■ **12:1** Ros. 7:3; İbr. 11:8. □ **12:3** «**seni horlisa**» — yaki «seni təwən kərsə», «seni pəs kilsa». «**sən arkilik yər yüzidiki barlik ailə-qəbililərgə bəht-bərikət ata kilinidu!**» — Hudaning bu intayin muŋim əhdisi wə xərtliri toŋruluk «qoŋumqə səz»imizdə azrak tohtilimiz. ■ **12:3** Yar. 18:18; 22:18; 26:4; Ros. 3:25; Gal. 3:8.

IBRAHIMNING SƏPİRİ (Yaritilix 12-bab)

Ibrahımning səpıri

⁴ Abram Pərwərdigar uningqə eytkini boy-iqə *Harandin* ayrıldı; Lutmu uning bilən billə mangdı. Abram Harandin qıkkınida yətmix bəx yaxta idi.

⁵ Abram ayali Saray bilən inisining oqlı Lutni elip, ularning yiołkan barlıq mal-mülükini koxup, Haranda igidarqılıq kılqan adəmlərnı billə ketip, Kanaan zeminiqə berix üqün yoloqə qıktı; xundak kılıp ular Kanaan zeminiqə yetip kəldi. ■ ⁶ Abram zeminni kezip, Xəkəm degən jaydiki «Morəhning dub dərihi»ning yenioqə kəldi (u qaoqda u zeminda Kanaaniylar turatti). ■

⁷ Pərwərdigar Abramoqə kərünüp, uningqə: — Mən bu zeminni sening nəslinggə ata kılımən, — dedi.

■ 12:5 Ros. 7:4. ■ 12:6 Yar. 10:18,19; 13:7.

Xuning bilən u xu yərdə əzigə kərüngən Pərwərdigarəta atap bir qurbangah saldi. □ ■
 8 Andin u bu yərdin yetkilip, Bəyt-Əlning xərqidiki taqqa bardi; qarəb tərpidə Bəyt-Əl, xərək tərpidə Ayi degən jay bar idi; u xu yərdə qedir tikti. U xu yərdə Pərwərdigarəta atap bir qurbangah yasap, Pərwərdigarning namini qaqirip ibadət kildi. □ 9 Andin keyin Abram tədrijiy kəqüp, jənubidiki Nəgəw rayonioğa qarap yetkəldi.

Abramning Misiroğa qüxüxi

10 Zeminda aqarqilik bolənanidi; Abram Misiroğa qüxti; u xu yərdə waqtinqə turmaqci bolənanidi,

---

□ **12:7 «U... Pərwərdigarəta atap bir qurbangah saldi»** — kizik bir yeri xuki, Abram birnəqqə qurbangah salidu, lekin sunəjan kurbanlikliri toqrisida heqkandak hatirə yoktur. Bəlkim u kənglidə: — «Pərwərdigar manga xundak xapaət kərsətkən tursa, uningəta ibadət yolida məlum bir kurbanlik sunuxum kerək» dəp oyliəjan bolsimu, lekin nemini kurbanlik süpitidə sunuxning muwapik bolidiəjanlikini bilməy, yasəjan qurbangahlar kurbanliksiz kuruk turup qaləjan boluxi mumkin. ■ **12:7** Yar. 13:15; 15:18; 17:8; 24:7; 26:4; Qan. 34:4.

□ **12:8 «Pərwərdigarning namini qaqirip ibadət kildi»** — yaki «Pərwərdigarning namini qaqirip nida kildi». 4:26ni kərüng.

qünki zeminda aqarqilik bæk eoİR idi. □ 11 Əmma xundak boldiki, u Misiroİa yekınlaxkanda, ayali Sarayoİa: — Mana, mən sening həsün-jamalingning güzəllikini bilimən. 12 Xundak boliduki, misirliklar seni kərsə, «Bu uning ayali ikən» dəp, meni ɵltürüwetip, seni tirik qalduridu. 13 Xuning üqün sening: «Mən uning singlisi» deyixingni ɵtinimən. Xundak kılsang, mən seningdin yahxilik tepip, sən arkilik tirik qalimən, — dedi. ■

14 Abram Misiroİa kirgəndə xundak boldiki, misirliklar dərwekə ayalning güzəl ikənlikini kərđi. 15 Pirəwnning əmiriririmu uni kərüp, Pirəwngə uning tərıpini kıldi; xuning bilən ayal Pirəwnning ordisiİa elip kirildi. □ 16 Pirəwn Sarayning səwəbidin Abramİa yahxi muamilə kıldi; xuning bilən u İoy, kala, İangga exəklər, İul-dedəklər, mada exəklər wə tɵgilərgə erixti. 17 Əmma Pərwərdigar Pirəwn wə ɵyidikilirini Abramning ayali Sarayning səwəbidin tolimu eoİR wabalarİa muptila kıldi. ■ 18 Xuning üqün Pirəwn Abramni qakirip uningİa: — «Bu zadi sening manga nemə İiloİining? Nemixİa

□ 12:10 «**qüxti**» — İbraniylarİa nisbətən ular Hudaning «mukəddəs zemin»i bolİan İanaan (Pələstin)din qikİp hərİaysi İaylarİa (ularning İuİrapiyilik orni egiz bolsun, pəs bolsun) mangsa, «qüxüx» degən peil bilən ipadiliniđu; xuningdək hərİaysi yərdin Pələstingə qarap mangsa, «qikix» degən peil bilən ipadiliniđu. «**Abram Misiroİa qüxti**» — Abram (İbraİim)ning Misiroİa qüxüxi toİruluk «İoxumqə söz»imiz («İbraİimning İayatidin alidiİan sawaklar wə İbrətlər»)də azrak toİtilimiz. ■ 12:13 Yar. 20:12; 26:7. □ 12:15

«**Pirəwn**» — Misirning padixəİining omumi y unwani idi.

■ 12:17 Zəb. 105:14-15

uning öz ayaling ikənlikini manga eytmiding?
 19 Nemixka uni «singlim» dəp mening uni ho-
 tunlukka eliximoqa səwəbkar boloqili tas qalisən!
 Mana bu ayaling! Uni elip kətkin! — dedi.

20 Pirəwn öz adəmlirigə Abram tooqrisida əmr
 qildi; ular uni, ayalini wə uning barlıqini qoxup
 yoloqa seliwətti.

13

Abram bilən Lutning ayrilip ketixi

1 Xuning bilən Abram ayali wə uning barlıq
 nərsilirini həmdə Lutni elip Misirdin qikiq,
 Qanaanning jənubidiki Nəgəw yurtioqa mangdi.

2 U qaqda Abramning mal-waran wə altun-
 kümüxliri kəp bolup, helila bay idi.

3 U kəqüp yürüp, jənubtiki Nəgəwdin Bəyt-
 Əlgə, yəni Bəyt-Əl bilən Ayining otturisdiki
 əslidə qedir tikkən jayoqa,■ 4 kurbangah
 yasioqan jayoqa kaytip kəldi. Abram xu yərdə
 Pərwərdigarning namini qakirip ibadət qildi.■

5 Abram bilən billə mangoqan Lutningmu qoy-
 kala padiliri wə qedirliri bar idi.

6 Əmdi ular billə tursa, zemin ularni
 qamdiyalmaytti;■ 7 bu səwəbtin Abramning
 padiqiliri bilən Lutning padiqilirining arisida
 jedəl qikti (u wakitta Qanaaniylar bilən

■ 13:3 Yar. 12:8. ■ 13:4 Yar. 4:26; 12:8. ■ 13:6 Yar. 36:7.

Pərizziylər xu zeminda turatti).□ ■ 8 Xunga Abram Lutqa: — «Biz bolsaq kərindaxlarmiz, sən bilən mening aramda, mening padiqilirim bilən sening padiqiliring arisida talax-tartix pəyda bolmisun. 9 Mana, aldingda pütkül zemin turmamdu? Əmdi sən məndin ayrilojin; əgər sən sol tərəpkə barsang, mən ong tərəpkə baray; əgər sən ong tərəpkə barsang, mən sol tərəpkə baray», — dedi.■

10 U waqıtta Lut nəzər selip kərdiki, Iordan wadisidiki barlıq tüzlənglikning Zoar xəhiringiqə həmmila yərning süyi intayin mol idi; Pərwərdigar Sodom bilən Gomorrani wəyran kılıxtin ilgiri bu yər bəəyni Pərwərdigarning beoqi, Misir zeminidək idi.□ 11 Xuning bilən Lut əzigə Iordan wadisidiki pütkül tüzlənglikni talliwaldi; andin Lut məxriq tərəpkə kəqüp bardı. Xundak kılıp ikkiylən ayrıldı. 12 Abram Qanaan zeminida olturaqlaxtı; Lut bolsa tüzləngliktiki xəhərləarning arisida turdı; u bara-bara qədirlirini Sodom xəhiri

---

□ 13:7 «U waqıtta Qanaaniylar bilən Pərizziylər xu zeminda turatti» — «Qanaaniylar wə Pərizziylər»ning tiloqa elinixining səwəbi bəlkim (1) İbrahımning ailisidə iqki jedəl bolsa, ətrapidiki butpərəslər aldida İbrahımning Huda toqruluk bərgən guwahlikiqə daoq quxətti; (2) iqki jedəl ailini ajzlasturuwetətti, xuning bilən ətrapidiki kəbililər pürsəttin paydilinip ularoqa hujum kılıximu mumkin idi. ■ 13:7 Yar. 12:6. ■ 13:9 Yar. 20:15; 34:10. □ 13:10 «barlıq tüzlənglik... süyi intayin mol idi» — bu yərlər hazır «Əlük Dengiz» ətrapidiki kıpıquruk kaqjirak jaylardur. «Pərwərdigarning beoqi» — demək, Erəm beoqi. «Misir zeminidək» — Misir zeminini, bolupmu Nil dəryasi ətrapi tolimu munbət, süyi mol zemindur.

tərəpkə yetkidi. ¹³ Sodom həlki rəzil adəmlər bolup, Pərwərdigarning nəziridə tolimu eqir gunahkarlar idi.■

Abramning Hebronğa kəqūxi

¹⁴ Lut Abramdin ayrilip kətkəndin keyin, Pərwərdigar Abramğa: — Sən əmdi bexingni kətürüp, özüng turoqan jaydin ximal wə jənobka, məxriq wə məqrıp tərəpkə qarıqin; ¹⁵ qünki sən hazır kəruwatqan bu barlıq zeminni sanga wə nəslinggə mənggülük berimən.□ ■ ¹⁶ Sening nəslingni yərdiki topidək kəp kəlimən; xundaqqi, əgər birsi yərdiki topini sanap qıqalisa, sening nəslingnimu sanap qıqalixi mumkin bolidu.■ ¹⁷ Ornungdin tur, bu zeminni uzunluqi wə kəngliki boyiqə aylinip qıqqin; qünki Mən uni sanga ata kəlimən, — dedi.

¹⁸ Xunga Abram qədirlirini yetkəp, Hebron xəhriqə yeqin Mamrədiki dubzarlıqning yenioğa berip olturaqlaxti; u xu yərdə Pərwərdigarğa atap bir qurbangah yasidi.■

■ **13:13** Yar. 18:20; Əz. 16:49. □ **13:15** «sən hazır kəruwatqan bu barlıq zeminni sanga ... berimən» — u kəruwatqan zemin Lut talliwaloqan Iordan wadisini öz iqigə alatti. Bu Hudaning birinçi kətim zeminni İbrahımning nəsligila əməs, bəlki yənə İbrahımqımu berimən, dəp wədə kəlixı idi. Ləkin əməliyyəttə, İbrahım əmridə Pələstin zeminidin pəkət bir parqə yərlikla setiwaloqan (23-bab); xunga Hudaning bu wədisi İbrahımning tiriloqanda, zeminoğa mirashor bolidioqanlıqini kərsitidoqan bir bexarət bolsa kerək. ■ **13:15** Yar. 12:7; 15:7,18; 17:8; 26:4; Qan. 34:4; Ros. 7:5. ■ **13:16** Yar. 15:5; 17:4; Qan. 10:22; Yər. 33:22; Rim. 4:17,18; İbr. 11:12. ■ **13:18**

Yar. 14:13.

14

Abramning Lutni qutquzuxi

¹ Xinarning padixahi Amrafel, Əllasarning padixahi Ariok, Elamning padixahi Kedorlayomər wə Goyimning padixahi Tidalning künliridə xu wəqə boldiki, ² ular birlixip Sodomning padixahi Bera, Gomorraning padixahi Birxa, Admahning padixahi Xinab, Zəboimning padixahi Xəm'ebər wə Bela (yəni Zoar)ning padixahioğa qarxi hujumğa atlandi.

³ Bu *bəxining* həmmisi kelixip Siddim wadisiğa, yəni «Xor Dengizi» wadisiğa yiqildi. □ ⁴ Ular on ikki yil Kedorlayomərgə bekindi boldi, on üqinqi yilğa kəlgəndə, Kedorlayomərgə qarxi isyan kətürdi.

⁵ On tətinqi yili Kedorlayomər wə uningğa ittipakdax bolğan padixahlar həmmisi yiqilip, Axtarot-Karnaim degən yərdə Rəfayıylarğa, xundakla Həm degən yərdə Zuziylarğa, Xawəh-Kiriatayimda Emiylarğa hujum kilip ularni yəngdi; ■ ⁶ andin ular Horiylarni ularning Seir teqida məqlup kilip, qəlning yenidiki Əl-Paranoiqə sürüp-toqay kildi.

⁷ Arkidinla, ular Ən-Mixpatka (yəni Qadəxkə) yenip kelip, Amaləklərnin pütkül yurtini bulang-talang kildi; Həzazon-Tamarda olturuxluq Amoriylarnimu hujum kilip məqlup kildi. ⁸ Xuning bilən Sodomning padixahi, Gomorraning padixahi, Admahning padixahi, Zəboimning padixahi wə Belaning (yəni

□ **14:3 «Xor dengizi»** — «Əlük Dengiz» dəpmu atilidu. ■ **14:5** Yar. 15:20; Qan. 2:10,11.

Zoarning) padixahı qikip, Siddim wadisida ularoqa qarxi jəng kilixka səp tizdi; ⁹ muxu *bəxəylən* Elamning padixahı Kedorlayomər, Goyimning padixahı Tidal, Xinarning padixahı Amrafəl, Əllasarning padixahı Ariok qatarliklar bilən sokuxti; yəni tət padixah bilən bəx padixah əzara sokuxti. ¹⁰ Siddim wadisidiki həmmila yərdə qarimay *orəkliri* bar idi. Sodom wə Gomorraning padixahliri qeqip, orəklərgə quxüp kətti. Əmma qaloqanlar bolsa taolqa qeqip kətti.

¹¹ *Olalib kəlgən tət padixah bolsa* Sodom bilən Gomorraning həmmə mal-mülkini wə barlik ozuq-tülükini elip kətti. ¹² Ular yənə Abramning jiyəni Lutnimu malliri bilən qoxup elip kətti; qünki u Sodomda olturaklaxkanıdi.

¹³ Həlbuki, qutulup qaloqan birsi berip bu ixlarni ibranıy Abramoa eytti. Xu qaoqda u Amoriy Mamrəning dubzarlikining yenida turatti. Mamrə bolsa Əxkol wə Anərning akisi idi; bu üqəylən Abram bilən ittıpaqdax idi. □ ■ ¹⁴ Abram qerındixining əsir bolup qaloqanlıqini anglap, əz əyidə tuquloqan, alahidə tərbiyiləngən

□ **14:13** «**ibranıy**» — bu yərdə «ibranıy» degən söz birinçi qetım tiloqa elinoqan. «ibranıy» degən söz təwəndikidək ikki hil mənıdə boluxi mumkin: — (1) İbrahım Ebər degən kixining əvladi (21:10); (2) «ətəküqi». «İbranıy» degənnıng bəlkım «abar» («ətmək») degən peil bilən munasiwiti boluxi mumkin. İbrahım Qanaan zemında turuwatqanlaroqa nisbətən «dəryadin ətkən kixi» — demək, u «uluol dərya» (Əfrat dəryasi)din etüp kəlgən kixi idi. «**bu üqəylən Abram bilən ittıpaqdax idi**» — səl toqırırək tərjimə kılsaq «Abram bu üqəylən bilən ittıpaqdax idi».

■ **14:13** Yar. 13:18.

üq yüz on səkkiz adəmnı baxlap qikip, *tət padixahni* qoqlap danöiqə bardı. □ ¹⁵ Keqisi u adəmlirini guruppıaroğa bəlüp, ular bilən birliktə hujum kılıp ularni məqlup kılıp, ularni Dəməxkning ximal tərıpidiki Həbah degən jayöiqə qoqlap berip, ¹⁶ pütkül *olja aloğan* mal-mülükni kayturuwaldi; öz qerındixi Lutni, uning mal-mülki wə hotun-kızlırini, xundakla *barlıq qaloğan* adəmlərni yandurup kəldi.

Məlkizədəkning Abramoğa bəht tilixi

¹⁷ Abram Kedorlayomər wə uning bilən it-tipakdax padixahlarni məqlup kılıp, kaytip kəlgəndə, Sodomning padixahi Xawəh wadisi (yəni Han wadisi)oğa uning aldioğa qıkti.

¹⁸ Salemning padixahi Məlkizədəkmu nan bilən xarab elip aldioğa qıkti. U zat bolsa, Həmmidin Aliy Təngrining kahini idi; □ ■ ¹⁹ u *Abramni* bəht-bərikətləp: — «Abram asman bilən zeminning Igisi boləğan Həmmidin Aliy Təngri tərıpidin bərikətlənsun! □ ²⁰ Xundakla düxmənliringni öz qolungoğa tapxuroğan Həmmidin Aliy Təngrigə Həmdusana okuloğay!» — dedi.

Abram bolsa oəniymət aloğan nərsiləring ondin birini uningə bərdi.

□ **14:14** «**Abram ... tət padixahni qoqlap danöiqə bardı**» — təhminən 150-200 kilometröiqə qoqlıoğan. □ **14:18** «**Məlkizədək**» — bu zat toqruluk «Zəbur» 110-küydiki izahatlarni, xundakla «İbraniylaroğa»diki 5-7-bablarni wə xularning izahatlıri, «qoxumqə səz»inimu kərüng. ■ **14:18** İbr. 7:1, 2, 3. □ **14:19** «**Asman bilən zeminning Igisi**» — yaki «asman bilən zeminning Yaratquqisi».

21 Andin Sodomning padixahi Abramoa: — Adamlarni manga bərgəyla, oʻaniymətlarni əzligə aloqayla, — dedi.

22 Lekin Abram Sodomning padixahioja jawab berip: — Mən bolsam asman bilən zeminning Igisi bolqan Həmmidin Aliy Təngri Pərwərdigaroa kol kətürüp qəsəm qilqanmənki, ²³ mən səndin hətta bir tal yip nə bir tal boʻlquqinimu nə sening baxqa hərəkandak nərsəngni almaymən; bolmisa, sən keyin: «mən Abramni bay qilip qoydom» deyixing mumkin.

24 Xunga yigitlirimning yegən-iqkini, xundakla manga həmrəh bolqanlar, yəni Anər, Əxkol wə Mamrəlargə tegixlik ülüxtin baxqa, mən *oʻaniyməttin* heqnersə almaymən; xular əzligə tegixlik ülüxini alsun, — dedi.□

15

Hudaning Abramoa kərünüp, uning bilən əhdə tüzüxi

1 Bu ixlardin keyin Pərwərdigaroning səz-kalami Abramoa alamət kərünüxtə kelip: «Əy Abram, qorkmioqin; Mən Əzüm qalkining wə zor

□ **14:24 «yigitlər»** — Ibrahımning öz hizmətkarlarini kərsitidu. Ibrahımning həmrəhliri Anər, Əxkol wə Mamrə bəlkim Pərwərdigaroa etiqad qilquqilar bolmioaqqa, Ibrahım əzigə qoyqan kattik tələpni (heq oʻaniymət almaymən degəndək) ularning üstigə koymaydu.

in'amingdurmən» — dedi. □ ■ ² Lekin Abram: — Əy Rəb Pərwərdigar, mənə nemə berisən? Mana, mən balisiz tursam, əy-bisatlırimoşa warislik kıləuqi muxu Dəməxklik Əliezərle bardur, — dedi.

³ Abram yənə: Mana, Sən mənə heq nəsil bərmiding, mana əyümdə turuwatqanlardin biri mənə waris bolidu, dedi.

⁴ Xu həman Pərwərdigarning söz-kalami uningoşa kelip: «Bu kixi sanga waris bolmaydu, bəlki əz puxtungdin bolidioğan kixi sanga waris bolidu», — dedi.

⁵ Xuning bilən Pərwərdigar uni taxkirişə elip qıkip: — Əmdi asmanəşa karap yultuzlarni sana — Kəni, ularni saniyalamsənkini?! — dedi. Andin uningoşa: — Sening nəslingmu xundak bolidu, — dedi. ■

⁶ Abram Pərwərdigarəşa ixəndi; Pərwərdigar uningdiki bu *ixənqni* uning həkəkaniyliki dəp həsablidi. ■ ⁷ Yənə uningoşa: Mən bu zeminoşa igə kılixka seni Kaldiyədiki Ur xəhiridin elip qıkkan Pərwərdigardurmən, — dedi. ■

⁸ Lekin Abram: — I Rəb Pərwərdigar, mən uningoşa jəzmən igə bolidioşinimni kəndak bilimən? — dəp soridi.

⁹ *Pərwərdigar* uningoşa: — Mən üqün üq yaxlik bir inək, üq yaxlik bir qixi əqkə, üq yaxlik bir qoçkar bilən bir kəptər wə bir bajka elip kəlgin,

---

□ **15:1** «Mən Əzüm kəlkinə wə zor in'amingdurmən» — baxka birhil təjimişi: «Mən sanga zor in'am bərgüqidurmən».

■ **15:1** Zəb. 16:5; 18:2; 19:11 ■ **15:5** Mis. 32:13; Kənan. 10:22; Rim. 4:18; İbr. 11:12. ■ **15:6** Rim. 4:3,9,18,22; Gal. 3:6; Yaq.

2:23. ■ **15:7** Zəb. 105:9-13

— dedi.

¹⁰ Xunga u bularning hëmmisini elip, ularning hërbirsini yerimdin ikki parqə kilip, yerimini yənə bir yerimioğa udulmu'udul kilip qoyup qoydi; əmma kuxlarni parqilimidi. □ ¹¹ Kaşa-quzoqlar taplarning üstigə qüxkəndə, Abram ularni ürkütüp həydiwətti.

¹² Lekin kün patay degəndə, Abramni eoqir bir uyku basti wə mana, uning üstigə dəhxətlik bir wəhimə, tom qarangoqluluk qüxti. ¹³ Andin Pərwərdigar Abramğa: — Jəzmən bilixing kerəkki, sening nəsling əzlrining bolmioğan bir zeminda musapir bolup, xu yərdiki həlkning qulluqida bolidu wə xundakla, bu həlk ularğa tət yüz yiloqə jəbir-zulum salidu. ■ ¹⁴ Lekin Mən ularni qulluqqa saloquqi xu taipining üstidin həküm qikirimən. Keyin ular nuroqun bayliqlarni elip xu yərdin qikidu. ■ ¹⁵ Əmma sən bolsang, aman-hatirjəmlilik iqidə atabowiliringğa qoxulisən; uzun əmür kərüp

---

□ **15:10** «qüxənmə» — kona zamanlarda ikki tərəp bir-biri bilən əhdə tüzməkqi bolsa, awwal kala yaki koyni soyup, ikki parqə kilip parqilaytti; andin ikki tərəp soyup ikki parqə kiloğan malning otturisidin təng otüp bir-birigə qəsəm qilatti. Bu ixning mənisini, «qaysimiz əhdini buzsak, Huda uni bu soyoğan malğa ohxax qilsun!» deməklilik boluxi mumkin. Xunga ibraniiy tilida «əhdə tüzüx» adəttə «əhdə kesix» deyilidu. «Yər.» 34:8, 18-20-ayətlərnəni kərüng. ■ **15:13** Mis. 12:40; Ros. 7:6; Gal. 3:17. ■ **15:14** Mis. 3:22; 11:2; 12:35,36.

andin dəpnə qilinisen. □ ■ 16 Lekin xu yərdə tət əwlad ətüp, *nəsling* bu yərgə yenip kelidu; qünki Amoriylarning kəbihlikining zihi tehi toxmidi, dedi. □ ■

17 Xundak boldiki, kün petip qarangoşu bolqanda, mana, gəxləning otturisdin ətüp ketiwatqan, is-tütək qikiş turoqan bir otdan bilən yalqunluk bir məx'əl kəründi.

□ 18-19 Dəl xu küni Pərwərdigar Abram bilən əhdə tüzüp uningqa: — «Mən sening nəslinggə bu zeminni Misirning ekinidin tartip Uluq dərya, yəni Əfrat dəryasioşiqə berimən; yəni Keniylər, Kəniyyəylər, Kadmoniylər, ■ 20 Hittiylər, Pərizziylər, Rəfayiyar, 21 Amoriylər, Qanaaniylər, Girgaxiyar wə Yəbusiylarning

□ 15:15 «**ata-bowiliringqa qoxulisən**» — bu səz eytiloqan obyektqa qarap mənisini bekitix mumkin. Anglişuqi etikadlik kixi bolsa əlgəndin keyin uning rohi həqqaniylarning rohlirining qəxişə ketidu; etikadsiz bolsa, ularning rohi etikadsizlar bilən billə bolidu («Luqa» 16:13-19 wə «qoxumqə səz»nimu kərüng). ■ 15:15 Yar. 25:7, 8. □ 15:16

«**Amoriylarning kəbihliki**» — Amoriylər Qanaan zeminida turuwatqan kəbilələr iqdə «yətəkqi kəbilə» həsablinatti. «Amoriylarning kəbihlikining zihi tehi toxmioqanidi» — demək, Huda ularoqa towa qilix pirsiti bərsimu, ular towa qilmay, yənila gunaşqa petip, Huda bekitkən qəkkə yətkəndə, İbrahımning əwladliri bolqan İsrailar arqilik ularni jazalaydu; İsrailar ularni zeminidin həydəp yokişidu. Bu ixlar «Qəl-Bayawandiki Səpər», «Qanun Xərqi» wə «Yəxua»da təpsiliy təswirlinidu. «Misirdin qikiş»tiki «qoxumqə səz»imiznimu kərüng. ■ 15:16

Mis. 12:40. □ 15:17 «**qūxənmə**» — bu nərsilərnin əhmiyiti, xundakla Huda İbrahım bilən baqlioqan xu əhdə toşrisida «qoxumqə səz»imizdə azraq tohtilimiz. ■ 15:18-19 Yar. 12:7; 13:15; 24:7; 26:4; Mis. 32:13; Qan. 1:8; 34:4.

yurtini ularningki qilimən» dedi.

16

Ismailning tuquluxi

¹ Əmma Abramning ayali Saray uningqə həq bala tuqup bərmidi; ləkin uning Həjər isimlik misirlik bir dediki bar idi; ² Saray Abramqə: — Mana, Pərwərdigar meni tuquxtın tosti. Əmdi sən mening dedikimning qəxiqə kirgin; bəlkim u arqilik ana bolup tiklinixim mumkin, — dedi. Abram bolsa Sarayning səzini qəbul kərdi.

³ Xuning bilən Abramning ayali Saray dediki misirlik Həjərnı öz eri Abramqə toqəllıqqa apirip bərdi (u waqıtta Abram Qanaan zeminida on yıl olturoqanıdı). ⁴ Abram Həjərnıng qəxiqə kirdi wə u həmilidar boldi. Əmma u özining həmilidar boləqinini bilginidə, u ayal hojayinini kəzgə ilmas bolup qaldı. ⁵ Saray Abramqə qəyidap: — Manga qüxkən bu horluq sening bəxiqə qüxsun! Mən öz dedikimni kuqıkingqə selip bərdim; əmdi u özining həmilidar boləqinini kərgəndə mən uning nəziridə kəzgə ilinmidim. Həyr, Pərwərdigar

□ **16:1 «Həjər»** — bu isim ibranıy tilida «Həgar» dəp elinidu. Biraq bəzi oqurmənlər İsmailning apisini «Həjər» dəp ataxqa adətləngən. □ **16:2 «bəlkim u arqilik ana bolup tiklinixim mumkin»** — ibranıy tilida «bəlkim u arqilik quruluqum mumkin». Əyni waqıttiki ər-p-adətlər boyiqə, ayal hojayinning dediki ayal hojayinning erigə bala tuqup bərsə, balini ayal hojayinning balisi həsablaxqa bolatti.

sən bilən mening otturimizda həküm qikarsun!
— dedi.

⁶ Abram Sarayota: — Mana, dediking öz qolungdidur; sanga nemə layıq kərünsə uningota xuni kiləjin, — dedi. Buning bilən Saray uningota kattiklik kilixka baxlidi; buning bilən u uning aldidin keqip kətti.

⁷ Əmma Pərwərdigarning Pərixtsisi uni qəldiki bir bulakning yenida, yəni Xur yolining boyidiki bulakning yenidin tepip, uningota: ⁸ Əy Sarayning dediki Həjər, nədin kəlding, nəgə barisən? — dəp soridi. U jawab berip: — Mən hojayinim Sarayning aldidin keqip qiktım, — dedi.

⁹ Pərwərdigarning Pərixtsisi uningota: — Ayal hojayiningning kexiota kaytip berip, uning qol astida bol, — dedi.

¹⁰ Pərwərdigarning Pərixtsisi uningota yənə: — Sening nəslingni xundak awutimənki, kəplükidin uni sanap boləjili bolmaydu, — dedi.

¹¹ Andin Pərwərdigarning Pərixtsisi uningota: Mana, sən hamilidarsən; sən bir oqul tuqup, uningota Ismail dəp at koyəjin; qünki Pərwərdigar sening jəbir-japayingni anglidi.

¹² U yawa exək kəbi bir adəm bolidu; uning qoli hər adəmgə qarxi uzitilidu, xuningdək hər adəmning qoli uningota qarxi uzitilidu; u

---

16:7 «Pərwərdigarning Pərixtsisi» — «Təbirlər»ni kərung. «Pərwərdigarning Pərixtsisi» Təwrat dəwridə intayin alahidə bir xəhs idi. Bəzi ixlarda U Hudaning ornida kərünətti (məsilən, yənə 7-14-ayət, 18-babni kərung). **16:11 «Ismail»** — ibraniy tilida «Ixmail». Mənisi «Huda anglidi».

qerindaxlirining udulida ayrim turidu, dedi. □ ■
 13 Həjər öz-əzigə: «Mən muxu yərdə meni Kərgüqini arkisidin kərdüm» dəp, əzigə səz kılqan Pərwərdigarni: «Sən meni kərgüqi Təngridursən» dəp atidi. □ 14 Xuning bilən u quduk: «Bəər-lahay-roy» dəp ataldi. U Qadəx bilən Bərad xəhirining arilikididur. □ ■
 15 Həjər Abramqa bir oqul tuqur bərdi. Abram Həjər uningqa tuqur bərgən oqligqa Ismail dəp at qoydi. ■ 16 Həjər Abramqa Ismailni tuqur bərgəndə Abram səksən altə yaxta idi.

17

Hudaning Öz əhdisini bəkitixi; əhdə bəlgisi — hətnə

1 Abram tokşan tokquz yaxka kirgəndə, Pərwərdigar Abramqa kərünüp uningqa: — Mən Qadir Təngridurmən. Sən Mening aldimda

□ **16:12 «U qerindaxlirining udulida ayrim turidu »** — yaki «xərk tərripidə turidu». Məyli qaysi tərjimisi toqra bolsun, bəxarətning asasiy mənisi xuki, Ismail (wə uning əwladliri) bəxkilar bilən, hətta öz uruk-tuqqanliri bilən arilaxmay ayrim turidu yaki ularqa eqmənlikdə yaxaydu. ■ **16:12** Yar. 25:18. □ **16:13 «meni Kərgüqini arkisidin kərdüm»** — yaki pəqət «meni Kərgüqini kərdüm». Yənə bəxka birhil tərjimisi: «Meni kərgüqini kərüpmu, yənə tirik qaldim!».

□ **16:14 «Bəər-lahay-roy»** — mənisi «meni Kərgüqining qudukı». ■ **16:14** Yar. 24:62; 25:11. ■ **16:15** Gal. 4:22.

mengip, kamil boləjin. □ ■ 2 Mən Əzüm bilən sening arangda əhdəmni bekitip, seni intayin zor kəpəytimən, — dedi. ■

3 Abram əzini taxlap yüzini yərgə yekip yatti; Huda uning bilən yənə səzlixip mundaq dedi: —

4 Əzümgə kəlsəm, mana, Mening əhdəm sən bilən tüzülgəndur: — Sən nuroqun əl-millətlərnin atisi bolisən. □ ■ 5 Xuning

üqün sening isming buningdin keyin Abram atalmaydu, bəlki isming İbrahım bolidu; qünki Mən seni nuroqun əl-millətlərnin atisi kildim. □

6 Mən seni intayin zor kəpəytimən; xuning bilən səndin kəp əl-qowmlarni pəyda kəlimən, puxtungdin padixahlar qikidu. ■ 7 Mən sən wə səndin keyinki nəslingning Hudasi bolux üqün

Əzüm sən wə səndin keyinki nəslingning arisida əbədiy əhdə süpitidə bu əhdəmni tikləymən; ■

8 Mən sanga wə səndin keyinki nəslinggə sən hazır musapir bolup turoqan bu zeminni, yəni pütkül Qanaan zeminini əbədiy bir mülük

□ **17:1 «Kadir Təngri»** — ibraniy tilida «Əl-Xadday». «Xadday» degən səz bəlkim «mürə» degən mənədikiki səzdin qikқан — xuning bilən «xadday» «mən yələngən mürəm» degəndək yekimlik mənini bildüridu. **«Mening aldimda mengip»** — Hudaroqə etiқad kəloquqilaroqə Hudaning təyyarlıoqan bir yoli bar, ular uningda mengixi kerək. Demək, etiқadqilar «Huda meni kərüp turidu, wijdanim boyiqə mengixim kerək» degən uқumda yaxaydu. ■ **17:1** Yar. 5:22. ■ **17:2** Yar. 12:2; 13:16; 15:5, 18; Mis. 2:24; 6:4; Law. 26:42. □ **17:4 «mana, Mening əhdəm sən bilən tüzülgəndur: —»** — yaki «mana, Mən sən bilən tüzgən əhdəm xudur: -».

■ **17:4** Rim. 4:17. □ **17:5 «İbrahım»** — ibraniy tilida «Awraham». Buning mənisi «nuroqun əwladlirining atisi» yaki «kəpligən həlkələrnin atisi». ■ **17:6** Mat. 1:6. ■ **17:7** Yar. 13:15.

süpitidə ata qilimən; wə Mən ularning Hudasi bolimən, — dedi.■

⁹ Andin Huda İbrahimoğa yənə: — Sən özüng Mening əhdəmni tutqin, özüng wə səndin keyinki nəslingmu əwladtin-əwladқа buni tutuxi kerək. ¹⁰ Mən sən bilən wə səndin keyinki nəsling bilən tüzgən, silərning tutuxunglar kerək bolğan əhdəm xuki, aranglardiki hər bir ərkək hətnə qilinsun.□ ¹¹ Xuning bilən silər hətnilikinglarni kesiwetixinglar kerək; bu Mən bilən silərning aranglardiki əhdining bəlgisi bolidu.■ ¹² Barlıq əwladliringlar, nəsildin-nəsilgə aranglarda, məyli öydə tuquloğanlar bolsun, yaki əwladinglardin bolmay yatların puloğa setiwelinoğanlar bolsun, həmmə ərkək səkkiz künlük bolğanda hətnə qilinsun.■ ¹³ Öyüngdə tuquloğanlar bilən pulungoğa setiwaloğanların həmmisi hətnə qilinixi kerək. Xundak qiloğanda, Mening əhdəm təniringlarda ornap, əbədiy bir əhdə bolidu. ¹⁴ Lekin hətniliki turup, tehi hətnə qilinmioğan hər bir ərkək Mening əhdəmni buzoğan hesablinip, üzüp taxlinidu, — dedi.

¹⁵ Huda İbrahimoğa yənə söz qilip: — Ayaling Sarayni əmdi Saray dəp atimioğın, bəlki ismi

---

■ **17:8** Yar. 15:18; Qan. 1:8. □ **17:10** «Mən sən bilən...» — ibraniy tilida «Mən silər bilən...». Bu «silər» İbrahim wə barlıq öyidiki adəmlərni kərsitixi kerək. ■ **17:11** Ros. 7:8; Rim. 4:11.

■ **17:12** Law. 12:3; Luğa 2:21.

Sarah bolsun. □ 16 Mən uningõa bæht-bærikæt berip, uningdinmu sanga bir oõul berimæn. Mæn dærwæxæ uni bærikætlæymæn; xuning bilæn u æl-millætlæarning anisi bolidu; hælkælarning padixahirimu uningdin qikidu, — dedi. □

17 Ibrahim yænæ özini yærgæ etip düm yetip külüp kætti wæ kænglidæ: «Yüz yaxka kirkæn adæmmu balilik bolalarmu? Toksan yaxka kirkæn Sarahmu bala tuõarmu?!», — dedi. □

18 Ibrahim Hudaõa: — Ah, Ismail aldingda yaxisa idi! dedi. □

19 Huda uningõa: — Yaq, ayaling Sarah jæzmæn sanga bir oõul tuõup beridu. Sæn uningõa «Ishak» dæp at koyõin. Mæn uning bilæn öz æhdæmni tüzimæn; bu uningdin keyin kelidioan næsli bilæn baõliõan æbædiy bir æhdæ süpitidæ

□ **17:15 «Sarah»** — mænisi «mæning mælikæm». Lekin «Sarah» bolsa pækæt «mælikæ» degæn mænidæ. Buning æhmiiyti bækim xuki, xu qaoõdin baxlap Sarah pækæt Ibrahim øzigila «mælikæ» bolupla qalmay, bæki Huda aldidimu etiõadi tûpæylidin «mælikæ» dæp hæsablinidu («Ibr.» 11:11ni kørüng). □ **17:16 «... u æl-millætlæarning anisi bolidu»** — Sarahdin bolõan xu æl-millætlæ «Yæhuda», «Israil» (on kæbilæ) wæ «Edom» bolidu. On kæbilæ sürgün bolõandin keyin ulardin hæzirki birnæqqæ millæt xækillængæn boluxi mumkin. □ **17:17 «Ibrahim ... külüp kætti»** — Ibrahim yænæ özini yærgæ etip düm yetip külüp kætti ibrahimning külgænliki bækim yerim ixænq, yerim ixænqsizliktin, yerim gumandin, yerim huxalliktin bolsa keræk. Lekin «Rim.» 4:17-21dæ deyilgænler boyiqæ, Ibrahim tezla toluq ixænqkæ kældi. Uning bolõusi oõli «Ishak»ning ismining mænisi «külkæ»dur. □ **17:18 «Ismail Sening aldingda yaxisa idi!»** — Mænisi, bækim, «Ismail sæn Hudaning bæht-bærikætiõæ erixsun!» degændæktur. Heli roxænki, Ibrahim muxu waõitkõiqæ Ismailni Huda wædæ kõilõan oõlum, dæp ümid kõlip kælõnidi.

bolidu. □ ■ ²⁰ Ismailoʻga kelsək, uning toʻqrisidiki duayingni anglidim. Mana, Mən uni bərikətləp, nəslini kəpəytip, intayin zor awutimən. Uning puxtidin on ikki əmir qıqıdu; Mən uni uluq bir həlkə qilimən. □ ■ ²¹ Birəq əhdəmni bolsa Mən kelər yili dəl muxu waqıtta Sarah sanga tuoʻrup beridoʻqan oʻqul — Ishəq bilən tüzimən, — dedi. ■ ²² Huda İbrahım bilən səzlixip bolup, uning yenidin yukirioʻga qıqıp kətti.

²³ Xuning bilən xu künila İbrahım əz oʻqli Ismailni, əz əyidə tuoʻquloʻanlar wə puloʻa setiwaloʻanlarning həmmisini, yəni uning əyidiki barlık ərkəklərni elip, Huda uningoʻga eytkandək ularning hətnilikini kesip hətnə qildi.

²⁴ İbrahımning hətniliki kesilip, hətnə qilinoʻqanda, tokşan tokkuz yaxka kirgənidi.

²⁵ Uning oʻqli Ismailning hətniliki kesilip, hətnə qilinoʻqanda, on üq yaxta idi. ²⁶⁻²⁷ İbrahım bilən uning oʻqli Ismail dəl xu künning əzidə hətnə qilindi wə xundakla uning əyidiki həmmə ər kixilər, məyli əyidə tuoʻquloʻan bolsun yaki yattin puloʻa setiwelinoʻanlar bolsun, həmmisi uning bilən billə hətnə qilindi.

18

Ərxtin qüxkən üq mehman

□ **17:19** «**Ishak**» — mənisi «külkə». ■ **17:19** Yar. 18:10; 21:2.

□ **17:20** «**uluq bir həlkə**» — bu ərəblərdur. ■ **17:20** Yar. 16:10; 25:12,16. ■ **17:21** Yar. 21:2.

¹ Pərwərdigar Mamrədiki dubzarlikning yenida Ibrahimoğa kəründi; bu kün əng issioqan waqit bolup, u öz qedirining ixikidə olturatti. ² U bexini kətürüp nəzər seliwidi, mana uning udulida üq kixi ərə turatti. Ularni kərüp u qedirining ixikidin kəpup, ularning aldioğa yügürüp berip, yərgə təgküdək təzim kilip:■

³ — i Rəbbim, əgər pekir nəzərliridə iltipat tapqan bolsam, ətünimənki, kullirining yenidin ətüp kətmigəyla;□ ⁴ azoqina su kəltürölsun, silər putliringlarni yuyup dərəhning tegidə aram eliwelinglar. ⁵ Silər öz kəlunglarning yenedin ətəkənəkənsilər, mən bir qixləm nan elip qikay, silər hərdükənglarni qikirip, andin ətüp kətkəysilər, dedi. Ular jawab berip: — Eytkinəngdək kiləqin, dewidi, ⁶ Ibrahım qedirioğa Sarahning kəxioğa yügürüp kirip, uningoğa: — Üq das esil undin tez hemir yuoqurup tokaq ətkin, — dedi.□

⁷ Andin Ibrahım kala padisioğa yügürüp berip, yumran obdan bir mozayni tallap, qakirioğa tapxurdi; u buni tezla təyyar kildi.

⁸⁻⁹ Andin Ibrahım serik may, süt wə təyyarlatqan mozayni elip kelip, ularning aldioğa tutup, əzi dərəhning tegidə ularning aldida ərə turdi; ular ulardin yedi. Ular uningdin: ayaling Sarah nədə, dəp soriwidi, u jawab berip: — Mana, qedirda, dedi.

■ **18:2** Ibr. 13:2. □ **18:3** «**Rəbbim**» — ibraniy tilida «Adonay». Bu sözigə qarışanda Ibrahım bu mehmanın Pərwərdigar ikənlikini bilip yətkənidi. □ **18:6** «**üq das**» — ibraniy tilida «üq seah». Üq seah bəlkim 22 litr un boluxi mumkin idi.

10 Birsî: — Mən kelər yili muxu waqıtta qexingöqə jəzmən qaytip kelimən, wə mana u waqıtta ayaling Sarahning bir oqlı bolidu, — dedi. Sarah bolsa uning kəynidiki qedirning ixikidə turup, bularni anglawatatti. □ ■

11 İbrahım bilən Sarah ikkisi yaxinip, qerip qaloqanidi; Sarahıta ayal kixilərdə bolidioqan adət kərux tohtap qaloqanidi. ■ 12 Xunga Sarah öz iqidə külüp: — Mən xunqə qerip kətkən tursam, rasttinla ləzzət kərəlmənmu? Erimmu qerip kətkən tursa? — dəp hiyal qildi. ■

13 Pərwərdigar İbrahımoqə: — Sarahning: «Mən qerip kətkən tursam, rasttinla bala tuoqarmənmu?» dəp külgini nemisi?

14 Pərwərdigaröqə mumkin bolmaydioqan tilsimat ix barmu? Bekitkən waqıtta, yəni kelər yili dəl bu qaoqda qaytip kelimən wə u waqıtta Sarahning bir oqlı bolidu, — dedi. ■

15 Əmma Sarah qorqup ketip: — Külmidim, dəp inkar qildi. Ləkin U: — Yaq, sən küldüng, — dedi.

İbrahımning Hudadin jiyəni Lut üqün ətünuxi

16 Andin bu zatlar u yərdin qopup, Sodom tərəpkə nəzirini aqdurdi. İbrahımmu ularni uzitip, ular bilən billə mangdi.

17 Pərwərdigar: — Mən qilidioqan iximni İbrahımdin yoxursam bolamdu? ■ 18 Qünki İbrahımdin uluoq wə küqlük bir əl qıqıdu wə

□ **18:10** «Birsî» — ibraniy tilida «u». ■ **18:10** Yar. 17:19,21; 21:2. ■ **18:11** Yar. 17:17; Rim. 4:19; İbr. 11:11. ■ **18:12** Hək. 19:26; 1Pet. 3:6. ■ **18:14** Mat. 19:26; Luqa 1:37. ■ **18:17** Am. 3:7.

xuningdæk yər yuzidiki barliq əl-millətlər u arkilik bəht-bərikətkə muyəssər bolidioqan tursa?■ 19 Qünki Mən uni bilip tallioqanmən; u qoqum öz balilirini wə uning öyidikilərnı özıgə əgəxtürüp, ularoqa Pərwərdıgarning yolını tutup, həkkanıylikni wə adalətnı yürgüzüxnı əgıtidu. Buning bilən Mənki Pərwərdıgar İbrahım toqruluk kılqan wədəmni əməlgə axurımən, — dedi.□

20 Andın Pərwərdıgar mundak dedi: — «Sodom wə Gomorra toqruluk kətürülgən dad-pəryad nahayiti küqlük, ularning gunahı intayın eoır bolqını üqün,□ 21 Mən hazırla qüximən, kilmıxlırı rastınla xu dad-pəryadlardın Manga məlum bolqandək xunqə rəzılnı, bilip bakay; unqə rəzil bolmıqandımu, Mən unı bilixim kerək».

22 Xuning bilən bu kixilər u yərdın kəzqılıp, Sodom tərəpkə yol aldı. Ləkin İbrahım yənıla Pərwərdıgarning aldıda ərə turattı.□

23 İbrahım yeqın berip: — Sən rastınla

■ 18:18 Yar. 12:3; 22:18; 26:4; Ros. 3:25; Gal. 3:8.

□ 18:19 «**Qünki Mən uni bilip tallioqanmən; u qoqum öz balilirini wə uning öyidikilərnı özıgə əgəxtürüp...**» — baxqa birhil təjımisı: «Qünki Mən... u öz balılrıoqa egətsun dəp uni bilip tallıwaldım». Ləkin bundak təjımə ayətnıng ikkıncı qısmıoqa anqə mas kəlməydu. □ 18:20 «**Sodom bilən Gomorra toqruluk kətürülgən dad-pəryad**» — bu pəryad xübhısızki, Sodom bilən Gomorra tərıpidın horlanqan wə zulum yegənlərdın kətürülgən bolsa kerək («Əz.» 16:49nı kərüng).

□ 18:22 «**bu kixilər**» — keyıncı bayanlar boyıqə, Pərwərdıgar İbrahım bilən qaldı; qalqan ikkı zat Sodomıoqa mangıdu wə xu yərdə (19-bab) Lutnı kütquzuwalıdu. Xu ikkı zat pərixıtlər ıdı (19:1).

həkkaniylarni rəzillər bilən qoxup həlak qilamsən? ²⁴ Xəhərdə əllik həkkaniy kixi bar boluxi mumkin; Sən rastinla xu jayni həlak qilamsən, əllik həkkaniy kixi üqün u jayni kəqürüm qilmamsən? ²⁵ Yağ, yağ. Bu ix Səndin neri boləqay! Həkkaniylarni rəzillərgə qoxup öltürüp, həkkaniylarəqa rəzillərgə ohxax muamilə qilix Səndin neri boləqay! Pütkül jahanning sorəqçisi adalət yürgüzməmdü? — dedi.■

²⁶ Pərwərdigar jawab berip: — Əgər Mən Sodom xəhəridə əllik həkkaniyni tapsam, ular üqün pütkül jayni ayap qalimən, — dedi.

²⁷ Andin İbrahim jawab berip: — Mana mən pəkət topa bilən küldin ibarət bolsammu, mən Igəm bilən sözləxkili yənə petinalidim.

²⁸ Mubada xu əllik həkkaniydin bəx kixi kəm bolsa, Sən bu bəx kixining kəm boləqini üqün pütkül xəhərnə yokitamsən? — dedi.

U: — Əgər Mən xu yərdə qirik bəxni tapsammu, uni yokətməymən, dedi.

²⁹ İbrahim Uningəqa səzini dawam qilip: — Xu yərdə qirik kixila tepilixi mumkin, dewidi, *Pərwərdigar*: — Bu qirikü üqün uni yokətməymən, — dedi.

³⁰ U yənə səz qilip: I Igəm, hapa bolmioqaysən, mən yənə səz qilay. Xu yərdə ottuzi tepilixi mumkin? — dedi.

U: — Əgər Mən u yərdə ottuzni tapsammu, yokətməymən, — dedi.

³¹ U yənə səz qilip: — Mana əmdi mən Igəm bilən sözləxkili jür'ət qildim; xu yərdə yigirmisi

tepilixi mumkin, — dedi.

Pərwərdigar səz kəlip: bu yigirmisi üqün u yərnəi yəkatmaymən, — dedi.

³² U səzləp: — I İgəm, həpə bolmioqay, mən pəkət muxu bir kətimlə səz kəlay! Xu yərdə oni tepilixi mumkin, dewidi, u jawab berip: — Mən oni üqün uni yəkatmaymən, — dedi.

³³ Pərwərdigar İbrahım bilən səzlixip boləqandin keyin kətti; İbrahımmu əz jayioqə kəytip kətti.

19

Sodom xəhridikilərnin rəzilliki

¹ İkki pərixətə kəqtə Sodoməyə yetip kəldi; xu qəoqda Lut Sodomning dərwasisida olturatti. Lut ularni kərüplə ornidin turup, aldioqə qikip yüzi yərgə təgküdək təzim kəlip: □ ² — Mana, əy hojilirim, kəminilirinin əyigə qüxüp putlirlərnəni yuyup kəonup kəloqaysilə; andin ətə səhər kəopup yoləyə qikəsanglarmu bolidu, dewidi, bular jawabən: — Yəq, biz xəhər məydanida kəqləymiz, — dedi. ■

³ Əmma u ularni qing tutuwidi, ahir ular uning bilən berip əyigə kirdi. U ularəyə dastihan selip, petir toqəqlərnəni pixurup bərđi, ular oqizalandi. ■

⁴ Ular tehi yatmioqanidi, xəhərdikilə, yəni Sodomning ərkəkliri, yax, kəri həmmisi

---

□ **19:1** «dərwasisida olturatti» — kona zamanlarda pəkət xəhərnin mətiwərliri wə əksəqəlliri dərwasida olturuxkə muyəssər idi. Xunga Lut Sodom xəhridə «mətiwər» həsəblinatti. ■ **19:2** Yar. 18:4. ■ **19:3** İbr. 13:2.

hərəkəysi məhəllilərdin kelip öyni qorxiwaldi;
⁵ ular Lutni qakirip uningoa: — Bügün kəqtə seningigə kirgən adəmlər qeni? Ular ni bizgə qikirip bər, biz ular bilən yeqinqilik qilimiz, — dedi.

⁶ Lut dərwezining aldiqa, ularning kexioqa qikip, ixikni yepiwetip, ⁷ ularoa: — Əy buradərlirim, mundak rəzillikni qilmanglar!
⁸ Mana, tehi heq ər bilən billə bolmioqan ikki kizim bar; ularni silərgə qikirip berəy. Ular bilən halioqininglarni qilinglar. Əmma bu adəmlər əgzəmning sayisi astioqa kirgənikən, silər ularni heqnemə qilmanglar! — dedi.

⁹ Lakin ular jawab berip: «Neri tur!» deginiqə, yənə: — Bu yərdə turuxka kəlgən bu musapir həkim bolmaqimikən? Əmdi sanga ularoa kiloqandinmu bəttər yamanlik qilimiz! — dər Lutni kistap, ixikni qeqixka basturup kəldi.■

¹⁰ Əmma u ikki kixi qollirini uzitip Lutni oygə öz kexioqa tartip əkiriwelip, ixikni taqiwaldi
¹¹ wə öyning dərwezisining aldidiki adəmlərnəni kiqikidin tartip qongioiqə korlukka muptila qildi; xuning bilən ular dərwezini izdər, halidin kətti.

Lutning Sodomdin qeqixi

¹² Andin ikkəylən Lutka: — Muxu yərdə yənə birər kiming barmu? Küy'oqul, oqul yaki qizliring wə yaki xəhərdə baxka adəmliring bolsa ularni bu yərdin elip kətkin! ¹³ Qünki biz bu yərnəni yokitimiz; qünki ular toqruluk

■ 19:9 Mis. 2:14; Ros. 7:27; 2Pet. 2:7, 8.

kötürülgən dad-pəryad Pərwərdigarning aldida intayin küqlük boləraq, Pərwərdigar bizni uni yokitixka əwətti, — dedi.

¹⁴ Xuning bilən Lut taxkiriəqa qikip, kizlirini alidiəlan *boləqusi* küy'ooqullirining kexiəqa berip: «Əmdi qopup bu yərdin qikip ketinglar; qünki Pərwərdigar xəhərni yokitidu» — dedi. Əmma u *boləqusi* küy'ooqullirining nəzirigə qaqqak kiloəndək kəründi.

¹⁵ Tang atkanda, pərixtilər Lutni aldiritip: — Əmdi qopup ayaling bilən kexingdiki ikki kizingni aloqin; bolmisa xəhərninğ kəbihlikigə qetilir kəlip, həlak bolisən, — dedi.

¹⁶ Əmma u tehiqə arisaldi bolup turoəanda, Pərwərdigar uningəqa rəhim kiloəanliki üqün, u ikkiylən Lutning kolini, ayalining kolini wə ikki kizining kollirini tutup, ularni xəhərninğ sirtiqə əqikip, orunlaxturup koydi. ¹⁷ Ularini qikəroəandin keyin xu ix boldiki, ulardin biri uningəqa: — Jeningni elip kaq, həlak bolmasliğinğ üqün kəyninggə qarimay, tüzlənqliktiki heq yərdə tohtimay, taəka kaqkin! — dedi.

¹⁸ Lekin Lut ularəqa: — Undak bolmiəqay, əy hojam, ətünüp qalay!□ ¹⁹ Mana, kəminəng kəzüngdə iltipət tapti, jenimni kutkuzdung, manga zor mərhəmət kərsəting; əmma mən taəka kaqalmaymən; undak kilsam, manga birər apət qüxüp, əlöp ketərmənmikin.

²⁰ Kara, awu xəhərgə keqip barsa boləqudək nahayiti yəkin ikən, xundakla kiqik xəhər ikən! Ətünüp qalay, mening xu yərgə keqiximəqa yol

□ **19:18 «həjam»** — yaki «Rəbbim».

qoyqaysən! U kichik xəhər əməsmu?! Jenim xu yərdə aman qalidu! — dedi.

²¹ Pərixətə uningqə jawab berip: — Həyr, bu ix-timu sanga maqul bolay, sən eytkan xu xəhərni wəyran kilmay. ²² Əmdi u yərgə tezdin qeqip barqin; qünki sən xu yərgə yetip barmioquqə heq ix kılalmasmən, — dedi. Xunga u xəhərning ismi «Zoar» dəp ataloqan.□

Sodom bilən Gomora xəhərlirining wəyran kılınıxi

²³ Lut Zoaroqə yetip barqanda kün nuri yər yüzigə qeqiloqanidi. ²⁴ Xu qaoqda Pərwərdigar ərxtin, öz yenidin Sodom bilən Gomorraning

---

□ **19:22 «Zoar»** — mənisi «kichik». Lutning bu iltiması tolimu qəlitə idi: (1) Zoar əslidə «tüzləngliktiki bəx xəhər»din biri bolup (14:2), Sodom bilən yeqin munasiwəttə idi. Xundaqla Sodomqə ohxax gunahlarqə petip qaloqan boluxi mumkin idi. Xunga pərixətilər əslidə Zoarni yoqatmaqçi bolqan (22-ayət); (2) Lut Sodom xəhərlirining gunahlırini wə hətərlirini obdan bilip turupmu, yənıla uningqə ohxaydioqan yənə bir xəhərgə qaçmaqçi boldi; (3) gərgə Huda ajayib yol bilən uni wə ailisidiklirini qutquzoqan bolsimu, u yənıla «taoqka qeqix»tin qorqti, u bəlki «birər apət beximoqə qüxüxi mumkin» dəp oylioqan boluxi mumkin. Bular uning etiqadsizliqi idi. (4) bizningqə, uning xundaq iltimas kılınıxining səwəbi, u ««sepillik xəhər» iqidə tursam aman-esən bolimən» dəp bildi. İbrahım bolsa Hudaning baxpanahliqiə ixinip, sepilsiz qedirlarda turup, tolimu hatirjəm yaxidi. (5) ahir berip Lut Zoarda hatirjəm bolalmay yənıla taoqka qikiq xu yərni makan kildi (30-ayət). Bu wəqələr toqruqluq yənə «qoxumqə səz»imizdimu azraq tohtilimiz.

üstigə günggürt wə ot yaqdurup, ■ 25 xu xəhərlərni, pütkül tüzlənglikni həmdə xəhərlərdiki barlıq ahalilər wə yərdin üngənlərni qoxup bərbat qildi.

26 Lekin Lutning arkisidin mangoʻan ayali kəynigə qariwidi, tuz tüwrükkə aylinip qaldi. ■

27 Ətisi tang səhərdə, Ibrahım qorup ilgiri Pərwərdigarning aldida turoʻan jayoʻa qikip, 28 Sodom bilən Gomorra tərəpkə, xundakla tüzlənglikning həmmə yerigə nəzər seliwidi, mana, yər yüzidin humdanning tütünidək tütün ərləwatkinini kərđi. 29 Əmma xundak boldiki, Huda u tüzləngliktiki xəhərlərni wəyran kילוanda, U Ibrahımni esigə elip, Lut turoʻan xəhərlərni bərbat kילוanda uni balayi'apətning iqidin qikirim kutkuzdi. □

Lut wə uning kizliri

30 Əmma Lut Zoar xəhiridə turuxtin qorqkaqqa, Zoardin ketip, taoʻqa qikip, ikki kizi bilən xu yərdə makanlaxti. U ikki kizi bilən bir əngkürdə turđi. 31 Əmdi qong kiz kiqikigə: — Atimiz bolsa kerip kətti; dunyaning kaidə-yosuni boyiqə bu yurtta bizgə yeqinqilik kilidioʻan heq ər kixi qalmidi. 32 Keni, atimizni xarab bilən məst kilip koyup, uning bilən billə yatayli; xundak kilsak, biz pərzənt kərüp atimizning urukini kalduralaymiz, — dedi.

■ 19:24 Qan. 29:22; Yəx. 13:19; Yər. 20:16; 50:40; Yioq. 4:6; Əz. 16:50; Hox. 11:8; Am. 4:11; Zəf. 2:9; Luqa 17:29; 2Pet. 2:6; Yəh. 7. ■ 19:26 Luqa 17:32. □ 19:29 «u Ibrahımni esigə elip...» — ibraniy tilida «Huda Ibrahımni esigə elip...».

³³ Xuning bilən ular u keqisi atisioqa xarab iqküzüp *məst qilip* qoyup, qong kizi kirip atisi bilən yatti. Lekin Lut uning kirip yatkininimu, qopup kətkininimu heq səzmidi.

³⁴ Ətisi xundaq boldiki, qongi kiqikigə: — Mana, mən ahxam atam bilən yattim; bögün kəqtimu uningoa yənə xarab iqküzəyli; xuning bilən sən kirip uning bilən yatkin; xundaq qilip, hər ikkimiz pərzənt kərüp atimizning nəslini qalduralaymiz, — dedi.

³⁵ Xuning bilən ular u keqisi atisioqa xarab iqküzüp *məst qilip* qoyup, kiqik kizi ornidin turup uning bilən billə yatti. Əmma Lut uning kirip yatkininimu, qopup kətkininimu heq səzmidi.

³⁶ Xundaq qilip, Lutning ikkila kizi öz atisidin hamilidar bolup qaldi. ³⁷ Qongi bolsa oqul tuqup, uning etini Moab qoydi; u bögünki Moabiylarning atisidir.□

³⁸ Kiqikimu oqul tuqup, uning etini Bən-Ammi qoydi. U bögünki Ammoniylarning atisidir.□

20

Ibrahım bilən Abimələk

¹ Ibrahım u yərdin qikip, jənub tərəptiki Nəgəwgə kəqüp kelip, Qadəx bilən Xurning arilikida turup qaldi; bir məzgildin keyin Gərarda olturaqlaxti. ² Xu yərdə Ibrahım ayali Sarah toqrisida: «U mening singlimdur»,

□ **19:37** «**Moab**» — «atining süyi» yaki «atidin boləqan».

□ **19:38** «**Bən-Ammi**» — mənisi: «həlkimning oqli».

degənidi. Xuning bilən Gərarning padixahı Abimələk adəm əwətip, Sarahni *əzigə* hotun boluxka eliwaldi.■

³ Lekin *bir küni* keqisi qüxidə Huda Abimələkkə kelip uningə: — Mana, sən özünggə eliwaləjan ayal səwəbidin əmdi əlgən adəmdursən; qünki u baxka birsining ayalidur — dedi.

⁴ Əmma Abimələk uningə tehi yeqinqilik kilmioqanidi. U Hudaə: — I Rəb, həkkanıy bir həlknimu həlak kılamsən?□ ⁵ U özimu manga: «U mening singlim» dəp eytmidimu? Yənə kelip, bu ayalmu «U mening akam», dəp eytkanidi. Mən bolsam sap kənglüm wə durus niyitim bilən bu ixni kıldim, — dedi.□

⁶ Huda qüxidə uningə yənə: — Bu ixni sap kəngül bilən kıləningni bilimən; xu səwəbtin Mən seni aldimda gunah kılıxtin tosüp, uningə tegixinggə qoymidim. ⁷ Əmdi u kixining ayalini *əzigə* qayturup bər; qünki u Pəyqəmbər, u sening həkkingdə dua kılıdu wə sən tirik qalisən. Əgər uni yandurup bərmisəng xuni bilip qoyqinki, sən wə həmmə adəmliring qoxulup jəzmən əlisilər, — dedi.

⁸ Abimələk ətigən tang səhərdə kəpup, həmmə hizmətkarlırini qakirip, bu səzləning həmmisini ularning kulaklırioğa saldi; bu

■ 20:2 Yar. 12:13; 26:7. □ 20:4 «**həkkanıy həlknimu həlak kılamsən?**» — Abimələkning eyidikilərgə, bolupmu kiz-ayallarə bir hil waba qüxkənidi (18-ayət). Xuning bilən muxu yərdə u pəkət əzi üqünla əməs, bəlki əz həlki üqün rəhim tiliməkqi. Abimələkning kəp jəhətlərdə heli yahxi tərəpliri bar. □ 20:5 «**sap kənglüm wə durus niyitim bilən...**» — ibraniy tilida «kolumning pakliki bilən...».

adamlar nahayiti qorquxup ketti. ⁹ Andin Abimelak Ibrahimni qakirip uningoa: — Bu bizga nemə qiloining? Mən sanga zadi nemə gunah kildim, sən mən wə padixahlikimoğa eoqir bir gunahni yükləp qoydung? Manga qilmaydioxan ixlarni kilding! — dedi.

¹⁰ Abimelak Ibrahimoga yənə: — Sən zadi bizning nemə iximizni kergining üqün muxu ixni kilding? — dedi.□

¹¹ Ibrahim jawab berip: — «Bu yərdə xübhisizki heqkim Hudadin qorqmaydikən, ular meni ayalim tüpəylidin öltürüwetidu», dəp oylioxanidim. ¹² Əməliyəttə, uning mening singlim ikənliki rast, lekin u mening ata bir, ana bələk singlim; keyin u mening ayalim boldi.□

¹³ Lekin Huda meni atamning öyidin qikirip sərgərdanlikka yürgüzginidə, mən ayalimoğa: — Biz kəyərgila barsaq, sən manga xundak xapaət kərsətkəysənki, mening toqramda: «Bu mening akam bolidu», degin, — dəp eytkanidim — dedi.■

¹⁴ Andin Abimelak qoy-kalilar, qullar wə dedəklərnə elip ularni Ibrahimoga bərdi wə ayali Sarahnimu uningoa qayturup bərdi.

¹⁵ Abimelak: — Mana mening zeminim bolsa aldingda turuptu; kəzünggə qaysi yər yaxsa xu

---

□ **20:10 «sən zadi bizning nemə iximizni kergining üqün muxu ixni kilding?»** — Abimelak bu ikkinqi soalni bəlkim həqiqiy kəmtərlik bilən sorioxan bolsa kerək. U xübhisizki Hudadin qorqqoğa, Hudaning Ibrahim toqruluk «U pəyoəmbər» degən səzini esidin qikarmidi. □ **20:12 «lekin u mening ata bir, ana bələk singlim»** — ibranij tilida «lekin u anamning kizi əməs, bəlki atamning kizi idi». ■ **20:13** Yar. 12:13.

yərdə turoqin, — dedi.

¹⁶ U Sarahqa: «Mana, mən akangoqa ming kümüx tənggə bərdim; mana bular öz yeningdikilər, xundakla həmmə adəmlərninğ kəz aldida uyatni yapkuqi bolidu; xuning bilən sən hərəkəndəq daq-əyibtin halas bolisən».

□ ¹⁷⁻¹⁸ İbrahım Hudaqa dua kildi, Huda Abimələk, ayali wə kenizəklirini saqaytti; andin ular yənə bala tuqalaydiqan boldi; qünki Pərwərdigar İbrahımning ayali Sarah tıpəylidin Abimələkning əyidiki həmmə hotunlarning baliyatkulirini etip qoyqanidi.

21

Ishaqning dunyaqa kelixi

¹ Əmdi Pərwərdigar wədə qiloqinidək Sarahni yoklidi; Pərwərdigar Sarahqa deginidək kildi. □ ■ ² Sarah hamilidar bolup, İbrahım qerioqanda Huda uningqa bekitkən wakitta bir

---

□ **20:16** «**xuning bilən sən hərəkəndəq daq-əyibtin halas bolisən**» — biz xu zamandiki ər-p-adətlərdin toluq həwərdar bolmioqaqqa, Abimələkning bu sowoqitining əhmiyitini hazir qüxiniximiz təsrək bolidu; halbuki, uning məqsiti enik kərünidu. □ **21:1** «**Pərwərdigar ... Sarahni yoklidi**» — Təwrat-Injilda, Huda məlum kixini yaki məluk həlkni «yoklap» uningqa yaki ularqa yəqinlaxsa, yaki alahidə bəht-bərikət, xapaət kərsitidu, yaki qattik jazalaydu. Muxu yərdə bəht-bərikət yətküzüx üqün, əlwəttə. Bu ixta kizik bir yeri xuki, İbrahım baxqilar üqün «ular balilik bolsun» (20:17-18) dəp dua qiloqandin keyin əzimu pərzənt kəridu. ■ **21:1** Yar. 17:19; 18:10.

oʻqul tuʻqup bardi. ■ ³ Ibrahīm oʻzigə tərəlgən oʻqli, yəni Sarah uningʻoʻa tuʻqup bərgən oʻqlining ismini Ishāq kʻoydi. □ ⁴ Andin Ibrahīm Huda uningʻoʻa buyruʻqinidək əz oʻqli Ishāq tuʻqulup səkkizinʻqi kuni hətne kildi. ■ ⁵ Oʻqli Ishāq tuʻqulʻoʻan qaoʻda, Ibrahīm yüz yaxta idi. ⁶ Sarah: «Huda meni küldürüwətti; hərkim bu ixni anglisa, mən bilən təng külüxidu», dedi. ⁷ U yənə: — Kimmu Ibrahīmʻoʻa: «Sarah bala emitidiʻoʻan bolidu!» dəp eytalaytti? Qünki u kəriʻoʻanda uningʻoʻa bir oʻqul tuʻqup bərdim! — dedi.

Həjər bilən Ismailning kʻoʻqlinixi

⁸ Bala qong bolup, əmqəktin ayrildi. Ishāq əmqəktin ayrilʻoʻan kuni Ibrahīm qong ziyapət oʻtküzüp bardi. ⁹ Əmma Sarah misirlik Həjərning Ibrahīmʻoʻa tuʻqup bərgən oʻqulning *Ishāqni* məshirə kiliwatkinini kərüp kaldi. ¹⁰ Xuning bilən u Ibrahīmʻoʻa: — Bu dedək bilən oʻqlini həydiwət! Qünki bu dedəkning oʻqli mening oʻqlum Ishāq bilən təng waris bolsa bolmaydu!, — dedi. ■

¹¹ *Sarahning* bu səzi Ibrahīmʻoʻa tolimu eqir kəldi; qünki *Ismailmu* uning oʻqli-də! □ ¹² Lekin Huda Ibrahīmʻoʻa: — Balang wə dediking wəjidin bu səz sanga eqir kəlmisun, bəlki Sarahning sanga degənlirining həmmisigə kulak salʻoʻin; qünki Ishāqtin bolʻoʻini sening

---

■ **21:2** Yar. 18:10,14; Gal. 4:23; Ibr. 11:11. □ **21:3** «Ishāq» — «külkə». ■ **21:4** Yar. 17:10. ■ **21:10** Gal. 4:30. □ **21:11** «eqir» — yaki «yaman».

nəsling hesablinidu. ■ 13 Lekin dedəkning oqlidinmu bir həlk-millət pəyda qilimən, qünki umu sening nəsling, — dedi. ■

14 Ətisi tang səhərdə İbrahim kəpup, nan bilən bir tulum suni elip Həjərgə berip, əxnisigə yüdküzüp, balini uningə tapxurup, ikkisini yoloğa selip kəydi. Həjər ketip, Bəər-Xebaning qelidə kezip yürdi. □ 15-16 Əmdi tulumdiki su tügəp kətkənidi; Həjər balini bir qatqalning tüwigə taxlap kəyup, öz-əzigə: «Balining əlöp ketixigə qarap qidimaymən» dəp, bir oq etimqə yirakğa berip, udulida olturdi. U udulida olturup, pəryad kətürüp yioqlidi.

17 Huda oqulning yioğa awazini anglidi; xuning bilən Hudaning Pərixlisi asmandin Həjərnə qakirip uningə: — Əy Həjər, sanga nemə boldi? Kərkmiqin; qünki Huda oqulning yioğa awazini yatqan yeridin anglidi. 18 Əmdi kəpup, qəlung bilən balini yələp turəquz; qünki Mən uni uluq bir əl-millət qilimən, — dedi. ■

19 Xuan Huda *Həjərnə* kəzlidirini aqti, u bir kudukni kərdi. U berip tuluməğa su toldurup, oquləğa iqküzdi.

20 Huda u bala bilən billə boldi; u əsüp qəng boldi. U qəldə yaxap, mərgən bolup yetixti.

21 U Paran qelidə turdi; xu waqitlarda anisi uningə Misir zeminidin bir kizni hotunlukğa elip bərdi.

■ 21:12 Rim. 9:7; İbr. 11:18. ■ 21:13 Yar. 16:10; 17:20.

□ 21:14 «bala» — xu waqitda İsmail 15-16 yaxğa kirgənidi.

■ 21:18 Yar. 16:10; 17:20.

Ibrahımning Abimələk padixah bilən kelixim tüzüxi

²² U wakıtlarda xundak boldiki, Abimələk wə uning ləxkərbexi Fikol kelip Ibrahımoqa: — Kıloqan həmmə ixliringda, Huda sening bilən billidur. ²³ Əmdi sən dəl muxu yərdə manga, oqlumoqa wə nəwrəmgə hiyanət kılmaslikka Hudaning namida kəsəm kilip bərgəysən; mən sanga kərsitip kəlgən mehribanlikimdək, sənmu manga wə sən hazır turuwatqan yurtka mehribanlik kılqaysən, — dedi.■

²⁴ Ibrahım: Kəsəm kilip berəy, dedi.

²⁵ Andin Ibrahım Abimələkning qakarlıri tartıwaloqan bir kuduk toqrisida Abimələkni əyiblıdi. ²⁶ Abimələk: — Bu ixni kılqan kixini bilməymən; sən bu ixni mangimu eytməpsən; mən bu ixni pəkət bögünla anglixim, — dedi.

²⁷ Ibrahım koy-kala elip Abimələkkə təkdim kıldı; andin ular ikkilisi əhdə kılıxti. ²⁸ Ibrahım yənə padidin yəttə qixi kəzini bir tərəpkə ayrip koydi. ²⁹ Abimələk Ibrahımdin: —

Sən bir tərəpkə ayrip koyoqan bu yəttə qixi kəzining nemə mənisi bar? — dəp sorıwıdi, ³⁰ u: — Mening bu kudukni kolioqinimni etirap kılqoqinimoqa guwahlik süpitidə bu yəttə qixi kəzini kolumdin kobul kılqaysən, — dəp jawab bərdi.

³¹ Bu ikkisi xu yərdə kəsəm kilixkanlıki üqün, u xu jayni «Bəər-Xeba» dəp atıdi.□ ³² Xu

■ 21:23 Yar. 14:23. □ 21:31 «Bəər-Xeba» — «kəsəm kuduki» degən mənıdə. İbraniy tilida «kəsəm» («xeba» yaki «xebua») wə «yəttə» («xeba») degənlərnıng aqangi ohxax boləqəqka, yənə «yəttıning kuduki» degən mənısimu bar.

tərikidə ular Bəər-Xebada əhdə qilixti. Andin Abimələk wə uning ləxkərbexi Fikol kəzoqilip, Filistiyləarning zeminiqə yenip kətti. □

³³ İbrahım Bəər-Xebada bir tıp yuloqunni tikip, u yərdə Əbədiy Təngri boləqan Pərwərdigarning namiqə nida qilip ibadət qildi. □ ■ ³⁴ İbrahım Filistiyləarning zeminida uzun waqitqıqə turup qaldi. □

22

Hudaning İbrahımni sinixi — İshakni qurbanlıq qilix

¹ Bu ixlardin keyin xundak boldiki, Huda İbrahımni sinap uningqə: — Əy İbrahım! dedi. U: mana mən! — dəp jawab bərdi.

² U: — Sən oqlungni, yəni sən səyidiqəqan yaloquz oqlung İshakni elip, Moriya yurtiqə berip, xu yərdə, Mən sanga eytidioqan taqlarning birin- ing üstidə uni keydurmə qurbanlıq süpitidə sunoqin, — dedi. □ ■

□ **21:32 «Fikol»** — Gərar padixahning sərdarining omumiy unwani idi (26:26). □ **21:33 «bir tıp yuloqunni tikip»**

— yuloqun tikix hurapiy ix əməs, bəlki uning əhmiyiti qoxna əl bilən əhdə tüzgənlıki üqün, «muxu yərdə uzun waqit turmaqimən» degəndək mənini bildürüxtin ibarət idi. ■ **21:33** Yar. 4:26. □ **21:34 «uzun waqit»** — ibraniy tilida «nuroqun künlər».

□ **22:2 «Moriya»** — «2Tar.» 3:1ni kərüng. Huda İbrahımqə kərsətkən xu taql bəlkim keyin Sulayman muqəddəs ibadəthanini saləqan jay, xundakla Əysa Məsih krestləngən taql (ximal tərıpi) boluxı mumkin. ■ **22:2** İbr. 11:17.

³ Ətisi İbrahim səhər qopup, exikini tokup, yigitliridin ikkiylən bilən İshakni billə elip, köydürmə qurbanlıq üçün otun yerip, Huda uningəya eytkən yərgə qarap mangdi. ⁴ Üqinçi küni İbrahim bexini kətürüp qarap, yiraktin u yərni kərđi.

⁵ İbrahim yigitlirigə: — Silər exək bilən muxu yərdə turup turunglar. Mən balam bilən u yərgə berip, səjdə qilip, andin kəxinglarəya yenip kelimiz, — dedi.

⁶ Xuning bilən İbrahim köydürmə qurbanlıqka kerəklik otunni elip, oqlı İshakka yüdküzüp, əzi qolıya piqak bilən otni elip, ikkisi billə yürüp kətti. ⁷ İshak atisi İbrahiməya: — Əy ata! dewidi, u uningəya jawab berip: — Mana mən, oqlum, dedi. U uningdin: — Mana ot bilən otunoqu bar, əmma köydürmə qurbanlıq bolidioqan qoza qeni? — dəp soriwidi, ⁸ İbrahim jawab berip: — Əy oqlum, Huda Əzi Əzigə köydürmə qurbanlıq qozini təminləydu, — dedi. Andin ikkisi birgə yolini dawamlaxturdi.

⁹ Ahirida ular Huda İbrahiməya eytkən jayoqa yetip kəldi. İbrahim u yərdə qurbangah yasap, üstigə otunni tizip koydi. Andin u oqlı İshakni baqlap, uni qurbangahdiki otunning üstidə yatquzdi. ■ ¹⁰ Andin İbrahim qolini uzitip, oqlini boşuzliqlı piqakni aldi.

¹¹ Xuan Pərwərdigarning Pərixtsisi asmandin uni qakirip uningəya: — İbrahim, İbrahim! — dəp warkiridi.

■ 22:9 Yaq. 2:21.

U: — Mana mən, — dedi.□

12 U uningoa: — Sən baliqa qolungni tægküzmingin, uni heqnemə kılmioşin; qünki Mən sening Hudadin qorkқанliқingni bildim; qünki sening oşlungni, yəni yaloşuz oşlungni Məndin ayimiding, — dedi.

13 İbrahım bexini kətürüp qariwidi, mana, arkisida münggüzliri qatqaloqa qirmixip qaloşan bir qoşqarni kərđi. İbrahım berip qoşqarni elip, uni oşlining ornida kəydürmə qurbanliқ kılıp sundi. 14 Xuning bilən İbrahım xu jayoqa «Yahwəh-Yirəh» dəp at koydi. Xunga kixilər: «Pərwərdigarning teoşida təminlinidu» degən bu söz bügüngə kədər eytilip keliwatidu.□ 15 Pərwərdigarning Pərixtsi asmandin İbrahımnı ikkinqi kətim qaqirip uningoa: —

16 Sən öz oşlungni, yəni yaloşuz oşlungni ayımay bu ixni kıləşining üqün Mən Əzüm bilən kəsəm kılımənki, dəydu Pərwərdigar,■

17 — Mən seni zor bərikətləp, nəşlingni asmandiki yultuzlardək nuroşun kəpəytip, dengiz saşilidiki qumdək oşolditimən; nəşling bolsa

□ **22:11 «Pərwərdigarning Pərixtsi»** — 16:7 wə izahatini kərüng. «İbrahım, İbrahım» — Hudaning adəmnıng ismini ikki kətim qaqirixi — uningoa boləşan qongqur meşir-muəşabbitini wə Əzigə tolimu əziz ikənlikini kərsitidu. □ **22:14**

«Yahwəh-Yirəh» — «Yahwəh (Pərwərdigar) təminligüqidur» degən mənıdə. **«Pərwərdigarning teoşida təminlinidu»** — Bu söz etiқadqılar arisida bir təmsil bolup qaloşanıdi. «Qoşumqə söz»imizni kərüng. ■ **22:16** Luқа 1:73; İbr. 6:13.

düxmənlirining dərważiliriya igə bolidu. □ ■

¹⁸ Sən Mening awazimoğa kulak saloqining üqün yər yüzidiki barliq əl-yurtlar nəslingning nami bilən əzliri üqün bəht-bərikət tiləydu, — dedi. □ ■

¹⁹ Andin İbrahım yigitlirining kəxiya yenip bardı. Ular həmmisi ornidin turuxup Bəər-Xebaqa yol aldi. İbrahım Bəər-Xebada turup qaldi.

Nahorning əwladliri

²⁰ Bu ixlardin keyin İbrahımya: «Mana Milkahmu ining Nahoroğa birqanqə oqul tuqup beriptu», degən həwər yətti. ²¹ Ular bolsa tunji oqli uz, uning inisi Buz wə Aramning atisi bolqan Kəmuəl, ²² andin Kəsəd, Hazo, Pildax, Yidlaf wə Betuəl degən oqullar idi. ²³ (Betuəldin Riwkah tərəldi). Bu səkkizini Milkah İbrahımning inisi Nahoroğa tuqup bərđi. ²⁴ Xuningdək uning keniziki Rəumahmu Tebah, Gaqam, Tahax wə Maakah degənlərnı tuqup bərđi.

23

İbrahımning Sarahni dəpnə qilixi

□ **22:17 «dərważilaroğa igə bolux»** — pütkül xəhərnı qoloğa aloqanoğa barawər. ■ **22:17** Yar. 24:60. □ **22:18 «yər yüzidiki barliq əl-yurtlar ... bəht-bərikət tiləydu»** — yaki «yər yüzidiki barliq əl-yurtlar nəslingning wasitisi bilən bəht-bərikət tapıdu». ■ **22:18** Yar. 12:3; 18:18; 26:4; Ros. 3:25; Gal. 3:8.

¹ Sarah bir yüz yigirmə yəttə yaxşıqə ömür kərđi. Bu Sarahning ömrining yilliri idi.

² Sarah Qanaan zeminidiki Kiriya-Arba, yəni Həbronda wapat boldi. İbrahim berip Sarah üqün matəm tutup yiqə-zar kildi. ³ İbrahim öz mərhuməsining yenidin qopup, Hittiyarəqa söz kilipl:

⁴ — Mən bolsam aranglarda musapir mehman, halas; silər əmdi aranglardin manga bir yərlik beringlar; xuning bilən mən bu mərhuməmni aldimda kərünüp turmisun üqün elip berip dəpnə kilipl, — dedi. □ ■

⁵⁻⁶ Hittiyar İbrahiməqa jawab berip: —

I hojam, bizgə kulak saləqayla! Sili arimizda Hudaning bir xahzadisi hesablinila! Arimizdiki əng esil yərlikni tallap, xu yərdə mərhuməlinini dəpnə kiliqayla! Mərhuməlinini dəpnə kiliqxə heqkaysimiz öz yərlikini silidin ayimaydu, — dedi.

⁷ İbrahim ornidin turup, u zemindiki həlkə, yəni Hittiyarəqa təzim kilipl, ⁸ ularəqa: — Əgər mərhuməmning kəz aldimda turiwərməsliki üqün, uni elip berip, dəpnə kiliximni rawa kərsənglar, undaqta sözümni anglap mening üqün Zoharning oqli Əfronəqa söz kilipl, ⁹ uning etizining ayiqida əziningki boləqan Makpələhning qarini manga berixini iltimas kilinglar. U manga buni silərnin aranglarda gəristan boluxqə toluk nərhidə bərsun, — dedi.

¹⁰ Xu qaqda Əfron Hittiyar arisida olturatti.

□ **23:4 «beringlar»** — İbrahimning «beringlar» degini bilən, bu «setip beringlar» degəni bildüridiqan silik-sipayə mənidiki gəptur (9-ayətni kərünq). ■ **23:4** Ros. 7:5.

Xuning bilən ھittiylik Əfron ھittiyarning aldida, yəni xəhiringning dərwasididən kirgüqilərnin ھəmmisining aldida İbraھiməja jawab berip: — ¹¹Yoksu, əy hojam, manga kulak saləjayla. Bu etizlikni, xundakla uningdiki oqarni siligə berəy; uni öz həlkim boləjan adəmlərnin aldida siligə bərdim; öz meytirini dəpnə kiləjayla, — dedi.

¹²Andin İbraھim yənə zemin həlki aldida təzim kilip, ¹³Xu zemindiki həlkning kulaklıri aldida Əfronəja: — İltimasiməja kulak saləjayla; mən bu etizlikning nərhi boyiqə pul berəy, uni məndin qəbul kiləjayla, andin mən meytimni xu yərdə dəpnə kilay, — dedi.

¹⁴Əfron İbraھiməja jawab berip uningəja:

¹⁵Əy hojam, manga kulak saləjayla; tət yüz xəkəl kümüxkə yaraydioqan bir etizlik, sili bilən mening aramda nemə idi? Sili meytirini dəpnə kiləjayla — dedi.□

¹⁶İbraھim Əfronning səzigə qoxuldi; andin Əfron ھittiyar aldida eytkan bahani, yəni xu qəqdiki soda əlqimi boyiqə tət yüz xəkəl kümüxni tarazida tartip bərdi.■ ¹⁷Xundak kilip Mamrəning udulidiki Makpelaھka jaylaxkan Əfronning etizliki, yəni etizlikning əzi, uningdiki oqar, xundakla etizlikning iqi wə ətrapidiki barlik dərəhlərnin ھəmmisi■

¹⁸ھittiyarning kəz aldida İbraھiməja

□ **23:15 «tət yüz xəkəl kümüxkə yaraydioqan bir etizlik, sili bilən mening aramda nemə idi?»** — əməliyəttə bu baھا intayin yukiri baھا idi. İbraھim uning məksitini obdan qüxinətti. ■ **23:16** Yar. 50:13. ■ **23:17** Ros. 7:16.

tapxurulup, *yəni Əfronning* xəhiring dərwasidini barlik kirgüqilarning aldidida uning mülki qilip bekitildi. ¹⁹ Xuningdin keyin Ibrahım ayali Sarahni Kanaan zeminidiki Mamrə (yəni, Hebron)ning udulidiki Makpelauning etizlikining oqarida dəpnə kildi. ²⁰ Xu tərıqıdə u etizlik wə uningdiki oqar Hıttıylar tərıpidin Ibrahımoqa gərıstan boluxqa tayın qilindi.

24

Ibrahımning hizmətkarining Ishak üqün kız izdixi

¹ Ibrahım kerip, yexi bir yərgə berip qaloqanidi; Pərwərdigar Ibrahımoqa hər tərəptə bəht-bərikət ata qiləqanidi. ² Ibrahım öyidiki

əng mətiwər hizmətkari, özining pütün mal-mülkini baxkuridioqan oqojidarəqa: — Qolungni yotamning astioqa koyəyin; □ ■ ³ Mən seni asmanlarning Hudasi xundaqla yərnıng Hudasi boləqan Pərwərdigarning nami bilən qəsəm kıldurimənki, sən mən hazır turuwatqan bu Kanaaniylarning arisidin oqlumoqa kız elip bərməy, ■ ⁴ Bəlki öz yurtumoqa, xundaqla öz uruq-tuəqanlirimning kexioqa berip, oqlum Ishakqa hotun elip bərgəysən, — dedi.

⁵ Hizmətkari uningoqa: — Mubada u kız mən bilən bu yurtqa kəlgili unimisa, undaqta əzliri

□ **24:2** «əng mətiwər» — yaki «həmmidin yaxanoqan».

■ **24:2** Yar. 47:29. ■ **24:3** Yar. 28:1.

qikqan xu yurtqa oqullirini yandurup apiramdimən? — dedi.

⁶ Ibrahım uningqa jawab berip: — Hezi bol, oqlumni hërgiz xu yërgë yandurup barmioqin!

⁷ Meni atamning öyi bilən tuqluqlan yurtumdin yetëklëp elip këlgüqi, yëni mangu sëz kilip: — «Sening nëslinggë bu yurtni berimən», dëp mangu kësëm kiluqlan, asmanning Hudasi boluqlan Përwërdigar Öz Përixtisini aldingqa äwätidu; xuning bilən sən u yërdin oqlumuqa kiz elip kelälëysən. ■ ⁸ Xundaktimu, ägër kiz sən bilən bu yërgë këlgili unimisa, mən sanga kilduridiquqlan kësëmdin halas bolisən; ämma oqlumni u yërgë hërgiz yandurup barmioqin, — dedi.

⁹ Xuning bilən hizmëtkar qolini hojisi Ibrahımning yotisining astioqa koyup turup, bu toqrıda uningqa kësëm kilidi.

¹⁰ Andin hizmëtkar bu toqrıda hojisining tögiliridin onni, xundakla hojisining hërhil esil nërsilirini elip yoloqa qikti; u Aram-Naharaim rayoniqa sëpër kilip, Nahorning xëhirigë yetip këlidi. □ ¹¹ U xëhërnıng sirtidiki bir kudukning yenida tögilirini qökündurdi: bu këqkurun, kiz-ayallarning su tartkili qikidiquqlan qeöqi idi.

¹² U dua kilip: — Äy hojam Ibrahımning Hudasi boluqlan Përwërdigar, ötünimənki, bügün mening iximni ongoqa tartkaysən,

---

■ **24:7** Yar. 12:1, 7; 13:15; 15:18; 26:4; Mis. 32:13; Qan. 34:4; Ros. 7:5. □ **24:10** «Aram-Naharaaim» — yaki «Mesopotamiya», yëni «ikki dëryanıng otturısıdiki rayon».

hojam Ibrahimoʻja xapaət kərsətkəysən. □

¹³ Mana mən bu yərdə kudukning bexida turuwatimən wə xəhər həlkining kizliri bu yərgə su tartkili keliwatidu. ¹⁴ Əmdi xundaq bolsunki, mən qaysi kizoʻja: «Komzikingni qūxūrsəng, mən su iqiwalsam boptikən!» desəm, u jawab berip: «Mana iqkin, mən tēgiliringnimu suqirip qoyay», desə, u kiz sən kulung Ishakka bekitkiningning əzi bolsun. Buningdin sening hojam Ibrahimoʻja xapaət qiləningni bilələymən, — dedi.

¹⁵ U tehi səzini tūgətməyla, mana Riwkah kozini mürisidə kətürüp qikip kəldi; u bolsa Ibrahinning inisi Nahorning ayali Milkahtin tuquloʻan oqli Betuəlning kizi idi; ■ ¹⁶ Kiz intayin qiraylik bolup, heq ər kixi tēgmigən pak kiz idi. U kudukning boyioʻja qūxūp, komzikini toldurup andin qikti. ¹⁷ Hizmətkar uning aldioʻja yūgürüp berip: — Ətünüp qalay, komzikingtin azoʻjina su otlivalay, dedi.

¹⁸ U jawab berip: — Iqkəyla, əy hojam! dəpla, komzəkni dərhal kolioʻja elip, uning su iqixi üqün sundi.

¹⁹ U süyidin uningəja kanoʻjuqə iqküzgəndin keyin: — Tēgilirigimu kanoʻjuqə su iqküzüp

□ **24:12 «mening iximni ongəja tartkaysən»** — ibranij tilida «ixni mening aldimda yüz bərgüzgəysən!». «**xapaət**» — muxu yərdə «xapaət» ibranij tilida «həsəd» degən səz bilən ipadilini. Bu səzning mənisi bək qongkur bolup, kəp yərlərdə «əzgərməs muhəbbət» yaki «əzgərməs mehribanlik» dəp tərjimə kilini. Kəp yərlərdə bir hil əhdə bilən baqlik bolidu; xunga səzning uzunrak birhil tərjimisi: «mehir-muhəbbət əhdisidə haman turidu» degəndək bolidu. ■ **24:15** Yar. 22:23

qoyay, — dedi.

²⁰ Xuning bilən u dərhal komzəktiki suni olakka təküwetip, yənə kudukka su tartkili yügürüp bardı; u uning həmmə tögilirigə su tartip bərdi. ²¹ U kixi uningə kəzini tikkiniqə jimjit turup, Pərwərdigarning yolini ong kıləqan, kılmiəqanlikini bilix üqün kütüwatatti.

²² Təgilər su iqip kənoqanda, xundak boldiki, həliki kixi yerim xəkəllik bir altun burun halkisi bilən ikki kəliqə on xəkəllik altun biləzükni qikirip kizəqə berip uningə: ²³ Sən kimning kizi bolisən? Manga dəp bərsəng! Atangning əyidə bizgə kənoqudək jay barmu? — dəp soridi.

²⁴ Kiz uningə: — Mən Milkaḥning Naḥorəqə tuəqup bərgən oqlı Betuəlning kizi bolimən, — dedi. ²⁵ yənə uningə: — Bizningkidə saman bilən boquz kəngri, *silərgə* kənoqlı jaymu bar, — dedi.

²⁶ Xuan bu adəm engixip Pərwərdigarning aldidə səjdə kılıp: ²⁷ Əz xapaiti bilən həjamdin wapadarlikini ayiməqan, həjam İbraḥimning Hudasi boləqan Pərwərdigarəqə Həmdusana okuloqay! Pərwərdigar bu səpirimdə meni həjamning kəridaxliri turoqan əygə baxlap kəldi! — dedi.

²⁸ Kiz yügürüp berip, bularning həmmisini anisining əydikilərgə eytip bərdi. ²⁹ Əmdi Riwkahning Laban degən bir akisi bar idi. Laban kudukning bexiəqə, u adəmning kəxiəqə yügürüp qikti. ³⁰ Qünki u singlisining burun halkisini wə kəlliridiki biləzükklərnı kərup, həmdə singlisining: u adəm munga mundak-

■ 24:24 Yar. 22:23.

mundak dedi, deginini anglap, u adəmning kexioqa bardı. Mana, u kixi kudukning yenida tögilərnıng kexida turatti. ³¹ Laban uningoa: — Əy Pərwərdigarning bəht-bərikiti ata kılinoquqi, kirgəyla! Nemə üqün taxkirida turdila? Mən öyni təyyarlap koydum, tögilərgımu jay raslidim, — dedi.

³² U adəm öygə kirdi; Laban tögilərdin yükni qüxürüp, tögilərgə saman bilən boquz berip, u kixining həm uning həmrəhlirining putlirini yuqili su elip kəldi; ³³ andin u kixining aldioqa taam koyuldi; lekin u: — Mən gepimni deməy turup taam yeməymən, — dedi. Laban jawab berip: — Eytqayla, dedi.

³⁴ U: — Mən bolsam İbrahımning hizmətkarımən; ³⁵ Pərwərdigar hojamoa kəp bəht-bərikət ata kılotaqqa, u uluol bir kixi boldi. U uningoa koy bilən kala, kümüx bilən altun, kul bilən dedəklərni, tögə bilən exəklərni bərdi.

³⁶ Hojamning ayali Sarah keriotaanda hojamoa bir oqul tuotup bərgənidi. Hojam *oqlioqa* özining barlikini atidi. ³⁷ Hojam meni kəsəm kıldurup: «Sən mən turuwatқан zemindiki Qanaaniylarning kizliridin oqlumoqa hotun elip bərmə, ³⁸ bəlki jəzmən atamning öyigə, öz tuotқанlirimning kexioqa berip, oqlumoqa hotun elip bərgəysən», — dedi. ³⁹ U waqıtta mən hojamoa: «U kiz mən bilən kəlgili unimisiqu?» — desəm, ⁴⁰ u manga jawab berip: «Tutқан yollirim uningoa oquq bolotan Pərwərdigarım

□ **24:32 «Laban tögilərdin yükni qüxürüp»** — ibraniy tilida «u tögilərdin yükni qüxürüp».

Øz Pærixtisini sening bilæn æwætíp, yolungni ong kílidu. Bu tærikidæ sæn mening ailidikilirim arisidin, atamning jæmæti iqidin oqlumoqa hotun elip berisæn. ⁴¹ Xundak kílíp ailæmdikilærning kexioqa yetip baroqiningda, sæn mæn kilduroqan kæsæmdin halas bolisæn; ular sanga kizni bærmisimu ohxaxla kæsæmdin halas bolisæn», — degænidi.

⁴² Xunga mæn bögün bu kudukning kexioqa kelip: — Øy, hojam Ibrahimning Hudasi bolqan Pærwærdigar, ægær sæn bu sæpirimni ong kilsang: — ⁴³ mana mæn su kudukning yenida turuwatimæn; wæ xundak bolsunki, su tartkili kælgæn kizqqa: «Komzikingdin manga bir otlam su bærgæn bolsang», desæm, ⁴⁴ u manga: «Sæn iqqin, tægilinggimu su tartip beræy», dæp jawab bærsæ, undaqta bu kiz dæl Pærwærdigar Øzi hojamning oqlu üqün bekitkæn kiz bolsun, dæp dua qilqanidim. ⁴⁵ Kænglümdæ tehi sæzüm tügimæyla, mana, Riwkah komzækni mürisidæ kætürüp qikip, kudukning boyioqa qüxüp su tartti; mæn uningqqa: — Iltipat kílíp, manga su iqqili koysang, dewidim, ⁴⁶ u dærhal komzikini mürisidin qüxürüp: «Iqqæyla, tægilirinimu suqirip koyay», dedi. Xuning bilæn mæn iqtim; u tægilirinimu suqirip koydi. ⁴⁷ Andin mæn uningdin: — Kimning kizi bolisæn, dæp sorisam, u jawab berip: — Mæn Nahorning Milkahdin tuquloqan oqlu Be-tuælning kizi bolimæn, — dedi. Xu qaqda mæn uning burnioqa halka, kollirioqa bilæzüklærni selip koydum; ⁴⁸ andin engixip Pærwærdigarqqa sæjdæ kildim; hojamning kerindixining kizini

uning oqli üqün elip ketixkə mening yolumni ong kילוini üqün, hojamning Hudasi boloqan Pərwərdigarəja həmdusana eyttim. ⁴⁹ Əmdi silər hojamoja ihlas kilip xapaət kərsitəyli desənglar, buni manga dənglar. Əgər halimisanglar, unimu manga eytinglar, mən ong tərəpkə yaki sol tərəpkə barimən, — dedi.□

⁵⁰ Əmdi Laban bilən Betuəl jawab berip: — Bu ix Pərwərdigardin boloqəq, siligə ya undaq ya bundaq deyəlməymiz.□ ⁵¹ Mana, Riwkah aldilirida turidu; uni elip kətkəyla. U Pərwərdigarning deginidək öz hojilirining oqlioqa hotun bolsun, — dedi.

⁵² İbrahimning hizmətkari ularning səzlrini anglap, yərgə engixip, Pərwərdigarəja səjdə kildi. ⁵³ Andin, hizmətkar kümüx buyumlarni, altun buyumlarni wə kiyim-keqəklərnə qikirip, bularni Riwkahqa bərdi; u yənə kızning akisi wə anisiojimu kimmətlik hədiyələrnə sundi.

⁵⁴ Andin u wə həmrahliri bilən billə yəp-icqip, xu yərdə qonup qaldi. Ətisi səhərdə kopup, u ularəja: meni hojamning kəxioja yoloja selip qoyunglar, dewidi, ⁵⁵ Kızning akisi bilən anisi uningoja: — Kız birkanqə kün yaki on kün yenimizda tursun; andin barsun, — dedi.

⁵⁶ Əmma u ularəja: — Pərwərdigar mening

□ **24:49 «Əgər halimisanglar, unimu manga eytinglar, mən ong tərəpkə yaki sol tərəpkə barimən»** — roxənki, hizmətkar ixning kandaq boluxidin kət'iyənəzər, İbrahimning ailisidikilərnə kəxioja yetip barəjinida, ular kızni bərmisimu ohxaxla kəsəmdin halas bolidioqanlıki enik tursimu, u kızni izdəxtin yanmaytti. □ **24:50 «siligə ya undaq ya bundaq deyəlməymiz»** — İbraniy tilida: «siligə ya yaman ya yaxhi deyəlməymiz».

səpirimni ong qiloqanikən, meni tosmanglar; hojamning kexioqa berixim üçün meni yoloqa selip qoyunglar, — dedi.

⁵⁷ Ular uningoa: — Kizni qakirip, uning aozidini anglap bakayli, dəp ⁵⁸ Riwkahni qakirip uningdin: — Bu adəm bilən baramsən? dəp soriwidi, u: — Baray, dəp jawab bərdi.

⁵⁹ Xuning bilən ular singlisi Riwkahni, uning inik'anisi, Ibrahimning hizmətkari wə adəmliri bilən qoxup yoloqa selip qoydi. ■ ⁶⁰ U waqıtta ular Riwkahqa bəht tiləp:

— Əy singlimiz, mingliqan on mingliqan adəmlərnin anisi boləqaysən!

Nəslinğ düxmənlirininğ dər wazilirioqa igə boləqay! — dedi.

⁶¹ Xuning bilən Riwkah bilən uning dedəkliri ornidin turup, təgilərgə minip, u kixigə əgixip mangdi. Xundaq qilip hizmətkar Riwkahni elip yoloqa qikti.

⁶² Ishaq Bəer-lahay-roy degən jaydin bayila qaytip kəlgənidi; qünki u jənubtiki Nəgəwdə turatti; ■ ⁶³ Ishaq kəqkurun istikamətkə dalaqa qikqanidi; u bexini kətürüp qarisa, mana təgilər keliwatatti. ⁶⁴⁻⁶⁵ Riwkah bexini kətürüp, Ishakni kərđi; u dərhal təgidin qüxüp, hizmətkardin: — Səhrada bizning aldimizoqa qikiwatqan bu kixi kim bolidu? — dəp soridi.

Hizmətkar: — Bu hojamdur! dedi. Riwkah dərhal qümbilini tartip yüzini yepiwaldi.

⁶⁶ Hizmətkar əmdi qiloqan həmmə ixlirini Ishaqqa eytip bərdi. ⁶⁷ Ishaq kizni anisi

Hizmətkar: — Bu hojamdur! dedi. Riwkah dərhal qümbilini tartip yüzini yepiwaldi.

⁶⁶ Hizmətkar əmdi qiloqan həmmə ixlirini Ishaqqa eytip bərdi. ⁶⁷ Ishaq kizni anisi

Sarahning qedirioqa baxlap kirdi; u Riwkahni öz əmrigə aldi; u uning hotuni boldi. U uni yahxi kərüp qaldi; bu tərکیدə Ishaq anisining wapatidin keyin təsəlli tapti.□

25

Ibrahimning baxqa əwladliri

1Tar. 1:28-42

¹ Ibrahim Kəturaḥ isimlik yənə bir ayalni aloqanidi. ² U Ibrahiməqa Zimran, Yokxan, Medan, Midiyan, Ixbak wə Xuahni tuoqub bərdi.■

³ Yokxandin Xeba bilən Dedan tərəldi; Dedanning əwladliri Axuriylar, Letuxiylar wə Leummiylar idi.□ ⁴ Midiyanning oqulliri Əfah, Efər, Hənoh, Abida wə Əldaah idi. Bular həmmisi Kəturaḥning əwladliri idi.

⁵ Ibrahim barlikini Ishaqqa atiwətkənidi;■

⁶ Ibrahim tehi Həyat waqtida kiçik hotunliridin boləqan oqullirioqa hədiyələri berip, andin bularni oqli Ishaqtin yirək tursun dəp, kün qikix tərəpkə, xərkiy zeminoqa əwətiwətkənidi.□

□ **24:67 «Ishaq anisining wapatidin keyin təsəlli tapti»** — Sarah bu ixtin burun wapat boləqanidi (23-babni kərüng).

■ **25:2** 1Tar. 1:32. □ **25:3 «axuriylar»** — muxu «axuriylar» bolsa keyinki «Axurlar» yaki «Asuriylar» əməs. «Axurlar» yaki «asuriylar» bolsa xəmnig əwladliridin idi (10:22ni kərüng).

■ **25:5** Yar. 24:36. □ **25:6 «kiçik hotunliri»** — Həjər wə Kəturaḥlar idi. Ibrahimning xundaq orunlaxturuxi, xübhisizki, keyinki waqitlarda oqulliri arisida Huda wədə kıləqan miras (Pələstin zemini) üstidə qikixi mumkin boləqan jedəllərnig aldini elix üqün idi.

Ibrahimning ölumi wə dəpnə qilinixi

7-8 Ibrahimning ömrining künliri bir yüz yetmiş yil boldi; u tolimu qerip, künliri toxup, nəpəstin tohtap wapat boldi; u öz qowmining qexioqa berip qoxuldi. □ ■ 9 Uning oqulliri Ishaq wə Ismail uni Mamrəning uduloqa jaylaxqan, Hittiy Zoharning oqli Əfronning etizlikidiki Makpelaqning qarida dəpnə qildi. 10 Bu etizlikni Ibrahim Hittiyarlardin setiwaloqanidi; mana bu yərlikkə Ibrahim dəpnə qilindi, ayali Sarahmu muxu yərgə dəpnə qilinoqanidi.

11 Ibrahim wapat bolqandin keyin xundak boldiki, Pərwərdigar uning oqli Ishaqni bərikətlidi. Ishaq Bəər-Lahay-Royning yenida turatti.

Ismailning əwladliri

12 Təwəndikilər Sarahning misirlik dediki Həjərdin tuquloqan, Ibrahimning oqli bolqan Ismailning əwladliri: —□

13 Ismailning oqullirining, ularning nəsəbnamiliri wə kəbililiri boyiqə ismi təwəndikiqə: — Ismailning tunji oqli Nebayot; andin Kedar, Adbəəl, Mibsam, ■ 14 Mixma, Dumah, Massa, 15 Hədad bilən Tema, Yətur bilən Nafix wə Qədəmah idi. 16 Bular bolsa Ismailning oqulliri bolup, ularning kənt wə

□ 25:7-8 «öz qowmining qexioqa berip qoxuldi» — 15:15 wə izahatini kəring. ■ 25:7-8 Yar. 15:15. □ 25:12

«təwəndikilər .... Ismailning əwladliri» — muxu jümlə bilən «Aləmning Yaritulixi»ning yəttinqi «tolidot»i («tarihi»), yəni «Ismailning tolidoti» («Ismailning əwladlirining tarihi») (25:12-18) baxlinidu. ■ 25:13 1Tar. 1:29.

qedirgahliri ularning nami bilən ataloqan bolup, ular on ikki kəbiligə əmir boləqanidi.

¹⁷ Ismailning əmrining yilliri bir yüz ottuz yəttə yil boldi; u ahirki nəpsini tartip wapat bolup, öz qowmining kexioqə berip qoxuldi.

¹⁸ *Uning əwladliri* Həwilah rayonidin tartip xuroiqə olturaxlaxti (Xur bolsa Misirning ut-turida bolup, Axuroqə baridoqan yolda idi). Ismail əzining barliq kərindaxlirining udulida olturaxlaxti. □

Əsaw bilən Yakupning dunyoqə kelixi

¹⁹ İbrahimning oqli İshakning nəslining bayani mundaxtur: — İbrahimdin İshak tərəldi. □

²⁰ İshak Padan-Aramda olturuxluq aramiy Be-tuəlning kizi, aramiy Labanning singlisi boləqan Riwkahni hotunluqqa aloqanda kirik yaxqa kirgənidi. ²¹ Əmma Riwkah bolsa tuqmas boləqəqə, İshak hotuni üqün Pərwərdigarəqə dua-tilawət kildi; Pərwərdigar uning duasini ijabət kildi; xuning bilən ayali Riwkah hamilidar boldi. ■

□ **25:18 «Ismail əzining barliq kərindaxlirining udulida olturaxlaxti»** — bu bayan Ismail toqrisidiki ilgiriki bexarət (16:12)ning əməlgə axuruluxini kərsitidu; uningdin bəlkim Ismail wə əwladlirining öz kərindaxliri boləqan yəhudiylar wə baxkilar bilən qarxilixixining baxlanəqanliqini puratqan boluxi mumkin. Muxu ayəttiki «Axur» Asuriyə əməs, bəlkim Sinay qəlidiki bir rayonni kərsitixi mumkin. □ **25:19 «İbrahimning oqli İshakning nəslining bayani mundaxtur»** — muxu jümlə bilən «Aləmnin Yaritulixi»ning səkkizinqi «tolidot»i («tar-ih»), yəni «İshakning tolidoti») («İshakning nəslining bayani») (25:19-35:26) baxlinidu. ■ **25:21** Rim. 9:10.

22 Əmma uning qorsikidiki ikki bala bir-biri bilən soquxkili turdi. Xuning bilən Riwkah; — Əgər bundaklikini bilsəm, *hamilidar* bolup nemə kilattim? — dəp Pərwərdigardin səwəbini soriqlili bardı.

23 Pərwərdigar uningqa: —

«Sening qorsikingda ikki əl bardur, Iqingdin ikki həlk qikip bir-biridin ayrilidu, Bir həlk yənə bir həlktin oqalib kelidu, Qongi kiqukining hizmitini kilidu» — dedi.■

24 Uning ay-küni toxkanda, mana uning qorsikida dərəkə bir jüp qoxkezək bar idi.□

25 Awwal tuqulqini kizoluq bolup, pütün bədini juwidək tüklük idi. Ular uning ismini Əsaw dəp koydi.□ 26 Andin inisi qoli bilən Əsawning tapinini tutqan həlda qikti. Bu səwəbtin uning ismi Yakup dəp koyuldi. Ular tuqulqanda Ishaq atmix yaxta idi.■

Əsawning tunjilik hokuki, yəni tunji oqulluq hokukni setiwetixi

27 Balilar əsüp qong boldi; Əsaw mahir owqi bolup, dala-janggalda yuridiqan adəm boldi. Yakup bolsa durus adəm bolup, qedirlarda tu-

■ 25:23 2Sam. 8:14; Rim. 9:12. □ 25:24 «Əsaw» — «tüklük».

□ 25:25 «Yakup» — mənisi «tapanqa esiloquci» yaki kəqmə mənidə «orun basar» yaki «muhapizətqi» degənlik idi. Keyin Əsaw Yakupqa eq bolup qelip, uning ismini «orun igiliwalocuqi» degən səlbiiy mənidə ixlitidu (27:36). ■ 25:26 Hox. 12:4.

ratti. □ 28 Ishaq Əsawning owlap kəlgən gəxidən daim yəp turoraqqa, uningora amraq idi. Lekin Riwkah Yakupqa amraq idi.

29 Bir küni Yakup *purqaq* xorpisi kaynitiwatatti; Əsaw daladin herip-eqip kaytip kəldi. 30 Əsaw Yakupqa: — Mən həlimdin kəttim! Ətünüp qalay, awu kızildin bərsəng! — Awu kızil nərsidin meni ozuklandursangqu! Mən həlimdin kəttim, — dedi (xu səwəbtin uning eti «Edom» dəpmu ataldi). □

31 Yakup uningora: — Undaq bolsa, tunjilik hokukungni manga setip bərgin, — dedi. □

32 Əsaw: — Mən ələy dəwatimən, bu tunjilik hokukining manga nemə paydisi? — dedi. ■

33 Yakup: — Əmisə hazır manga kəsəm kiləin, dewidi, u uningora kəsəm kilip, tunjilik hokukini Yakupqa setip bərdi.

34 Xuning bilən Yakup Əsawora nan bilən kızil

□ 25:27 «**güxənmə**» — omumən eytkanda, Təwratta owqilik kilix səlbəy qarilidu. «Qedirlarda turatti» Yakupni hurun adəm degənlik əməs, bəlki ailisidiki ixlar, bolupmu qarwiqilik bilən xuqulliniwatqinini kərsitidu. Yakupning təjribilik koyqi ikənliki 29:7din kərünidu. Bəzi təjrimilərdə «Yakup **jimoqur** adəm» deyilgini bilən ibraniy tilidiki bu söz («tam» yaki «tamam») Təwratta daim «durus», «kamil» degən məninini bildüridu. □ 25:30 «**Edom**» — «kızil». □ 25:31 «**tunjilik hokuki**» — (yaki «tunji oqulluq hokuk») — Bu hokuk tət ixni öz iqigə aloqan boluxi mumkin: — (1) pütkül ailisidikilər üqün igidarqilik məs'uliyiti; (2) baxqa oqullarora qarioranda, atisidin mirasni bir həssə kəp elix; (3) atisining bəht-bərikət tiləx həyrlik duasidin alahidə bəhriman bolux; (4) pütkül ailisidikilər üqün kahinlik (dua kilix) wəzipisini etəx. Biz «tunjilik hokuki» toqrisida «koqumqə səz»imizdə yənə tohtilimiz. ■ 25:32 Yəx. 22:13; 1Kor. 15:32.

purqax xorpisini bardi. U yep-icqir ornidin turup ketti. Xundax kilip Əsaw tunjilik hokukioxa xunqa etibarsiz qarioxanidi.

26

Ishaxning Gərada musapir bolup turuxi

¹ *Kanaan* zeminida Ibrahimning waqtidiki aqarqiliktin baxqa yənə bir ketimlik aqarqilik yüz bardi. Xuning bilən Ishax Gərar xəhirigə, Filistiyləarning padixahi Abimələkning kexioxa bardi.□ ² Pərwərdigar uningoxa kərünüp mundax dedi: — Sən Misiroxa qüxməy, bəlki Mən sanga kərsitip beridioqan yurtta turoqin.□ ³ Moxu zemindin qikmay musapir bolup turoqin; xuning bilən Mən sən bilən billə bolup, sanga bəht-bərikət ata kilimən; qünki Mən sən wə nəslinggə bu zeminlarning həmmisini berip, atang Ibrahimoxa bərgən kəsimimni ada kilimən;■ ⁴ nəslingni asmandiki yultuzlardək awutimən wə nəslinggə bu zeminlarning həmmisini berimən; yər yüzidiki barliq əl-yurtlar nəslingning *nami* bilən əzlrigə bəht-

---

□ **26:1** «**Abimələk**» — xu waqıtta Gərar padixahining omumiy unwani idi. Bu «Abimələk» Ibrahimning waqtidiki «Abimələk» (20-bab) əməs. □ **26:2** «**Sən Misiroxa qüxməy**» — Gərar xəhiri Kanaan zeminining iqidə bolup, Misir zeminioxa baridioqan yol üstidə idi. ■ **26:3** Yar. 13:15; 15:18.

bərikət tiləydu; □ ■ 5 Qünki İbrahim Mening awazimoğa kulak selip, tapilioqinim, əmrlirim, bəlgilimilirim wə kanunlirimni bəja kəltürdi, — dedi.

6 Xuning bilən İshak Gərarda turup qaldı.

7 Əmma u yərlik kixilər uning ayali toqrisida sorisa u: — Bu mening singlim bolidu, — dedi; qünki Riwkah intayin qiraylik boloaqqa, İshak öz-özige: «Bu mening ayalim bolidu», desəm, bu yərlik adəmlər Riwkahning səwəbidin meni ɵltürüwetərmikin, — dəp qorkti.

8 Lekin u xu yərdə uzak wakit turəqandin keyin xundak boldiki, Filistiylərnıng padixahı Abimələk dərızidin kəriwidi, mana İshak wə ayali Riwkah bir-birigə ərkilixip turatti. □ 9 Andin Abimələk İshakni qakirip: — Mana, u jəzmən sening ayaling ikən! Sən nemə dəp: «U mening singlim», deding? — dewidi, İshak uningə: — Qünki mən əslidə uning səwəbidin birsi meni ɵltürüwetərmikin, dəp ənsirigənidim, — dedi.

10 Abimələk uningə: Bu bizgə nemə kıləning? Tas qəptu həlk arisidin birərsi ayaling bilən birgə boləqili?! Undak boləqan bolsa sən bizni gunahqa patkuzəqan bolatting! — dedi.

11 Andin Abimələk həmmə həlkə buyrup: — Kimki bu kixigə wə yaki hotunioğa qol təgküzsə jəzmən ɵltürülməy qalmaydu, — dəp yarlik

□ 26:4 «yər yüzidiki barlik əl-yurtlar nəslingning nami bilən ɵzlirigə bəht-bərikət tiləydu» — yaki «yər yüzidiki barlik əl-yurtlar nəslingning wasitisi bilən bəht-bərikət tapidu».

■ 26:4 Yar. 12:3; 18:18; 22:18.

□ 26:8 «İshak wə ayali Riwkah bir-birigə ərkilixip turatti» — yaki «İshak ayali Riwkahni silap turatti».

qūxūrđı.

¹² Ishāq u zemında terıqqulıq kıldı: u xu yılı yərdın yüz həssə həsul aldı; Pərwərdıgar unı bərikətligənıdı. ¹³ Bu kixi bax kətürüp, barəanseri rawaj tepip, tolımu katta kixılərdın bolup qaldı. ¹⁴ Uning kəy-kala padılırı wə öyıdiki qullıri intayın kəpəyđı; Filıstıylər unıngəqa həsət kıləlı turdı.

¹⁵ Bu səwəbtın unıng atısı İbrahımning künlırıdə atısının qullıri kolıoqan quduklarınıng həmmısını Filıstıylər etip, topa bilən tınduruwətti.□

¹⁶ Abımələk Ishāqqa: — Sən bizdın ziyadə küqiyip kətting, əmdi arımızdın qıqıp kətkin, — dedı.

¹⁷ Ishāq u yərdın ketip, Gərar wadısoqa qedir tikip, xu yərdə turup qaldı. ¹⁸ İbrahım həyat wəqtıdə *qullıri* bırmunqə quduklarını kəzoqanıdı; bıraq İbrahım əlgəndın keyın, Filıstıylər bularını topa bilən tınduruwətkənıdı. Ishāq bu quduklarını kəytdın kolıtip, ularəqa atısı ilıgırı kəyoqan isımlarını yənə kəyđı. ¹⁹ Ishāqning qullıri wadıdə quduk kolawatqanda sulıri urəup qıqıp akıdıoqan bı quduknı tepıwaldı. ²⁰ Ləkin Gəradıki padıqılər Ishāqning padıqılıridın unı talıxıp: — Bu su bizningkidur, — dedı. Ular Ishāq bilən jedəlləxkəqkə, u bu quduknı «Esək» dəp atıdı.□

²¹ Ular yənə baxqa bı quduknı kolıdı, ular yənə

□ **26:15 «quduklarınıng həmmısını Filıstıylər etip, topa bilən tınduruwətti»** — aqarqılıq boləqan wəqtıdə bundaq kılıx yaman ıx hesablınattı həm həmaqətlik bolattı. □ **26:20 «Esək»** — «majıra».

bu kuduk toʻqrisida jedəlləxti. Xuning bilən Ishak buning ismini «Sitnah» dəp atidi.□

²² Andin u u yərdin ketip, baxka yərgə berip, xu yərdimu yənə bir kuduk kolidi; əmdi Gəradikilər bu kudukni talaxmidi. Bu səwəbtin u uning etini «Rəhobot» koyup: «Əmdi Pərwərdigar biz üqün jay bərgənikən, bu zeminda mewilik bolimiz», — dedi.□

²³ Andin u u yərdin qikip Bəər-Xebaqa bardı.

²⁴ Pərwərdigar xu keqisi uningə kərünüp: — Mən bolsam atang İbrahimning Hudacidurmən; kərkmiqin, qünki Mən sən bilən billimən, seni bəht-bərikətləp, nəslingni kulum İbrahimning səwəbidin awutimən, — dedi.

²⁵ U xu yərdə bir kurbangah yasap, Pərwərdigarning namioqa nida kılıp ibadət kildi. U xu yərdə qedirini tikti, Ishakning kulliri xu yərdə bir kuduk kolidi.

Ishakning Abimələk bilən padixah kelixim tüzüxi

²⁶ Əmdi Abimələk, aqinisi Ahuzzat bilən ləxkərbexi Fikol birgə Gəradin qikip, uning kəxiqə bardı. ²⁷ Ishak ularə: — Manga əqmənlik kılıp, meni aranglardin koqliwətkəndin keyin, nemə üqün mening kəximə qədinglar? — dedi.

²⁸⁻²⁹ Ular jawabən: — Biz Pərwərdigarning sən bilən billə boləqinini roxən baykiduk, xuning bilən biz sening toʻqrangda: «Otturimizda bir kelixim bolsun, yəni bizlər bilən sən

□ 26:21 «Sitnah» — «kərxilik».

□ 26:22 «Rəhobot» — «azadə yər».

bir-birimizgə kəsəm berip əhdə kılıxayli» dedük; xu wəjidin sən bizgə heqkandak ziyan-zəhmət yətküzmigəysən; biz sanga heq təgmiginimizdək, xundakla sanga yaxxilikdən baxka heqbir nemə kilmioşinimizdək (bəlkini seni aman-esənlik iqidə yolunğoşa əwətkənidük) sənmu xundak kıləşən. Mana hazır sən Pərwərdigar tərpidin bəht-bərikət kəruwəşən! — deyixti.□

³⁰ Xuning bilən u ularoşa bir ziyapət kılıp bərdi. Ular bolsa yəp-iqti. ³¹ Ətisi tang səhərdə ular qəpup bir-birigə kəsəm kılıxti; andin İshak ularni yoloşa selip koydi; ular uning kəxidən aman-esən kətti.

³² U küni xundak boldiki, İshakning kulliri kelip, uningəşa əzi kəlioşan kuduk toşrisida həwər berip: «Biz su taptuk!» dedi. ³³ U uning namini «Xibah» koydi. Bu səwəbtin bu xəhərnin ismi bəğünğiqə «Bəər-Xeba» dəp atilip kəlməktə.□

Əsawning yat kəbilidin aloşan ayalliri

³⁴ Əsaw kirik yaxka kirgəndə, Hittiylərdin boləşan Bəərinin kizi Yəhudit bilən Hittiylərdin boləşan Elonning kizi Basimatni hotunlukka aldi.

³⁵ Əmma bular İshak bilən Riwkahning kəngligə azab elip kəldi.■

□ **26:28-29 «əhdə kılıxix»** — «əhdə kesix» degən sözlər bilən ipadilinidu (15:10ni kəruşğ). □ **26:33 «Xebah» wə «Xeba»** — bu ikki səz «kəsəm» degənni bildüridu. «Bəər-xeba» degənnin mənisi «kəsəmnin kuduqi». Bu bəlkim xu yərdiki ikkinçi kuduk boluxi mumkin; İbrahim əslidə ohxap ketidioşan ix tūpəylidin xu yərgə ohxax isim koyəşanidi (31:21nimu kəruşğ).

■ **26:35** Yar. 27:46.

27

Yakupning Ishakni aldixi

¹ Ishak kerip, kezliri torlixip, kezi quwa keridioqan bolup qalqanda xundak boldiki, u qong oqli Əsawni qakirip uningqa: — Oqlum! — dedi.

U: — Mana mən! — dəp jawab bərđi.

² U uningqa: — Mana mən əmdi kerip kəttim, qanqilik kün keridioqinimnimu bilməymən.

³ Xunga səndin ətünimən, koralliring, yəni sadak wə okyayingni elip janggalqa qikip, mən üqün bir ow owlap kəl; ⁴ mən yahxi keridioqan məzzilik tamaktin birni etip, manga kəltürgin. Mən uni yəp, əlüxtin ilgiri kənglümdin sanga bəht-bərikət tiləp dua qılay, — dedi.

⁵ Ishak oqli Əsawqa səz qıloqanda Riwkahmu anglidi. Əsaw ow owlap kəlgili janggalqa qikip kətkəndə, ⁶⁻⁷ Riwkah oqli Yakupqa: — Mana mən atangning akang Əsawqa: «Sən ow owlap kelip, manga məzzilik bir taamni ətkin; mən uni yəp əlöp ketixtin burun Pərwərdigar aldida sanga bəht-bərikət tiləp dua qılay», — dəp eytkinini anglap qaldim. ⁸ Əmdi, i oqlum, səzümgə kulak selip buyruqinimni qıloqin. ⁹ Sən dərhal padioqa berip, ətqilərninq iqidin esil ikki oqlakni elip kəlgin; mən ulardin atang üqün u yahxi keridioqan məzzilik bir taam təyyar qılay. ¹⁰ Sən uni atangning aldioqa elip kirgin. Xuning bilən u yəp, əlöp ketixtin burun sanga bəht-bərikət tiləp dua qılidu, — dedi. ¹¹ Lekin Yakup anisi Riwkahqa: — Mana akam Əsaw bolsa tüklük kixi, mən bolsam tüksiz silik tənlik

adəmmən. ¹² Mubada atam meni silap kalsa, undaқта mən uning nəziridə uni mazak kילוқи adəm bolup kəlip, beximoğa bərikət əməs, bəlki lənət taparmənmikin, dedi.

¹³ Anisi uningoğa: — Əy oqlum, sanga qūxidioğan lənət manga qūxsun; əmma sən pəkət səzümgə kulaq selip, berip *oqlaklarni* elip kəl, — dedi.

¹⁴ U berip ularni elip kelip, anisioğa bərди. Anisi uning atisi yahxi kəridioğan məzzilik bir taamni təyyar kildi. ¹⁵ Andin Riwkah tunji oqli Əsawning əydə öz yenida saklaklik əng esil keyimlirini elip kiqik oqli Yakupka kiydürüp, ¹⁶ oqlaklarning terisini ikki qoli bilən boynining tüksiz jayioğa yөгəp, ¹⁷ andin əzi ətkən məzzilik taamlar bilən nanlarni oqli Yakupning qolioğa tutkuzdi. ¹⁸ Yakup atisining kexioğa kirip: — Əy ata! — dedi.

U: — Mana mən! Oqlum, sən kim bolisən? — dewidi, ¹⁹ Yakup atisioğa jawab berip: — Mən qong oqulliri Əsawmən, manga eytkanliridək kildim; əmdi orunliridin turup, olturup kילוğan owumning gəxigə eoqiz tegip, andin kəngülliridin manga bəht-bərikət tiləp dua kילוayla, — dedi.

²⁰ Ishaq oqlioğa: — Əy oqlum, qandaqmuni xunqə tez tepip kəlding? — dewidi, u jawab berip: — Qünki Pərwərdigar Hudaliri uni dəl yolumoğa yolukturdi, — dedi.

²¹ Ishaq Yakupka: — Əy oqlum, yeqinrak kəl, sən rast oqlum Əsawmu, əməsmu, silap bakay, — dedi.

²² Xuning bilən Yakup atisi Ishaqning kexioğa

yekin bardi; u uni silap turup: — Awaz Yakupning awazi, lekin qol bolsa Əsawning qolidur, — dedi.

²³ Uning kolliri bolsa akisi Əsawning kolliridək tüklük bolqini üqün uni toniyalmay, uningqa bəht-bərikət tiləp dua qildi. ²⁴ Andin u yənə: — Sən rast oqlum Əsawmusən? dəp soriwidi, u jawab berip: — Dəl mən, — dedi.

²⁵ Ishaq uningqa: — Taamni elip kəlgin, mən oqlumning ow gəxidın yəp, kənglümdin sanga bəht-bərikət tiləp dua qilay, — dedi. *Yakup* uni uning aldiqa koydi; u yedi. U xarab kəltürüwidi, unimu iqtı.

²⁶ Andin atisi Ishaq uningqa: — Əy oqlum, əmdi yekin kelip meni səygin, — dedi.

²⁷ U uning kəxiqa berip uni səydi. Atisi uning kiyimining purikini purap uningqa bəht-bərikət tiləp dua qilip: —

«Mana, oqlumning tenidiki puraq Pərwərdigar bərikətligən kəkləmzarning hux purikioqa ohx-aydikən!□

²⁸ Huda sanga asmannıng xəbnimi,
Yərning munbət küqini ata qilip,
Axlık-tülük bilən xarabnimu kəp bərgəy.■

²⁹ Həklər sening qulluqungda bolqay,
Əl-millətlər aldingda tizlanqay;
Qerindaxliringqa hoja bolqaysən;
Anangning oqulliri sanga tizlanqay;
Sanga lənət qiloqanlar lənətkə qalqay;

□ **27:27 «kəkləmzarning hux puriki»** — demək, daladiki hərhil gül-giyahning wə ot-qəpning hux puriki singdürülgən.

■ **27:28** İbr. 11:20.

Sanga bəht tiligənlər bəht tapqay!» — dedi.■

Əsawning İshəqtin dua tələp qilixi

³⁰ Xundak boldiki, İshək Yakupqa dua qilip bolup, Yakup atisi İshəkning kexidin qikip boluxioqa, akisi Əsaw owdin qaytip kəldi.

³¹ Umu məzzilik taamlarni etip, atisining kexioqa elip kirip, atisioqa: — Ata kəpəqayla, oqullirining ow gəxidin yəp, kəngülliridin manga bəht-bərikət tiləp dua qiloqayla, — dedi.

³² Atisi İshək uningəqa: — Sən kimsən? — dedi. U jawab berip: — Mən oqulliri, qong oqulliri Əsawmən! — dedi.

³³ Buni anglap İshək alakzadilikke quxüp, pütün bədini jalaklap titrəp: — Undakta bayatin ow owlap elip kəlgini kim? Sən kelixtin burun uning həmmə nərsisidin yəp, uningəqa bəht-bərikət tiləp dua kildim; wə bərhək, u bəht-bərikət kəridu! — dedi.

³⁴ Əsaw atisining səzlrini anglapla intayin eqinarlık həlda ün selip aqqıq pəryad kətürüp atisioqa: — Menimu, i ata, menimu bəht-bərikətligəyla! — dedi.■

³⁵ U jawab berip: — Sening ining hiylə bilən kirip, sanga tegixlik bəht-bərikətne elip ketiptu, dedi.

³⁶ Əsaw: — Rast uning eti Yakup əməsmu?! Qünki u ikki kətim meni putlap, ornumni tartiwaldi. Awwal tunjilik həkukumni tartiwaldi wə mana hazır u manga tegidioqan bəht-bərikətne

elip kètti, — dedi, Andin yənə: — Mening üqün birər bəht-bərikət qaldurmidilimu? — dedi. □ ■

³⁷ Ishaq Əsawoqa jawab berip: — Mana, mən uni üstünggə hoja kildim; həmmə kərindaxlirini uning kullukida bolidioqan kildim; axliq wə yengi xarab bilən uni kuwwətlidim; əy oqlum, əmdi sanga yənə nemimu kılıp berələymən? — dedi.

³⁸ Əsaw atisoqa yənə: — Əy ata, silidə pəkət xu birla bəht-bərikət bar idimu? Manga, əy ata, mangimu bəht-bərikət tiləp dua kıləyayla! dedi. Andin u ün selip yioqlap kètti. ■

³⁹ Atisi Ishaq uningəqa jawab berip: — «Mana, turaləqu jaying yərning mumbət küqidin neri,

Egiz asmanning xəbnimidin yirək bolur;

⁴⁰ Sən kılıqingəqa tayinip jan bakısən,

Iningning hizmitidə bolısən;

Lekin qegridin qikip kəzginəgdə,

Sən boynungdin uning boyunturukini qikirip sunduruwetısən» — dedi.

⁴¹ Xunga Əsaw atisi uningəqa tiligən bəht-bərikət səwəbidin Yakupka əqmənlik saklap yürdi. Əsaw kənglidə: — Atamning matəm künliri yekınlixip qaldı; xu qaşda inim Yakupni əltürüwetimən, dəp hiyal kildi. ⁴² Lekin Riwkah qong oqli Əsawning bu səzliridin həwər tapti. U kiqik oqli Yakupni qakirip uningəqa: —

□ **27:36** «**meni putlap, ornumni tartiwaldi**» — bu degənlik ibraniy tilida birla söz bilən ipadilinidu. Oqurmənlərnin esidə barki, «Yakup» degənnin bir mənisi «orun igiliwaləquqi» (25:26ni kərüng). Muxu yərdə «putliəquqi» degən yənə bir mənisi boluxi mumkin. ■ **27:36** Yar. 25:33. ■ **27:38** Ibr. 12:17.

Mana akang Əsaw seni ɵltürüwetimən dəp ɵz-ɵzidin təsəlli tepiwetiptu; ⁴³ əmdi əy oqlum, sɵzümgə kulaq selip, qopup Həranoqa, akam Labanning kexioqa keqip kətkin; ⁴⁴ akangning kəhri yanouqə, uning kexida birnəqqə waqit turoqin. ⁴⁵ Akang aqqikidin yenip, sening uningoqa kiloqiningni untup kətküqə xu yərdə turup turoqin; andin mən adəm əwətip, seni u yərdin aldurup kelimən. Nemə üqün bir kündila hər ikkinglardin məhrum bolup qalay? — dedi.

Yakupning Labanning yenioqa səpər qilixi

⁴⁶ Əmma Riwkah Ishakqa: — Mən muxu Hittiy qizlar wəjidin jenimdin jak toydum. Əgər Yakupmu bu yurttiki qizlardin, muxundak Hittiy qizni hotunlukqa alsa yaxioqinimning manga nemə paydisi? — dedi.■

28

¹ Xuning bilən Ishak Yakupni qakirip, uningoqa bəht-bərikət tiləp, uningoqa jekiləp: — Sən Qanaaniylarning qizliridin hotun alma; ² bəlki qopup, Padan-Aramoqa, anangning atisi Betuəlning ɵyigə berip, u yərdin anangning akisi Labanning qizliridin hotun aloqin.■
³ Həmmigə Qadir Təngri seni bəht-bərikətləp, awutup, səndin kəp həklərnəni qikirip kəpəytkəy,
⁴ Xundakla Ibrahimning bəht-bərikətini sanga wə sening bilən nəslingə bərgəy; xundak qilip

sən hazır Musapir bolup turuwatқан yərnı, yəni əslidə Huda İbrahimə bərgən zeminni igiləysən! — dedi.■

⁵ Xuning bilən İshak Yakupni yoləa saldı. U Padan-Aramə, aramiy Betuəlning oqlı, Yakup bilən Əsawning anisi Riwkahning akisi Labanning kexioə qarap mangdı.□

Əsawning yənə bir ayal elixi

⁶⁻⁷ Əsaw İshakning Yakupka bəht-bərikət tiləp, uni Padan-Aramə xü yərdin hotun elixka əwətkənlikini, xundakla uningə bəht-bərikət tiləp, uninga jekiləp: Sən Qanaaniylarning kıziridin hotun almioqin, degənlirini uqup, Yakupningmu öz ata-anisioə itaət kilip, Padan-Aramə kətkinini kərginidə, ⁸ Əsaw: — qanaaniylarning kıziri atam İshakning nəziridə yaman kərunidikən, dəp bilip yətti. ⁹ U İsmailning kexioə berip, hazırkı hotunlirining üstigə İbrahimning oqlı İsmailning kızı, Nebayotning singlisi Maqalatni hotunlukka aldı.

Yakupning Bəyt-Əldə qüx kərüxi

¹⁰ Yakup bolsa Bəer-Xebadin qikip, Haran tərəpkə mengip, ¹¹ bir yərgə yetip kəlgəndə, kün olturup kətkəqkə xü yərdə kənməqki boldı. U xü yərdiki taxlardin birini elip, bexioə yastuq kilip qoyup, uhlioqili yattı.□

■ **28:4** Yar. 12:7; 13:15; 15:18; 24:7; 26:3; Kan. 34:4; Ros. 7:5.

□ **28:5** «aramiy» — yəni «suriyəlik». □ **28:11** «**taxlardin birini elip, bexioə yastuq kilip qoyup,,...**» — yaki «taxlardin birini elip, uning bexioə qoyup...».

12 U bir qūx kərđi: — Mana, uqi asmanlarōqa takixidioqan bir pələmpəy yərdə tikləklik turatti; Hudaning pərixtiliri uningda qikiq-qūxūp turuxatti.■ 13 Mana, Pərwərdigar uning üstidə turatti. U: — «Mən bolsam atang İbrahimning Hudasi wə İshakning Hudasi bolōqan Pərwərdigardurmən; Mən sən yatqan bu zeminni sening bilən nəslinggə bərimən.■

14 Nəsling bolsa yərning topidək kəp bolup, sən məŋrip bilən məxrikkə, ximal bilən jənubqa yeyilisən; sən wə nəslingning wasitisi bilən yər yuzidiki barliq ailə-kəbililər bəht-bərikət tapidu.■ 15 Mana, Mən sən bilən billidurmən, kəyərgə barsang seni aman-esən saqlap, bu zeminoqa seni qayturup kelimən; qūnki sanga eytkan səzūmni ada qilmay turup, seni taxlimaymən» — dedi.

16 Andin Yakup oyŋinip: — Bərhək, Pərwərdigar bu yərdidur, lekin mən uni bilməptimən, — dedi. 17 U qorqup ketip: Bu jay alamət dəhxətlik bir jay ikən! Bu Hudaning ŋyi bilən asmanning dərwasisidin baxqa heq jay əməstur, — dedi.

18 Yakup ətisi səhər qorup, bexining astioqa qoyōqan taxni elip, *hatirə* tüwrük süpitidə tikləp, üstigə zəytun meyi quyup koydi.□ ■ 19 U jayning ismini Bəyt-Əl dəp atidi; əmma ilgiri u jayning eti Luz idi.

20 Andin Yakup kəsəm bilən wədə qilip: —

■ 28:12 Yh. 1:52. ■ 28:13 Yar. 35:1, 3; 48:3; Qan. 12:20; 19:8.

■ 28:14 Yar. 12:3; 18:18; 22:18; 26:4. □ 28:18 «Bəyt-Əl» — «Hudaning ŋyi». ■ 28:18 Yar. 31:13; 35:14.

Əgər Huda mening bilən billə bolup, bu səpirimdə meni saklap, yegili nan, kiygili kiyim berip, ²¹ Mən atamning öyigə aman-esən yenip barsam, undaқта Pərwərdigar mening Hudayim bolidu; ²² Xuningdək mən hatirə tüwrük süpitidə tikləp qoyoqan bu tax Hudaning öyi bolidu; həm xundaqla sən manga beridioqan barliq nərsilərnin ondin bir ülüxini sanga təkdim qilmay qalmaymən, — dedi.

29

Yaqupning Labanning öyigə berixi

¹ Andin Yaqup səpirini dawamlaxturup, məxriktiki qowmlarning zeminiqə yetip kəldi. ² U qariwidi, mana, yaylakta bir kuduk turatti, uning yenida üq top qoy padisi turatti; qünki həlk bu kuduktin padilarni suqiratti. Kudukning aozioqə yoqan bir tax qoyukluk idi. ³ Qaqaniki padilarning həmmisi u yərgə yioqilsa, padiqilar birliktə kudukning aozidiki taxni yumilitiwetip, qoylarni suqirip, andin taxni yənə kudukning aozioqə öz ornioqə qoyup qoyatti. ⁴ Yaqup *padiqilardin*: Əy buradərlər, silər qəyərlik? — dəp soridi. Ular: — Biz haranliqmiz, dedi.

⁵ U ulardin: — Silər Nahorning oqli Labanni tonumsilər? — dəp soridi. Ular: — Tonuymiz, dedi.

⁶ U ulardin: — U salamətmu, dəp soriwidi, ular jawab berip: — U salamət turuwatidu. Mana ənə uning qizi Rahilə qoyliri bilən keliwatidu, dedi.

⁷ U: — Mana, kün tehi egiz tursa, hazır tehi malning yioqilidigan waqti bolmide; nemixka qoylarni suqirip, andin yənə berip otlatmaysilər? — dedi.

⁸ Ular jawab berip: — Yak, mundak qilalmaymiz. Awwal padilarning həmmisi yioqilip, padiqilar taxni kudukning aqzidin yumilitiwətkəndin keyin, andin qoylarni suqirimiz, dedi.□

⁹ U ular bilən gəplixip turətinida, Raqilə atisining qoyliri bilən yetip kəldi; qünki u qoy baqquqi idi.

¹⁰ Xundak boldiki, Yakup anisining akisi Labanning kizi Raqilə bilən anisining akisi Labanning qoylirini kərgəndə, u kopup berip, kudukning aqzidin taxni yumilitiwetip, anisining akisi Labanning qoylirini suqardi. ¹¹⁻¹² Andin Yakup Raqiləni səyüp, yukiri awaz bilən yioqlap taxlidi wə Raqiləgə: — Mən sening atangning tuqkini, Riwkahning oqli bolimən, dewidi, u yügürüp berip atisioqa həwər bərdi.

¹³ Xundak boldiki, Laban öz singlisining oqli Yakupning həwirini angliqanda, uning aldioqa yügürüp berip, uni kuqaklap səyüp, öyigə baxlap kəldi. Andin Yakup Labanoqa *kəqürmixlirining* həmmisini dəp bərdi.□

¹⁴ Laban uningə: — Sən dərwəkə mening

□ **29:8 «padiqilar»** — ibraniy tilida «ular». Xu padiqilar bir türkün həquqluq padiqilar bolsa kerək. Yaki bolmisa ular eytkan ixlar xu yərdə bir ərpadət bolup qaloqan bolsa kerək. □ **29:13 «kəqürmixlirining həmmisini»** — ibraniy tilida «bu ixlarning həmmisini». Demək, tərjimimizdək «yüz bərgən həmmə ixlarni», yaki u bayatin Raqiləgə eytkan ixlarni (tuqkanqilik munasiwətlirini) kərsətsə kerək.

səngək bilən gəxümdursən! — dedi. Buning bilən u uning kəxida bir ayqə turup qaldı.

Yakupning aldinip kəlixı

¹⁵ Andin Laban Yakupqa: — Sən mening tuoqinim boləq, mənə bıkaroqa hizmət kılamsən? Eytqına, həkkinggə nemə alısən? — dedi.

¹⁶ Labanning ikki kızı bar idi; qongining eti Leyah, kiqikining eti Rahilə idi. ¹⁷ Leyahning kəzliri yekimlik idi; əmma Rahiləning bolsa təkı-turki kəlixkən, həsni-jamali qıraylık kız idi. □

¹⁸ Yakupning kəngli Rahiləgə qüxkən bolup Labanoqa: — Mən sening kiqik kızing Rahilə üqün sənə yəttə yıl hizmət kıləy, dedi. ■

¹⁹ Laban jawab berip: — Uni baxqa kixigə bərginimdın sənə bərginim yahxi. Əmdi meningkidə turoqın, dedi.

²⁰ Yakup Rahiləni elix üqün yəttə yıl hizmət kıldı. Əmma u uni intayın yahxi kərgəqkə, bu yıllar uningə pəkət birnəqə kündəklə bilindi.

²¹ Wakıt toxkanda Yakup Labanoqa: — Mana mening künlirim toxtı. Əmdi ayalimni mənə bərgin, mən uning kəxiqə kirəy, dedi. ²² Laban xu yərdiki həmmə kixiləni yioqıp, ziyarət kılıp bərdi. ²³ Ləkin xundək boldiki, kəq kirgəndə, u qong kızı Leyahni Yakupning yeniqə elip kəldi;

□ **29:17 «Leyahning kəzliri yekimlik»** — ibraniy tilidə «Leyahning kəzliri müləyim» (yaki «yumxək»). Buning baxqa hıl tərijimiliri bolsa: (1) tinik; (2) ajiz (yahxi kərməydiqan); (3) nursız. ■ **29:18** Hox. 12:13.

Yaqub uning qexioqa kirip billə boldi. ²⁴ Laban öz dediki Zilpahni kizi Leyahqa dedək qilip bərdi.

²⁵ Ətisi xundak boldiki, mana aldida Leyah turatti! U Labanoqa: — Bu zadi manga nemə qiloining? Əjəba, mən Rahilə üqün sanga hizmət kilmidimmi? Meni nemixka xundak alding?! — dedi.

²⁶ Laban: Bizning yurtimizda kiqukini qongidin ilgiri yatliq kilidigan rəsim-kaidə yok. ²⁷ Əmdi sən qongining yettə künlük toy murasimini ötküzüp bolqin; andin yənə ikkinqisimumu sanga berəyli; u sening manga yənə yettə yil kilidigan hizmitingning həqqi bolidu, — dedi.

²⁸ Yaqub maqul bolup, Leyahning yettə künlük toy murasimini ötküzüp bolqanda, Laban kizi Rahilənimu uningqa hotunlukqa bərdi.

²⁹ Laban dediki Bilhahni kizi Rahiləgə dedək qilip bərdi. ³⁰ Bu tərکیدə Yaqub Rahiləningmu qexioqa kirdi; u Rahiləni Leyahdin ziyadə yahxi kərdi. Andin keyin u yənə yettə yil Labanoqa hizmət kildi.

Yaqubning pərzəntliri

³¹ Əmma Pərwərdigar Leyahning ətiwarlanmiqanlikini kərgəndə, uningqa tuquxni nesip kildi. Ləkin Rahilə tuqmas idi.□

³² Leyah hamilidar bolup bir oqul tuqup: — «Pərwərdigar harlanqinimni kərdi; əmdi erim

---

□ **29:31 «uningqa tuquxni nesip kildi»** — ibraniy tilida «u uning baliyatqusini aqti».

meni yahxi k eridu» d p uning ismini «Rub n» k oydi. □

³³ U yənə hamilidar bolup, bir o ul tu up: — «P rw rdigar  tiwarlanmio anlikini anglap, buni h m manga b rdi» d p, uning ismini Ximeon k oydi. □

³⁴ U yənə hamilidar bolup, bir o ul tu up: — « mdi bu ketim erim manga ba linidu; q nki mən uning ra  q o ul tu up bərdim» d p uning ismini Lawiy k oydi. □

³⁵ U yənə hamilidar bolup, bir o ul tu up: — « mdi bu ketim mən P rw rdigar ra h mdusana okuy!» d p uning ismini Y huda k oydi. Andin u tu uttin tohtap k ldi. □

30

¹  mma Ra il   zining Yakupka bala tu up ber lmigini kərgəndə, aqisio a h s t kilip Yakupka: — Manga bala bərgin; bolmisa  lim n, — dedi.

² Xuning bilən Yakupning Ra il g  o ezipi kelip: — Mən baliyat uning mewisini səndin ayio an

□ **29:32 «Rub n»** — «kara, bir o ul bala!» deg n m nid .

□ **29:33 «Ximeon»** — «anglax» yaki «anglio an» deg n m nid .

□ **29:34 «Lawiy»** — «ba lano an» yaki «ulano an» deg n m nid . □ **29:35 «Y huda»** — «h md» yaki «m d iy » deg n m nid . Leya ning s zi intayin  hmiy tlik bolup, bu uning ihlasm nliki w  etikadini ispatlaydu. Y huda tu ulotuq  uning barlik arzu-til kliri eri Yakupning mu abbigitig  erixixtin ibarət idi. Lekin h zir erixmig n bolsimu a rinmidi, b lki Huda a m d iy  okup, uningdin təsəlli aldi.

Hudaning ornidimu?! — dedi.

³ — Mana, dedikim Bilhah bu yərdə turidu; sən uning qexioqa kirgin, u mening quqikimoqa tuqsun; mən u arqilik balilik bolay, — dedi Rahilə. □

⁴ Xuning bilən u dediki Bilhahni uningqa hotun kilip bərdi; Yakup uning qexioqa kirdi. ⁵ Bilhah hamilidar bolup, Yakupka bir oqul tuqup bərdi.

⁶ Rahilə: — «Huda mən uqun adalət yurguzup peryadimni anglap, manga bir oqul bərdi», dəp uning ismini Dan koydi. □

⁷ Rahiləning dediki Bilhah yənə hamilidar bolup, Yakupka ikkinqi oqlini tuqup bərdi. ⁸ Rahilə: — «Mən aqam bilən bəslixip kattik tutuxup, yəngdim» dəp uning ismini Naftali koydi. □

⁹ Leyah özining tuquttin tohtap qaloqanini kərüp, dediki Zilpahni Yakupka hotun kilip bərdi. ¹⁰ Leyahning dediki Zilpah Yakupka bir oqul tuqup bərdi. ¹¹ Leyah: — «Nemidegən tələylik-hə!» dəp uning ismini Gad koydi. □

¹² Leyahning dediki Zilpah Yakupka ikkinqi oqlini tuqup bərdi. ¹³ Leyah: «Mən bəhtlikturmən! Qünki hotun-qizlar meni

---

□ **30:3** «u mening quqikimoqa tuqsun» — ibranij tilida «u mening tizirim üstigə tuqsun» — demək, dedək tuqқан balilar Rahiləning həsablinidu. Ibraniy tilida «mən u arqilik qurulumən» yaki «uning wasitisi bilən mening öyüm qurulidu».

□ **30:6** «Dan» — «u həküm qikardi» yaki «u adillik kildi!» degən mənida. □ **30:8** «mən aqam bilən bəslixip kattik tutuxup, ...» — ibranij tilida «Hudaning məditi bilən aqam bilən qelixip,...». «Naftali» — «elixix» yaki «qelixix» degən mənida. □ **30:11** «Gad» — «tələylik» yaki «onguxluq» degən mənida.

bəhtlik deyixidu!» dəp uning ismini Axir qoydi. □

¹⁴ Bu oqday ormisi künliridə Rubən qikip etizlikka bardı wə etizdin birkanqə muhəbbətgülini terip, bularnı anisi Leyahning qexioqa əkəldi. Əmdi Raħilə Leyahka: — Өtünüp qalay, oolungning muhəbbətgülidin birnəqqını manga bərgin! — dedi. □

¹⁵ *Leyah* uning oqa jawabən: — Erimni tartıwaloqining yətməmdü? Əmdi oolumning muhəbbətgülınımu tartıwalməqimüsən? — dedi. Raħilə jawab berip: — Undəq bolsa u oolumning muhəbbətgülliri üqün bügün keqə sən bilən yatsun, — dedi.

¹⁶ Yakup kəqkurun etizdin kaytip kəlginidə, Leyah uning aldioqa qikip: — Mening qeximoqa kirixing kerək; qünki mən oolumning muhəbbətgülliri bilən seni ijarigə aldim, — dedi. Xundəq dewidi, u bu keqə uning bilən yatti. ¹⁷ Huda Leyahning duasını anglidi; u hamilidar bolup, Yakupka bəxinqi oqlını tuqup bərdi. ¹⁸ Xuning bilən Leyah: «Dedikimni erimgə bərginimgə Huda əmdi manga «ijarə həkqim»ni ata qildi» dəp uning ismini Issakar qoydi. □

¹⁹ Leyah yənə hamilidar bolup, Yakupka altinqi oqlını tuqup bərdi. ²⁰ Leyah: — «Huda manga yahxi toyluq ata qildi; əmdi erim mening bilən billə turidioqan boldi; qünki mən uning oqa altə

□ **30:13** «**Axir**» — «bəhtlik» degən mənədə. □ **30:14** «**muhəbbətgül**» — (yaki «mandrak») — bu əsümlük muhəbbətni kəzoqap, hamilidar bolux imkaniyitini axuridu, dəp qarilatti. □ **30:18** «**Issakar**» — «ijarə» yaki «inam» degən mənədə.

oʻqul tuʻoqup bərdim» dəp uning ismini Zəbulun qoydi.□

²¹ Xuningdin keyin, u bir qiz tuʻoqup, uning ismini Dinah qoydi.□

²² Əmma Huda Rahiləni yad qilib, duasini anglap uni tuʻoqidoqan kildi,□ ²³ U hamilidar bolup, bir oʻqul tuʻoqdi. U: — «Huda meni nomustin halas kildi», dedi.

²⁴ U: — «Pərwərdigar manga yənə bir bala bərsə» dəp, uning ismini Yüsüp qoydi.□

Yaqupning beyixi

²⁵ Rahilə Yüsüpni tuʻoqandin keyin Yaqup Labanoq: — Meni öz yurtumoqə, öz wətinimgə kətkili qoyoqin. ²⁶ Mening sanga ixləp erixkən ix həkqim boləqan ayallirim bilən balilirimni manga bərgin; mən ketəy; qünki mening sanga ixligən japalik hizmitim özünggə ayan, — dedi.

²⁷ Laban uningəqə jawabən: Nəziringdə iltipət tapqan bolsam, ətünüp qalay, *yenimdin kətmə*. Qünki mən Pərwərdigarning sening səwəbingdin manga bərikət bərginini tonup yəttim, dewidi, *Yaqup* yənə: — ²⁸ Manga alidoqan həkqingni tohtatqin; mən sanga xuni berəy, dedi.

□ **30:20 «erim mening bilən billə turidioqan boldi»** — yaki «erim meni hərmətləydoqan boldi». «**Zəbulun**» — «makan qilix» yaki «hərmətləx» degən mənida. □ **30:21 «Dinah»** — «(adil) həküm» degən mənida. □ **30:22 «uni tuʻoqidoqan kildi»** — ibraniy tilida «baliyatqusini eqiwidi». □ **30:24 «Yüsüp»** — «u yənə beridu» yaki «u qoxup beridu» degən mənida.

²⁹ *Yaqub* uningqa jawab berip: — Mən sanga qandak hizmət kəlip kəlgim, mening qolumda malliringning qandak boləqini özünggə ayan.

³⁰ Qünki mən kəlməstə meling az idi; əmdi nahayiti zor bir top boldi. Mening kədimim kəyergə yətsə, Pərwərdigar sanga bərikət ata kildi. Əmdi mən qaqaqan öz ailəm üçün igilik tikləymən? — dedi.

³¹ Xuning bilən *Laban*: — Mən sanga nemə berəy, dewidi, *Yaqub*: — Sən manga heqnemə bərmigin; pəkət mening xu iximoqa qoxulsangla, mən yənə padangni bekip, ulardin həwər alimən. ³² Mən bəgün pütkül padangni arilap, ala-qipar qoylarni, qara-qongur pahlənlarni, xundakla əqkilərnin iqidinmu ala-qiparlarini ayrip qikimən. Bular mening ix həkqim bolsun. ³³ Keyin, mening həkqimni təkxürüp kəlgən waqtingda, həkqaniy boləqinim kəz aldingda ispatlinidu; əqkilər arisida ala-qipar bolmiqanlarining həmmisi, pahlənlər arisida qara-qongur bolmiqanlarining həmmisi oqrilap kelingən heşablansun, — dedi.

³⁴ u waqıtta *Laban*: — Maqul, deginingdək bolsun, — dedi.

³⁵ Xu küni *Laban* taqil wə ala-qipar tekilərnə, ala-qipar qixi əqkilərnə, xundakla az-paz aq qikimi boləqan barliq əqkilərnə, barliq qara-

□ **30:32 «qara-qongur pahlənlər»** — Pələstində qongur yaki qara rənglik qoylar az uqraydu. **«əqkilərnin iqidinmu ala-qiparlarini»** — Pələstində əqkilərnin kəpinqisi pütünləy qara yaki pütünləy qongurdur. **«bular»** — yaki «bulardin tuquləqlər».

qongur qozilarni ayrip, öz oqullirining qolioqa tapxurup, ³⁶ ezi bilən Yakupning otturisida üq künlük arilikni koydi. Yakup bolsa Labanning padilirining qaloqinini baqti.□

³⁷ Lekin Yakup terək, badam wə qinar dərəhliridin yumran qiwiklarni elip, qowzikiqini yolluq kilip xilip, aq siziklarni qikardi. ³⁸⁻³⁹ Andin mal küyliyən waqitlirida su iqqili kəlgəndə, u muxu xiloqan qiwiklarni padilar su iqidioqan yərlərdiki ulaklaroqa malning aldioqa tikləp koyatti. Mal bu *taoqil* qiwiklarning aldidə jüpləxkəndin keyin ular taoqil wə ala-qipar qozilarni tuoqdi.

⁴⁰ Andin Yakup bu qozilarni Labanning padisidin ayrip qikardi; andin u Labanning padisining yuzlirini taoqil wə qongur qoylirioqa qaritip jüpləxtürdi; xundak kilip, u öz melini Labanning melioqa qoxmay bələk koyup, ezi üqün ayrim badilarni kildi.□ ⁴¹ Saqlam küqlük mal jüpləxkinidə, Yakup qiwiklarni pa-

□ **30:36 «ezi»** — yaki «ular». **«üq künlük arilikni koydi»** — demək, Laban dərhal padisidin Yakupning həkki bolqan malni, xundakla kəlgüsidə xundak nəslini qikiralaydioqanlarni ayrip, Yaquptin yiraq kildi. □ **30:40 «Labanning padisining yuzlirini taoqil wə qongur qoyliri»** — Laban bundak taoqil wə qongur qoylarni allıqaqan ayrioqan bolsimu, bu sözlərgə qarioqanda u yənıla bundaklardin bəzilirini Yakupqa tapxuroqan ohxaydu. Əgər Labanning oqulliri padilarni beqika ixənqlik bolmisa, Laban xu «taoqil wə qongur qoylar»din qong qoylarni Yakupqa kaytidin tapxuruxi mumkin. Baxqa bir imkanıyət barki, Yakupning bəzi taoqil yaki qongur qoziliri qong bolqanda u ularni Labanning aq rənglik qoyliri arisioqa qoxqan. Yakupning Laban bilən bolqan waqtidiki tarix toqiruluq «qoxumqə səz»imzini kəring.

dining k z aldioğa ulaklarda koyatti; mallar xu qiwiklarning yenida j plix tti. ⁴² Lekin j plixiwatkan mal ajiz bolsa, u qiwiklarni koymaytti. Bu t rikid  ajizliri Labano a, k ql kliri Yakupka t w  boldi. ⁴³ Xundak kilip, bu kixi nahayiti bay bolup, malliri, ded kliri, qulliri, tegiliri w  ex kliri heli k p boldi.

31

Yakupning Labanning yenedin keqixi

¹  mma Yakup Labanning o ullirining: — Yakup atimizning pütün mal-mülkini elip k tti; uning erixkən bu d liti atimizning t llukatidin k lg n, deginini anglap kaldi. □

² Yakup Labanning qirayio a kariwidi, mana, u  zig  burunkid k hux peil bolmidi.

³ Bu qao da, P rw rdigar Yakupka: — Sən ata-bowiliringning zemini a,  z uruk-tuoqanliringning kexi a kaytip kətkin. Mən sening bilən bill  bolim n, — dedi.

⁴ Xuning  q n Yakup adəm  w tip, Ra il  w  Leyahni  z padisi tur an k kl mg  qaqirip kelip ⁵ ularo a mundak dedi: — Mən atanglarning qirayio a karisam manga burunkid k hux peil bolmidi;  mma atamning Hudasi mən bilən bill  bolup k ldi. ⁶ K q mning yetixiq  atanglaro a ixl p b rginim silerg  ayan; ⁷ halbuki, atanglar meni  hm k kilip, h kkimni on ketim  zg rtti; lekin Huda uning manga ziyan y tk z xig  yol

□ **31:1** «bu d liti» — ibraniy tilida «bu xan-x r pni».

qoymidi. ⁸ Əgər u: «Ala-qipar qozilar həkking bolidu», desə, barliq padilar ala-qipar qozilioqili turdi. U: «Taqlil qozilar həkking bolsun», desə, barliq padilar taqlil qozilioqili turdi. ⁹ Bu tərکیدə Huda atanglarning mallirini tartiwelip, manga bərdi. ¹⁰ Padilar küyligən waqıtta mən bir qetim qüxümdə beximni kətürüp xuni kərdumki, mana, mallarning üstigə jüplixixkə etiloqan qoqkar-tekilərninğ həmmisi taqlil yaqi ala-qipar idi. ¹¹ Andin Hudaning Pərixlisi qüxümdə manga: «Əy Yaqup», dewidi, mən jawab berip: «Mana mən», dedim.

¹² U manga: — «Əmdi bexingni kətürüp qariloqin; mana mallarning üstigə jüplixixkə etiloqan qoqkar-tekilərninğ həmmisi taqlil wə ala-qipardur; qünki Mən Labanning sanga qilənininğ həmmisini kərdüm. ¹³ Mən Bəyt-Əldə *sanga kərünğən* Təngridurmən. Sən xu yərdə tüwrükni məsihləp, Manga kəsəm iqtinğ. Əmdi sən orningdin turup, bu zemindin qikip, uruq-tuqlanliringning zeminiqla yanqlin» dedi. □ ■

¹⁴ Raqlilə wə Leyah uningqla jawab berip: — Atimizning əyidə bizgə tegixlik nesiwə yaqi miras qalmioqlanmu? ¹⁵ Biz dər wəqə uningqla yat adəm hesablinip qaloqlanmu?! U bizni setiwətti, toyluqlimiznimu pütünləy yəp kətti! □

□ **31:13 «Məsihləx» wə «Məsih»** — bu ixlar toqlrisida «Təbirlər»ni kərünğ. Bu yərdə Muqəddəs Kitabta «məsihləx» yaqi «məsih qilix» degən peilning tunji qetim ixlitolixidur.

■ **31:13** Yar. 28:13,14,15. □ **31:15 «toyluqlirimiz»** — muxu yərdə Yaqupning Leyah wə Raqliləni elix üqün ixlilinginining qilimmitini kərsətsə kərək.

16 Xundak bolòqandin keyin, Huda Atimizdin sanga elip bərgən barlıq dölət biz bilən balilir-imizningkidur. Əmdi Huda sanga nemə degən bolsa, xuni kıləyin, — dedi.

17-18 Xuning bilən Yakup ornidin turup, baliliri wə ayallirini tēgilərgə mindurup, erixkən barlıq malliri wə barlıq təəllukatini, yəni Padan-Aramda tapқан təəllukatlırini elip, atisi Ishakning yenioqa berixқа Қanaan zeminiоқа қарap yol aldi.

19 Laban bolsa қойlırini қирқіоқили кətkənidі; Rahilə əz atisioqa təwə «əy butlıri»ni oqrilap eliwaldi. □ 20 Yakup aramiy Labanoqa əz kexidin oqrilikqə keqip ketidioqanlıқini ukturmay uni aldap қoқoқanidi. □ 21 U bar-yoқini elip keqip kətti; u dəryadin ətүp Gilead teqі tərəpkə қарap yol aldi. □

Labanning Yakupni qoqlixi

22 Üqinqi күni, Labanoqa Yakupning қаққini toqrisida həwər yətti. 23 U əz tuoқanlırini elip, yəttə күnlük yoloqıqə kəynidin qoqlap berip, Gilead teqida uningə yetixti. 24 Lekin keqisi

---

□ **31:19 «əy butlıri»** — ibraniy tilida «tərafım». Bu butlar qolda kətürgüdək kiqik bolup, adəttə күmüxtin yasilatti. Qədimki waқitlardiki bəzi butpərəs jəmiyətlərdə «tərafım»qa igə bolqan adəm əyning barlıq təəllukatining igisi, hojayini dəp həsablinatti. Xunga bu kiqik «tərafım» күmүx bolqini üqün əməs, bəlki қanuniy əhmiyiti üqün Labanoqa intayin muқim idi. □ **31:20 «uni aldap қoқoқanidi»** — ibraniy tilida «uning kənglini oqrilidi» bilən ipadilinidu. □ **31:21 «dərya»** — muxu yərdə «Əfrat dəryasi»ni kərsitidu.

Huda aramiy Labanning qūxigə kirip uningə: «Sən həzi bol, Yakupka ya aq ya kək demə!» dedi.□

²⁵ Laban Yakupka yetixip barəanda, Yakup qedirini taqning üstigə tikgənidi. Labanmu tuqanliri bilən Gilead teqining üstidə qedir tikti. ²⁶ Laban Yakupka: — Bu nemə kıləning? Sən meni aldap, kizlirimni uruxta aloqan oljidək elip kəting? ²⁷ Nemixka yoxurun kaqisən, manga həwər bərməy məndin oqrilikqə kəting? Manga degən bolsang mən huxal-huramlıq bilən oqəzəl oqup, dap wə qang qelip, seni uzitip koymamtim? ²⁸ Xundak kılıp sən manga öz oqullirim wə kizlirimni səyüp uzitip koyux pirsitinimu bərmiding. Bu ixta əhməklıq kılding.□ ²⁹ Silərgə ziyan-zəhmət yətküzüx qolumdin kelətti; lekin tünügün keqə atangning Hudasi manga səz kılıp: «Həzi bol, Yakupka ya aq ya kək demə» dedi. ³⁰ Hox, sən atangning əyini tolimu seqinoqining üqün

□ **31:24 «Yakupka ya aq ya kək demə!»** — ibraniy tilida «Yakupka ya yahxi ya yaman gəpni kılma!». Bu səzlər bəkim: «uningə bərikət tilimə yaki uni qarəjima» degənlik bolsa kerək. Huda nemixka «Yakupka yahxi gəp kılma» degən? Bizningqə Huda Labanning aldamqi mahiyitini obdan bilətti; u Yakupka bərikət tilisə aldamqi niyiti bilən tiləydiyəqinini bilətti. Uning «yaman gəp kılıx»ıqə, yəni uni qarəaxka yol koymaytti, əlwəttə. Xunga «Yakupka ya yahxi ya yaman gəpni kılma!» degini bəkim «pəkət həkikəttin səzlə!» degənlik boluxi mumkin. Birək Labanning Yakup bilən boləqan səhbitigə qarısək u yənıla yaloqanqiliktin yirək kətməydu!

□ **31:28 «öz oqullirim»** — Labanning «oqullirim» degini uning hıyligərlikini ayan kılıdu. Uning Yaquptin tuquloqan nəwrə oqulliri bar idi, lekin u ularni «mening oqullirim» dəp həsəblaytti.

kətməy qoymaysən; lekin nemixka yənə mening butlirimni oşiriliding? — dedi.

³¹ Yakup Labanoqa jawab berip: — Mən kərkup kaqtim; qünki seni kızlirini məndin məjburiy tartiwalamdikin, dedim. ³² Əmdi butliringoqa kəlsək, ular kimdin qıkısa xu tirik qalmaydu! Kərindaxlirimiz aldida məndin qandakla neməngni tonuwalsang, uni elip kət, — dedi. Həlbuki, Yakupning Raħiləning butlarni oşrilap kəlginidin həwiri yoq idi.

³³ Laban aldi bilən Yakupning qedirioqa kirip, andin Leyahning qediri həm ikki dedəkning qedirlirioqa kirip ahturup həqnemə tapalmidi. Leyahning qediridin qikip, Raħiləning qedirioqa kirdi. ³⁴ Raħilə bolsa əy butlirini elip, bularni təgining qomining iqigə tikip qoyup, üstidə olturuwaloqanidi. Laban pütkül qedirini ahturup, həqnemə tapalmidi.

³⁵ Raħilə atisioqa: — Əy hojam, aldingda turalmioqinim üqün hapa bolmioqin; qünki mən hazır ayallarning adət məzgilidə turuwatimən, — dedi. Xundak qilip, Laban həmmə yəрни qoymay ahturupmu, əy butlirini tapalmidi.□

³⁶ Xuning bilən Yakup aqqıqlap Laban bilən jedəllixip kətti. Yakup Labanoqa: — Sən meni kəynimdin munqə aldirap-tenəp qoşlap kəlgüdək məndə nemə səwənlik, nemə gunah bar? ³⁷ Sən həmmə yük-taqlirimni ahturup qikting, əyüngning nərsiliridin birər nemə tapalidingmu? Birnemə tapqan

□ **31:35 «mən hazır ayallarning adət məzgilidə turuwatimən»** — ibraniy tilida: «ayallarning aditi hazır manga qüxti».

bolsang, mening kerindaxlirim bilən sening kerindaxliringning aldidā uni qoyoqin, ular biz ikkimizning arisida həküm kılsun. ³⁸ Mən muxu yigirmə yil qexingda turdum; heqqaqan saqlıqıng wə qixi eqkiliring bala taxliwətmidi; padiliringdin qoqqarliringni yeginim yok. ³⁹ Booquwetilgənlirini qexingora elip kəlməy, bu ziyanni özüm toldurdum; keqisi oqrilanoqan yaki kündüzi oqrilanoqan bolsun sən uni məndin tölitip alding. ⁴⁰ Mening künlirim xundaq ottiki, kündüzi issiktin, keqisi sooquktin kıynilip, uyqu közümdin qaqatti. ⁴¹ Mening künlirim muxu yigirmə yilda öyüngdə turup xundaq boldi; on tət yil ikki qizing üqün sanga hizmət kıldim, altə yil padang üqün hizmət kıldim; uning üstigə sən ix həkqimni on qetim özgərtting. ⁴² Əgər atamning Hudasi, yəni İbrahımning Hudasi, yəni İshakning Qorqunqisi Boloqanning Əzi mən bilən billə bolmisa idi, sən jəzmən meni quruk qol kılip qayturuwetəttin. Ləkin Huda mening tartqan jəbir-japalirimni, qollirimning muxəqkitini kərüp tünügün keqə sanga tənbiq bərđi, — dedi.

Yaqupning Laban bilən kelixim tüzüxi

⁴³ Laban Yaqupqa jawab berip: — Bu kızlar mening kızlirim, bu oqullar mening oqullirim, bu pada bolsa mening padam bolidu; xundakla köz aldingdiki həmmə nərsə miningkidur; əmma mən bügün bu kızlirimni wə ularning

tuoqkan oqullirini nemə qılay?□ 44 Kəni kəl, sən bilən ikkimiz bir əhdə tüzüxəyli, bu mən bilən sening otturimizda guwah bolsun, — dedi.

45 Xuning bilən Yaqup bir taxni elip ərə tikləp tüwrük kılıp koydi. 46 Andin Yaqup kərindaxlırioqa: — Tax yioinglar, — dewidi, taxlarni elip kelip dewilidi, xu yərdə tax dewisining yenida oizalinixti. 47 Laban bu dewini «Yəgar-Sahaduta» dəp atidi, Yaqup uningqa «Galeəd» dəp at koydi.□ 48 Laban: — Bu dewə bügün sən bilən mening otturamda guwah bolsun, — dedi. Xunga bu səwəbtin dewining nami «Galeəd» ataldi. 49 U jay yənə «Mizpah», dəpmu ataldi; qünki Laban yənə: — Ikkimiz bir-birimiz bilən kərüxmigən waqıtlarda, Pərwərdigar sən bilən mening oturamda qarawul bolup kəzıtıp tursun.□ 50 Əgər sən kızlırimni bozək kılsang, yaki kızlırimning üstigə baxka hotunlarni alsang, baxka heq kixi keximizda hazir bolmioqan təkdirdimu, mana, Huda mən bilən sening arangda guwahqidur!

51 Laban Yaqupka yənə: — Mana, bu dewigə qara, mən bilən sən ikkimizning otturısında mən tikləp koyoqan bu tüwrükkimu qara;

52 kəlgüsidə bu dewə wə bu tüwrükmu mən

□ 31:43 «**mening oqullirim**» — 28-ayəttiki izahatni kərüng. «**kəz aldingdiki həmma nərsə miningkidur**» — muxu sezləz pütünləy hata, əlwəttə. Yaqup bularning həmmisigə öz qolining əjri bilən erixkenidi. □ 31:47 «**Yəgar-Sahaduta**» — aramiy tilida, «Galeəd» ibraniy tilida «guwahlık dewisi» degən mənədə. □ 31:49 «**Mizpah**» — «kəzıtix munari» degən mənədə bolup, yənə «u kəzıtıp tursun» degən səzning ahangioqa yekın.

yaman niyət bilən bu dəwidin sening təriringgə ötməslikim üqün, seningmu niyitingni yaman kılıp bu dəwə wə bu tüwrüktin ötüp mening təriringgə kəlməsliking üqün guwahqi bolsun.□

⁵³ İbrahimning ilaħi, Naħorning ilaħi wə bu ikkisining atisining ilaħliri arimizda həküm qıqarsun, — dedi. Yakup bolsa atisi İshaqning Korkunqisi Boloquci bilən kəsəm kildi.□

⁵⁴ Andin Yakup taq üstidə bir qurbanlıq sunup, qerindaxlirini əzi bilən tamaqlinixka təkliپ kildi. Ular həmdastihan olturdi wə keqisi taqda qondi.□ ⁵⁵ Ətisi tang səhərdə Laban ornidin turup, nəwriliri bilən qizlirini sөyüp, ularqa bəht-bərikət tiləp, öz öyigə rawan boldi.

32

Yakupning əsaw bilən kərüxüxkə təyyarlinixi

□ 31:52 «**seningmu niyitingni yaman kılıp bu dəwə wə bu tüwrüktin ötüp mening təriringgə kəlməsliking üqün guwahqi bolsun**» — əgər yukirida eytkinimizdək «öy butliri»qa igə bolux «öyning əzigə igə bolqanlıq» hesablıansa, undaқта Labanning bu sөzlirining məqsiti: — «Yakup yaki uning əwladlıri öy butlirimni elip, mening öy-təəlluqatlırimni tartiwelix niyitidə mən tərəpkə hərgiz kəlmisun» degənliktin ibarət idi. □ 31:53 «**İbrahimning ilaħi, Naħorning ilaħi wə bu ikkisining atisining ilaħliri**» — Laban, İbrahimning atisi Tərah wə Naħorlar əsasən butpərəslər idi («Yəx.» 24:2ni kərüng). □ 31:54 «**tamaqlinixka təkliپ kildi**» — bu taam bəlkim qurbanlıqning gəxi boluxi mumkin. Undaқта u «inaklıq qurbanlıqı» süpitidə sunuloqan bolsa kerək («Law.» 3-babni kərüng).

¹ Yakup öz yoliqqa ketip baratti; yolda Hudaning pərixtiliri uningqqa uqridi. ■ ² Yakup ularni kərip: — Bu jay Hudaning bargahı ikən! — dəp, bu jayning namini «Maḥanaim» dəp qoydi. □

³ Andin Yakup Seir zeminidiki «Edom yayliki»qqa, akisi Əsawning qexiqqa aldin həwərqilərnı əwətip, ⁴ ularqqa jekiləp: — Silər hojamqqa, yəni Əsawqqa: «Kəminiliri Yakup mundak dedi: — Mən Labanning qexida musapir bolup, ta muxu waqitkiqə turdum. ⁵ Əmdi məndə kala, exək wə qoylar, quldedəklərmu bar; mən əzlrining nəziridə iltipat taparmənmikin dəp hojamqqa həwər yətküzüxnı layik kərdüm», dənglar, — dedi.

⁶ Həwərqilər Yakupning yeniqqa yenip kelip: — Biz akiliri Əsawning qexiqqa barduk; u tət yüz kixini elip, silining aldiliriqqa keliwatidu, — dedi.

⁷ Yakup nahayiti qorqup, qəm-qıssiqə quxüp adəmlirini qoy, kala wə təgilirigə qoxup, ikki topqa ayridi. ⁸ U: — «Əgər Əsaw kelip bir topimizqqa hujum kilsa, yənə bir top qeqip qutulup qalar» — dəp oylidi.

⁹ Andin Yakup mundak dua qildi: — I atam Ibrahimning Hudasi wə atam Ishakning Hudasi! Manga: «Əz zemining wə uruqtuqkanliringning qexiqqa yenip kətkin, sanga yahxilik qilimən» dəp wədə qiloqan Pərwərdigar! ■ ¹⁰ — Mən Sening Əz qulungqqa

---

■ **32:1** Yar. 48:16. □ **32:2** «Maḥanaim» — buning mənisi «ikki bargah». Bu «ikki bargah» Yakupning bargahı wə Hudaning bargahını kərsitidu. Yakupning «bargah» deginidin qarıqanda, xu jayda kərgən pərixtilər dərwəkə intayin kəp bolsa kerək. ■ **32:9** Yar. 31:13.

kərsətkən əzgərməs barlıq məhribanlığın wə barlıq wəpadarlığın aldida heqnemə əməsmən; çünki mən bu İordan dəryasidin ətkinimdə yalquz bir hasam bar idi. Əmdi mən ikki top adəm bolup qayıwatımən. □

¹¹ Ətünüp qalay, meni akam Əsawning qolidin kütquzoqaysən; çünki u kelip mən bilən hotun-balilirimni öltürüwetəmdikin, dəp qorkımən.

¹² Sən: «Mən jəzmən sanga zor yaxılıq kılıp, sening nəslingni dengizdiki kumdək həddi-hesabsız kəp kılımən», degəniding, — dedi. ■

¹³⁻¹⁵ U xu keqisi xu yərdə qonup qaldı; andin u qol ilikidiki mallardin elip, akisi Əsawoqa ikki yüz əqkə, yigirmə tekə, ikki yüz saqlıq, yigirmə qoqkar, ottuz qixi təgini taylaqliri bilən, kirik inək, on buqa, yigirmə mada exək, on hangga exəkni sawoqat kılıp təyyarlap, □ ¹⁶ Bularni ayrim-ayrim top kılıp hizmətkarlırining qolıoqa tapxurup, ularoqa jekiləp: — Silər məndin burun mengip, hər topning arisida arilik qoyup həydəp menginglar, — dedi.

¹⁷ U əng aldidiki top bilən mangoqan kixikə əmr kılıp: — Akam Əsaw sanga uqrioqanda, əgər u səndin: «Kimning adimisən? Qəyərgə barisən? Aldingdiki janiwarlar kimning?» — dəp sorisa,

¹⁸ Undaқта sən jawab berip: «Bular kəminiliri Yaqupning bolup, hojam Əsawoqa əwətkən sawoqattur. Mana, u özimu kəynimizdin keliwatidu» — degin, dedi.

¹⁹⁻²⁰ Xu tərıqıdə u ikkinqi, üçinqi wə

□ **32:10** «heqnemə əməsmən» — ibraniy tilida «intayin kiqikmə». ■ **32:12** Yar. 28:13. □ **32:13-15** «hangga exək» — yaki «təhəy».

ulardin keyinki padilarni həydəp mangojuqi kixilərgimu ohxax əmr kılıp: — Əsaw sizlərgə uqriqanda, silərmu uningəja xundak dənglar, andin: — Mana, kəminiliri Yaqup özimu arkimizdin keliwatidu, — dənglar, dedi; qünki u: — Mən aldimda barəjan sowəjat bilən uni meni kəqürüm kildurup, andin yüzini kərsəm, meni kəbul kılarmikin, — dəp oyliəjanidi.□

²¹ Xundak kılıp sowəjat aldın əwətildi; u xu keqisi bargahda qonup qaldi.

Yaqupning Huda bilən qelixixi

²² U xu keqidə qopup, ikki ayali wə ikki dediki wə on bir oqlini elip, Yabbok keqikidin ötüp kətti. ²³ U ularni ekəndin ötküzdi, xundakla həmmə təəllukinimu u qarxi tərəpkə ötküzdi.

²⁴ Yaqup bolsa bu qatta yaləuz qaldi; bir zat kelip xu yərdə uning bilən tang atquqə qelixti.

²⁵ Ləkin bu zat uni yengəlməydiəjanlikini kərup, uning yotisining yirikəja qolini təgküzüp koydi; xuning bilən ular qelixiwatqanda Yaqupning yotisi qazandin qikip kətti.□

²⁶ U zat: — Meni koyup bərgin, qünki tang atay dəp qaldi, dedi.

— Sən meni bərikətlimigüqə, seni koyup bərməymən, dedi Yaqup.■

²⁷ U uningdin: — Eting nemə? dəp soridi.

□ **32:19-20** «uni meni kəqürüm kildurup, andin...» — ibraniy tilida «uning yüzi aldidə kafarət kılalaymən, andin...». «Kafarət» degən ix toqruluk «Mis.» 29:33 wə izahati, xundakla «Təbirlər»nimu kəring. □ **32:25** «yotisining yirikəja...» — yaki «yotisining ügisigə». ■ **32:26** Həox. 12:4.

U: etim Yakup, — dedi.

²⁸ U uningqa: — Sening eting buningdin keyin Yakup bolmay, bəlki Israil bolidu; qünki sən Huda bilənmu, insan bilənmu elixip oqalib kəlding, — dedi. □ ■

²⁹ Andin Yakup uningdin: — Namingni manga dəp bərgin, dewidi, u: — Nemixka mening namimni soraysən? — dedi wə xu yərdə uningqa bəht-bərikət ata kildi. □

³⁰ Xuning bilən Yakup: — Hudani yüzmu-yüz kərüp, jenim kütulup kaldi, dəp u jayning namini «Pəniəl» dəp atidi. □

³¹ U Pəniəldin ötüp mangoqanda, kün uning üstibexini yorutti; əmma u yotisi tüpəylidin aqsap mangatti .

³² Bu səwəbtin Israillar bügünqiqə yotining ügisidiki pəyni yeməydu; qünki xu Zat Yakupning yotisining yiriqioqa, yəni uning peyigə qolini təgküzüp qoyoqanidi.

33

Yakupning Əsaw bilən uqrixixi

¹ Yakup bexini kətürüp qariwidi, mana Əsaw tət yüz kixi bilən keliwatatti. Xuning bilən u balilirini ayrip, Leyah, Raħilə wə ikki dedəkkə

□ **32:28 «Israil»** — mənisi «Huda bilən billə bolqan əmir» wə uning bilən təng «Huda bilən elixquci». ■ **32:28** Yar. 35:10.

□ **32:29 «Pəniəl»** — (yaki «Pənuəl») — mənisi «Hudaning jamali». □ **32:30 «Hudani yüzmu-yüz kərüp, jenim kütulup kaldi»** — bu intayin sirlik wəqə üstidə «qoxumqə səz»imizdə azraq tohtilimiz.

tapxurdi; ² u ikki dedək wə ularning balilirini hëmmining aldida mangdurdi, andin Leyah bilən uning balilirini, əng ahirida Raħilə bilən Yüsüpni mangdurdi. ³ Əzi bolsa ularning aldioğa ətöp mangdi, u akisining aldioğa yetip baroquqə yəttə ketim yərgə bax urup təzim kildi. ⁴ Əsaw uning aldioğa yügürüp kelip, uni kuqaklap, boynioğa girə selip, uni səydi; hər ikkisi yioqlixip kətti. ⁵ Andin Əsaw bexini kətürüp qarap, ayallar wə balilarni kərüp: — Bu sən bilən billə kəlgənlər kimlər? — dəp soridi.

Yakup: — Bular Huda xapaət kilip kəminilirigə bərgən balilardur, — dedi.

⁶ Andin ikki dedək wə ularning baliliri aldioğa berip, uningəğa təzim kildi; ⁷ Andin Leyahmu uning baliliri bilən aldioğa berip, təzim kildi, ahirida Yüsüp bilən Raħilə aldioğa berip, təzim kildi.

⁸ Əsaw: — Manga yolda uqriqan axu topliringda nemə məqsiting bar? — dewidi, Yakup jawab berip: — Bu hojamning aldida iltipat tepixim üqündur, dedi.

⁹ Ləkin Əsaw: — Əy kərindixim, məndə yetip axkudək bar. Sening öz nərsiliring özünggə kəlsun, dedi.

¹⁰ Əmma Yakup: — Undək kilmioqin; əgər mən nəzərliridə iltipat tapқан bolsam, sowoqitimni qolumdin qobul kuloqayla; qünki silining meni huxallik bilən qobul kuloqanlirini kərüp, didar-lirini kərginimdə Hudaning didarini kərgəndək boldum! ¹¹ Əmdi sanga kəltürülgən, *Hu-dadin kərgən* bu bərikətlirimni qobul kuloqayla; qünki Huda manga xapaət kərsətti, həmmə

nərsilirim bar boldi, — dəp uningdin qayta-qayta ətünüwidi, u qobul kildi.

¹² Andin Əsaw: — Əmdi biz qozoqilip səpirimizni dawamlaxturayli, mən sening aldingda mangay, dedi.

¹³ U uningqa jawabən: — Hojam kərdilə, balilar kiqik, qeximda emidiqan qoza wə moza-ylar bar; əgər mən bularni bir künla aldirtip qooqlap mangdursam, pütkül pada өлüp ketidu.

¹⁴ Xunga ətünimənki, hojam kəminiliridin al-dida mangoqaq tursun; mən aldimdiki mal-qarwilarning mengixioqa, xundakla balilarn-ing mengixioqa qarap asta mengip, hojamning qexioqa Seiroqa udul baray, dedi.

¹⁵ U waqitta Əsaw: — Undaq bolsa, mən özüm bilən kəlgən kixilərdin birnəqqini qexingda qoyup ketəy, dedi. Lekin u jawab berip: — Buning nemə həjiti? Pəkət hojamning nəziridə iltipat tapsamla xu kupayə, dedi.

¹⁶ Əsaw u küni yoloqa qiqip Seiroqa yenip kətti. ¹⁷ Yaqup səpər qilip, Sukkot degən jayoqa kəlgəndə, u yərgə bir øy selip, mallirioqa lapaslarni yasidi. Xunga bu yər «Sukkot» dəp ataldi.□

¹⁸ Xu tərکیدə Yaqup Padan-Aramdin kaytip, Qanaan zeminidiki Xəkəm xəhirigə aman-esən kəldi. U xəhərning aldidə qedir tikti.■ ¹⁹ Andin u qedir tikkən yərning bir qisimini Xəkəmning atisi bolqan Həmorning oqulliridin bir yüz qəsitigə setiwelip,□ ²⁰ Xu yərdə bir qurbangah

□ **33:17** «Sukkot» — mənisi «kəpilər» yaki «lapaslar».

■ **33:18** Yə. 24:32; Ros. 7:16.

□ **33:19** «kəsitə» — pul birliki bolup, qimmiti bizgə naməlum.

selip, namini «Əl-Əlohə-Israil» dəp atidi. □

34

Xəkəmning Dinahning nomusioğa tegixi

¹ Bir küni, Leyahning Yakupka tuşup bərgən kızı Dinah yurtning kızliri bilən kərüxkili çiqti. ■

² Xu yurtning əmiri hiwiylı Həmorning oqlı Xəkəm uni kərüp kəlip, uni tutuwelip, zorlap nomusioğa təgdi. ³ Əmma uning kəngli Yakupning kızı Dinahka qüxüp, uni yahxi kərüp kaldı wə uningoğa muhəbbiti bilən kəngül soridi. ⁴ Xuning bilən Xəkəm atisi Həmodin: — Bu kızni mangu hotunlukka elip bərgin, dəp tələr kildi.

⁵ Yakup *Xəkəmning* kızı Dinahning ippitigə təkənlikini anglap kaldı. Uning oqulliri malliri bilən dalalarda idi; xunga Yakup ular kəlgüqə jim turup turdi. ⁶ Xəkəmning atisi Həmor Yakupning aldioğa uning bilən səzləxkili çiqti; ⁷ Yakupning oqulliri həwərnı anglapla dalalardin kaytip kəlgənidi. Bular *Xəkəmning* kilmaydioğan ixni kilip, Yakupning kızining nomusioğa tegip Israil kəbilisidə xərməndilik kılqini üqün azablinip, intayin

□ **33:20** «Əl-Əlohə-Israil» — mənisi ««Əl» Israilning Təngrisidur» (ibrani tilida «Əl» bolsa «ilah», «Huda» degənni bildüridu). ■ **34:1** Yar. 30:21.

qattik oʻzəzəpləndi. □ ⁸ Həmor ularoʻya səz kilip: — Ooqlum Xəkəming kəngli kizinglaroʻya qūxūp qəptu. Iltipət kilip uni ooqlumoʻya hotunlukqə bərsənglar! ⁹ Biz bilən kuda-baja bolup, kizliringlarni bizgə beringlar, bizning kizlirimiznimu silər elinglar; ¹⁰ Biz bilən billə turunglar. Mana, yər aldinglarda turuptu; bu yərni məkən kilip, soda kilip, əzūnglar uqūn əy-mülük elinglar, — dedi.

¹¹ Xəkəm kizning atisi bilən aka-ukilirioʻya: — Nəziringlarda iltipət tapsam dəymən; silər nemə desənglar, xuni berəy. ¹² Məndin kəngilik toyluk yaki sowoʻat tələp kilsanglar, manga eytkininglarqə berəy; pəkət bu kizni manga hotunlukqə bərsənglarla bolidu, dedi.

¹³ Yəqupning ooqulliri bolsa Xəkəm wə atisi Həmorəya hiylə-mikir bilən jawab bərdi, qūnki u singlisi Dinahning ippitigə təgkənidi; ¹⁴ ularoʻya: — Biz bundək qilalmaymiz, singlimizni hətənisiz birsigə berixkə məkul deyəlməymiz; qūnki bu bizgə nomus bolidu. ■ ¹⁵ Pəkət bir xərtimizgə kənsənglarla silərgə məkul bolimiz; siləring barlik ərkəkliringlar hətəni kiling bizdək bolsa, ¹⁶ Kizlirimizni silərgə berip, siləring kizliringlarni biz elip aranglarda olturup, bir qowm bolup qalimiz. ¹⁷ Əmma bizgə kulək salmay hətəni kilingqə unimisanglar, undəkta biz kizimizni elip ketimiz, — dedi.

□ **34:7 «Israil kəbilisidə»** — ibraniy tilida «Israilda». «Israil» degən bu səz muxu yərdə «Israil kəbilisi» yaki «Israil həkəni»ni kərsətkən. Buning Mukəddəs Kitabta birinqi qətim xu mənidi xilitilixi bolidu. ■ **34:14** Yar. 17:12,13,14.

18 Ularning sۆzliri Ҳamor wə oqli Xəkəmnining nəzirigə yaқti. 19 Yigit bu ixni kəynigə sozmidi, qўnki u Yaqўpning kiziya ejil bolup qaloyanidi; u atisining oyidə həmmidin ətiwarliқ idi. 20 Xuning bilən Ҳamor oqli Xəkəmnin bilən xəhərninğ dərwasisiya berip, xəhərninğ adəmlirigə sөz kilip: — 21 Bu adəmlərninğ biz bilən inaq otkўsi bar. Xunga ular muxu yurtta turup soda-setiқ kilsun; mana, bu jayning Ikki təripi ularya yətkūdəк kəngridur. Biz ularning qizlirini hotunlukqa elip, əz qizlirimizni ularya berimiz. 22 Lekin pəкət arimizdiki həmmə ərkəк ular hətnə kilinoyandəк hətnə kilinsa, u adəmlər arimizda turup biz bilən bir həлқ boluxqa maқul dəydu. 23 Xu tərikiyə ularning mal-təəlluқati, həmmə qarpayliri bizningki bolmamdu? Biz pəкət ularya maқul desəkla, ular arimizda turidu, — dedi.

24 Xuning bilən xəhərninğ dərwasisidin kirip-qikidiyanlarning həmmisi Ҳamor bilən oqli Xəkəmninğ sөzigə kulaq saldi. Xəhərninğ dərwasisidin kirip-qikadiyanlarning həmmisi hətnə kilindi. 25 Əmma ўqinqi kўni, ular tehiqə aqriқ yatқinida xundaq boldiki, Yaqўpning ikki oqli, yəni Dinahning akiliri Ximeon bilən Lawiy hərkaysisi əz qiliqini elip, xəhər hatirjəmlik iqidə turoqinida besip kirip, həmmə ərkəкni oltürūwətti; ■ 26 Ular Ҳamor bilən oqli Xəkəmnimu qiliqlap, Dinahni Xəkəmninğ

□ **34:25 «Dinahning akiliri»** — oқurmənlərninğ esidə barki, Ximeon wə Lawiy Dinahning bir tuoқan (Leyahdin tuoқuloqan) ikkinqi wə ўqinqi akisi idi. ■ **34:25** Yar. 49:6.

öyidin elip kètti. ²⁷ Andin Yakupning *barliq* oʻqulliri: «Ular singlimizning nomusiyoʻa tægdi» dèp, èltürülgènlèrning jayioʻa kelip, xèhèrni bulap-talang kildi.□ ²⁸ Ularning qoy-kala, exèklirini, xèhèrdiki hèmmini, etizliklardiki hèmmini elip kètti, ²⁹ Xundakla ularning barliq mal-mülkini bulap-talap, barliq hotun-balilarni èsir kilip, èy iqidiki barliq nèrsilèrnimu qoxup elip kètti.

³⁰ Yakup Ximeon wè Lawiyni èyiblèp: — Silèr meni balaʻoʻa tikip, zemindikilèr — Qanaaniylar bilèn Pèrizziylèrning aldidà sesittinglar. Bizning adimimiz az bir hèlkturmiz; ular mangu qarxi qikip yioʻqilip hujum kilidu; xuning bilèn mèn wè jèmètim wèyran bolimiz, — dedi.□

³¹ Èmma ular jawab berip: — Èjèba, singlimizyoʻa bir pahixè ayaloʻa kilòqandèk muamilè kilsa bolamdu? — dedi.□

35

Hudaning Bèyt-Èldè Yakupqà baxpanah boluxi

¹ Andin Huda Yakupqà: — Sèn hèzir Bèyt-Èlgè qikip, xu yèrni makan kil, èzüng akang

---

□ **34:27 «ular singlimizning nomusiyoʻa tægdi»** — bu tolimu axuruwètkènlilik bolidu. Qünki pèkèt birla adèm xundak kilòqanidi. □ **34:30 «bizning adimimiz az bir hèlkturmiz»** — ibraniiy tilida «mèn sanim az adèmmèn». □ **34:31 «Èjèba, singlimizyoʻa bir pahixè ayaloʻa kilòqandèk muamilè kilsa bolamdu?»** — bu wèkè toʻqiruluk «qoxumqè sèz»imizdè azraq tohtilimiz.

Əsawdin keçip mangojiningda sanga kərüngən *Mən Təngrigə bir qurbangah yasioqin*, — dedi.■

² Xuning bilən Yakup öyidikilər wə əzi bilən billə boləqlarning həmmisigə mundaq dedi: — Aranglardiki yat ilah butlirini taxliwetip, özünqlarni paklap eginliringlarni yənggüxlənglar. ³ Andin qopup Bəyt-Əlgə qikimiz. Mən xu yərdə kiyinqilikta qaloqanda duayimni ijabat kilip, yürgən yolumda mening bilən billə bolup kəlgən Təngrigə qurbangah salay, — dedi.

⁴ Xuning bilən öz kolliridiki həmmə yat ilah butlirini, xundaqla kulakliridiki ziriləni qikirip Yakupqa bərdi. Yakup bularni Xəkəmdiki dub dərihining tüwigə kəmpü qoydi. ⁵ Andin ular səpərgə atlandi; əmma ətrapidiki xəhərləni Hudadin boləqlan bir wəhimə baskaqqa, ular Yakupning oqullirini qoqlimidi. ⁶ Bu tərəkədə Yakup wə uning bilən billə boləqlarning həmmisi Qanaan zeminidiki Luz, yəni Bəyt-Əlgə yetip kəldi. ⁷ U xu yərdə bir qurbangah yasidi; akisidin keçip mangojinida xu yərdə Huda uningə kərüngini üqün bu jayning ismini «Əl-Bəyt-Əl» dəp atidi.□ ■

⁸ Riwkahning inik'anisi Dəborah bolsa xu yərdə aləmdin ötti. U Bəyt-Əlning ayioqidiki dub dərihining tüwidə dəpnə qilindi. Bu səwəbtin xu dərəh «Yioqa-Zarning dub dərihi» dəp ataldi.□

■ 35:1 Yar. 27:43; 28:12,13.

□ 35:7 «Əl-Bəyt-Əl» —

mənisi «Bəyt-Əldiki Huda».

■ 35:7 Yar. 28:19.

□ 35:8

«Yioqa-Zarning dub dərihi» — ibraniy tilida «Allon-baqut».

Hudaning Yakupqa yənə bir qetim bəht ata kılıp, yengi ismini təkrrarlıxi

⁹ Yakup *xu yol bilən* Padan-Aramdin yenip kəlgəndin keyin, Huda uningə yənə bir qetim kərünüp, uningə bəht-bərikət ata kildi. ■

¹⁰ Andin Huda uningə: — Sening isming Yakuptur; əmma mundin keyin sən Yakup atalmay, bəlki naming Israil bolidu, dəp uning ismini Israil qoyup qoydi. ■ ¹¹ Andin Huda yənə uningə: — Mən Özüm Həmmigə Qadir Təngridurmən; sən nəsillinip, kəpəygin; bir əl, xundakla bir türküm əllər səndin pəyda bolidu; padixahlarmu sening puxtungdin qikidu. □ ■

¹² Mən İbrahim wə İshakka bərgən zeminni sanga berimən, xundakla səndin keyinki nəslinggimu xu zeminni berimən, — dedi.

¹³ Andin Huda uning bilən sözləxkən jaydin, uning yenidin yukirioqa kətürüldi. ¹⁴ Yakup Huda əzi bilən sözləxkən jayda bir tax tüwrükni tikləp, üstigə bir xarab hədiyəsini təkti wə zəytun meyi quyup qoydi. ■ ¹⁵ Yakup Huda əzi bilən sözləxkən xu jayning namini «Bəyt-Əl» dəp atidi. □

Rahiləning tuoqutta əlöp ketixi

■ **35:9** Hox. 12:5. ■ **35:10** Yar. 32:27; 2Pad. 17:34.

□ **35:11** «bir əl, xundakla bir türküm əllər səndin pəyda bolidu; padixahlarmu sening puxtungdin qikidu» — bu bexarət toqıruluk «qoxumqə səz»imizdə azrak tohtilimiz.

■ **35:11** Yar. 17:1, 6; 28:3; 48:3 ■ **35:14** Yar. 28:18. □ **35:15** «**Bəyt-Əl**» — «Hudaning öyi». Bu Yakupning ikkinqi qetim bu namni xu yərgə koyuxi idi. Xübhisizki, u bu namning əhmiyyitini bir kədər toluk qüxəngini üqün xundak kildi.

¹⁶ Andin ular Bəyt-Əldin mengip, Əfratka azoqina yol qaloqanda, Raqiləni toloqak tutup ketip, qattik tuqut azabida qaldi. ¹⁷ Əmma toloqiki qattik eqirlaxqanda, tuqut anisi uningoa: — Qorkmioqin, bu qetim yəne bir oqlung bolidioqan boldi — dedi.

¹⁸ Xundak boldiki, Raqilə jeni qikix aldidə, ahirki nəpisi bilən oqlioqa «Bən-Oni» dəp isim koydi; əmma uning atisi uni «Bən-Yamin» dəp atidi.□

¹⁹ Raqilə wapat boldi wə Bəyt-Ləhəm dəp atilidioqan Əfratning yolining boyioqa dəpnə qilindi.■ ²⁰ Yaqup uning kəbrisining üstigə bir hatirə texi tikləp koydi. Būgūngə kədər «Raqiləning Kəbrə Texi» xu yərdə turmaqta.

²¹ Andin Israil səpərnə dawamlaxturup Migdal-Edirning u tərpidə öz qedirini tikti.□

Yaqupning oqulliri

²² Israil u zeminda turoqan waqtida, Rubən berip öz atisining keniziki Bilqah bilən bir orunda yatti; Israil buni anglap qaldi.

Yaqupning on ikki oqli bar idi: —■

²³ Leyahdin tuquloqan oqulliri: — Yaqupning tunji oqli Rubən wə Ximeon, Lawiy, Yəhuda, Issakar həm Zəbulun idi.■

²⁴ Raqilədin tuquloqan oqulliri: — Yūsüp wə Binyamin idi.

□ **35:18** «Bən-Oni» — (ərəbqə «Ibn-Aniy») — mənisi «qayoqumning oqli». «Bən-Yamin» (Binyamin) degənni mənisi «ong qoldiki oql» yaki «amətlik bala». ■ **35:19** Yar. 48:7. □ **35:21** «Israil» —Yəni Yaqup, əlwəttə. «Migdal-Edir» — mənisi «qoy padisi munari». ■ **35:22** Yar. 49:4. ■ **35:23** Yar. 46:8; Mis. 1:2.

²⁵ Rahiləning dediki Bilhəhdin tuşuloşan oşulliri: — Dan wə Naftali idi.

²⁶ Leyahning dediki Zilpahdin tuşuloşan oşulliri: — Gad bilən Axir idi. Bular bolsa Yakupqa Padan-Aramda tuşuloşan oşulliri idi.

Işhakning aləmdin ətüxi

²⁷ Əmdi Yakup atisi Işhakning kəxişə, İbrahim wə Işhak Musapir bolup tuşoşan Kiriət-Arba, yəni Həbronning yenidiki Mamrəgə kəldi.

²⁸ Işhakning kərgən künliri bir yüz səksən yil boldi. ²⁹ Işhak tolimu kərip, künliri toxup, nəpəstin tohtap wəpat boldi wə öz kəwmining kəxişə berip kəxuldi. Uning oşulliri Əsaw bilən Yakup uni dəpnə kildi. □ ■

36

Əsawning əwladliri *1Tar: 1:35-54*

□ **35:29 «künliri toxup,...»** — ibraniy tilida «künlər bilən toloşan bolup, ...» degən sözlər bilən ipadilinidu. **«öz kəwmining kəxişə berip kəxuldi»** — «ibraniy tilida «öz kəwmlirişə kəxuldi» — 15:15 wə izahətini kərüng. ■ **35:29** Yar. 25:8.

¹ Təwəndikilər Əsawning əwladliridur (Əsaw yənə Edom dəpmu atilidu): —□ ■

² Əsaw ayallirini Kanaaniylarning qizliridin aldi, yəni Hittiylardin boləjan Elonning kizi Adah bilən hiwiylardin boləjan Zibeonning nəwrisi, Anahning kizi Oholibamahni aldi; ³ uningdin baxka Ismailning kizi, Nebayotning singlisi Basimatnimu aləjanidi. ⁴ Adah Əsawəja Elifazni tuəjup bərđi; Basimat bolsa Reuəlni tuəjdi. ⁵ Oholibamah Yəux, Yaalam wə Korahni tuəjdi; bular Kanaan zeminida Əsawəja tuəjuləjan oəjullar idi.

⁶ Əsaw ayalliri, oəjul-kizliri, əyidiki həmmə kixilirini wə qarpaylirini, barlıq ulaəjirini, xundakla Kanaan zeminida tapkan barlıq təəllukatlirini elip, inisi Yəquptin ayrilip, baxka bir yurtka kəqəp kətti. ⁷ Qünki hər ikkisining təəllukatlıri intayin kəp boləjaqka, bir yərdə billə turalmaytti; musapir bolup turəjan zemin ularning mal-qarwilirining kəplükidin ularni bəkalmaytti.■ ⁸ Buning bilən Əsaw (Əsaw Edom dəpmu atilidu) Seir teəjəja berip, olturaklıxip kəldi.■

⁹ Təwəndikilər taəjlik rayon Seirdiki Edomiy-

□ **36:1** «Təwəndikilər Əsawning əwladliridur» — muxu jümlə bilən «Aləmning Yaritilixi»ning tokkuzinçi «tolidot»i («tarihi»), yəni «Əsaw (Edom)ning əwladlirining tarihi» («Əsawning əwladlirining tarihi») (36:1-8) baxlinidu. «Edom» — buning mənisi «kizil» bolup, Seir rayonidiki tupraqning rənggini kərsitidu. Əsaw əzimu «kizil adəm» bolup, «kizil bir zemin»da olturaklıxkan. ■ **36:1** 1Tar. 1:35. ■ **36:7** Yar. 13:6. ■ **36:8** Yə. 24:4.

larning ata-bowisi Əsawning əwladlidiridur: —[□]
 10-13 Əsawning oqulliri: — Əsawning ayali
 adahning oqli Elifaz; Əsawning ayali Basi-
 matning oqli Reuəl. Elifazning oqulliri: —
 Teman, Omar, Zəfo, Gatam wə Kənaz idi.
 Əsawning oqli Elifazning kiyik hotuni Timna
 idi; u Elifazqa Amaləkni tuqup bərdi. Yukirilar
 bolsa Əsawning ayali adahning əwladliri idi.
 Reuəlning oqulliri: — Nahat, Zərah, Xammah
 wə Mizzah idi; bular Əsawning ayali Basimat-
 ning əwladliri idi.

14 Əsawning ayali, yəni Zibeonning qong
 kizi, Anahning kizi boləqan Oholibamahning
 oqulliri: u Əsawqa Yəux, Yaalam wə Korahni
 tuqup bərdi.

15 Əsawning əwladlirining iqidin təwəndiki
 əmirələr qikқан: — Əsawning tunji oqli Elifaz-
 ning oqulliridin: — əmir Teman, əmir Omar,
 əmir Zəfo, əmir Kenaz,[□] 16 əmir Korah, əmir

□ 36:9 «Təwəndikilər ... Edoimylarning ata-bowisi
 Əsawning əwladlidiridur: —» — muxu jümlə bilən «Aləmning
 Yaritulixi»ning oninçi «tolidot»i («tarihi»), yəni «Əsawning
 Seirda olturaklaxқан əwladlirining tolidoti» («Əsawning
 Seirda olturaklaxқан əwladlirining tarihi») (36:9-37:1) baxlin-
 idu. Əsaw awwal Kanaan zeminida turup birnəqqə pərzənt
 kərdi; bular 1-8-ayəttə hatirilinidu. Andin u «Seir taqlik
 rayoni»da turup u yərdə birnəqqə pərzəntlik boləqan; bu
 yərdə deyiliwatqini xularning əwladlirini kərsitidu (36:9-37:1).
 Məzkur tarix xu taqlik rayonluk «Həriylar»ning tarihini öz iqigə
 alidu. Qariqanda, Həriylar awwal Əsawlarqa boysunup, andin
 ular bilən assimilyatsiyilixip bir millət, yəni «Edomlar» yaki
 «Edomiyalar» bolup qaləqan. □ 36:15 «əmirələr» — muxu
 yərdə Əsawning nəslidin qikқан kəbililərnin əmiriliri (kəbilə
 baxlikliri)ni kərsətsə kerək.

Gatam wə əmir Amalək qıkkən. Bular Edom zeminida Elifazning nəslidin qıkkən əmirlər bolup, Adahning əwladliri idi.

¹⁷ Əsawning oqlı Reuəlning oqulliridin əmir Nahat, əmir Zərah, əmir Xammah wə əmir Mizzahlar qıkkən; bular Edom zeminida Reuəlning nəslidin qıkkən əmirlərdur; bularning həmmisi Əsawning ayali Basimatning əwladliri idi.

¹⁸ Əsawning ayali Oholibamahning oqulliridin əmir Yəux, əmir Yaalam wə əmir Korahlar qıkkən. Bular Anahning kızı, Əsawning ayali Oholibamahning nəslidin qıkkən əmirlər idi.

¹⁹ Bular Əsawning, yəni Edomning əwladliri bolup, *Edomiylarning* əmirliiri idi.

Seirning əwladliri — Horiylar

²⁰⁻²¹ Horiylardin boləqan Seirning *Edom* zeminida olturoqan əwladliri: — Lotan, Xobal, Zibeon, Anah, Dixon, Ezər wə Dixan idi. Bular Seirning əwladliri bolup, Edom zeminida Horiylarning əmirliiri idi. □ ■

²² Lotanning oqulliri Hori bilən Həmam idi; Lotanning singlisi Timna idi. ²³ Xobalning oqulliri: Alwan, Manahat, Ebal, Xefo wə Onam idi.

²⁴ Zibeonning oqulliri: — Ayah wə Anah idi. Bu Anah qəldə atisi Zibeonning exəklirini

---

□ **36:20-21 «Horiylardin boləqan Seirning Edom zeminida olturoqan əwladliri»** — Horiylar Əsawlar «Seir zemini»qa kirixtin ilgilila xu yərdə olturaqlaxkanlar idi. Seir ularning əjdadi bolup, zemin uning ismi bilən ataloqanidi. ■ **36:20-21** 1Tar. 1:38.

bekiwetip, arxanglarni tepiwaloqan Anahning däl özi xu idi.

²⁵ Anahning pərzəntliri: oqli Dixon; Anahning kizi Oholibamah idi.

²⁶ Dixonning oqulliri: Həmdan, Əxban, Itran wə Keran idi.

²⁷ Ezərning oqulliri: Bilhan, Zaawan wə Akan idi.

²⁸ Dixanning oqulliri: Uz wə Aran idi.

²⁹⁻³⁰ Həriylarning əzlirining əmirliiri: əmir Lotan, əmir Xobal, əmir Zibeon, əmir Anah, əmir Dixon, əmir Ezər wə əmir Dixan idi. Bular bolsa Həriylarning Seir zeminida öz namliri boyiqə ataloqan kəbililərnin əmirliiri idi.

Edomdiki padixahlar

³¹ Israillarning üstigə heq padixah tehi səltənət qilmasta Edom zeminida səltənət kילוqan padixahlar təwəndikidək: —■

³² Beorning oqli Bela Edomda səltənət kildi; uning xəhirining ismi Dinhabah idi.

³³ Bela əlgəndin keyin, bozrahlik Zərahning oqli Yobab uning ornida səltənət kildi.

³⁴ Yobab əlgəndin keyin, temaniylarning zemini-din kəlgən Huxam uning ornida səltənət kildi.

³⁵ Huxam əlgəndin keyin, Bedadning oqli Hədad uning ornida səltənət kildi. U Moabning yaylaqlirida midiyanilaroqa hujum kilip yənggənidi. Uning xəhirining ismi Awit idi.

³⁶ Hədad əlgəndin keyin, masrəkahlik Samlah uning ornida səltənət kildi.

■ **36:31** 1Tar. 1:43.

37 Samlah ölgəndin keyin, «Dəryaning boyidiki Rəhobot»tin kəlgən Saul uning ornida səltənət kildi. □

38 Saul ölgəndin keyin, Akborning oqli Baal-ħanan uning ornida səltənət kildi.

39 Akborning oqli Baal-ħanan ölgəndin keyin, Ĥadar uning ornida səltənət kildi. Uning xəhiringining ismi Pau idi. Uning ayalining ismi Məhetabəl bolup, u Məy-Zaħabning kizi bolqan Matrədnıng kizi idi. □

40-43 Əsawning nəslidin bolqan əmirilər ularning at-isimliri, jəmətliri, nəsəbnamiliri wə turoqan jayliri boyiqə: əmir Timna, əmir Alwah, əmir Yəhət, əmir Oħolibamah, əmir Elah, əmir Pinon, əmir Kenaz, əmir Teman wə əmir Mibzar, əmir Magdiyəl wə əmir Iramlar idi. Bular Edomiylarning əmiriliri bolup, əzliri igiləp olturaqlaxqan jaylar öz namliri bilən ataloqanidi. Mana xu tərıkidə Əsaw Edomiylarning ata-bowisi boldi. □ ■

□ **36:37 «Dərya»** — muxu yərdə «Əfrat dəryasi»ni kərsitidu.

□ **36:39 «Akborning oqli ... ölgəndin keyin, Ĥadar uning ornida səltənət kildi»** — qarıqanda, Ĥoriylarning padixahliri sulalə tüzümi boyiqə əməs, məlum saylam yoli bilən tallinatti. □ **36:40-43 «mana xu tərıkidə Əsaw Edomiylarning ata-bowisi boldi»** — yaki «bular bolsa Edomdiki əzliri igiləp olturaqlaxqan jaylardiki əmirilər idi». «**mana xu tərıkidə Əsaw Edomiylarning ata-bowisi boldi»** — kizik bir ix xuki,

Israillar tehi musapir bolup yürüwatqanda, Əsawlar allıqaqan muqim zeminlik bolup, padixahlik tüzümi bolqan, xundakla helila tərəkkiy kılqan bolsa kerək. Biraq keyin Israillar ulardin kəp tərəplərdə exip kətti. ■ **36:40-43** 1Tar. 1:51.

37

Yüsüp wə uning qerindaxliri

¹ Yakup bolsa atisi musapir bolup turoqan yərdə, yəni Qanaan zeminida olturaqlaxti. ■

² Təwəndikilər Yakup əwladlirining ix-izliridur. Yüsüp yigit bolup on yəttə yaxqa kiringən qaqlirida, akiliri bilən billə koylarni baqatti; u atisining kiqik hotunliri Bilhaq wə Zilpahning oqulliri bilən billə ixləytti. Yüsüp atisiqə ularning naqar kiliqlirini eytip qoyatti. □

³ Yüsüp Israilning qeriqan waqtida tapqan balisi boloaqqa, uni baxqa oqulliridin bəkrək yahxi kərətti. Xunga u Yüsüpkə uzun yənglik ton tiktürüp bərđi. □ ⁴ Əmma akiliri atisining uni əzlriddin yahxi kəridiqinini kərüp, uningqə əq bolup qaloqanidi wə uningqə qiraylik gəp kilmatti.

⁵ Uning üstigə Yüsüp bir qux kərgən bolup, uni akiliriqə dəp beriwidi, ular uningqə tehimu əq bolup kətti. ⁶ Yüsüp ularqə mundaq dedi: — Mening kərgən xu quxümni anglap bekinglar.

⁷ Mana, biz həmmimiz etizlarda axliqlarni

■ **37:1** Yar. 36:7; Ibr. 11:9. □ **37:2** «**Təwəndikilər Yakup əwladlirining ix-izliridu**» — muxu jümlə bilən «Aləmning Yaritulixi»ning on birinçi «tolidot»i (ahirki «tolidot» yaki «tarix»), yəni «Yakupning əwladlirining tolidoti» («Yakupning əwladlirining ix-izliri») (37:2-50:26) baxlinidu. «**Yüsüp atisiqə ularning naqar kiliqlirini eytip qoyatti**» — oqurmənlər Yüsüpning akilirining keyinki ixliridin u bərgən bu həwərnin rast yaki rast əməslikini kərələydu. □ **37:3** «**uzun yənglik ton**» — xu dəwrlərdiki əmirələr wə padixahlar əz xahzadiliri yaki esilzadiliriqə xundaq «uzun yənglik ton» kiygüzətti. Baxqa birhil tərjimisi «ala rənglik ton».

baqlawatqudækmiz. Karisam mening oʻnqam oʻra turuptidæk; silarning oʻnqanglar bolsa mening oʻnqamning qʻorisigə olixip tæzim kilip turʻudæk! — dedi.

⁸ Akiliri uningdin: — Əjəba, sən bizgə padixah bolamsən? Üstimizgə həkümranlik qilamsən? — dəp soridi. Uning kərgən qūxliri wə gepidin akiliri uni tehimu yaman kərdi.

⁹ Keyin u yənə bir qūx kərdi wə qūxini akilirioʻa dəp: — Mana, mən yənə bir qūx kərdüm. Karisam, kuyax bilən ay wə on bir yultuz manga tæzim kilip turʻudæk! — dedi.

¹⁰ U bu qūxni atisi wə akilirioʻa dəp bərdi. Atisi uningʻa tənbiḥ berip: — Bu kərgining zadi qandak qūx? Əjəba, mən, anang wə aka-ukiliring aldingʻa berip, sanga yərgə bax urup tæzim kilimizmu? — dedi.□

¹¹ Xuning bilən akiliri uningʻa həsət qilʻili turdi. Əmma atisi xu gəpni kəngligə pūküp qoydi.■

Yüsüpning Misiroʻa, qulluqqa setilixi

¹² Əmdi Yüsüpning kərindaxliri atisining qoylirini baqqili Xəkəmgə kətkənidi. ¹³ Israil Yüsüpkə: — Akiliring Xəkəmdə pada bekiwatidioʻu? Kəl, mən seni ularning kexioʻa əwətəy, dewidi, Yüsüp: — Mana mən, dedi.

¹⁴ U uningʻa: — Əmdi berip akiliring aman-esənmü-əməsmü, qoylar aman-esənmü-

□ **37:10** «aka-ukiliring» — Yüsüpning bir ukisi, yəni Binyamin bar idi. Xu waqıtta u bək kiçik idi. ■ **37:11** Ros. 7:9.

əməsmu, manga həwirini elip kəlgin, dəp uni Hebron jiloşidın yoloğa saldı; u Xəkəmgə bardı.

¹⁵ Xu yərdə birsi uning dalada tenəp yürginini kərüp uningdin: — Nəmə izdəwatisən, dəp sorıdı.

¹⁶ U: — Mən akilirimni izdəwatımən. Ularning padilirini kəyərdə bekiwatkanlıkini eytip bərsingiz, dedi.

¹⁷ U adəm jawab berip: — Ular bu yərdin ketip qaldı, qünki mən ularning: «Yürünglar, Dotanoğa baraylı» deginini anglıdim, dedi.

Xuning bilən Yüsüp akilirining arkisidin berip, ularni Dotandin taptı.

¹⁸ Ular uni yiraqtin kərüp, u tehi ularning kəxiğa kəlməyla, uni öltürüwetixni məslihetləxti.

¹⁹ Ular bir-birigə: — Mana həliki qüx kərgüqi keliwatıdu. ²⁰ Kelinglar, uni öltürüp muxu yərdiki orəklərdin birigə taxliwetəyli, andin: — Wəhxiy bir həywan uni yəp ketiptu, dəyli. Xunda, biz uning qüxlirining nəmə bolıdıoşinini kərimiz! — dedi.

²¹ Əmma Rubən buni anglap uni ularning qolliridin kütquzmaqqi bolup: — Uni öltürməyli, dedi. □ ■

²² Rubən ularğa yənə: — Qan təkmənglar! Bəlki uni qəldiki muxu orəkkə taxliwetinglar; lekin uningoğa qol təgküzmənglər, dedi (əməliyəttə, u uni ularning qolidin kütquzup, atisining kəxiğa qayturuwətməkqi idi).

²³⁻²⁴ Yüsüp akilirining kəxiğa yetip kəlgəndə ular uni tutup, uning alaħidə tonini, yəni kiyik-

□ **37:21** «kütquzmaqqi bolup...» — ibraniy tilida «kütquzup...». ■ **37:21** Yar. 42:22.

lik uzun yənglik tonini salduruwelip, orəkkə taxliwətti. Lekin orək quruk bolup, iqidə su yok idi.

²⁵ Andin ular tamak yegili olturdi. Ular bexini kətürüp qariwidi, mana Ismaillarning bir karwini Gilead tərəptin keliwatatti. Təgilirigə dora-dərmək, tutiya wə murməkkilər artiloqan bolup, Misir tərəpkə ketiwatatti.

²⁶ Yəhuda kerindaxliriqə: — Bizning bir tuoqan kerindiximizni eltürüp, qenini yoxuroqinimizning nemə paydisi bar?

²⁷ Kelinglar, uni Ismaillaroqə setiwetayli; qandaqla bolmisun u bizning inimiz, bir tuoqan kerindiximiz; xunga uningqə kol salmayli, dewidi, kerindaxliri buningqə kulak saldi. □ ²⁸ Midiyanlik Sodigərlər xu yərdin

ətüp ketiwatqanda, ular Yüsüpni orəktin tartip qikirip, ularqə yigirmə kümüx tənggigə setiwətti. Bular bolsa Yüsüpni Misiroqə elip kətti. ■

²⁹ Rubən orəkning yenioqə kaytip kelip, Yüsüpning orəktə yoklukini kərüp, kiyimlirini yirtip, ³⁰ inilirining qexioqə berip: — Bala yok turidu! Əmdi mən nəgə baray?! — dedi.

³¹ Əmma ular Yüsüpning tonini elip, bir tekini boquzlap tonni uning qenioqə miləp, ³² Andin uzun yənglik tonni atisining qexioqə əwətip, uningqə: — Buni biz tepiwalduk; bu oqlungning tonimu-əməsmu, əzüng kərüp baqqin, dedi.

³³ U uni tonup: — Bu dərwəxə mening

□ **37:27** «u bir tuoqan kerindiximiz» — ibranij tilida «u bizning ətlirimiz». ■ **37:28** Həq. 8:24; Zəb. 105:17-18; Ros. 7:9.

oqulumning toni ikən; bir wəhxiy haywan uni yəp kətkən ohxaydu; xübhisizki, Yüsüp titmatitma kıliwetiliptu! — dedi.

³⁴ Xuning bilən Yakup kiyimlerini yirtip, beligə bəz baqlap, nuroqun künlərgiqə oqli üqün matəm tutti. ³⁵ Uning həmmə oqulqizliri yenioqa kelip uningqə təsəlli bərsimu, u təsəllini kəbul kılmay: «Mən təhtisaraqə qüxüp oqulumning kexioqa baroquqə xundaq matəm tutimən!» dedi. Yüsüpning atisi xu peti uningqə aq-zar kətürüp matəm tutti.■

³⁶ Əmdi midiyanilər *Yüsüpni* Misiroqa elip berip, Pirəwnning bir oqojidari, pasiban bexi Potifarqə satti.□ ■

38

Yəhuda bilən Tamar

¹ U waqitlarda xundaq boldiki, Yəhuda aka-ukilirining kexidin ketip, Hiraq isimlik Adullamlik bir kixiningkigə qüxti. ² Xu yərdə Yəhuda Xua isimlik bir Qanaaniyning kizini kərdi; u uni hotunlukqa elip kexioqa kirip yatti.□ ■ ³ U hamilidar bolup bir oqul tuqdi; Yəhuda uningqə «Ər» dəp at koydi. ⁴ U yənə hamilidar bolup, bir oqul tuqdi wə uningqə Onan dəp

■ **37:35** Yar. 42:38; 44:29,31. □ **37:36** «pasiban bexi» — xu qaoqdiki «pasiban bexi» degən mənəsp bəlkim «jallat bexi» degənnimu əz iqigə alatti. ■ **37:36** Yar. 39:1; Zəb. 105:17-18

□ **38:2** «bir Qanaaniyning kizi» — oqurmənlərnin esidə barki, Qanaaniylar imansiz wə əhlaksiz bir həlk idi. ■ **38:2** 1Tar. 2:3.

at qoʻydi. ⁵ Andin yənə hamilidar bolup bir oʻqul tuʻqdi wə uningʻa Xələh dəp at qoʻydi. U tuʻqulʻoqanda Yəhuda Kezibda idi.■

⁶ Yəhuda tunji oʻqli Ərgə Tamar isimlik bir qizni elip bərdi. ⁷ Lekin Yəhudaning tunji oʻqli Ər Pərwərdigarning nəziridə rəzil bolʻoqʻa, Pərwərdigar uni oʻltürdi.

⁸ Bu qʻaʻoqda Yəhuda Onanoʻa: — Akangning ayalining kexioʻa kirip, uni hotunlukʻka elip qerindaxlik burqini Ada qilip, akang uqun nəsil qalduroʻqin, dedi.□

⁹ Əmma Onan bu nəsilning oʻzigə təwə bolmaydioʻanlikini bilip, akisioʻa nəsil qaldurmaslik uqun hər ketim akisining ayali bilən billə bolʻoqanda məniysini yərgə akturuwetətti. ¹⁰ Uning bu qilmixi Pərwərdigarning nəziridə rəzil kərungəqʻkə, unimu oʻltürwətti.

¹¹ Yəhuda əmdi kelini Tamarʻoʻa: — Oʻqlum Xələh qong bolʻoquqə atangning oʻyidə tul olturup turʻoʻqin, dedi. Qünki u iqidə: — Bumu akiliriʻoʻa ohxax oʻlup ketərmikin, dəp qorqti. Xuning bilən Tamar berip atisining oʻyidə turup qaldi. ¹² Əmdi kəp künlər oʻtup, Xuaning kizi, Yəhudaʻoʻa təgkən ayal oʻldi. Yəhuda təsəlli

---

■ **38:5** Qol. 26:20. □ **38:8** «**kerindaxlik burqi**» — qədimki zamanlarning oʻrp-adətli ri boyiqə, birsi öz mal-mülkigə warislik qilidioʻan pərzənti bolmay oʻlup kətsə, undaqta oʻlgüqining aka yaki ukisi uningʻa bir waris pərzənt qaldurux uqun ayalini hotunlukʻka elixi kerək idi. Bu ayaldin pərzənt tuʻqulsa, undaqta u oʻziningki əməs, bəlkı oʻlgən kerindixining həsəblinatti. Keyin bu ixni Musa pəyoʻqəmbər yəhudiylarʻoʻa qanun dəp bekitkən («Qan.» 25:5-10).

tapqandin keyin adullamlıq dosti Hırah bilən billə özining koy kırkıoquqilirining əhwalini bilixkə Timnahqa çıktı.

¹³ Tamarqa: — Keynatang koylırını kırkıoqılı Timnahqa yol aldı, degən həwər yətti. ¹⁴ Xuning bilən Tamar Xəlah qoŋg bolıqan bolsimu, mən uningqa hotunlukqa elip berilmidim, dəp qarap, tulluq kiyimini seliwetip, qümbəl tartip bədinini orap, Timnah yolining üstidə Ənaimqa kirix eoizioqa berip olturdi.

¹⁵ Əmdi Yəhuda uni yüzi yepiklik halda kərgəndə: — Bu bir paxıxə ayal ohxaydu, dəp oylidi. ¹⁶ U yoldin burulup uning yenioqa berip, öz kelini ikənlikini bilməy: — Kəl, mən sən bilən billə bolay, dedi. U jawab berip: — Mən bilən billə bolsang, manga nemə berisən? dəp soridi.

¹⁷ U uningqa: — Padamning iqidin bir oqlakni sanga əwətip berəy, dedi. Ayal: — Sən uni əkelip bərgüqə, manga rənigə birər nərsə berəmsən? dəp soriwidi, ¹⁸ U: — Sanga nemini rənigə berəy? — dedi.

U: — Öz məhürüng bilən uning xoynisini wə qolungdiki hasangni rənigə bərgin, dewidi, u bularni berip, uning bilən birgə boldi. Xuning bilən u uningdin hamilidar bolup qaldı.

¹⁹ Andin Tamar ornidin turup mangdi; u pərənjinini seliwetip, tulluq kiyimini kiyiwaldi.

²⁰ Yəhuda: — U hotunning qolidiki rənini

□ **38:15 «bu bir paxıxə ayal ohxaydu»** — xu waqıtlarda paxıxə ayalar yüzini etiwalatti; toy kıloqan ayallar wə kızlar adəttə qümbəlsiz yürətti. Pəqət toy kılidioqan layıqi aldidila kızlar yüzini yepiwalatti (24:65ni kərüŋ).

yandurup kəlsun dəp adullamlıq dostining qoli arkilik oqlakni əwətti, əmma u uni tapalmidi.

²¹ U xu jaydiki adəmlərdin: — Ənaimdiki yolning boyida olturqan butpərəs pahixə qeni, dəp sorisa, ular: — Bu yərdə heqbir butpərəs pahixə bolqan əməs, dəp jawab bərdi. □

²² Buning bilən u Yəhüdaning kexioqa yenip berip: — Mən uni tapalmidim; üning üstigə u jaydiki adəmlərmu: «Bu yərdə heqbir butpərəs pahixə ayal bolqan əməs» deyixti, dedi.

²³ Yəhüda: — Boptu, u nərsilərnı u elip kətsə kətsun; bolmisa, baxqılarning məshirisigə qalimiz. Nemila bolmisun, mən uningqə oqlak əwəttim, lekin sən u hotunni tapalmiding, dedi.

²⁴ Üq ayqə ötkəndin keyin birsi Yəhüdaqə: — Sening kelining Tamar buzukqilik qildi, uning üstigə zinadin hamilidar bolup kaldı, degən həwərnı yətküzdi. Yəhüda jawabən: — Uni elip qıqınglar, köydürüwetilsun! — dedi.

²⁵ Lekin u elip qıqiloqanda keynatisioqa həwər əwətip: — Bu nərsilərnıng igisi bolqan adəmdin hamilidar boldum! Əmdi sən kərüp bax, bu məhür, xoynisi wə hasining kimning ikənlikini etirap qilqın, dedi.

²⁶ Yəhüda bu nərsilərnı etirap qilip: — U manganısbətən həkliktur; dərwəkə mən uni oqlum Xəlahqa elip bərmidim, dedi. Bu ixtin keyin

---

□ **38:21** «**butpərəs pahixə**» — Kanaaniylar arisida butpərəslikning pahixiwazlik bilən ziq munasiwiti bar idi. «Kim bundaq «butpərəs pahixə» bilən billə bolsa, uningqə buttin bir bəht-bərikət kelidu» dəp qarilatti.

Yəhuda uningəya yənə yeqinqilik qilmidi.□

²⁷ Uning tuəut waqti yeqinlaxti, mana qorsikida qoxkezək bar idi.■ ²⁸ U tuəqan waqtida balilardin birsi qolini qikiriwidi, tuəut anisi dərhal bir kızil yipni elip: «Bu awwal qikti» dəp uning qolioəa qigip qoydi.

²⁹ Lekin u qolini yənə iqigə tikiwaldi, mana uning inisi qikti. Xuning bilən tuəut anisi: «Sən qandaq kilip bəsüp qikting!» dedi; xuning bilən uningəya «Pərəz» degən at qoyuldi.□ ■ ³⁰ Andin qolioəa kızil yip qigilgən akisi tuəuldi. Uning ismi Zərah dəp ataldi.□

39

Yüsüpning Potifarning əyidə hizmət qilixi

¹ Yüsüp bolsa Misiroəa elip kelindi; uni Pirəwnning oəojidari, pasiban bexi Potifar xu yərgə elip kəlgən Ismaillarning qolidin setiwaldi.■ ² Lekin Pərwərdigar Yüsüp

□ **38:26 «U manga nisbətən həqliktur»** — Tamarning bu ixlarda bolux məksiti kəngül huxi üqün əməs, bəlki pərzənt kərux üqün idi. Yəhuda əslidə «Mən uningdin tehimu gunaħkarmən» deyixkə toəra kelətti, əlwəttə. ■ **38:27** 1Tar. 2:4.

□ **38:29 «Sən qandaq kilip bəsüp qikting!»** — baxka birhil tərjimisi: «Sən qandaq kilip bəsüp qikting? Bundaq ix bexingəya yənə kelidu!» (əyni söz «bəsüp qikix» bexingəya yənə kelidu!). «**Pərəz**» — «bəsülgən jay» yaki «bəküqi» degən mənidə. ■ **38:29** Mat. 1:3. □ **38:30 «Zərah»** — Babil yaki aramiy tilida «qipkızil» degən mənidə. İbraniy tilida «parkirək» degən mənidə. Bu babning tarixiy əhmiyiti toəruluk «qoxumqə söz»imizdə azraq tohtilimiz. ■ **39:1** Yar. 37:28; Zəb. 105:17

bilən billə boloqaqqa, uning ixliri ongoğa tartti; u misirlik hojisining öyidə turup qaldi. ■ ³ Uning hojisi Pərwərdigarning uning bilən billə ikənlikini, xundaqla u nemə ix kılsa, Pərwərdigarning uning qolida ronak tapquzoqanlikini baykidi. ⁴ Xuning bilən Yüsüp uning nəziridə iltipat tepip, uning has hizmətqisi boldi. Hojisi uni öyini baxquruxqa qoydi wə barlik təəllukatini uning qolioğa tapxurdi.

⁵ Wə xundaq boldiki, u uni öyi wə barlik təəllukatini baxquruxqa qoyoqandin tartip, Pərwərdigar bu misirlikning öyini Yüsüpning səwəbidin bərikətlidi; Pərwərdigarning bərikiti uning pütün ailisi wə barlik teriqqiliqioğa kəldi.

⁶ Xuning bilən *Potifar* barlik ixlirini Yüsüpning qolioğa tapxurup, öz tamikini yeyixtin baxqa heqkandaq ix bilən kari bolmidi.

Yüsüp bolsa kamiti kelixkən, huxqiray yigit idi.

⁷ Birnəqqə waqit ötkəndin keyin xundaq boldiki, uning hojisining ayalining Yüsüpkə kəzi quxüp qelip: — Mən bilən yatqin! — dedi. ■

⁸ Əmma u unimay hojisining ayalioğa mundaq dedi: — Mana hojam öydiki ixlarni, xundaqla barlik təəllukatini qolumoğa tapxurdi, munga tolimu ixinip ixlirim bilən kari bolmaydu. ⁹ Bu öydə məndin qong adəm yoq. Səndin baxqa u heqbir nərsini məndin ayimidi — qünki sən uning ayalidursən! Xundaq turukluk mən qandaqmu bundaq rəzillikni qilip Huda aldida gunahkar bolay? — dedi.

¹⁰ Gərqə hər küni Yüsüpkə xundaq desimu,

xundaqla u uning bilən yetip uningoa yeqinqilik qilixni yaki uning bilən birgə turuxni rət kiloan bolsimu, ¹¹ xundaq bir wəxə boldiki, bir küni u öz ixi bilən öy iqigə kirgənidi, öydikilərdin heqkaysisi öyning iqidə əməs idi; ¹² bu ayal uning tonini tutuwelip: — Mən bilən yatqin! dedi. U tonini uning qolioqa taxlap koyup, yügürgən peti keqip taxkiriqa qikip kətti. ¹³ Ayal Yüsüpning tonini öz qolioqa taxlap keqip qikip kətkinini kərüp, ¹⁴ öyidiki hizmətqilirini qakirip ularqa: — Qaranglar, erim bizgə həkərət kəltürsun dəp bir ibraniy adəmni elip kəptu! Bu adəm yenimoqa kirip: «Sən bilən yatay» dewidi, qattik warkiridim! ¹⁵ U mening qattik warkiriqinimni anglap, tonini yenimoqa taxlap, taxkiriqa keqip kətti, dedi.

¹⁶ Xuning bilən hojisi öyigə yenip kəlgüqə u Yüsüpning tonini yenida saklap koydi. ¹⁷ Andin u erigimu xu gəpni kilip: — Sən elip kəlgən həliki ibraniy kul manga həkərət qilixqa kəximoga kirdi. ¹⁸ Lekin mən qattik warkirap-jarkirdim, u tonini kəximda taxlap, taxkiriqa keqip kətti, — dedi.

¹⁹ Uning hojisi ayalining: — Sening qulung meni undaq-mundaq kildi, degən gəplirini anglap oəzipti ottək tutaxti. ²⁰ Xuning bilən Yüsüpning hojisi uni tutup orda munarlik zindanoqa kamap koydi. Xu yərgə pəkət padixahning məhbusliri solinatti. Buning bilən u xu yərdə solaqta yetip

qaldı. □ ■

²¹ Lekin Pərwərdigar Yüsüp bilən billə bolup, uningə xapaət kərsitip, uni zindan beğining nəziridə iltipət tapturdi. ²² Xuning bilən zindan begi gundihanida yatqan həmmə məhbuslarni Yüsüpning qolioğa tapxurdi. Xu yərdə kəlinidioğan hərқandaқ ix uning qoli bilən bolatti. ²³ Zindan begi Yüsüpning qolidiki heққandaқ ixtin oəm kilmatti; qünki Pərwərdigar uning bilən billə bolup, u hərnemə qilsa Pərwərdigar uni onguxluk qilatti.

40

Yüsüpning zindandaxlirining qüxlirigə təbir berixi

¹ Bu ixlardin keyin Misir padixahining saқiyisi wə bax nawiyi Misir padixahining zitiqə teğip gunahқar bolup qaldı. ² Xuning bilən Pirəwn uning bu ikki mənəpdarioğa, yəni bax saқiy wə bax nawayoğa oəzəplinip, ³ ularni pasiban beğining sariyioğa, Yüsüp solaklık munarlık zindanoğa solap koydi. □ ⁴ Pasiban

□ **39:20** «*Yüsüpni* tutup orda munarlık zindanoğa қamap koydi» — yukirikı izahatta eytkinimizdək, Potifar «jallat bexi» boluxi mumkin idi. Xunga u Yüsüpni elüm jazasioğa məhkum қilixқа hоқuқluk bolatti. Uning xundaқ қilmaslıki kenglidə ayalining gəplirigə guman pəyda bololanlıqioğa ispat boluxi mumkin. Қaysi ayaq astida dəssilix hətirigə қaloğan ayal özini bozəк қilmaqci kixining kiyimini tutuwelixni halaytti? ■ **39:20** Zəb. 105:18 □ **40:3** «*pasibanlarning bexi*» — Potifar bolsa kerək (39:1ni körung).

behi Yüsüpni ularning hizmitidə bolup ularni kütüxkə təyinlidi. Ular solakta birnəqqə kün yetip qaldı.

⁵ Ular ikkisi — Misir padixahining sakiysi wə nawiylı gundihanida solaklık turəjan bir keqide qüx kərđi. Hər birining qüxining əzigə has təbiri bar idi. ⁶ Ətisi ətigəndə, Yüsüp ularning kexioqa kiriwidi, ularning oəmkin olturoqinini kərđi; ⁷ xunga u əzi bilən billə hojisining sariyida solaklık yatqan Pirəwnning bu ikki mənəpdaridin: — Nemixka qirayinglar bügün xunqə soloqun? — dəp soridi.

⁸ Ular uningəja jawab berip: — İkkimiz bir qüx kərduq; əmma qüximizning təbirini yexip beridioqan kixi yoq, dedi. Yüsüp ularəja: — Qüxkə təbir berix Hudadin bolidu əməsmu? Qüxünlarni manga eytip beringlar, — dedi.□

⁹ Buning bilən bax sakiy Yüsüpkə qüxini eytip: — Qüxümdə aldimda bir üzüm teli turəjudək; ¹⁰ bu üzüm telining üq xehi bar ikən. U bih urup qeqəkləp, saplırida uzum pixip ketiptudək; ¹¹ Pirəwnning kədəhi qolumda ikən; mən üzümləni elip Pirəwnning kədəhiyə sikiq, kədəhni uning qolioqa sunuptimən, dedi.

¹² Yüsüp uningəja jawabən: Qüxning təbiri xudurki, bu üq xah üq künni kərsitidu. ¹³ Üq kün iqide Pirəwn kəddingni ruslitip, seni mənəpinggə kaytidin təyinləydu. Buning bilən sən burun uningəja sakiy boləjandək

---

□ **40:8 «qüximizning təbirini yexip beridioqan kixi yoq»** — xu dəwrlərdə Misirdə «qüxni yaxküqi» dəydiəjan «aləhidə kəsp»tiki bir hil adəmlər bar idi.

Pirəwnning kədəhəni uning kəliqə sunidioqan bolisən. □ ¹⁴ Ləkin ixliring onquxluk bolqanda meni yadingoqə yətküzüp, manga xapaət kərsitip Pirəwnning aldida mening toqramda gəp kilip, meni bu əydin qikartkaysən. ¹⁵ Qünki mən həkikətən ibraniylarning zeminidin nahək tutup elip kelindim; bu yərdimu meni zindanoqə saloqudək bir ix kilmidim, — dedi.

¹⁶ Bax naway Yüsüpning xundak yahxi təbir bərginini kərup uningoqə mundak dedi: — Mənmə özümni qüxümdə kərdüm; mana, beximda aq nan bar üq sewət bar ikən. ¹⁷ Əng üstünki sewəttə nawaylar Pirəwngə pixuroqan hərhil nazunemətlər bar ikən; ləkin kuxlar beximdiki u sewəttiki nərsilərnə yəp ketiptudək, — dedi.

¹⁸ Yüsüp jawabən: — Qüxning təbiri xudurki: — Bu üq sewət üq künni kərsitidu. ¹⁹ Üq kün iqidə Pirəwn sening bexingni kesip, jəsitəngni dərəhkə asidikən. Xuning bilən uqarqanatlar kelip gəxüngni yəydikən, — dedi. □

²⁰ Üqinqi küni xundak boldiki, Pirəwnning tuquloqan küni bolqoqqa, u həmmə hizmətkarlıri üqün bir ziyapət kilip bərdi, xundakla dərəkə hizmətkarlırining arisida bax saqiyning bexini kətürdi wə bax nawayning

---

□ **40:13 «Pirəwn kəddingni ruslitip...»** — ibraniy tilida: — «Pirəwn bexingni kətürüp...». □ **40:19 «Pirəwn sening bexingni kesip,...»** — ibraniy tilida: «Pirəwn bexingni üstüngdin kətürüp,...» . Muxu sözlərnə 13-ayət bilən selixturoqili bolidu.

bexini aldi;□ 21 u bax saqiyni kaytidin öz mənəsiyə təyinlidi; xuning bilən u Pirəwnning kədəhini uning kəliyə kaytidin sunidoğan boldi. 22 Ləkin bax nawayni bolsa Yüsüp ularə təbir bərgəndək esiwətti. 23 Əmma bax saqi Yüsüpni həq əsliməy, əksiyə uni untup qaldı.

41

Yüsüpning padixahning qüxigə təbir berixi

1 Toptoqra ikki yil ətüp, Pirəwn bir qüx kərđi. Qüxidə u Nil dəryasining boyida turəudək.■
 2 Həm qiraylıq həm semiz yəttə tuyaq inək dəryadin qikiq, kumuxlukta otlapudək. 3 Andin yənə yəttə tuyaq inək dəryadin qikiptu; ular sət həm oruq bolup, aldinki inəklərning yenida, dəryaning boyida turuptu. 4 Bu sət həm oruq inəklər u yəttə qiraylıq həm semiz inəklərni yəwetiptu. Xu waqitta Pirəwn oyoqinip ketiptu. 5 U yənə uhlap, ikkinqi ketim qüx kərđi: — Mana, bir tüp buoqday xehidin tok wə qiraylıq yəttə baxaq qikiptu. 6 Ulardin keyin yənə yəttə baxaq qikiptu; ular həm oruq wə puqək bolup, xərək xamilida solixip qaloqanidi. 7 Bu oruq baxaqlar u yəttə semiz, tok baxaqlar yutup ketiptu. Andin Pirəwn oyoqinip ketiptu, bu uning qüxi ikən.

□ 40:20 «bexini aldi» — ibraniy tilida bu ibarə «bexini kətürđi» degən söz bilən ipadilinidu. Ləkin bu «bax kətürük» ornini ətürük əməs, bəlki kallisini elixni kərsitidu. ■ 41:1 Zəb. 105:19

⁸ Ətisi uning kengli nahayiti biaram bolup, Misirdiki həmmə palqi-jadugərlər bilən barlık danixmənlərnı qakirtip kəldi. Pirəwn öz qūxini ularoqa eytip bərdi; ləkin həqkim Pirəwngə qūxlərnıng təbirini dəp berəlmidi. □

⁹ U qaoqda bax saqiy Pirəwngə: — Būgün mening ətəküzgən hatalıqlirim esimgə kəldi. ¹⁰ Burun Pirəwn janabliri qullirioqa, yəni pekir wə bax nawayoqa aqqiklinip, bizni pasiban bəxining sariyida solakka taxliqanidila; ¹¹ Xu qaoqlarda hər birimiz bir keqidə birdin qūx kərduq; hər kaysimiz kərgən qūxning təbiri baxka-baxka idi. ■ ¹² Xu yərdə biz bilən billə pasiban bəxining kuli boləqan bir ibraniy yigit bar idi. Uningoqa qūxlirimizni eytiwiduk, u bizgə qūxlirimizning təbirini bayan kildi; u hər birimizning kərgən qūxigə qarap təbir bərgənidi. ¹³ Xundak boldiki, ixlar dəl uning bərgən təbiridə deyilgəndək yüz bərdi; janabliri pekirni öz mənsipimgə kaytidin təyinlidilə, bax nawayni daroqa astila, — dedi.

¹⁴ Xuning bilən Pirəwn adəm əwətip, Yüsüpni qakirdi; ular dərhal uni zindandin qikardi. Yüsüp burut-saqilini qūxürüp, kiyimlirini yənggüxləp, Pirəwnning aldioqa kirdi. ■

¹⁵ Pirəwn Yüsüpkə: — Mən bir qūx kərdüm, əmma uning təbirini eytip berələydiqan həqkim qikmidi. Anglisam, sən qūxkə təbir berələydikənsən, — dedi.

¹⁶ Yüsüp Pirəwngə jawab berip: — Təbir berix əzümdin əməs; ləkin Huda Pirəwngə

□ 41:8 «uning kengli» — ibraniy tilida: — «uning rohi».

■ 41:11 Dan. 2:2. ■ 41:14 Zəb. 105:20; Dan. 2:25.

hatirjæmlik beridioqan bir jawab beridu, — dedi.□

¹⁷ Piræwn Yüsüpkæ: — Qüxümdæ mæn dæryaning kiroqikida turuptimæn.□ ¹⁸ Qarisam, dæryadin hæm semiz hæm qiraylik yættæ tuyaq inæk qikip kumuxlukta otlaptu. ¹⁹ Andin ulardin keyin ajiz, tolimu sæt hæm oruq yættæ tuyaq inæk qikiptu. Mæn Misir zeminida xundak sæt inæklærni kergæn æmæsmæn. ²⁰ Bu oruq, æski inæklær bolsa awwalki yættæ semiz inækni yæwetiptu. ²¹ Ulærni yæwætkæn bolsimu, korsikiqqa bir nemining kirgænliki heq ayan bolmaptu, ularning kærünüxi bælki burunkidæk sæt imix. Andin mæn oyoqinip kættim.

²² Andin yænæ bir qüx kerdum, mana bir xahtin yættæ hæm tok hæm qiraylik baxak qikiptu.

²³ Andin yænæ yættæ puqæk, oruq baxak qikiptu; ular xærk xamili bilæn solixip qurup ketiptu.

²⁴ Bu oruq baxaklar yættæ qiraylik baxakni yep ketiptu. Mæn bu ixni palqi-jadugærlærgæ dæp bærsem, manga tæbirini eytip beridioqan heq kixi qikmidi, dedi.

²⁵ Yüsüp Piræwngæ: — *Janabliri* Piræwnning qüxliri bir mænididur. Huda Өzi qilmaqçi bolqan ixlirini Piræwngæ aldın bildürdi. ²⁶ Bu yættæ yahxi inæk yættæ yilni kærstitidu; yættæ yahxi baxakmu yættæ yilni kærstitidu. Bu qüxlær ohxax bir qüxtur.

²⁷ Ulardin keyin qikqan yættæ oruq, yaman sæt

□ **41:16** «hatirjæmlik beridioqan bir jawab» — yaki «aman-esænlikkæ elip beridioqan bir jawab». □ **41:17** «dærya» — Nil dæryasi. Misirliklarqqa nisbætæn pækæt bir dærya, yæni Nil dæryasila bardur.

inək yəttə yilni kərsitidu; xərk xamili bilən solixip kəloqan yəttə quruk baxakmu xundak bolup, aqarqilik bolidioqan yəttə yildur. ²⁸ Mən Pirəwngə dəydioqan səzüm xuki, Huda yekında kılmakqi boləqan ixni Pirəwngə ayan kildi. ²⁹ Mana, pütkül Misir zeminida yəttə yiloqıqə məmurqilik bolidu; ³⁰ andin yəttə yiloqıqə aqarqilik bolidu; xuning bilən Misir zeminida pütkül məmurqilikni unutkuzidioqan aqarqilik zeminni wəyran kilidu. ³¹ Kelidioqan aqarqilikning səwəbidin zeminda boləqan məmurqilik kixilərnıng esidin kətürölüp ketidu; qünki aqarqilik tolimu eqir bolidu. ³² Lekin qüxning yandurulup, Pirəwngə ikki kətim kərünginining əhmiyiti xuki, bu ix Huda tərıpidin bekitilgən bolup, Huda uni pat arida əməlgə axuridu. ³³ Əmdi Pirəwn əzi üqün pəm-parasətlik həm dana bir kixini tepip, Misir zeminioqə qoysun. ³⁴ Pirəwn xundak kılsunki, məmurqilik boləqan yəttə yilda Misir zeminidin qıqқан axlıkning bəxtin birini toplanglar dəp zeminioqə nazarətqılərnı təyinlisun. ³⁵ Bular xu kelidioqan tokqilik yillirida barlık axlıkni toplap, xəhər-xəhərlərdə yeməklik bolsun dəp buoqday-qonaklarnı Pirəwnning qol astioqə jəm kilip saklitip qoysun. ³⁶ *Yioqiloqan* xu axlıklar Misir zeminida bolidioqan yəttə yillik aqarqiliqqa taqabil turux üqün saklınsun; xu tərıqidə zemin aqarqiliqtin həlak bolmaydu, — dedi.

Yüsüpning Misirni idarə qilixi

³⁷ Bu söz Pirəwn wə uning hizmətkarlırining nəzirigə taza yaqti.■ ³⁸ Xuning bilən Pirəwn hizmətkarlırioğa: — Bu kixidək, iqidə Hudaning rohi bar yənə birsini tapalamduk?! — dedi.■

³⁹ Pirəwn Yüsüpkə: — Huda sanga buning həmmisini ayan qiloqanikən, səndək pəmlük həm dana heqkim qikmaydu. ⁴⁰ Sən əmdi mening öyümni baxquruxka bекitilding, barlık həlkim sening aozingoa qarap əzlrini tərtpkə tizsun. Pəqət təhttila mən səndin üstün turimən, — dedi.□ ■

⁴¹ Ahirida Pirəwn Yüsüpkə: — Mana, mən seni pütkül Misir zeminining üstigə təyinlidim, — dedi.

⁴² Buning bilən, Pirəwn öz qolidin məhür üzükini qikqirip, Yüsüpnin qolioğa saldi; uningoa nəpis kanap rəhttin tikilgən libasni kiygüzüp, boynioğa bir altun zənjir esip koydi.

⁴³ Uni əzining ikkinqi xahanə hərwisioğa olturoquzup, uning aldida: «Tiz pükünglar!» — dəp jar saldurdi. Xundak qilip, Pirəwn uni pütkül Misir zeminioğa tikləp koydi.

⁴⁴ Andin Pirəwn Yüsüpkə yənə: — Mən degən Pirəwndurmən; pütkül Misir zeminida sənsiz heqkim qol-putini midirlatmisun! — dedi.□

⁴⁵⁻⁴⁶ Pirəwn Yüsüpkə Zafinat-Paanayah degən namni bərdi wə on xəhridiki kaqin Potifi-

■ **41:37** Ros. 7:10. ■ **41:38** Zəb. 105:20-22 □ **41:40**

«**tərtpkə tizsun**» — yaki «boysunidu». ■ **41:40** Zəb.

105:21-22 □ **41:44** «**Mən degən Pirəwndurmən; pütkül**

Misir zeminida sənsiz heqkim qol-putini midirlatmisun!»

— yaki «Mən Pirəwndurmən; lekin pütkül Misir zeminida sening ruhsitingsiz heqkim qol-putini midirlatmisun!».

rahning kizi Asinatni uningoa hotunlukka elip bardi. Xundak kilip Yüsüp pütkül Misir zeminini baxkurux üqün qergilæxkæ qikti. Yüsüp Misir padixahi Piræwnning hizmitidæ boluxka bekitilgændæ ottuz yaxta idi; u Piræwnning aldidin qikip, Misir zeminining hærkaysi jaylirini kездin kæqürdi. □

⁴⁷ Mæmurqilik boløan yættæ yil iqidæ zeminning høsuli dæwæ-dæwæ boldi. □ ⁴⁸ Yættæ yilda u Misir zeminidin qikkæn axlikni yioip, xæhær-xæhærgæ toplidi; hærkaysi xæhærning ætrapidiki etizlikning axlikini u xu xæhærning øzigæ juølap koydi. ⁴⁹ Xu tærikidæ Yüsüp dengizdiki kumdæk nahayiti kœp axlik toplidi; axlik hæddi-hesabsiz boløaqqa, ular hæsablaxni tohtatti.

⁵⁰ Aqarqilik yilliri yetip kelixtin burun Yüsüpkæ ikki oøul tœrældi. Bularni Ondiki kahin Potifærahning kizi Asinat uningoa tuøup bardi. ■ ⁵¹ Yüsüp: «Huda pütün jaxmuxækkitim wæ atamning pütün ailisini kænglümдин ketürüwætti» dœp tunji oøliøa Manassæh dœp at koydi; □ ⁵² andin: «Mæn azab-oqubæt qækkæn yurtta Huda meni mewilik kildi» dœp ikkinqisigæ Əfraim dœp at koydi. □

⁵³ Misir zeminida mæmurqilik boløan yættæ yil ayaølaxti. ⁵⁴ Andin Yüsüpning eytkinidæk

□ **41:45-46 «Zafinat-Paanayah»** — mænisi «Hudaning sœz kilixi bilæn u (Yüsüpni demæqci) hayat turidu» degæn boluxi mumkin. Baxka birhil tæjimi «Dunyaning Kutkuzoqusi».

□ **41:47 «dæwæ-dæwæ»** — ibraniy tilida «qanggal-qanggal».

■ **41:50** Yar. 46:20; 48:5. □ **41:51 «Manassæh»** — mænisi «untulduroqan». □ **41:52 «Əfraim»** — mænisi «ikki hæssæ mewilik».

aqarqilikning yəttə yili baxlandi. U qaşlarda baxka barlik yurtlardimu aqarqilik boldi; lekin Misir zeminidiki hər yərlərdə nan bar idi.■

⁵⁵ Aqarqilik pütkül Misir zeminni baskanda, həlk axlik sorap Pirəwngə pəryad kildi. Pirəwn misirliklarning həmmisigə: — Yüsüpning qəxiqə berip, u silərgə nemə desə, xuni kilinglar, — dedi.

⁵⁶ Aqarqilik pütkül yər yüzini besip kətti. Yüsüp hər yərdiki ambarlarni eqip, misirliklarə axlik satatti; aqarqilik Misir zeminida intayin eqir boləyli turdi. ⁵⁷ Aqarqilik pütkül yər yüzini baskan boləaqqa, barlik yurtlardiki həlkmu axlik aloyli Misiroqə Yüsüpning qəxiqə kelətti.

42

Yüsüpning qerindaxlirining Misiroqə axlik aloyli berixi

¹ Əmdi Yaqup Misirda axlik barlikini bilginidə oşullirioqə: — Nemixka bir-biringlarə qarixip turisilər? — dedi.

² Andin yənə: — Manga qaranglar, angliximqə Misirda axlik bar ikən. U yərgə berip, andin xu yərdin bizgə axlik elip kelinglar; buning bilən əlöp kətməy, tirik qalimiz, — dedi.■

³ Buning bilən Yüsüpning on akisi axliq seti-waloqili Misiroqa yoloqa qiqti. □ ⁴ Lekin Yakup Yüsüpning inisi Binyaminning birer yamanliqqa uqrap kelixidin qorkup uni akiliri bilən billə əwətmidi. ⁵ Xuningdək aqarqilik Qanaan zem-inidimu yüz bərgəqkə, Israilning oqulliri axliq aloqili kəlgənlər arisida bar idi.

⁶ Yüsüp zeminning waliysi bolup, yurtning barliq həlqigə axliq setip bərgüqi xu idi. Yüsüpning akiliri kelip uning aldida yüzlirini yərgə təgküzüp təzim qildi. □ ■ ⁷ Yüsüp akilirini kərüpla ularni tonudi; lekin u tonuxluq bərməy, ularoqa kopal tələppuzda gəp qilip: — Kəyərdin kəldinglar, dəp soridi. Ular jawabən: — Qanaan zemnidin axliq aloqili kəldük, — dedi.

⁸ Yüsüp akilirini tonuqan bolsimu, lekin ular uni tonumidi. ⁹ Yüsüp əmdi ular toqrisida kərgən qüxlirini esigə elip, ularoqa: — Silər jasus, bu əlning mudapiəsiz jaylirini kəzətkili kəldinglar, — dedi. □ ■

¹⁰ Əmma ular uningoqa jawab berip: — Əy hojam, undaq əməs! Bəlki kəminiliri axliq seti-waloqili kəldi! ¹¹ Biz həmmimiz bir adəmning

---

□ **42:3 «Yüsüpning on akisi ... Misiroqa yoloqa qiqti»** — Yakupning oqullirining əzlrining Misiroqa berixi ailisining aqarqilik tüpəylidin namratlixip kətkənlikini kərsətsə kerək; baridioqan hizmətqilərmu qalmioqan boluxi mumkin. □ **42:6 «Yüsüpning akiliri kelip uning aldida yüzlirini yərgə təgküzüp təzim qildi»** — bu ix bilən Yüsüpning kərgən qüxliri tehi toluk əməlgə axurulmidi; atisi Yakup, inisi Binyamin wə əgəy anisining Misiroqa kelixi bilən kərgən qüxliri toluk əməlgə axurulidu. ■ **42:6** Yar. 37:7. □ **42:9 «əlning mudapiəsiz jayliri»** — ibraniy tilida «əlning yalingaq jayliri». ■ **42:9** Yar. 37:5.

oʻqulliri, sʻmimiy adʻamlʻrmiz. Kʻminiliri jasus ʻmʻs! — dedi.

¹² U ularʻqa yʻnʻ: — Undaʻ ʻmʻs! Bʻlki zeminning mudariʻsiz jaylirini kʻrgili kʻldinglar, — dedi.

¹³ Ular jawab berip: — Kʻminiliri ʻslidʻ on ikki kʻerindax iduʻ; biz hʻmmimiz Kʻanaan zemini-diki bir adʻmning oʻqulliridurmiz; lekin kʻnʻji inimiz atimizning kʻxida kʻlip kʻldi; yʻnʻ bir inimiz yoʻqap kʻtti, — dedi.■

¹⁴ ʻmma Yʻsʻp ularʻqa yʻnʻ: — Mana mʻn dʻl silʻrgʻ eytkinimdʻk, jasus ikʻnsilʻr!□

¹⁵ Pirʻwnning hayati bilʻn kʻsʻm kʻlimʻnki, kiʻik ininglar bu yʻrgʻ kʻlmigʻuʻqʻ silʻr bu yʻrdin qʻkip ketʻlmʻysilʻr; silʻr xuning bilʻn sinilisilʻr. ¹⁶ Ininglarni elip kʻlgili biringlarni ʻwʻtinglar, kʻlʻqanliringlar bolsa solap koʻyulisilʻr. Buning bilʻn eytkininglarning rast-yaloʻanliʻi ispatlinidu; bolmisa, Pirʻwnning hayati bilʻn kʻsʻm kʻlimʻnki, silʻr jʻzmʻn jasus! — dedi.□

¹⁷ Xuning bilʻn u ularni uʻq kʻngiqʻ solap koʻydi. ¹⁸ Uʻqinqi kʻni Yʻsʻp ularʻqa mundaʻ dedi: — Mʻn Hudadin koʻrkidioʻan adʻmmʻn; tirik kʻlixinglar uʻqʻn muxu ixni kʻilinglar: — ¹⁹ ʻgʻr sʻmimiy adʻmlʻr bolsanglar,

¹⁷ Xuning bilʻn u ularni uʻq kʻngiqʻ solap koʻydi. ¹⁸ Uʻqinqi kʻni Yʻsʻp ularʻqa mundaʻ dedi: — Mʻn Hudadin koʻrkidioʻan adʻmmʻn; tirik kʻlixinglar uʻqʻn muxu ixni kʻilinglar: — ¹⁹ ʻgʻr sʻmimiy adʻmlʻr bolsanglar,

■ 42:13 Yar. 43:29. □ 42:14 «**mana mʻn dʻl silʻrgʻ eytkinimdʻk, jasus ikʻnsilʻr!**» — Yʻsʻpning buni deginidiki maʻntika bʻlki «Kim ʻz oʻqullirining hʻmmisini degʻdʻk birakʻla Misiroʻa baridioʻan hʻtʻrlik yoʻlʻqa mangduratti?!» degʻndʻk boluxi mumkin. □ 42:16 «**eytkininglarning rast-yaloʻanliʻi ispatlinidu**» — ibraniiy tilida «silʻrdʻ hʻkʻkʻt bar-yoʻklʻi ispatlinidu».

qerindaxliringlardin biri siler solanoqan gundihanida solaklik turiwarsun, qalqininglar aqarqilikta qalqan ailenglar uqun axliq elip ketinglar; ²⁰ Andin kicik ininglarni qeximoqa elip kelinglar. Xuning bilan sozliringlar ispatlansa, olmaysiler!, — dedi. Ular xundak qilidioqan boldi.■

²¹ Andin ular ezara: — Berhək, biz inimizoqa qilqan iximiz bilan gunahkar bolup qalduq; u bizga yalwursimu uning azabini kerup turup uningqa kulak salmiduq. Xuning uqun bu azab-oqubət beximizoqa quxti, — deyixti.

²² Rubən ularqa jawaben: — Men silergə: balioqa zulum qilmanglar, degən əməsmidim? Lekin unimidinglar. Mana əmdi uning qan qərzi bizdin soriliwatidu, — dedi.■

²³ Əmma Yüsüp ular bilan tərjiman arkilik sozləxkəqkə, ular Yüsüpning öz gəplirini uqup turuwatqinini bilmidi. ²⁴ U ulardin ezini qətkə elip, yioqlap kətti. Andin ularning qexioqa yenip kelip, ularqa yənə səz qilip, ularning arisidin Ximeonni tutup, ularning kəz aldida baqlidi.

Yüsüpning akilirining Qanaanoqa qaytixi

²⁵ Andin Yüsüp əmr quxürup, ularning taqarlirioqa axliq toldurup, hər birsining pulini qayturup taqirioqa selip koyup, səpər hazirliklirimu berilsun dəp buyruwidi, ularqa xundak qilindi. ²⁶ Xuning bilan akiliri exəklirigə axliqlirini artip, xu yərdin kətti.

■ 42:20 Yar. 43:5; 44:23.

■ 42:22 Yar. 37:21,22.

²⁷ Əmma ətənggə kəlgəndə ulardin biri exikigə yəm bərgili taqirini eqiwidi, mana, öz puli taqarning aqzida turatti. ²⁸ U qerindaxliriqə: — Mening pulumni qayturuwetiptu. Mana u taqirimda turidu, dedi. Buni anglap ularning yuriki su bolup, titrixip bir-birigə: — Bu Hudaning bizgə zadi nemə qiləinidu? — deyixti.

²⁹ Ular Qanaan zeminiqə, atisi Yaqupning qexiqə kelip, bexidin ətəkən həmmə wəkələri uningqə sözləp berip: ³⁰ — həliki kixi, yəni xu zeminning hojisi bizgə qopal gəp kildi, bizgə zeminni payliqıqi jasustək muamilə kildi; ³¹ əmdi biz uningqə: «Biz bolsaq səmimiy adəmlərmiz, jasus əməsmiz. ³² Biz bir atidin bolqan oqullar bolup, on ikki aka-uka iduk; biri yokaq kətti, kiqik inimiz hazır Qanaan zeminida atimizning yenida qaldi» desək, ³³ Həliki kixi, yəni xu zeminning hojisi bizgə mundak dedi: «Mening silərninɡ səmimiy ikənlikinɡlarni bilixim üqün, qerindaxlirinɡlarninɡ birini mening yenimda qaldurup qoyup, aq qaloqan ailənglar üqün axliq elip ketinɡlar; ³⁴ andin kiqik ininɡlarni qeximqə elip kelinɡlar; xundak qilsanɡlar, silərninɡ jasus əməs, bəlki səmimiy adəmlər ikənlikinɡlarni bilələymən. Andin qerindixinɡlarni silərgə qayturup berimən wə silər zeminda soda-setik qilsanɡlar bolidu» — dedi.□

³⁵ Əmma xundak boldiki, ular taqarlrini təkəndə, mana hər birininɡ puldini öz taqarlrida turatti! Ular wə atisi əzlirininɡ

□ **42:34 «zemin»** — Misir zeminini kərsitidu.

qigiklik pullirini kergəndə, qorqup kelixti.■

³⁶ Atisi Yakup ularoʻa: — Meni oʻqlumdin juda kildinglar! Yüsüp yoq boldi, Ximeonmu yoq, əmdi Binyaminnimu elip kətməkqi boluwatisilər! Mana bu ixlarning həmmisi mening beximoʻila kəldi! — dedi.

³⁷ Rubən atisoʻa: — Əgər mən Binyaminni kəxingoʻa kayturup elip kəlmisəm, mening ikki oʻqlumni oʻltürüwətkin; uni mening qolumoʻa tapxuroʻin; mən uni kəxingoʻa yandurup elip kelimən, — dedi.

³⁸ Lekin Yakup jawab berip: — Oʻqlum silər bilən billə u yərgə qüxməydu; qünki uning akisi əlöp ketip, u əzi yaloʻuz qaldi. Mubada yolda ketiwatqanda uningoʻa birər kelixməslük kəlsə, silər məndək bir aq qaqlik adəmni dərd-ələm bilən təhtisaraoʻa qüxüriwətisilər, — dedi.

43

Yüsüpning akilirining Binyaminni Misiroʻa elip berixi

¹ Aqarqilik zeminni intayin eoʻir baskanidi. ² Bu səwəbtin ular Misirdin elip kəlgən axlikni yəp tügətkəndə, atisi ularoʻa: — Yənə berip bizgə azoʻina axlik elip kelinglar, — dedi.

³ Lekin Yəhuda uningoʻa jawabən: — Həliki kixi bizni kattik agahlandurup: «Ininglar silər bilən billə kəlmisə, yüzümni kərimən dəp hiyal qilmanglar» degən. ⁴ Əgər inimizni biz bilən

■ 42:35 Yar. 42:25; 44:1.

billə əwətsəng, biz berip sanga axliq elip kelimiz. ⁵ Əmma əwətxkə unimisang, biz barmaymiz; qünki həliki kixi bizgə: «Ininglar silər bilən billə kəlmisə, yüzümni kərimən dəp hiyal qilmanglar» degən, — dedi.■

⁶ Israil ularoqa: — Silər nemixka manga xunqə yamanliq qilip u kixigə: «Yənə bir inimizmu bar» dedinglar, — dedi.

⁷ Ular jawabən: — U kixi bizning wə ailimizning əhwalini sürüxtürüp koqilap: «Atanglar tehi Hayatmu? Yənə bir ininglar barmu?» — dəp soridi. Biz uning xu soaliqə yarixa jawab bərduq. Uning bizgə: «Ininglarni elip kelinglar» dəydiqinini nədin biləyli? — dedi.

⁸ Yəhuda atisi Israiloqa: — Balini mən bilən əwətkin; biz dərhal kəzəqilip yoloqa qikayli; xundakta biz wə sən, bizlər həm balilirimiz əlməy, tirik qalimiz. ⁹ Mən uningqə kepil bolimən; sən uning üqün mening meningdin hesab alisən; əgər mən uni sening kəxingqə aman-esən yandurup kelip, yüzüngning aldida turəquzmisam, pütkül əmrümdə aldingda gunahkar bolay. □ ■

¹⁰ Qünki həyal bolmioqan bolsaq, bu qəoqiqə ikki kətim berip keləttük, — dedi.

¹¹ Ularning atisi Israil ularoqa: — Undaq bolsa, mundaq kilinglar: — U kixigə qaqa-qıqanglarqə zemindiki əng esil mewilərđin sowəqat əloqəq beringlar: yənə əzoqina tutiya, azraq həsəl, dora-dərmanlar, murməkki, pistə wə badamlarni əloqəq beringlar. ¹² Qolunglarda

■ 43:5 Yar. 42:20; 44:23; □ 43:9 «meningdin hesab alisən» — ibraniy tilida «mening qolumdin hesab alisən». ■ 43:9 Yar. 44:32.

ikki hæssə pul elip, taqarliringlarning aqzidiki özünglaroqa yanduruloqan pulnimu aloqac beringlar. Ehtimal, bu ixta səwənlik kərülgən boluxi mumkin. ¹³ Ininglarnimu billə elip,

qozqilip u kixining yenioqa yənə beringlar.

¹⁴ Həmmigə Qadir Təngri Əzi siləni u kixining aldida rəhimgə erixtürgəy. Buning bilən u siləning xu yərdiki qerindixinglarni wə Binyaminni qoyup berip, silərgə qoxup qoyarmikin; özüm nawada balilirimdin juda bolsam bolay! — dedi.

¹⁵ Xuning bilən bu adəmlər xu sowqatni elip, qollirioqa ikki hæssə pulni tutup, Binyaminni elip qozqilip, Misiroqa berip Yüsüpning aldida hazir boldi. ¹⁶ Yüsüp Binyaminni ular bilən billə kərginidə, əz əyini baxquridioqan oqjidarioqa buyrup: — Bu adəmləni əyümgə baxlap kirip, mal soyup taam təyyar qiləin; qünki bu kixilər qüxlük oqizani mən bilən yəydu, — dedi.

¹⁷ U kixi Yüsüpning buyruqinidək qilip, adəmləni Yüsüpning əyigə baxlap kirdi. ¹⁸ Ular bolsa Yüsüpning əyigə baxlap kelinginidin qorkuxup: — Aldinki qetim taqarlirimizioqa yanduruloqan pulning səwəbidin biz uning əyigə elip kelindük; uning məqsiti bizgə hujum qilip, üstimizdin besip kul qilip, exəklirimizni tartiwelix ohxaydu, — deyixti.

¹⁹ Ular Yüsüpning əyini baxquridioqan oqjidarining yenioqa kelip, əyning ixikining tüwidə uningoa: —

²⁰ Əy hojam, biz həkikətən əslidə muxu yərgə axliq aloqili kəlgənidük; ²¹ Xundak boldiki,

---

■ 43:20 Yar. 42:3.

biz etanggə kelip öz taqarlimizni aqsak, mana hər birimizning puli, əyni eçirliki boy-içə taqarlimizning aqzida turuptu; xunga biz buni yandurup qolimizda aloqə kəldük.■

²² Axliq aloqili qolimizda baxқа pulmu elip kəldük; əmma taqarlimiz oqa pulni kimning selip qoyoqanliqini bilmidük, — dedi.

²³ U ular oqa: — Hatirjəm bolunglar, qorkmanglar. Silərninq Hudayinglar, atanglarning Hudasi taqarliringlarda silərgə bayliq ata qiloqan ohxaydu; silərninq pulunglarni allikaqan tapxurup aldim, — dedi. Andin u Ximeonni ularning kexioqa elip qikti.

²⁴ U kixi ularni Yüsüpning öyigə baxlap kirip, ularning putlirini yuyuxioqa su əkirip berip, andin exəklirigə yəm bərđi.■ ²⁵ Ular Yüsüpning qüxtə kelixigə ülgürtüp sowoqatni təyyarlap qoydi; qünki ular əzlrining xu yərdə oqiza yəydiqinini angliqanidi.

²⁶ Yüsüp öygə kəlgəndə ular kolliridiki sowoqatni öygə uning aldioqa elip kirip, bexini yərgə təgküzüp uning oqa təzim kildi.■ ²⁷ U ulardin hal sorap, andin: — Silər gepini qiloqan kəri atanglar salamətmu? U hayatmu? — dedi.

²⁸ Ular jawab berip: — Silining kulliri bizning atimiz salamət turuwatidu, u tehi hayattur, — dəp uning aldida egilip təzim kildi.

²⁹ Yüsüp bexini kətürüp, öz inisi Binyaminni kərüp: — Silər manga gepini qiloqan kiqik ininglar xumu? — dəp sorap: — Əy ooqlum,

■ 43:21 Yar. 42:27,35.

■ 43:24 Yar. 18:4.

■ 43:26 Yar.

37:10; 42:6.

Huda sanga xapaət kərsətkəy! — dedi.■

³⁰ Yüsüpnin öz inisiöa bolğan seşinix oti kəttik küqiyip, yioqliwaləudək haliy jay izdəp, aldirap iqqiriki öygə kirip taza bir yioqliwalı.■

³¹ Andin yüzini yuyup qıqıp, özini besiwelip: — Taamlarni qoyunqlar, — dəp buyrudi.

³² Hizmətkarlar Yüsüpkə ayrim, ularəa ayrim wə Yüsüp bilən billə tamakqa kəlgən misirlikləroqimu ayrim tamak qoydı; qünki misirliklər ibraniylar bilən bir dastihanda tamak yeyixni yirginqlik dəp qarap, ular bilən billə tamak yeməytti. ³³ Yüsüpnin qerindaxliri uning udulida, hər biri qong-kıqıq tərtpi boyiqə olturoquzuldi; qongi qongluqioa yarixa, kıqiki kıqıqlıqigə yarixa olturoquzuldi; ular bir-birigə qarap həyran kəlixti.

³⁴ Yüsüp aldidiki dastihandiki tamaklardın ularəa bəlüp bərdi. Əmma Binyaminəa bərgini baxqılarningkıgə qarioanda bəx həssə kəp idi. Ular xarab iqip, uning bilən hux kəyp qilixti.

44

Yüsüpnin qerindaxlirini ahırkı qetim sinixi

¹ Andin u öz öyini baxquridioğan oqojdarioa buyrup: — Bu kixilərnin taqarlırini elip kətürəligüdək axlıq qaqılap, hər birinin pulini taqirinin aqzioa selip qoyqın; ² andin mening jamimni, yəni kümüx jamni axlıqning puli bilən billə əng kıqikinin taqirinin aqzioa selip

■ 43:29 Yar. 42:13. ■ 43:30 Yar. 45:2.

qoyoqin, — dedi. U adəm Yüsüpning deginidək kildi.

³ Ətisi tang yoriqanda, ular exəkliri bilən billə yolqə selip qoyuldi. ⁴ Lekin ular xəhərdin qikip anqə uzun mangmayla, Yüsüp oqojidariqə: — Ornungdin tur, bu adəmlərninğ kəynidin qoqlıoqin; ularqə yetixkininğdə ularqə: «Nemixkə yahxilikkə yamanlıq qayturdunqlar? ⁵ Hojam xu *jamda* xarab iqidu həmdə uningda pal aqidu əməsmu?! Mundak qilqəninglar rəzillik qilqəninglar bolmamdu!» degin, — dedi.□

⁶ Bu adəm ularning kəynidin yetixip berip, ularqə bu sözlərnı kildi. ⁷ Ular uninqəja jawabən: — Hojimiz nemixkə mundak gəp kilidu? Mundak ixni qilix kəminiliridin neri bolsun! ⁸ Biz əslidə taqarlırimizning aqzidin tapqan pulnimu Kanaan zeminidin silining qaxlıriqə qayturup berixkə əkəlgənıduq. Xundak turukluk kandaqmu hojiliringning əyidin altun-kümüxnı oqrilayli? ⁹ Kəminiliringning arisida kimdin bu *jam* tepilsa, xu əlümgə məhkum bolsun, bizmu hojimizning qulliri bolayli, — dedi.

¹⁰ Oqojidar jawabən: — Eytqan sözliringlardək bolsun; jam kimning yenidin tepilsa, xu kixi qulum bolup qelip qalsun, qalqanliringlar bigunah bolısılər, — dedi.

¹¹ Xuning bilən ular aldirap-tenəp, taqarlırini

□ 44:5 «Hojam xu *jamda* xarab iqidu həmdə uningda pal aqidu əməsmu?!» — Yüsüp Hudaning pəyoqəmbiri bolqəaqqa, «pal eqix» qatarlık ixlarnı qət'iy qilmaytti. Uning gəpi akilirini sinax məqsitidə eytilqan, halas.

yergə qüxürüp, hər biri öz taqirini eqip bərđi. ¹² Olojidar qonginingkidin baxlap kiqukiningkigiqə ahturđi, jam Binyaminning taqiridin tepildi. ¹³ Buni kərüp ular kiyimlirini yirtixip, hər biri exikigə qaytidin yükni artip, xəhərgə qaytti.

Yəhudaning Binyamin üqün yelinixi

¹⁴ Xundak qilip Yəhuda wə kərindaxliri Yüsüpning öyigə kəldi; u tehi xu yərdə idi. Ular uning aldioqa kelip əzlrini yərgə etixti.

¹⁵ Yüsüp ularqa: — Bu silərninq zadi nemə qiloqininqlar? Meningdək adəmning qoqum pal aqalaydioqanliqini bilməmtinqlar? — dedi.□

¹⁶ Yəhuda jawabən: — Biz hojimizqa nemimu deyələymiz? Nemə gəp qilalaymiz, qandak qilip özimizni aqliyalaymiz? Huda kəminlirining qəbihlikini axkara qildi. Mana, biz wə qolidin jamliri tepiloqan kixi həmmimiz hojimizqa qul bolidioqan bolduq, — dedi.□

¹⁷ Lekin Yüsüp: — Mundak qilix məndin neri bolsun! Bəlki jam kimning qolidin tepiloqan bolsa pəqət xu kixi mening qulum bolidu. Lekin qaloqanliringlar aman-esən atanglarning qexioqa ketinqlar, — dedi.

□ 44:15 «Meningdək adəmning qoqum pal aqalaydioqanliqini bilməmtinqlar?» — 5-ayəttiki izahatni kərüng. □ 44:16 «Huda kəminlirining qəbihlikini axkara qildi» — Yəhudaning muxu gəpi muxu yərdə bəlkim Yüsüpning jami taqarlriridin tepiloqanliqini əməs, bəlki ular ətkəndə inisi Yüsüpkə ətküzgən yamanliqni kərsətsə kerək.

Yəhuda əzlrining aldida turoqinining Yüsüp ikənlikini bilməytti, əlwəttə.

18 Andin Yəhuda uningəya yeqin berip mundak dedi: — Əy hojam, kəminilirigə kulak selip hojamning kulikioğa bir eoiz gəp kilixka ijazət bərgəyla. Ojəzəpliri kəminilirigə tutaxmioğay; qünki əzliri Pirəwngə ohxax ikənla. 19 Əslidə hojam kəminiliridin: «Atanglar ya ininglar barmu?» dəp soriwidila, 20 biz hojimizəya jawabən: «Bizning bir kəri atimiz bar wə u kəriəanda tapқан, yax bir balisimu bar. Bu balining bir anisidin boləqan akisi əlöp ketip, u əzi yaləquz qaldı; uning atisi uni intayin səyidu» desək, 21 Sili kəminilirigə: «Uning əzini kəximəya elip kelinglar, mən uni əz kəzüm bilən kərəy» dedilə.■ 22 Biz hojimizəya jawab berip: «Yigit atisidin ayrılalmaydu; əgər atisidin ayrılsa, atisi əlöp ketidu» desək, 23 Sili yənila kəminilirigə: «Əgər kiqik ininglar silər bilən billə kəlmisə, yüzümni yənə kərimiz dəp hiyal qilmanglar» degənidila.■ 24 Xuning bilən biz kəminiliri atimizning kəxiəya barəanda hojamning səzlidirini uningəya eyttuk; 25 andin atimiz yənə: «Yənə berip, bizgə azrak axlik elip kelinglar» dewidi, 26 Biz jawabən: «Biz xu yərgə kaytidin qüxəlməymiz; əgər kiqik inimiz biz bilən billə bolsa, undakta barimiz; qünki kiqik inimiz biz bilən billə bolmisa, u zatning yüzi aldidə turalmaymiz», deduk.□

27 Silining kulliri bizning atimiz bizgə yənə: «silərgə məlumki, ayalim mənəgə ikki oqul

---

■ 44:21 Yar. 42:15. ■ 44:23 Yar. 43:3, 5 □ 44:26 «U zatning yüzi aldidə turalmaymiz» — ibraniy tilidə «xu kixining yüzini kaytidin kərləməymiz».

tuqur bərgənidi. ²⁸ Biri mening yenimdin qikip, yok bolup kətti; mən: u jəzmən titmatma kiliwetiliptu, dəp oylidim, xundakla uni bəgüngiqə kərmidim. ■ ²⁹ Əmdi silər bunimu mening kəximdin elip ketip, uningə bir kəlixməslək kelip qalsə, silər məndək bir ək qəqlək ədəmni dərd-ələm bilən təhtisaraəqə qūxūriwetisilər», degənidi. ■ ³⁰ Əmdi mən silining kulliri mening atamning kəxiəqə barəqanda, xu bala biz bilən bolmisa uning jeni balining jeniəqə baəqlanəqan boləqəqə, ³¹ xundək boliduki, u balining yoklukini kərsə, jəzmən əlup ketidu; xuning bilən silining kulliri bizning atimiz boləqan bu ək qəqni dərd-ələm iqidə təhtisaraəqə qūxūrūwətkən bolimiz. ³² Qūnki mənki kəminiliri ataməqə bu yigit ūqūn kepil bolup: «Əgər mən uni kəxingəqə kəyturup kəlmisəm pūtkūl əmrūmdə atamning əldida gunəkar bolay» degənidi. ■ ³³ Xunga həzir ətūnup qalay, mənki kəminiliri u yigitning ornida hojamning kəxida qul bolup tursam, u yigit kərindaxliri bilən billə kəytip kətsə!

³⁴ Qūnki yigit mən bilən bolmisa, mən kəndəkmə atamning kəxiəqə baralaymən? Ataməqə xundək əzab-əqubətning qūxūxini kəzūm kərgūqi bolmisun! — dedi.

45

Yūsūpning kərindaxliriəqə əzini əxkarilixi

■ 44:28 Yar. 37:33. ■ 44:29 Yar. 42:38. ■ 44:32 Yar. 43:9.

1-2 Yüsüp öz yenida turoqanlarning aldida özini tutalmay: — Həmmə adəm aldimdin qikiriwetilsun! dəp warkiridi. Xuning bilən Yüsüp özini qerindaxliriqə axkara qiloqanda uning qexida heqkim bolmidi. U kattik yioqlap kətti; misirliklar uni anglidi, Pirəwnning ordisikilərmu buningdin *tezla* həwər tapti. □

3 Yüsüp qerindaxliriqə: — Mən Yüsüp bolimən! Atam hazır həyatmu?! — dəp soridi. Əmma qerindaxliri uningqə qarap həduqup ketip, heq jawab berəlməy qaldi. 4 Lekin Yüsüp ularni: — Qeni, manga yeqin kelinglar, dəp qakiridi. Ular yeqin kəldi, u yənə: — Mən silərninq ininglar, yəni silər Misiroqə setiwətkən Yüsüp bolimən. ■ 5 Əmdi meni muxu yərgə setiwətkininglar üqün azablanmanglar, özünglarni əyibkə buyrumanglar; qünki Huda adəmlərninq həyatini saklap qelix üqün meni silərdin burun bu yərgə əwətti. ■ 6 Qünki hazır zemindiki aqarqilikqə ikki yil boldi; lekin tehi yənə bəx yiloqə heq teriloqumu bolmaydu, ormimu bolmaydu. 7 Xuning üqün silərgə dunyada bir qaldini saklap qelix üqün, uluq bir nijatlik kərsitip, silərninq tirik qutuluxunglar üqün Huda meni silərdin burun bu yərgə əwətti. 8 Xundaq boləjanikən, meni muxu yərgə əwətküqi silər əməs, bəlki Hudadur. U meni Pirəwngə atining ornida qilip, uning pütkül

---

□ 45:1-2 «Misirliklar uni anglidi, Pirəwnning ordisikilərmu buningdin *tezla* həwər tapti» — yaki «Misirliklar, xundakla Pirəwnning ordisidikilər uni anglidi». ■ 45:4 Yar. 37:28; Zəb. 105:17; Ros. 7:9, 13. ■ 45:5 Yar. 50:19,20,21.

öyigə hoja kılıp tikləp, pütkül zeminoğa bax wəzir kılıp qoydi. □ ⁹ Əmdi tezdin atamning kexioğa berip, uningğa: — Sening oqlung Yüsüp: «Huda meni pütkül Misiroğa hoja kılıp qoydi. Sən həyal kılmay, mening keximoğa kəlgın; ¹⁰ sən Goxən yurtida turisən; xuning bilən sən özüng, oqlulliring, nəwriliring, qoyliring, kaliliring wə həmmə təəllukatlıring bilən manga yekın turisilər. ¹¹ Əzüng, ailəng wə həmmə təəllukatıngni namratlık besiwalmisun dəp mən seni xu yərdə bəkimən; qünki yənə bəx yil aqarqılık bardur», dedi, — dənglar.

¹² — Mana silərnıng kəzliringlar wə inim Binyamınning kəzliri silərgə gəp kiliwatқан mening əz aqlım ikənlikini kərüwatıdu.

¹³ Atamoğa mening Misirdiki bu barlık xan-xəripim həmdə silərnıng barlık kərgininglar toqlrisida eytip, atamni tezdin bu yərgə elip kelinglar, — dedi. ■

¹⁴ Xuning bilən u əzini Binyamınğa etip uning boynioğa girə selip yioqlap kətti; Binyamınmu uning boynioğa yəlinip yioqlıdı. ¹⁵ Andin Yüsüp barlık kərındxalirini səyüp, ularni bir-birləp kuqaklap yioqlıdı. Andin kərındxaliri uning bilən paranglaxtı.

¹⁶ Yüsüpning kərındxaliri kəldi, dəgən həwər Pirəwnning ordısoğa yətküzüldi; bu Pirəwn wə hizmətkarlırining nəziridə kutluk ix boldi.

¹⁷ Pirəwn Yüsüpkə: — Kərındaxlıringğa: — «Silər əmdi mundak kilinglar; ulaqliringlarğa

□ **45:8** «**atining ornida kılıp**» — muxu yərdə bəkim Yüsüpning Pirəwngə qong məslıhetqi ikənlikini kərsətsə kerək.

■ **45:13** Ros. 7:14.

yük artip, Qanaan zeminiqə berip, ¹⁸ atanglar wə jəmətinglarni elip mening kəximiqə kel-inglar; mən Misir zeminidin əng esil yərləрни silərgə berəy; silər bu zemindin qıqқан nazunemətlərdin yəysilər» — degin. ¹⁹ Sanga bolqan əmrin xuki, sən ularqə: «Baliliringlar wə ayaliringlarni elix üqün Misir zeminidin hərwilarni elip beringlar. Xuningdək atanglarnimu bu yərgə yətküzüp kelinglar. ²⁰ Pütkül Misir zeminidin əng esil jaylar siləningki bolqəqқа, öz sərəmjanliringlarqə karinglar bolmisun» dəp buyruqin, — dedi.□

²¹ Xuning bilən Israilning oqulliri xundak kildi; Yüsüp Pirəwnning buyruqi boyiqə ularqə hərwilarni berip, yoli üqünmu ozuk bərdi.

²² Ularning hərbirigə bir qur kiyim bərdi; lekin Binyaminqə bolsa u üq yüz kümüx tənggə, bəx qur kiyim bərdi. ²³ U atisiqimü xu

hədiyələрни, yəni Misirning esil məhsulatliri artiqan on hangga exək həmdə axliq, nan wə atisiqə yol təyyarliqi artiqan on mada exəkni əwətti. ²⁴ Andin u qerindaxlirini yoloqə selip, ularqə: — Yolda jedəlləxmənglar, dəp jekilidi. Ular yoloqə rawan boldi.□

²⁵ Ular Misirdin qikip, Qanaan zeminiqə atisi Yəqubning kəxiqə berip, ²⁶ uningqə Yüsüp əzligə eytkən gəpləрни yətküzüp: «Yüsüp tehi həyat ikən! U pütkül Misir zeminiqə bax wəzir ikən!» dedi. Əmma u

□ **45:20 «öz sərəmjanliringlarqə karinglar bolmisun»** — ibraniy tilida «kəzünglar sərəmjanliringlarqə həsət qəkmisun».

□ **45:24 «yolda jedəlləxmənglar»** — bu nəsihətni bəlkim ularning əzini Misiroqə setiwətkənliki toqruluk bir-birini yənə əyiblixidin ənsirəp eytkən bolsa kerək.

ularoqa ixənməy, yüriki qetip həxidin ketəy dəp qaldı.

²⁷ Ləkin ular Yüsüpning əzlırığə eytkən bərlıq səzlırını unıngəqə degəndə, xundəqlə Yüsüpning əzını elıp kelıxkə əwətkən hərwılarnımu kərgəndə, ularning atısı Yəkupning rohiəqə jan kirdi. ²⁸ İsrail xuning bilən: — Əmdi arminim yəq! Ooqlum Yüsüp tehi həyattur! Mən əlməstə bərip unı kəruwalay, — dedi.

46

Yəkupning pütün ailisini elip Misiroqə mengixi

¹ Xuning bilən İsrail bərlıq təəllukatını elıp yoloqə qıqıp, Bəər-Xəbaəqə kəldi. U xu yərdə atısı İshəkning Hudasioqə kurbənlıqlərnı sundı.

² Keqisi Huda alamət kərünüxlərdə İsrailoqə: — Yəkup, Yəkup! dewidi, u jawab bərip: — Mana mən! — dedi.□

³ U: — Atangning Təngrisi boləqan Huda Məndurmən. Sən Misiroqə bərixtin kərkmiəqin, qünki Mən seni xu yərdə uluəq bir kəwm kılımən.■ ⁴ Mən sening bilən Misiroqə billə bərimən wə Mən Əzüm jəzmən yənə seni xu

□ **46:2** «**Yəkup, Yəkup**» — Hudaning adəmning ismini ikki qetim qəqirixi Hudaning unıngəqə boləqan qongqur mehir-muəbbitini wə əzıgə tolımu əziz ikənlikini kərsitidu.

■ **46:3** Yar. 13:16; 16:10; 17:2; 22:17; 26:24; 28:13; 32:9; 35:11; 48:4.

yərdin yandurup kelimən. Yüsüp öz qoli bilən sening kəzüngni yumduridu, — dedi. □ ■

⁵ Andin Yakup Bəər-Xebadin yoloqa çiqti; Israilning oqulliri atisi Yakup wə ularning balaqakilirini Pirəwn uni epkelix üqün əwətkən hərwilaroqa olturozuzup, ■ ⁶⁻⁷ qarpayliri bilən Qanaan zeminida tapқан təllukatlırini elip mangdi. Bu tərکیدə Yakup bilən barlıq əwladlırini Misiroqa kəldi; oqullirini, oqul nəwrilirini, kızlırini, kız nəwrilirini yiqip, nəsilirining həmmisini əzi bilən billə elip Misiroqa kəldi.

⁸ Israilning oqulliri, yəni Yakupning Misiroqa kəlgən əwladlırini təwəndikiqə: — Yakupning tunji oqli Rubən; ■ ⁹ Rubəning oqulliri Hənoh, Pallu, Həzron bilən Karmi.

¹⁰ Ximeonning oqulliri: — Yəmuəl, Yamin, Ohad, Yakın, Zoħar wə Qanaaniy ayaldin boləqan Saul. □ ■

¹¹ Lawiyning oqulliri: — Gərxon, Koħat wə Mərari. ■

¹² Yəhudaning oqulliri: — Ər, Onan, Xələh, Pərez wə Zərah. Əmma Ər wə Onan Qanaanning zeminida əlüp kətkənidi.

□ **46:4 «Yüsüp öz qoli bilən sening kəzüngni yumduridu»** — demək, Yüsüp Yakup səkratka qüxüp qaloqanda uning yenida bolidu. «Mən Özüm jəzmən yənə seni xu yərdin yandurup kelimən» degən yukiriki sözlər xübhısizki, Yakup Qanaan zeminida dəpnə kılinipla qalmay, bəlki Qanaan zeminida ahırkı zamanda tirilidu, degən mənini kərsitidu. ■ **46:4** Qəl. 20:15; Qan. 10:22; Yə. 24:4, 5, 6; Zəb. 105:23, 24; Yəx. 52:4; Hox. 11:1.

■ **46:5** Ros. 7:15. ■ **46:8** Mis. 1:2; 6:13; Qəl. 26:5; 1Tar. 4-8.

□ **46:10 «Saul»** — yaki «Xaul». ■ **46:10** Mis. 6:15; 1Tar. 4:24. ■ **46:11** 1Tar. 5:27.

Pərəzning oʻqulliri Həzron bilən Həamullar idi.■

13 Issakarning oʻqulliri: — Tola, Puaḥ, Yob wə Ximron.□

14 Zəbulunning oʻqulliri: — Sərad, Elon wə Jaḥliyəl.

15 Bular Leyaḥning Yaḩupka Padan-Aramda tuoʻup bərgən oʻqul-əwladliri idi; u yənə kizi Dinahni tuoʻup bərdi. Buning bu oʻqul-kiz pərzəntliri jəmiy bolup ottuz üq jan idi.

16 Gadning oʻqulliri: — Zifion, Ḥaggi, Xuni, Əzbon, Eri, Arodi wə Arəli.■

17 Axirning oʻqulliri: — Yimnaḥ, Yixwaḥ, Yixwi wə Beriyaḥ. Ularning singlisi Seraḥ idi; Beriyaḥning oʻqulliri Həbər wə Malkiəl idi.■

18 Bular bolsa Laban kizi Leyaḥka dedək boluxka bərgən Zilpaḥning Yaḩupka tuoʻup bərgən oʻqulliri bolup, jəmiy on altə jan idi.■

19 Yaḩupning ayali Raḥiləning oʻqulliri Yüsüp wə Binyamin.

20 Yüsüpkə Misir zeminida tərəlgən oʻqulliri Manassəḥ wə Əfraim; bularni Ondiki kaḥin Potifiraḥning kizi Asinat uningəta tuoʻup bərdi.■

21 Binyaminning oʻqulliri: — Belah, Bəkər, Axbəl, Gera, Naaman, Eḩi, Rox, Muppm, Ḥuppm wə Ard.□ ■

22 Bular Raḥiləning Yaḩupka tuoʻup bərgən oʻqul-əwladliri bolup, jəmiy on tət jan idi.

23 Danning oʻqli: — Ḥuxim.

■ 46:12 Yar. 38:3, 4, 5; 1Tar. 2:5. □ 46:13 «Puaḥ» — yaki «Puwaḥ». «Qəl.» 36:23ni kəring. «Yob» — yaki «Yaxub».

■ 46:16 1Tar. 5:11. ■ 46:17 1Tar. 7:30. ■ 46:18 Yar. 29:24. ■ 46:20 Yar. 41:50; 48:5. □ 46:21 «Belah» — yaki «Bela». ■ 46:21 1Tar. 7:6; 8:1.

24 Naftalining oqulliri: — Yahziäl, Guni, Yözär wə Xilləm.■

25 Bular Laban kızı Rahiləgə dedək boluxka bərgən Bilhahning Yakupka tuşup bərgən oqul-əwladliri bolup, jəmiy yəttə jan idi.■

26 Yakupning kelinliridin baxka, Yakupning puxtidin boləqan, uning bilən birgə Misiroqa kəlgənlər jəmiy atmix altə jan idi.

27 Yüsüpning Misirda tuşuləqan oqulliri ikki idi. Yakupning jəmətidin bolup, Misiroqa kəlgənlər jəmiy yətmix jan idi.■

Yakup wə uning jəmətining Misiroqa yetip kelixi

28 Yakup Yüsüptin kərsətmə elip, əzlrini Goxəngə baxlap berixka Yəhudani Yüsüpning qəxiəqə əwətti. Xundak qilip ular Goxən yurtioqa kelip qüxti.□ 29 Yüsüp əzining wəzirlik hərwisini katkuzup, atisi Israilning aldioqa Goxəngə qikti. U əzini uning aldioqa hazır qilip atisioqa əzini etip boynioqa girə selip kuçaklap, uzundin uzun yioqlidi. 30 Israil Yüsüpkə: Mən sening yüzüngni kərup, tirik ikənlikingni bildim; əmdi əlsəmmu arminim yok, — dedi.□

31 Andin Yüsüp kərindaxliri wə atisining əydikilirigə mundak dedi: — Mən hazır qikip Pirəwngə həwər berip: «Kanaan zeminida

■ 46:24 1Tar. 7:13. ■ 46:25 Yar. 29:29. ■ 46:27

Qan. 10:22; Ros. 7:14. □ 46:28 «Yakup Yüsüptin

kərsətmə elip, əzlrini Goxəngə baxlap berixka Yəhudani Yüsüpning qəxiəqə əwətti» — yaki «əzliri Goxəngə berixtin awwal Yəhudani Yüsüpkə ukturux üqün əwətti». □ 46:30

«əlsəmmu arminim yok» — ibraniy tilida «əlsəm bolidu».

olturoqan qerindaxlirim, xundaqla atamning eyidikilەر qeximoqa keldi; ³² bu adamlar padiqilar bolup, mal bekix bilæn xuqullinip kalgæn, qoy-kaliliri, xundaqla barliq mal-mülüklerini elip keldi» döp eytay. ³³ Xundaq boliduki, Pirawn silærni qaqiridu; xu qaşda u silærdin: «Nemæ okitinglar bar?» döp sorisa, ³⁴ silær jawab berip: — Kæminiliri kiqikimizdin tartip ata-bowilirimizqa ohxax pada bekip kalgænimiz, — dænglar. Xundaq desænglar Goxæn yurtida olturup qalisilær; qünki padiqilarning hæmmisi misirliqlar arisida kèzgæ ilinmaydu. □ ■

47

¹ Yüsüp Pirawnning qexioqa kelip: — Atam bilæn qerindaxlirim qoy-kaliliri, xundaqla hæmmæ mal-mülüklerini billæ elip Qanaan zeminidin keldi. Mana, ular hazir Goxæn yurtioqa qüxti, döp hæwær berip, ■ ² qerindaxlirining iqidin bæxæylænni elip, Pirawnning aldioqa hazir kildi. ³ Pirawn uning qerindaxliridin: — Nemæ okitinglar bar, döp soriwidi, ular Pirawngæ

□ **46:34** «qüxünmæ» — xu gepi bilæn Yüsüp: (1) öz ailidikilærning Misir iqtisadiqa yük bolmaydioqanliqini, øzlirining jenini baqalaydioqanliqini kersætmæqci; (2) ularning Goxæn degæn qæt rayonda turuxini bekitmæqci. Xundaq bolqanda, Israil hælki Misirliqlar bilæn anqæ assimiliyatsiyæ bolmaydu, xundaqla Misirdin qeqix keræk bolsa, Goxæn yurti Qanaan zeminiqa birkædær yeqinraq idi. ■ **46:34** Yar. 43:32; Mis. 8:22.

■ **47:1** Yar. 45:10.

jawab berip: — Kəminiliri ata-bowilirimiz oħxax mal baħquqilarmiz, — dedi.■

4 Andin ular Pirəwngə iltimas kilip: — Qanaan zeminida kattik kəhətqilik bol oħa qqa, kəminilirining qoylirimizni ba kidi oħanoħa yaylakmu yok; xunga bu zeminda musapir bolup turuxka kəlduk; janabliridin tələp kilimizki, kəminilirining Goxən yurtida turuxioħa ijazət bərgəyla, — dedi.

5 Pirəwn Yüsüpkə: — Atang wə qerindaxliring qəxingoħa kəldi; 6 mana Misir zemini sening aldingda turuptu; atang wə qerindaxliringni zeminning əng esil yeridə olturoħuzoħin; ular Goxən yurtida makan kilsun. Xuningdək, əgər sən ularning iqidiki qabil kixiləрни bilsəng, bularni mening qarpaylirim oħa nazarətqi kil oħin, — dedi.

7 Keyin, Yüsüp atisi Yakupni elip, Pirəwnning aldi oħa ħazir kildi; Yakup Pirəwngə bəht-bərikət tilidi.

8 Andin Pirəwn Yakuptin: — Əmrüngning yil-künliri nəqqigə yətti? — dəp soridi.

9 Yakup Pirəwngə jawab berip: — Musapirlik səpirimning künliri bir yüz ottuz yiloħa yətti; əmrümnning künliri az ħəm japa-muxəkkətlik bolup, ata-bowilirimning musapirlik əmür səpirining künlirigə tehi yətmidi, — dedi.■

10 Xuning bilən Yakup Pirəwngə bəht-bərikət tələp, aldidin qiki p kətti. 11 Xuning bilən Yüsüp atisi bilən qerindaxlirini Misir zeminida olturakħaxturup qoydi; Pirəwnning buyruoħinidək ular oħa zeminning əng esil

■ 47:3 Yar. 46:34.

■ 47:9 Zəb. 119:19; Ibr. 11:9,13.

yeridin, yəni Ramsəs degən yurttin təwəlik bərdi. ¹² Yüsüp atisi, kərindaxliri, xundakla atisining həmmə əydikilirini bala-qaqilirining sanlirioğa qarap axlık bilən təminləp baqti.

Yüsüpning dana həkümranliqi

¹³ Əmma aqarqilik qattik eqir boloaqqa, zeminning heq yeridə ozuk-tülük tepilmidi; Misir zemini bilən Qanaan zemini aqarqiliqtin haraplixip kətti. ¹⁴ Yüsüp axlık setip Misir zemini bilən Qanaan zeminidiki barlık pulni yioiwalidi. Andin Yüsüp bu pulni Pirəwnning ordisioğa yətküzüp bərdi. ¹⁵ Əmma Misir zemini bilən Qanaan zeminidiki Pul tügəp kətkəndə misirliklarning həmmisi Yüsüpning aldioğa kelip: — Bizgə nan bərgəyla! Pul tügəp kətkini üqün silining aldilirida əlimizmu? — dedi.

¹⁶ Yüsüp jawabən: — Pulunglar qalmioğan bolsa, qarpayliringlarni elip kelip bərsənglar, mən malliringlarioğa ozuk-tülük tegixip berimən, — dedi.

¹⁷ Buning bilən ular qarpaylirini Yüsüpning kəxioğa elip kəlgili turdi; Yüsüp ularning atliri, qoy padiliri, kala padiliri wə exəklirining ornioğa ozuk-tülük bərdi; xu yili mallirining ornioğa ularoğa ozuk-tülük berip baqti. ¹⁸ U yil ayaoqlixip, ular ikkinqi yili uning kəxioğa kelip uningioğa: — Biz hojimizdin heqnemini yoxurmaymiz; pulimiz tügidi, qarpay mal padilirimiz bolsa hojimizning ilkidə, hojimizning aldidə tənlimimiz bilən yerimizdin baxka heqnərsə qalmidi. ¹⁹ Nemixka kəz aldilirida biz həm

yerimizmu  l p k tsun?  mdi sili  zimiz w  yerimizni ozuk-t l kk  tegixip eliwaloqayla;  zimiz w  yerimiz Pir wnning bolup, uningoa kul bolayli. Biz  l p kətməy, tirik turuximiz, yerimizmu w yran bolmasliki  q n bizg  uruk-t l k bərgəyla, dedi.

²⁰ Bu t rikid  Y s p Misirning pütkül teriloqu yerini Pirəwn  q n setiwaldi; q nki aqar-qilik kattik boloq q , misirliklarning h rbiri  z etizini setip b rdi. Xuning bilən y r-zemin Pir wnning bolup qaldi. ²¹ Y s p h lkni Misirning bu qetidn yənə bir qetigiq  h rkaysi x h rlerg  k q rdi. ²² P k t kahinlarning yerini u almidi; q nki kahinlaroa Pirəwn t ripidin alahidə təminat berilg qk , ular Pirəwn t ripidin t minl ng n ülüxini y p,  z y rlirini satmioqanidi.

²³ Y s p h lk : — Mana, mən b g n  z nglar bilən y rliringlarni Pirəwn  q n setiwaldim. Mana silerg  uruk!  mdi y r teringlar.

²⁴  mdi xundak kilisil rki, qikkan hosuldin bəxtin birini Pir wng  berip, qaloqan t t kismini  z nglaroa elip k linglar; u urukluk həmdə  z nglaroa, jümlidin  y ngdikilerg  w  kiiqik baliliringlaroa ozuk bolsun, — dedi.

□ **47:21 «q x nm »** — h kl rning yezilardn x h rlerg  k q r l xining səwəbi: (1) tuprakta giya  nm s bolup qaloq q , həlkning xu y rd  turuwerixining paydisi yok idi; (2) h lk xəhərdə tursa ularoa «kutkuzux axliki» tarkitip berixkə qolaylik bolatti. Bu waqitlik tədbir bolup, keyin Y s p ularoa uruk b rg nd  (23-ayət) h lk bəlkim  z yurtlirioq  qaytkan boluxi mumkin. Baxqa birhil t jimis: «Xu t rikid  Y s p h lkni Misirning bu qetidn yənə bir qetigiq  qulluqioq  kerg zdi».

²⁵ Ular jawabən: — Sili jenimizni qutquzdila. Hojimizning nəziridə iltipat tapqan bolsakla, Pirəwnning qulliri bolup turayli, — dedi.

²⁶ Xuning bilən Yüsüp: — «Hosulning bəxtin biri Pirəwngə berilsun» dəp bu ixni bügüngə qədər Misir zemini üqün qanun-bəlgilimə kildi. Pəkət kahınlarning yerila buning sirtida bolup, Pirəwngə təwə bolmidi.

Yakupning ahirki təlipi

²⁷ Israillar Misir zeminida, Goxən əlkisidə olturaklaxti; ular xu jayda yər-zeminlik bolup, awup, tolimu kəpəydi. ²⁸ Yakup Misir zeminida on yəttə yıl əmür kərđi; buning bilən Yakupning əmür künliri bir yüz kırık yəttə yiloğa yətti. ²⁹ Israilning künliri səkratqa yəqinlaxqanda, oqlı Yüsüpni qakirtip, uningoa: — Əgər nəziringdə iltipat tapqan bolsam, qolungni yotamning astioğa koyup, manga xapaət wə sadakətlikni kərsitip, meni Misirda dəpnə qılma; ■ ³⁰ bəlki mən ata-bowilirim bilən yatidioğan waqtimda meni Misirdin elip ketip, ularning gəristanioğa dəpnə qiloqin, dedi. U jawab berip: — Mən eytkiningdək qılay, — dedi. ³¹ Yakup uningoa: — Manga kəsəm qilip bərgin, — dedi. U uningoa kəsəm qilip bərđi; andin Israil karwatning bax tərripidə səjdə qildi. □ ■

■ 47:29 Yar. 24:2. □ 47:31 «Israil karwatning bax tərripidə səjdə qildi» — kona grekqə tərjimisi (LXX)də «u (Israil) həsisioğa yəlinip Hudaoga səjdə qildi» deyillidu. Muxu yərdə ikki mənsi boluxi mumkin («Ibr.» 11:21nimu kərüng). ■ 47:31 Ibr. 11:21.

48

Yaqubning Əfraim wə Manassəhkə həyrlik dua qilixi

¹ Bu ixlardin keyin birsi Yüsüpkə: — Mana atang kesəl bolup qaptu, dəp həwər bərdi. U ikki oqlı Manassəh bilən Əfraimni billə elip bardı. ² Birsi Yaqubqa: — Mana oqlung Yüsüp qexingəqa keliwatıdu, dəp həwər beriwıdı, İsrail küqəp qopup kariwatta olturdi.

³ Yaqub Yüsüpkə: — Həmmigə Qadir Təngri manga Qanaan zeminidiki Luz degən jayda ayan bolup, meni bərikətləp ■ ⁴ manga: Mana, Mən sening nəslingni kəpəytip, seni intayin zor awutımən, səndin bir türküm həlk qıqırımən; bu zeminni səndin keyinki nəslinggə əbədiy miras qilip berimən, dəp eytkanıdı.■ ⁵ Əmdi mən Misirəqa kelixtin ilgiri sanga Misir zeminida tuquləqan ikki oqlung mening həsablınıdı; Əfraim bilən Manassəh bolsa, huddi Rubən bilən Ximeonəqa ohxax, hər ikkisi mening oqullirim bolıdu.□ ■ ⁶ Ulardin keyin tapqan baliliring əzüngning bolıdu; ular kəlgüsidə miraska erixkəndə akilirining nami astida bolıdu.□ ⁷ Manga kəlsək, Padandin keliwatqinimda Rahilə Qanaan

■ **48:3** Yar. 17:1. ■ **48:4** Yar. 28:3; 35:11.

□ **48:5** «**hər ikkisi mening oqullirim bolıdu**» — keyin Manassəh wə Əfraimdin boləqan qəbililər İsrailning on ikki qəbilisidin ikkisi hesablandı. ■ **48:5** Yar. 41:50; 46:20.

□ **48:6** «**ular kəlgüsidə miraska erixkəndə akilirining nami astida bolıdu**» — demək, əgər Yüsüpnıng keyin oqulliri bolsa, Manassəhning qəbilisi yaqi Əfraimning qəbilisining bir əzasi həsablınıp, xu qəbilining bir qismi süpitidə tegixlik miras alalaytti.

zeminida yol üstidə Əfratka az qaloqanda meni taxlap elüp kətti. Mən uni xu yərdə, yəni Əfratka (yəni Bəyt-Ləhəmgə) baridioqan yolda dəpnə kildim, — dedi. □ ■

⁸ Andin Israil Yüsüpning oqullirioqa qarap: — Bular kimdur, — dəp soridi.

⁹ Yüsüp atisioqa jawabən: — Bular bolsa Huda manga bu yərdə bərgən oqullirimdur, — dedi. U: — Ularni aldimioqa yəkin kəltürgin, mən ularoqa bəht-bərikət tiləy, — dedi.

¹⁰ Əmdi Israilning kəzliri kərilikidin oquwalixip *yahxi* kərəlməytti. Xunga Yüsüp ularni uning aldioqa yəkinraq kəltürdi; u ularni səyüp kuqaklidi. ¹¹ Andin Israil Yüsüpkə: — Mən sening yüzüngni kərələymən dəp həq oylimioqanidim; lekin Huda meni sening balilir-ingnimu kərukkə nesip kildi, — dedi.

¹² Yüsüp balilarni *Yakupning* tizlirining arilikidin elip, yüzini yərgə təgküzüp təzim kildi. □

¹³ Andin Yüsüp bu ikkiylənni Israilning aldioqa yəkin elip kelip, Əfraimni ong qoli bilən tutup Israilning sol qolioqa udullap turəuzdi; Manassəhni sol qoli bilən tutup Israilning ong qolioqa udullap turəuzdi. ¹⁴ Lekin Israil ong qolini uzitip, kənji balisi Əfraimning bexioqa koydi, sol qolini Manassəhning bexioqa koydi. Manassəh tunjisi bolsimu, u ikki qolini kayqilap tutup

□ **48:7** «**meni taxlap elüp kətti**» — yaki «meni həsrətkə qaldurup elüp kətti». «**mən uni (Rahiləni) xu yərdə, yəni Əfratka baridioqan yolda dəpnə kildim**» — Rahilə Yüsüpning öz anisi, əlwəttə. Bəlkim anisining əlümi toqruluk təpsilatlar uning esidə anqə qalmioqan boluxi mumkin idi. ■ **48:7** Yar. 35:19. □ **48:12** «**Yakupning**» — ibraniy tilida «uning».

xundak qoydi. ¹⁵ U Yüsüpkə bəht-bərikət tiləp: — Atilirim İbrahim bilən Ishak Huda dəp bilip yüzi aldida mangojan, meni pütkül ömrümdə bu künqiçə padiqidək yetəkləp bekiş kəlgən Huda, ■ ¹⁶ Manga həmjəmət bolup meni həmmə bala-qazadin qutozuzoqan Pərixətə bu ikki oşulni bərikətlisun; ular mening ismim wə atilirim boləqan İbrahim wə Ishakning isimliri bilən atilip, yər yüzidə kəp awuqay! — dedi. □ ■

¹⁷ Yüsüp atisining ong qolini Əfrainning bexioqa qoyşinini kərüp kənglidə hapa boldi; xunga u atisining qolini tutup, Əfrainning bexidin elip Manassəhning bexioqa yətkiməkqi bolup, □

¹⁸ atisioqa: — Əy ata, bundak qilmioşin; qünki mana, tunjisi budur; ong qolungni uning bexioqa qoyşin! — dedi.

¹⁹ Ləkin atisi rət qilip: — Bilimən, i oşlum, bilimən; uningdinmu bir qowm qikiş, özimu uluq bolidu, əmma dərəkəkət uning inisi uningdin tehimu uluq bolidu; uning nəslidin nahayiti kəp qowmlar pəyda bolidu, — dedi. ■

²⁰ Xuning bilən xu küni u bu ikkisini bərikətləp: — Kəlgüsidə Israillar bəht-bərikət tiligəndə: «Huda seni Əfrain bilən Manassəhdək uluq

---

■ **48:15** İbr. 11:21. □ **48:16** «...həmjəmət bolup ... **qutkuzoqan**» — ibraniy tilida «goel» degən peil bilən ipadilinidu. Muxu yərdə «goel» degən peil Təwratta birinçi qetim ixlitilidu. «Ayup» 19:25 wə izahətini wə «Təbirilər»nimu kərüng. ■ **48:16** Yar. 31:42; 32:1. □ **48:17** «**Yüsüp atisining ong qolini Əfrainning bexioqa qoyşinini kərüp kənglidə hapa boldi**» — ibraniy tilida «atisining ong qolini Əfrainning bexioqa qoyşini Yüsüpning kəzligigə yaman ixtək kəründi». ■ **48:19** Rut 4:11,12.

kilsun!» dəydiqan bolidu, dedi. Bu tərīkidə u Əfrāimni Manassəhtin üstün qoydi.■

²¹ Andin Israil Yūsüpkə yənə: — Mana, mən əlimən; ləkin Huda silər bilən billə bolup, silərni ata-bowiliringlarning zeminiqə kayturup baridu. ²² Mən sanga qerindaxliringningkidin bir ülūx yərni artuq bərdim; xu yərni əzüm kiliq wə okyayim bilən Amoriylarning qolidin tartiwaləqanidim.□ ■

49

Yaqupning wəsiyiti — oqullirioqə tiligən bəht-bərikətliri wə bərgən bexarətliri

¹ Andin Yaqup oqullirini qaqirip ularoqə mundaq dedi: — *Həmminglar* jəm bolunglar, mən silərgə keyinki künlərdə silər yolukidioqan ixlarni eytip berəy: —

² Yioqilip kelip anglanglar, i Yaqupning oqulliri; Atanglar Israiloqə kulak selinglar.

³ Əy Rubən, sən mening tunji oqlumsən, Küq-қudritimsən, Küqüm bar waқtimning tunji mewisidursən, Salapət wə қudrəttə aldi iding,■

■ **48:20** Yər. 31:20.

□ **48:22** «Mən sanga ... bir

ülūx yərni artuq bərdim» — degən sözlərnig yənə mumkin boləqan ikki mənisi bar: — (1) «sanga... axu «yaqlıq rayon» (kəp zəytun meyini qıqıdioqan zemin)ni təқdim қildim,...» yaki (2) «sanga... Xəkəm degən yərni ... təқdim қildim» (34-babni kərüng). Əməliyəttə üq mənə ohxaxla toqra boluxi mumkin.

■ **48:22** Yə. 13:7; 16:1; 17:1; 24:8.

■ **49:3** Yar. 29:32; Қan.

21:17; Zəb. 78:51.

4 Lekin kaynap texip qüxkən sudək,
Əmdi aldi bolalmassən;
Qünki sən atangning kərpisigə qıqting,
Xuning bilən sən uni buloqiding!
U mening kərpəmning üstigə qıkti! □ ■

5 Ximeon bilən Lawiy kərindaxlardur;
Ularning kiliqliri zorawanlikning qoralliridur!
□

6 Ah jenim, ularning məslihitigə kirmigin!
I izzitim, ularning jamaiti bilən qetilip
qalmioqay!

Qünki ular aqqıqida adəmlərnı öltürüp,
Əz beximqilik qilip buqılarning peyini kəsti. ■

7 Ularning aqqıki əxəddiy boləoqqa lənətkə
qalsun!

Qəzipimu rəhimsiz boləoqqa lənətkə qalsun!
Mən ularni Yakupning iqidə tarkitiwetimən,
Israilning iqidə ularni qeqiwetimən. □ ■

8 Əy Yəhuda! Seni bolsa kərindaxliring təriplər,
Qolung düxmənliringning gəjgisini basar.
Atangning oqulliri sanga bax urar, □

9 Yəhuda yax bir xirdur;

□ **49:4 «U mening kərpəmning üstigə qıkti!»** — Rubənnıng atisining tokili Bilhah bilən billə yatkinini kərsitidu (35:22). Yakupning bu uluq bexarətliri toqruluk «qoxumqə səz»imizdə təpsiliyrək tohtilimiz. ■ **49:4** Yar. 35:22; 1Tar. 5:1.

□ **49:5 «Ularning kiliqliri zorawanlikning qoralliridur!»** — 34:25-31ni kərüng. ■ **49:6** Yar. 34:25. □ **49:7**

«tarkitiwetimən,... qeqiwetimən» — Yakup pəyoqəmbər boləoqqa uning muxu səzliri Hudaning səzigə barawər bolidu. Bu səzni Huda Əzi Yakupning aqzi arkilik eytkan bolsa kerək. ■ **49:7** Yə. 19:1; 21:3-45. □ **49:8 «Seni bolsa**

kərindaxliring təriplər» — oqurmənlərnıng esidə barki, «Yəhuda» degənnıng mənisi «təripləx» yaki «mədhıyə»dur (29:35ni kərüng).

Əy oqlum, sən owni tutupla qikting;
 U xirdək *owning yenida* qəküp sozulup yatsa,
 Yaki qixi xirdək yetiwalsa,
 Kimmu uni kozoaxka petinar? □ ■

¹⁰ Xahanə hasa Yəhudadin ketip qalmaydu,
 Yəhudaning puxtidin kanun qikarotuqi
 eksüməydu,
 Taki xu hokuk Igisi kəlgüqə kütidu;
 Kəlgəndə, jahan həkliri uningə itaət
 kılıdu. □ ■

¹¹ U təhiyini üzüm telioə,
 Exək balisini sortluk üzüm telioə baqlap koyar.
 U libasini xarabta yuyup,

□ **49:9 «sən ow tutupla qikting»** — bu söz, xübhısızki, Yəhudaning kəlgüsıdə toluk qəlibə kılıdioanlıkını kərsitidu. «Xirdək qəküp sozulup yatsa yaki qixi xirdək yetiwalsa» degən səzlərgə «owning yenida» degən səzləni koxup kirgüzduq; qünki bizningqə bu jümlə aldinkı jümlə bilən ziq baqlinxlıq. Demək, Yəhuda qəlibə kılıpla qalmaq, bəlki qəlibining mewil-iridin bimalal huzurlinxka muyəssər bolıdu. Yəhuda Məsihning əjdadi boləqəqka, muxu səzlər Məsihning əzi toqrisida tehımu inawətlik boluxı kerək. «U xirdək owning yenida qəküp sozulup yatsa, yaki qixi xirdək yetiwalsa,...» degənning baxka birhil tərjimisi: «U xirdək yaki qixi xirdək Maraxka yetiwalsa,...».

■ **49:9** Qəl. 24:9; Mik. 5:7. □ **49:10 «Yəhudaning puxtidin»** — ıbraniy tilida «Yəhudaning putliri arisidin» — demək, uning nəslidin, puxtidin. **«kanun qikarotuqi»** — yaki «ıdarə kıləuqıning tutqan tayıki». **«xu hokuk Igisi»** — ıbraniy tilida «Xiləh» degən söz bilən ipadiliniđu. Bu uluq bexarət toqrisida «koxumqə söz»imizdə azraq tohtilimiz. ■ **49:10** Mat. 2:6.

Tonini üzüm xərbitidə yuyar.□

12 Uning közliri xarabtin qizirip ketər,
Qixliri süt iğkinidin ap'ak turar.□

13 Zəbulun dengiz boyini makan qılar,
Makani kemilərnin panahgahi bolar,
Yər-zemini Zidonıqə yetip barar.■

14 Issakar bəstlik bərdəm bir exəktur,
U ikki qotan arisida yatqandır;

15 U aramgahning yahxi ikənlikigə qarap,
Zeminning esillikini kərüp,
Yük kətürüxkə mürisini egip,
Alwanıqə ixləydiqan kul bolup qalar.□

16 Dan Israil kəbililiridin biri bolar,
Əz həlkiqə həküm qikırar.□

17 Dan yol üstidiki yılan,
Qioqir yol üstidə turoqan zəhərlik bir yilandur.
U atning tuyikini qekip,
At mingüqini arkıqə mollak atquzar.

18 I Pərwərdigar, nijatingəqə təlmürüp kütüp
kəldim!

19 Gadqa bolsa, qarəqıqar qoxuni hujum qılar;

□ 49:11 «xarabta» — ibraniy tilida «üzüm qenida». «**exək balisini sortluk üzüm telıqə baqlap koyar, ... libasini xarabta yuyup, Tonini üzüm xərbitidə yuyar**» — demək, Yəhuda kəbilisi xunqə bay boliduki, təhəyni əng esil üzüm telıqə baqlaydu, təhəynin uni tartip yuluwetixidin yaki uni yəp ketixidin qorqmaydu wə halisa keyimini yuqanda suning ornida xarab ixlitidu. □ 49:12 «**qizirip ketər**» — yaki «nurlinar». ■ 49:13 Yə. 19:10,11. □ 49:15 «**aramgah**» — bəlkim Huda özıgə wədə qılqan miras zeminining yahxi bir qismini kərsətsə kerək. □ 49:16 «**Dan**» — bu namning mənisi «həküm» yaki «həküm qıqarəqı» yaki «sotqi».

Lekin u tapinini besip zərbə berər.□

²⁰ Axirning tamikida zəytun meyi mol bolar,
U xahlar üqün nazu-nemətlərni təminlər.□

²¹ Naftalidin qiraylıq gəplər qıkar,
U ərkin qoyuwetilgən maraldur.

²² Yüsüp mewilik dərəhning xehidur,
Bulakning yenediki kəp mewilik xahtəktur;
Uning xahqiliri tamdin həkkip kətkəndur.□ ■

²³ Ya atkuqılar uningəja azar kılıp,
Uningəja ok atti, uningəja nəprətləndi.■

²⁴ Həlbuki, uning okyayi məzmut turar,
Kəl-biləkliri əplik turəuzular,
Xu *küq* Yakuptiki kudrət Igisining kolliridindur

(Israilning Koram Texi, yəni uning Padiqisi Un-
ingdin qıkar!)□

²⁵ *Axu küq* atangning Təngrisidindur — (U sanga
mədət berər!)

Yəni Həmmigə Qadirdindur — U seni bərikətlər!
Yukirida asmanın bərikətliri bilən,

□ **49:19 «Gad»** — ibraniy tilida «Gad»ning mənisi «koxun» yaki «hujum». □ **49:20 «Axirning tamikida zəytun meyi mol bolar»** — yaki «Axirning yeridin mol axlık qıkar». □ **49:22 «dərəhning xehi»** — ibraniy tilida muxu yərdə «mewilik dərəhning balisi» degən sözlər bilən ipadilinidu. Bu ikki jümlə iqidiki «mewilik» degən söz «Əfrayim» degən söz bilən ipadilinidu; okurmənlərnin esidə barki «Əfrayim» degənin mənisi «ikki həssə mewilik». **«uning xahqiliri»** — ibraniy tilida «uning qızlıri». ■ **49:22** 1Tar. 5:1. ■ **49:23** Yar. 50:20. □ **49:24 «Israilning koram texi, yəni uning padiqisi uningdin qıkar!»** — demək, «Israilning Koram Texi», «uning həkikiy Padiqisi», yəni Kutkuzəuqi-Məsih Hudaning Özidin qıqısu. Baxqa birhil təjimisı: «(Yəni Israilning Koram Texidin, uning Padiqisidindur)».

Təwəndə yatqan qongqur sularning bərikətliri bilən,
Əmçək bilən baliyatkuning bərikiti bilən seni bərikətlər! □

²⁶ Sening atangning tiligən bərikətliri ata-bowilirimning tiligən bərikətliridin ziyadə boldi, Ular mənggülük taq-edirlarning qətlirigiqə yetər,

Ular Yüsüpning bexioqa güxər,
Yəni öz qerindaxliridin ayrim turoquqining qokkisiqə tegər. □ ■

²⁷ Binyamin yirtkuq bəridəktur;
Ətigəndə u owni yər.

Kəqkurun u oljisini təksim kilar» — dedi.

²⁸ Bularning həmmisi İsrailning on ikki kəbilisi bolup, məzkur sözlər bolsa atisining ularqə tiligən bəht-bərikət sözliridur. U xuning bilən ularning hərbirigə mas kelidioqan bir bərikət bilən ularqə bəht-bərikət tilidi.

Yaqupning əlümi wə ahirki wəsiyiti

²⁹ Andin Yaqup ularqə mundəq tapilidi: — «Mən əmdi öz kowmimning kexioqa qoxulimən. Silər meni ata-bowilirimning yenida, Hıttiyıldin bolqan Əfronning etizlikidiki qarqə dəpnə kilinglar; ³⁰ u qarqə bolsa Qanaan zeminida Mamrəning udulida, Makpelahning etizlikida.

□ **49:25 «Həmmigə Qadir»** —Hudaning bir namidur.

□ **49:26 «Ular mənggülük taq-edirlarning qətlirigiqə yetər»** — baxqə birhil tərjimisi: — «Ular mənggülük taqlarning bərikətliridin ziyadə boldi». **«öz qerindaxliridin ayrim turoquqining...»** — yaki «öz qerindaxliri arisidin əmir boluquqining...» ■ **49:26** Qan. 33:16

Ūarni Ibrahīm gərıstan bolsun dər xu etizlik bilən koxup Hıttiy Əfrondin setiwaloqanidi.■

³¹ Xu yərdə Ibrahīm ayali Sarah bilən dərpnə kılinoqan; xu yərdə Ishaq ayali Riwkah bilənmu dərpnə kılinoqan; xu yərdə mənmu Leyahni dərpnə kildim.■ ³² Bu etizlik həm iqidiki oqar Hətning əwladlıridin setiwelinoqanidi).

³³ Yakup oqullirioq bu wəsiyətnei tapilap bolup, putlirini kariwatta tüzläp, nərəs tohtap öz kowmioqə koxuldi.■

50

Yakupning dərpnə kılınixi

¹ Yüsüp atisining yüzigə özini etip, uning üstidə yioqlap, uni söydi. ² Andin Yüsüp öz hizmitidə boləqan tewiplarəqə atisini mumiya kılınixni buyrudi; xuning bilən tewiplar Israilni mumiya kildi.□ ³ Buni kılınixkə kırık kün kəteti, qünki mumiya kılınixkə xunqilik kün ketəteti. Misirliklər uningəqə yətmix kün matəm tutti.

⁴⁻⁵ Uningəqə həza tutux künliri ətüp boləqanda, Yüsüp Pirəwnning ordısidikilərgə: — Mən nəziringlarda iltipət tapqan bolsam, Pirəwnning kulaklırioqə söz kilinglarki: — Atam manga

■ 49:30 Yar. 23:9,16. ■ 49:31 Yar. 25:9; 35:29; Ros. 7:16.

■ 49:33 Ros. 7:15. □ 50:2 «**mumiya kılınix**» — adəmnıng jəsitini qırıxtin saqlaxtin ibarəttur. Misirdə alahidə mumiya kılınix kəspi bilən xuəqullanoqıqlar bar idi; ləkin u kixilər mumiya kılınixanda kəp butpərəslik murasımlirini ətəküzəteti, xunga Yüsüp ularni ixlətməy, bəlki öz tewiplirini xu ixkə buyrudi.

qəsəm kıldurup: «Mana mən ölümən; sən meni mən Qanaan zeminida özüm üqün kolap qoyqan gərgə dəpnə qılqin» degənidi. Əmdi Pirəwn manga ijasət bərgəy, mən berip atamni dəpnə qilip bolup yenip kəlsəm, — dedi.■

⁶ Pirəwn jawabən: — Sən berip özünggə atang qəsəm kılduroqandək uni dəpnə qılqin, dedi.

⁷ Xuning bilən Yüsüp atisini dəpnə qılqili mangdi. Pirəwnning barlıq hizmətkarliri, ordining aqsakalliri həm Misir zeminidiki aqsakallar uning bilən həmrəh bolup mangdi.

⁸ Yüsüpning eyidiki həmmisi, qerindaxliri wə atisining eyidikilərmu billə bardı; ular pəkət kiqik baliliri, qoy-kala padilirini Goxən yurtida qoyup kətti. ⁹ Uning bilən yənə jəng hərwiliri wə atlıqlarmu billə bardı; xuning bilən ular nahayiti qong bir qoxun boldı.

¹⁰ Ular İordan dəryasining u tərpidiki «Atadning hamini»qa yetip kəlgəndə, xu yərdə qattıq wə həsrətlik yiqə-zar qilip matəm tutup yiqłaxtı. Yüsüp atisi üqün yəttə kün matəm tutti.

¹¹ Xu yurttə olturuxluk Qanaaniylar Atadning haminida bolqan bu matəmni kərüp: — Bu misirliqlarning intayin qattıq tutqan həzisi boldı, deyixtı. Bu səwəbtin u jayning nami «Abəl-Mizraim» dəp ataldı; u İordan dəryasining u tərpididur.□

¹² Yaqupning oqulliri uning əzlrigə tapiloqinidək kildi; ¹³ uning oqulliri uni Qanaan

■ 50:4-5 Yar. 47:29. □ 50:11 «Abəl-Mizraim» — mənisi: «misirliqlarning matimi» wə «misirliqlarning etizliki» degənlərnı bildürüxi mumkin. «İordan dəryasining u tərpidə» bolsa İordan dəryasining xərkiy tərpidə.

zeminioʻa elip berip, Mamrəning udulida, Makpelaʻning etizlikining iqidiki oʻarda dərpnə kildi. Xu oʻarni Ibrahım kəbristanlik kılay dərpnə Makpelaʻning etizlikı bilən koxup Hıttiy Əfrondin setiwaloʻanidi. ■ ¹⁴ Yüsüp atisini dərpnə kıləandın keyin, əzi, kərindaxlırı, xundakla atisini dərpnə kılıxka uningə oʻa həmrəh bolup qıkkən həmmə həklər Misiroʻa yenip kəldi.

Yüsüpning kərindaxlırini hatırjəm kılıxi

¹⁵ Lekin Yüsüpning kərindaxlırı atisining əlöp kətkinini kərgəndə: — Əmdi Yüsüp bizgə duxmən bolup bizning uningə oʻa kıləan barlik yamanlikimizni üstimizgə yandurarmikin, deyixti.

¹⁶ Ular Yüsüpning kəxiə oʻa adəm əwətip: — Atiliri əlüxtin ilgiri bizgə wəsiyət kılıp tapılap: — ¹⁷ «Silər Yüsüpkə: — Akiliring sanga rəzillik kıləanidi; əmdi ularning asiylikı həm gunahını kəqürgin! — dənglar» — degənidi. Həzir silidin ətünümüzki, atilirining Hudasining bəndilirining asiylikini kəqürgəy! — dedi. Yüsüp bu gəplərni anglap yioqlidi.

¹⁸ Andin akiliri kelip uning əldida əzlırini yərgə etip: — Mana, biz silining kulliridurmiz! — dedi.

¹⁹ Lekin Yüsüp ularə oʻa jawabən: — Korkmanglar! Mən Hudaning ornida turuwatamdım? ■ ²⁰ Silər dər wəkə manga xu ixni yaman niyət bilən kıldinglar; lekin Huda bügünki kündikidək nuroʻunliə oʻan həlkning jenini tirik saklap kəlix üqün xu ixni yahxilıkkə

bekitkənidi. ²¹ Xunga əmdi qorqmanglar; mən həm silərnı həm bala-qaqiliringlarnı bakımən, — dedi wə ularning kənglinı hatırjəm kılıp mehırlık gəp kıldı.

Yüsüpning aləmdin ətüxi

²² Yüsüp atisining jəməti bilən billə Misirda turup qaldı. Yüsüp bir yüz on yıl əmür kərđi. ²³ Bu tərıkidə Yüsüp Əfrainning üqinqi əwladını kərđi; Manassəhning oqlı Makırning balilirimu uning tızlırı üstidə tuqlulđı. □ ■ ²⁴ Yüsüp qerındaxlırıoqa: — Mən өлüp ketimən; lekin Huda qokum silərnı yoqlap silərnı bu zemindin qıqırıp, İbrahım, İshak wə Yakupqa berıxkə kəsəm kılıp wədə kılolan zeminoqa yətküzıdu, — dedi. □ ■

²⁵ Andın Yüsüp yənə qerındaxlırıoqa kəsəm ıqküzüp: «Huda silərnı qokum yoqlaydu; xu qaoqda silər mening səngəklirimni elıp, bu yərdin qıqıp ketıxinglar kerək», — dedi. □ ■

²⁶ Yüsüp bir yüz on yaxka kırıgəndə wapat taptı. Ular unı mumiya kılıp, Misirda bir meyt sanduqıoqa selıp qoydı.

□ **50:23** «**Makırning balilirimu uning tızlırı üstidə tuqlulđı**» — degən ıbarə bəlkim: (1) Yüsüp muxu qəwırlırıgə özıning oqullırıdək qarayttı; (2) muxu qəwırlırı Yüsüpning bıwasıtə mirashorı kılındı. ■ **50:23** Qəl. 32:39. □ **50:24**

«**Hudaning yoqlıxı**» — ıbranıy tilıda «yoqlax» degən bu peıl Huda bilən munasıwətlik ıxlıtılğan bolsa, Uning oqəmhorluk kılıxı, insanning halıdın həwər elıxını öz ıqıgə alıdu. ■ **50:24** İbr. 11:22. □ **50:25** «**yoqlax**» — toqruluk 24-ayət wə ızahatını kərüng. ■ **50:25** Mis. 13:19; Yə. 24:32.

**Muq ddes Kalam (y ngi yezik)
The Holy Bible in the Uyghur language, written in
Pinyin script**

Copyright   2010 Mukeddes Kalam - Uyghur Bible Translation Committee

Language: Uyghur tili (Uyghur)

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution Share-Alike license 4.0.

You have permission to share and redistribute this Bible translation in any format and to make reasonable revisions and adaptations of this translation, provided that:

You include the above copyright and source information.

If you make any changes to the text, you must indicate that you did so in a way that makes it clear that the original licensor is not necessarily endorsing your changes.

If you redistribute this text, you must distribute your contributions under the same license as the original.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

Note that in addition to the rules above, revising and adapting God's Word involves a great responsibility to be true to God's Word. See Revelation 22:18-19.

2021-09-11

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 22 Feb 2024 from source files dated 31 Aug 2023

b6bd0959-14d2-5233-b340-6f210a8f13c5